

მსოფლიო

და ქალაქი

გორაკი

И ЗЕМСТВО

ფასი ნომერისა 30 მან.

Цѣна номера 30 руб.

№ 1-2

თბილისი
ТИФЛИСЪ

15

დეკემბერი
декабрь

1919

წ.
г.

მიიღება ხელის მოწერა 1920 წლისათვის.

ორკვირეული ჟურნალი

მკლბა

წალიწალი მ-ვ.

24 № წალიწალი.

დაქალაქი

(ყოფილი ჟურნალი „კავკასიის ქალაქი“).

ორბანო პრობათა და ქალაქთა კავშირებისა.

გამადის ქართულ და რუსულ განყოფილებებში.

რედაქტორები: ა. ს. ბრიტნევისა და ლ. ი. ნათაძე.

სელისმოწერის პირობანი:

ერთი წლით	500 მან.
ნახევარი წლით	275 „
სამი თვით	140 „
ცალკე ნომერი	30 „

განცხადებების ფასი:

პეტიტის სტრიქ. ტექ. წინ—3 მ.
 უკან—2 მ.
 ვინც „ქალაქთა“ და „ეროზ.“ მმართველობებში ალაგს ეძებენ, მათ გადახდებთ ნახევარი.

ჟურნალი მიზნათ ისახავს ადგილობ. მართველ. თეორიულ და პრაქტიკ. საკითხების ყოველ მხრივს გარკვევა-გაშუქებას, მის იდეების განმტკიცებას და გაფართოებას.

ჟურნალში მოთავსებულ წერილებში შემდეგი საკითხები იყო გარკვეული: ქალაქის და ეროზის ორგანიზაცია, ფინანსები, წარმოების მუნიციპალიზაცია, მუნიციპალური უფლება, მედიცინა, სანიტარია, სახალხო განათლება, გზები, შეფასების საქმე, სტატისტიკა და სხ. იბეჭდებოდა კორესპონდენციები ადგილებიდან; ქრონიკა, ბიბლიოგრაფია, სავალდებულო დადგენილებანი.

1919 წელში ჟურნალში მონაწილეობას იღებდნენ:

ინჟ. ა. ბაბოვი, ჟურნ. რედაქ. ა. ბრიტნევისა, კატო-ბ-ძე, შრომის ბირჟის გამ. ნ. გიკი, სტატისტი. ა. გონჩაროვი, ოზურგ. ქალ. თავი ვ. ლლონტი, ინჟ. მ. ყადაზოვი, დამფუძ. კრებ. წევრი ი. ირემაშვილი, პრ.-დოცენტი ლ. იშკოვი, რუს. ნაც. საბჭოს თავმჯდომარე ა. კალიუჯნი, სენატორი დ. კალანდარიშვილი, არხიტექტორი კ. კერერი, ექიმი პ. კიკალიშვილი, ლაბორანტი ნ. პოიავა, ჟურნალისტი დ. კორენევი, აგრონომი ი. ქურდიანი, ინჟ. რ. კულანდა, თელავის ქალაქის თავი ა. ლანდია, ფერწეული რ. ლევიტი, ექ. ი. ლომაური, სტატისტიკოსი ი. ლიადოვი, ექიმი ა. მაღალაშვილი, ნაფ. ვექ. მ. მაღდისონი, ეკონომისტი ტ. მარგველაშვილი, ეკონ. ვ. მამონოვი, ინჟ. ივ. მექმარიაშვილი, ინჟ. გ. მეფფერტი, გ. ნანეიშვილი, დამფ. კრებ. წევ. ლ. ნათაძე, დამფ. კრებ. წევ. თბ. ეროზ. საბჭოს თავმჯდ. დ. ონაშვილი, ქალ. კონტროლი ლ. პეტრაკოვსკი, ეროზის მოღვაწე სკოციჩი, ქეთ. ქალ. თავი ს. რობაქიძე, ექ. ნ. რუხაძე, ძველი ეროზელი, ჟურნალ. მ. სმირნოვი, აგრონ. ვ. სოკოლოვი, ჟურნალ. გ. თუმანოვი, აგრონ. ტ. უჯაროვი, ქალ. გამგ. ყოფ. წევრი ი. ჩერქეზიშვილი, ეროზის მოღვაწე ს. ჰანტურიშვილი, ქალ. კავშ. თავმჯდ. დაფ. კრ. წევრი ნ. ელიავა, ინჟ. ა. ესსენი, იურისტი ვ. იანოვიჩი.

რედაქცია და კანტორა იმყოფება: თბილისი, პუშკინის ქუჩა, № 3 ქალაქთა კავშირის ბინა. ტელეფონი 1—78.

ეროვნა და ქალაქი

— მ რ ბ ა ნ ო —

ეროვნათა და ქალაქთა განვითარებისა

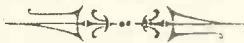
ორკვირული გამოცემა მუნიციპალურ ცხოვრების შესახებ.

5673

ГОРОДЪ И ЗЕМСТВО

Органъ Союзовъ Городовъ и Земствъ Республики
Грузіи.

Двухнедѣльное издание по вопросамъ муниципальной жизни.

№ 1—2

თბილისი
Тифлисъ

15 დეკემბერი
Декабря

1919 წ.
г.

შინაარსი:

ს რ თ უ ლ ა დ:

გვერდი.

რედაქციისაგან	3— 6
ვიკ. ლლონტი—ჩვენი ერობის საფეს. და მათი კომპეტენცია	6—12
ექ. ალ. მაღალაშვილი—ქალაქის და ერობის თვითმართველობათა მოვალეობა საქართ. კურორტ. აღმშენებლობის საქმეში	13—17
ვ. მამონოვი—გარდასახადი დაუმსახურ. გაზრდილ ღირებულ.	17—25
კანონმდებ. ბრძოლა ყვავილთან ევროპის სახელმწიფოებში	26—29
ქრონიკა.	

რ უ ს უ ლ ა დ:

ა. ბრიტნევისა—რას და როგორ აკეთებს ადგილობ. მმართველ.	1— 7
ა. გონჩაროვი—მთავრობის და ერობის ურთიერთობა	7—14
კ. პანიევი—ჩვენ გვჭირია „ზემოგორი“	14—24
მ. ლიადოვი—1919 წლის მოსაგალი	25—38
ბ. უვაროვი—საერობო აგრონომ. მუშაობის ძირითადი მიზნები	38—47
დ. კორენევი—ადგილობ. თვითმართველობანი სამხრეთ რუსეთში	48—54
ქრონიკა.	

С о д е р ж а н и е:

На грузинскомъ:

Страниц.

Отъ редакци.	3—6
В. Глonti. Ступени нашего Земства и ихъ компетенцій.	6—12
Ал. Магалашвили. Обязанности Гор. и Зем. Самоуправлений въ дѣлѣ развитія курортовъ Грузіи.	13—17
В. Мамоновъ. Обложение цезаслуженнаго прироста цѣнности Законодательная борьба съ ослой въ Европ. государ.	17—25
26—29	

Хроника.

На русскомъ:

Страниц.

А. Бритнева. Что и какъ дѣлаетъ Мѣстное Управление.	1—7
А. Гончаровъ. Взаимоотношенія Государства и Земства.	7—14
К. Паніевъ. Намъ нуженъ Земгоръ.	14—24
М. Лядовъ. Урожай 1919 года.	25—38
Б. Уваровъ. Основные задачи земской агроном. раб.	38—47
Д. Кореневъ. Мѣстное самоупр. на Югѣ Россіи.	48—54

См. хронику на послѣдней страницѣ.

რედაქციისაგან.

ჩვენი ჟურნალი ახალი სახელწოდებით გამოდის, მაგრამ არსებითად, თავის შინაარსით, მიმართულებით იგი გაგრძელებაა იმ ჟურნალისა, რომელსაც ეწოდებოდა „კავკასიის ქალაქი“. სახელის გარდა გამოიცვალა ჟურნალის ორგანიზაციაც: „კავკასიის ქალაქის“ გამომცემელი იყო მხოლოდ ქალაქთა კავშირი, „ერობა და ქალაქის“ გამოცემაში კი ქალაქთა კავშირს გვერდში ამოუდგა ერობათა ცენტრალური ბიურო. ამნაირი შეერთება ლოლიკურად აუცილებელი იყო: ეს სხვათა შორის იქიდანაც სჩანდა, რომ „კავკასიის ქალაქი“ მხოლოდ ქალაქების თვითმართველობას არ ემსახურებოდა, იგი ერობის საკითხებსაც საპატიო ალავს უთმობდა თავის ფურცლებზე. სხვანაირად არც შეიძლება ყოფილიყო: როგორც ქალაქის, ისე ერობის საკითხები ერთნაირად შეეხება იმ სახელმწიფო და საზოგადოებრივ ორგანიზაციას, რომელსაც თვითმართველობა ეწოდება; ერობა და ქალაქი ერთ და იმავე ბუნებისანი არიან და მათი გათიშვა-განცალკევება შეუძლებელია. საერობო თვითმართველობა და საქალაქო თვითმართველობა ერთ და იმავე ხასიათის მოვლენაა. მათი მოქმედება ერთსა და იმავე საგანს შეეხება; მათი საზრუნავი ერთი და იგივე საჭიროებაა, მათი ფიქრი ერთნაირს საგანს დასტრიალებს. ორგანო, რომელიც არკვევს თვითმართველობის საკითხებს, იმავე დროს არკვევს საერობო თვითმართველობის საკითხებსაც, რადგან ის, რაც შეეხება ქალაქს, როგორც თვითმართველობითს ორგანოს, შეეხება აგრეთვე ერობასაც.

ქალაქის თვითმართველობამ უფრო ადრე გაიჩინა თავისი ბეჭდვითი ორგანო, და ეს ასეც უნდა მომხდარიყო: ავი იყო თუ კარგი, ქალაქის თვითმართველობა ჩვენში უკვე რევოლუციამდის არსებობდა, მას უკვე აქვს თავისი ისტორია, თავისი ტრადიციები; ჩვენმა დემოკრატიამ ქალაქებში მზა-მზარეული აპარატი ჩაიგდო ხელში, მას დასჭირდა მხოლოდ მისი გამოყენება დემოკრატიის სასარგებლოთ. ერობა კი ჩვენში სულ ერთი წლისაა, იგი მხოლოდ ფეხს იდგამს, მხოლოდ სწავლობს მუშაობას. და რა გასაკვირია თუ ქალაქმა ხელმძღვანელობა გაუწია ახალგაზრდა ერობას როგორც ბევრს სხვა საქმეებში, ისე ბეჭდვით ორგანოს დაარსებამაც!

ქალაქთა კავშირის და ერობათა ცენტრის შეერთება ჟურნალის გამოცემის საქმეში ხელსაყრელია, როგორც იდეურის, ისე პრაქტიკულის მხრით. იდეურად სასარგებლოა იმავე მოსაზრების ძალით, რითაც სასარგებლოა ყოველი შეერთება ფიქრისა, ყოველი გაერთიანება აზრისა, ყოველი იდეური თანამშრომლობა. სხვა და სხვა თვითმართველ ერთეულს

სხვა და სხვა საჭიროება აქვს; ყოველს მათგანს აქვს რაიმე თვისებურობა, ბუნებრივ, ეთნოგრაფიულ, კულტურულ და სხვა პირობებისაგან წარმოშობილი; ერის თვითმართველ ერთეულში ერთს მხარეს აქვს მიქცეული უფრო მეტი ყურადღება, მეორეში—მეორეს; ერთში, ამიტომ, ერთი დარგია უკეთ დაყენებული, მეორეში—მეორე, ერთში ერთი რამ არის სხვებისთვის წასაბადი და სამაგალითო, მეორეში—მეორე. თვითმართველი ერთეულები სწავლობენ ერთი-მეორის გამარჯვებაზე და მარცხზე, ამიტომ ისინი ერთმანეთის ცხოვრებას უნდა მუდამ თვალყურს ადევნებდენ, ერთმანეთს თავის დაკვირვებას და გამოცდილებას უზიარებდენ. ამისათვის კი საუკეთესო საშუალებაა ბეჭვდითი ორგანო: აქ უნდა ჰქონდეს თავისი ცენტრი თვითმართველობრივმა აზრმა; ეს უნდა იყოს ის ლაბორატორია, სადაც სხვა და სხვა თვითმართველობრივ დაწესებულებათა თავმოყრილი დაკვირვება, გამოცდილება, აზრი უნდა ერთად შედუღდეს და ამ შედუღებამ უნდა მოგვცეს ახალი ნაყოფი, უნდა გვაჩვენოს ახალი ხაზი, ახალი გზა. ამ საქმეს ერთნაირად უნდა ემსახუროს როგორც ქალაქი, ისე სოფელი, როგორც საქალაქო, ისე საერობო თვითმართველობა.

პრაქტიკულის მოსაზრებით სრულიად დაუშვებელი იყო, რომ ერობათა და ქალაქთა ცენტრებს ცალკე-ცალკე ბეჭვდითი ორგანოები ჰქონოდათ. არსებითად ორივე ორგანოში ერთი და იგივე საკითხები უნდა ყოფილიყო გაშუქებული. შინაარსის მხრივ მათ შორის არსებითი განსხვავება ვერ იქნებოდა. ორი ორგანოს გამოცემა გარდა იმისა, რომ გამოიწვევდა ორჯერ მეტს ხარჯს (ეს მოსაზრება ჩვენს დუხჭირს დროში უკანასკნელ მნიშვნელობისა არ არის), ორივეს მხოლოდ ვნებას მოუტანდა, ორივეს იდეურათ დაასუსტებდა: თვითმართველობა ჩვენთვის ახალი ხილია და ჩვენ არ მოგვეპოვება ისე დიდი რიცხვი თეორეტიკოსების და პრაქტიკოსებისა თვითმართველობითს საკითხებში, რომ ორ სერიოზულ ბეჭვდით ორგანოსათვის კმაროდეს.

ჩვენი ჟურნალის მთელი იმედები დამყარებულია თვითმართველობათა მუშაკების თანაგრძნობაზე. მისთვის ერთნაირად საჭიროა ხმა როგორც ქალაქთა, ისე სამაზრო ერობათა, ისე თემთა მოღვაწეების, რადგან მისთვის ერთნაირად ძვირფასია ეს სამი შტო ერთის ხისა, რომელსაც „თვითმართველობა“ ეწოდება. ყველა ამ თვითმართველ ორგანოთა საჭიროებამ უნდა ჰქონდეს თავისი გამოხატულება ჩვენი ჟურნალის ფურცლებზე. ამ ხასიეთის ჟურნალის არსებობა ყოველად შეუძლებელია, თუ თუნდაც დაშორებულ პროვინციის მოღვაწეთაც იგი თავის ორგანოთ არ მიიჩნის. მას მხოლოდ იმ შემთხვევაში ექნება ნიადაგი, თუ მას და თვითმართველ ორგანოებს შორის მუდმივი ძაფები იქნება გაბმული, თუ იგი მუდამ ჩახედული იქნება თვითმართველ ორგანოების ცხოვრებაში, თუ მას ზედმიწევნით გათვალისწინებული ექნება მათი ჭირი და ვარამი, მათი გამარჯვება და მარცხი, მათი სიხარული და მწუხარება. რაც უფრო მჭიდრო იქნება ეს კავშირი მით უფრო

შინაარსიანი იქნება ჩვენი ჟურნალი, მით უფრო მეტს სარგებლობას. მოუტანს იგი როგორც საერთოდ თვითმართველობას, ისე თითოულს თვითმართველ ერთეულს. ისე რომ ჩვენი ჟურნალის მომავალი დამოკიდებულია იმაზე, თუ რაოდენს გონებრივ ენერჯიას გამოიჩენენ ჩვენი თვითმართველობის მუშაკნი, რამდენად შეიგნებენ ისინი სპეციალურ ბექდვით ორგანოს არსებობის აუცილებლობას ჩვენი ნორჩი თვითმართველობისათვის. ეს შეგნება კი დამოკიდებულია ჩვენი თვითმართველობის მოღვაწეთა მომზადებაზე და კულტურულ სიმაღლეზე.

რა ხასიეთის დახმარება ესაჭიროება ჩვენს ჟურნალს თვითმართველობათა მოღვაწეების მხრით? **პრინციპიალურ წერილებს** თვითმართველობის ბუნებაზე, თვითმართველობის და სახელმწიფოს ურთიერთობაზე, თვითმართველობათა სხვა და სხვა საფეხურებზე და მათ ურთიერთობაზე და სხვა და სხვა—ყველა ამ ხასიეთის წერილებს საპატიო ალაგი ექნება დათმობილი ჩვენს ჟურნალში.

მაგრამ ორი წლის სახელმწიფოებრივმა მუშაობამ ჩვენ დაგვარწმუნა, რომ ჩვენ უფრო თეორიის ხალხი ვართ, ვიდრე პრაქტიკისა, პრინციპიალური, განყენებული მსჯელობა უფრო გვეხერხება, ვიდრე კონკრეტული პრაქტიკული, საქმეზე თეორიულ მსჯელობას უფრო ვართ მიჩვეულნი, ვიდრე საქმის გაკეთებას. ამიტომ ჩვენი ჟურნალი თეორიულ წერილებზე არა—ნაკლების ყურადღებით მოეპყრობა **პრაქტიკულ სიკითხების** გაშუქებას, **კონკრეტულ ღონისძიებათა** გამორკვევას. თვითმართველობის ყოველი დარგი ერთნაირ სტუმარმოყვარეობას ჰპოვებს ჩვენის ჟურნალის ფურცლებზე. სკოლა და ადმინისტრაცია, ფონანსები და გზები, სურსათი და სანიტარია, მიწის საკითხი და ვეტერინარია, საზოგადოებრივი წარმოების მოწყობა და კერძო ინიციატივა—ყველა ამაზე და მრავალ სხვა საკითხზედაც უხდა აზრთა გაცვლა-გამოცვლა ხდებოდას ჩვენი ჟურნალის შემწეობით.

და რომ ცხოვრების ძირამდის ჩაიხედოს, ცხოვრების ნამდვილ მაჯის ცემას მიუგდოს ყური, ჩვენი ჟურნალისათვის საჭიროა **ცნობები ადგილებიდან**. მართალია ჩვენი ჟურნალი ვერ არის ისე სქელ-ტანიანი, რომ მან ადგილი დაუთმოს ყოველს წვრილმანს თვითმართველ ერთეულების ცხოვრებიდან: ადგილებიდან გამოგზავნილ ცნობებში იგი გამოჰკრეტს იმას, რასაც უფრო საერთო, საყოველთაო მნიშვნელობა აქვს. მაგრამ ჟურნალი არა-ნაკლების ყურადღებით მოეკიდება ყოველს წვრილმანსაც და ეცდება ამ წვრილმანების ჩაკვირებით ზედმიწევნით ჩასწვდეს ცხოვრების კონკრეტულ პირობებს და მათ შესწავლიდან გააკეთოს სათანადო დასკვნა თვითმართველობათა საჭიროებებზე. ამიტომ ჩვენი თხოვნა თვითმართველობის მოღვაწეთა მიმართ ასეთი იქნება: გამოუგზავნონ ჩვენს ჟურნალს ყოველი ცნობა, რაც კი მათს თვითმართველს ერთეულს შეეხება, გაგვიზიარონ აზრი ყოველსავე საკითხზე, რომელიც-კი მათ აღეძრებათ მუშაობის დროს. დეე

ყველაფერი ნუ დაიბეჭდება უადგილობის გამო,—სამაგიეროდ ყველაფერი ყურადღებით წაიკითხება, ყველაფერი გამოყენებულ იქნება ჟურნალის მიერ.

თვითმართველობის ცხოვრებაში ხშირად ზოგიერთ წვრილმანებს უდიდესი ჰნიშვნელობა ეძლევათ. რომ მათ გაუწიოს სათანადო ანგარიში, ჩვენი ჟურნალი შემოიღებს ცალკე განწყობილებას: „ჟურნალის ფოსტას“; რომელშიაც ეცდება შეძლებისა და გვართ პასუხი გასცეს თავის კორესპონდენტებს იმ საკითხების შესახებ, რომლებიც მათ აწუხებს და რომლებიც ადგილობრივ ვერ გაურკვევიათ. ამ განყოფილების საშუალებით ჟურნალი ეცდება დაუახლოვდეს ცენტრიდან დაშორებულ თვითმართველ ერთეულთა მუშაკებს და მათთან მუდმივი და მჭიდრო კავშირი იქონიოს.

ზედმეტათ მიგვაჩნია ჩვენი ჟურნალის მიმართულებაზე, სოციალ-პოლიტიკურ credo-ზე ლაპარაკი: საკმარისია მითითება იმ გარამოებზე, 1) რომ იგი ეკუთვნის ჩვენი რესპუბლიკის დემოკრატიულ ქალაქთა და დემოკრატიულ ერობათა ცენტრებს, რომ 2) იგი პირდაპირი გაგძელება ჟურნალ „კავკასის ქალაქისა“.

ჩვენი ერობის საფეხურები და მათი კომპეცენცია *).

რევოლიუციის ორგანიზაცია ჩვენში მოეწყო ზევიდან, ზევიდან მოხდა აგრეთვე ამ რევოლიუციის მონაპოვარ დემოკრატიულ დაწესებულებათა მოწყობა, დაარსდა ამიერ-კავკასიის საგანგებო კომიტეტი, გუბერნიებში, მაზრებში და სოფლის საზოგადოებებში აღმასრულებელი კომიტეტები და გუბერნიის, მაზრის და სოფლის კომისარიატები. საგანგებო კომიტეტი (ოზაკომი) შესცვალა ამიერ-კავკასიის სეიმა. შემდეგ ეს სეიმი ცხოვრების ობექტიური მსვლელობის ზეგავლენით დანაწილდა სამ დამოუკიდებელ რესპუბლიკათ. 1918 წ. 26 მაისს გამოცხადდა საქართველოს დამოუკიდებელი რესპუბლიკა, მან გადაჭრილი ნაბიჯი გადადგა ერობის შემოღების საქმეში და შედარებით მოკლე დროში კიდევაც მოახერხა სამაზრო ერობების მოწყობა.—„ოზაკომის“ გადაწყვეტილებით და მისგან გამოცემულ საერობო დებულების ძალით განზრახული იყო სამი ტიპის ერობა: წვრილი ერთეული, სამაზრო და საგუბერნიო ერობები, თუ წვრილი ერთეულის ადგილზე ვიგულისხმებთ სავოლოსტო ერობას, მაშინ ეს საფეხურები იყო რუსეთის ერობის განმეორება. უზარმაზარი რუსეთის სავოლოსტო და სამაზრო ერობებს ვერ გასწვდებოდა ერთი ცენტრალური მთავრობა სატახტო ქა-

*) სამაზრო და სათემო ერობათა ურთიერთობა ჩვენ ისეთ დიდმნიშვნელოვან საკითხად მიგვაჩნია, რომ საჭიროთ ვთვლით სხვა და სხვა აზრს მივცეთ ადგილი ჩვენი ჟურნალის ფურცლებზე. რედ.

ლაქიდან, ცხადია, საჭირო იყო საგუბერნიო ერობა, როგორც მაზრების ერობათა გამაერთიანებელი და ხელმძღვანელი ორგანო.

ჩვენს პატარა საქართველოს ტერიტორიის სიმცირის გამო სრულებილ არ ესაჭიროებოდა ერობის მესამე საფეხური და ამიტომ რესპუბლიკის პარლამენტმა სრულებით სამართლიანად უარი სთქვა საგუბერნიო ერობაზე და მისი ვალდებულებანი გაუნაწილა ცენტრსა და სამაზრო ერობებს. დასტოვა ორი საფეხური: სამაზრო ერობა და წვრილი ერთეულები. მართალია, ერობის საფეხურების კონსტრუქციაში მოხდა ასეთი ცვლილება, მაგრამ ამას არ მიჰყოლია, როგორც ლოლიკური შედეგი, შესაფერი ცვლილება საარჩევნო სისტემაში და ამას დიდი დამაბრკოლებელი როლი მიუძღვის ჩვენი ერობის ორგანიზაციის საქმეში. თანახმად ამიერ-კავკასიის მიერ გამოცემულ საერობო დებულებისა, რომელიც დაედვა საფუძვლად ჩვენი სამაზრო და სათემო ერობათა არჩევნებს, სამაზრო ერობის კონსტიტუცია და მის ხმოსანთა არჩევნები ხდებოდა წვრილ ერთეულებისაგან დამოუკიდებლათ. ამ დებულების ძალით მხოლოდ საგუბერნიო ერობა ითვლებოდა გამაერთიანებელ ორგანოთ, რომელშიაც უნდა არჩეულიყო ხმოსნები სამაზრო ერობის ხმოსანთა ყრილობის—შემადგენლობისაგან. მაშინ საგუბერნიო ერობაში სავსებით იქნებოდა წარმოდგენილი გუბერნიის ყველა მაზრები.—დღევანდელ სამაზრო ერობაში კი ხმოსნები არჩეულია უმეტეს შემთხვევაში ძველი პოლიციური უბნების მიხედვით, და რადგანაც მაშინ წვრილი ერთეულები სრულებით არ იყვნენ გამოჭრილი, სამაზრო ერობა დაშორდა წარმომდგენლების მხრივ წვრილი საერობო ერთეულებს და ის დღეს ფაქტურად არ წარმოადგენს მის ტერიტორიაზე მყოფ წვრილ ერთეულთა გამაერთიანებელ ორგანიზაციას. პირიქით არჩევნებში წვრილი ერთეულები კიდევაც გაურბოდენ სათემო საბჭოში ისეთ ხმოსნის არჩევას, რომელიც არჩეული იყო მაზრის ერობის ყრილობის ხმოსნად. ამიერიდან ასეთი მდგომარეობა აუცილებლად უნდა მოისპოს, სამაზრო ერობის ყრილობა უნდა შესდგეს წვრილი ერთეულების ხმოსნებისაგან. მათი არჩევნები კი შეიძლება მოხდეს პირდაპირ ხალხისაგან და არა პირდაპირ თემთა საბჭოსაგან მცხოვრებთა რიცხვის პროპორციონალური წილხდომილობის თანახმად. მხოლოდ ასეთი პირობების დაცვით შესაძლებელია დამყარდეს სამაზრო ერობასა და წვრილ ერთეულთა შორის ის ორგანიული კავშირი, რომელიც აუცილებელია ორთავე ამ დაწესებულების ნაყოფიერი მუშაობისათვის. ამ ცვლილებასთან შეფარდებით უნდა იქმნას გამიჯნული უფლება-მოსილება თემისა და სამაზრო ერობისა და გარკვეული მათი ურთიერთობა.

კომისარიატის დებულების მე—2, 3, 110, 111, 112, 113 და 114 მუხლების ძალით სავოლოსტო (იგულისხმეთ დღევანდელი თემი) სამაზრო და საგუბერნიო ერობებს აქვს მინიჭებული ერთი და იგივე უფლება-მოსილება თავიანთ ტერიტორიის ფარგლებში მცირედი განსხვავებით. აღმი-

ნისტრაციის მოწყობის, თვით-დაბეგერის, განათლების, სანიტარულ და სხვა საქმეებში თითოეული ამ ერთეულთაგანი თანასწორ უფლებიანია თავის ტერიტორიაზე. აქ რომ გუბერნია გამოაკლდეს და მის ადგილზე ცენტრი ჩადგეს, მაშინაც ეს გარემოება ქმნის შემდეგ უხერხულობას. ტერიტორიალურად დამოუკიდებელ ერთეულს წარმოადგენს მხოლოდ წვრილი ერთეული, სამაზრო ერობა კი თუმცა მაზრის ფარგლებში ტერიტორიალური ერთეულია სხვა მაზრებისაგან დამოუკიდებელი, მაგრამ თავის წვრილ ერთეულებთან დამოკიდებულებაში, ასე ვსთქვათ, ინტერიტორიალური ორგანიზაციაა და ამიტომ თავისი უფლება-მოსილების განხორციელების ნიადაგზე მუდამ შეიძლება მოუხდეს შეტაკება ადგილობრივ თემის ინტერესებთან. ავიღოთ კონკრეტული შემთხვევები, ვთქვათ ადგილობრივ თემს სურს გახსნას საკუთარი აფთიაქი, სამაზრო ერობასაც სურს ამისთანავე აფთიაქის გახსნა ამავე თემში. თემი შედის მაზრაში მთლიანად. მაზრას აქვს უფლება და მოვალეობაც გახსნას ეს აფთიაქები მაზრაში და რადგანაც მაზრის ტერიტორია დაყოფილია თემებათ, მაშასადამე, იმ თემებშიც სადაც მიზანშეწონილად დაინახავს. ესევე შეიძლება ითქვას ტყის ექსპლოატაციაზე, საცდელი მინდვრების გამართვაზე, სასურსათო საწყობის მოწყობაზე და სხვა ამ გვარ დაწესებულებაზე. როგორც მაზრა იცავს თავგანმოდებით თავის ტერიტორიალურ ფარგლებში თავის უფლებებს ცენტრისაგან, სწორედ ასევე დაიცავს თემიც თავის ინტერესებს სამაზრო ერობებისაგან გამიჯვნით.

ისმება საკითხი: რამდენათ მიზან შეწონილია თემის სრული უფლება-მოსილებით აღჭურვა სამაზრო ერობის თანაბრად თუნდაც თავის ტერიტორიის ფარგლებში? ეს პრინციპიალური ხასიათის საკითხია და ამაზე საჭიროა მკითხველის ყურადღების შეჩერება.

ჩვენი რესპუბლიკის ფარგლებში თითქმის მოწყობილია სამაზრო და წვრილი ერობები. თბილისის, ოზურგეთის, სენაკის და, ვგონებთ, ქუთაისის სამაზრო ერობებმა კიდევაც მოახდინეს თემთა წარმომადგენლების ყრილობა. ამ ყრილობებს ჩვენმა პრესამ ნაკლები ყურადღება მიაქცია, ამიტომ მასალებიც ცოტაა გამოქვეყნებული და სინამდვილესთან არ არის ფართო საზოგადოება არც მისი მოწინავე. ნაწილი გაცნობილი. ყველა ამ ყრილობაზე თემთა ერთნაირი უკმაყოფილება სამაზრო ერობისადმი წითელი ზოლივით იყო გავლებული. გურიის თემთა ყრილობაზე დიდი მითქმა-მოთქმა გამოიწვია იმ გარემოებამ, რომ თემის გამგეობის თავმჯდომარე ამავე დროს არის ადმინისტრატიული პირიც, რომელსაც უხდება წმინდა სამილიციო საქმეების გარჩევა და ხელმძღვანელობა. მახსოვს ნიგოთის თემის თავმჯდომარის საყვედური: ბატონებო, მივდივარ დილით ადრე და სალამომდის იმის გარჩევას ვერ ავდივარ, ვინ ვის რა მოჰპარა, რა შეუტრაცყოფა მიაყენა, ვინ ვის ღობე გადაუჩოჩა, სად ქმარს გაეყარა ცოლი, სად აწყყინა მედიატორემ და სხვა ნამდვილ თვითმართველობის

საქმეებისთვის კი დრო სრულებით არ მირჩება და არჩეული თვითმართველის მაგიერ ძველი შამასახლისი ვხდები, მეტი არაფერია. მეორემ გააკვირება გამოსთქვა სამაზრო ერობის განკარგულების გამო, რომლის ძალით თემთა გამგეობებს ევალეზობდათ მაზრის მილიციის განკარგულებათა ასრულება:—„მაზრის მილიციის უფროსმა ჩვენ, ხალხის არჩეულებს, როგორ უნდა გვიბრძანოსო“, საყვედურით ამბობენ. ხელმძღვანელებმა განუმარტეს ყრილობას როგორც თემის გამგეობის ვალდებულება ადმინისტრაციულ სფეროში, ისიც, რომ თუ მაზრის ერობის გამგეობა და თავმჯდომარე ვალდებულია მინისტრის განკარგულებას ასრულებდეს, ისე მაზრის ადგილობრივი ორგანიზაცია— თემიც — ვალდებული უნდა იყოს აღასრულოს მაზრის მილიციის უფროსის, როგორც მაზრაში მინისტრის წარმომადგენლის, განკარგულება და ეს მოვალეობის ასრულებათ უნდა ჩაითვალოს და არა სათაკილოთ. თითქოს ყრილობა დაკმაყოფილდა ამ განმარტებით, მაგრამ ფაქტი მაინც ფაქტად რჩება. თემს როგორც ერთეულ ორგანიზაციას, დაახლოვებით ასეთივე წარმოდგენა აქვს თავის თავზე, როგორც სამაზრო ერობას, ამას კიდევაც უნდა გაუწიოს ანგარიში კანონმდებლობამ. თემს უნდა უფლება, შესძლებს თუ არა ამის აღსრულებას ის ამას არც კი კითხულობს.

ზოგიერთი მიტომ იყენენ სხვათა შორის წვრილი ერთეულების ძველი საზოგადოების ფარგლებში მოქცევის მომხრენი, რომ ეგონათ, თემში სულ დიდი ორი პირი იქნებოდა ჯამაგირიანი (თავმჯდომარე და მდივანი). სხვებს კი უჯამაგიროთ უნდა ემსახურა მათი აზრით. მაშინ იმასაც ამბობდენ: თემები ადგილობრივად უნდა დარჩენ გამტარებელნი იმ განკარგულება-დავალებისა, რომელიც მათ მიეცემა სამაზრო თუ სახელმწიფო ცენტრიდან. მაგრამ მე ეს არასოდეს არ მიმაჩნდა მიზან-შეწონილათ და მოკლე პრაქტიკამ კიდევაც გაამართლა ეს აზრი. სენაკის ყრილობამ კატეგორიულად მოითხოვა, რომ რესპუბლიკის ერობათა წარმომადგენლების მეორე ყრილობის აზრი ზოგ პირთა უჯამაგიროთ სამსახურის შესახებ თემში გაუქმებულ იქმნას.

წვრილი ერთეულის დანიშნულება და მნიშვნელობა იმაში მდგომარეობს, რომ ის უნდა იყოს თვითმმართველი ერთეული შესაფერი კომპეტენციით თავის ტერიტორიაზე. მას უნდა ქონდეს სრული უფლება, თავად მოაწყოს და განავოს ადგილობრივი საქმეები. თემთა განმეორთიანებელ ორგანოს მაზრას აქ უნდა ქონდეს ხელმძღვანელის და კონტროლის უფლება.

საზოგადოთ ჩვენი მართვისა და თვითმმართვის აპარატი უნდა მოეწყოს პარლამენტარულ და არა უნიტარულ პრინციპზე—ამ უკანასკნელისთვის ნიადაგი ჯერ ჩვენში არ არის მზად. პირველ რიგში უნდა დაისვას ნილიციის მოწყობის საქმე, რადგანაც მიმდინარე მომენტში მას დიდი მნიშვნელობა აქვს და ალბათ კიდევ დიდ-ხანს ექნება ასეთი მნიშვნელობა.

მთელი რესპუბლიკის მილიცია უნდა წარმოადგენდეს ერთს მტკიცე ორგანიზაციას. ცენტრში მისი მეთაური იქნება შინაგან საქმეთა მინისტრი, მაზრებში მაზრის მილიციის უფროსი, თემში კი თემის მილიციის უფროსები. მინისტრს ნიშნავს დამფუძნებელი კრების მიერ არჩეული პრემიერ მინისტრი, შემდეგ კი ის პასუხის მგებელია დამფუძნებელი კრების წინაშე კანონიერ ფარგლებში; მაზრის მილიციის უფროსს ირჩევს სამაზრო ერობა და ამტკიცებს შინაგან საქმეთა მინისტრი, რომელსაც ექნება უფლება მისი გადაყენებისა და სხ. თემის მილიციას და მის უფროსებს უნდა ნიშნავდეს მაზრის მილიციის უფროსი ადგილობრივ თემთან შეთანხმებით. მაზრის მილიციის უფროსი პასუხის მგებელია შინაგან საქმეთა მინისტრის წინაშე, თემის მილიციის უფროსი კი მაზრის მილიციის უფროსის და თემის წინაშე.—მილიცია ემორჩილება მხოლოდ მის უფროსებს. ჩყენი ქვეყნის ინტერესები მოითხოვენ, რომ ეს ადმინისტრაციული აპარატი მოეწყოს რაც შეიძლება ცენტრალისტურათ მთელს რესპუბლიკაში საერთოდ და განსაკუთრებით მაზრებში, რათა იქმნას დაცული მოქმედების ერთიანობა. თემის დამოკიდებულება მილიციისაგან უნდა განისაზღვროს კონტროლით, რჩევით და თვალყურით. ასეთი აპარატი იქნება უფრო მარტივი მოძრავი და მოქნილი და, როგორც ასეთი, ის გაცილებით უფრო დაიცავს რესპუბლიკის საერთო ინტერესებს, ვიდრე იმ შემთხვევაში, მილიცია რომ მარტო ადგილობრივ ერობების განკარგულებაში მოექცეს და მას არ ქონდეს მტკიცე იერარქიული დამოკიდებულება ცენტრთან.

გარეშე ამ ადმინისტრაციისა ყველა სხვა სფეროში თემებს უნდა მიენიჭოს რაც შეიძლება ფართო უფლება, მაგრამ არა განსაზღვრული. საბიუჯეტო სფეროში თემს უნდა შეეცეს თვით-დაბეგვრის უფლება, მხოლოდ სამაზრო ერობის ნებართვით, რომელიც უნდა იხილავდეს ამ საკითხს უმეტეს შემთხვევაში მიზან შეწონილობის მხრივ. ამავე წესით უნდა ხდებოდეს თემში სპეციალური დაბეგვა. თემს უნდა ქონდეს უფლება ნატურალური თვით-დაბეგვრისა. თუ ეს უფლება არ იქმნა გატარებული, მაგალითად, გზის საქმეში ამ საქმის წესიერ ნიადაგზე დაყენება ყოვლად შეუძლებელი გახდება. თემი აგრეთვე ფართო უფლებით უნდა სარგებლობდეს ჯანმრთელობის, განათლების და აღმშენებლობის დარგებში. ამ მხრივ თემი მაზრის მინიატურა უნდა იყოს. მხოლოდ მაშინ შეიძლება მაზრების კერძოთ და რესპუბლიკის საერთოთ მოლონიერება, როცა შეიქმნება ადგილობრივათ მძლავრი ეკონომიური თვითმართველი ერთეულები.

მაზრა უნდა დაკმაყოფილდეს სამაზრო მნიშვნელობის საქმეების წარმოებით ერობის მოქმედების ყველა დარგში. კონკრეტულათ ეს აზრი ასე შეიძლება გამოიხატოს: მაზრამ შეინახოს და აკეთოს სამაზრო მნიშვნელობის გზები, თემმა სათემო გზები, მაზრის ერობა შემოიღებს, მოუვლის და შეინახავს მთელი მაზრის ან რამდენიმე თემისათვის საჭირო დაწესებულებებს: სასწავლებლებს, საავადმყოფოებს, წიგნების და აფთიაქის საწყობებს,

სამუშაო იარაღების დასამზადებელ სახელოსნოებს, საცდელი მინდვრის ყოველ გვარ მოწყობილებას, გააშრობს ჭაობს, გაიყვანს არხს, მოუვლის აგარაკებს, სამკურნალო წყლებს, საექსპლოატაციოთ აიღებს ტყეებს და გააჩაღებს ხე-ტყის წარმოებას, ფართო ნიადაგზე დააყენებს მომარაგების საქმეს, ერთი სიტყვით. მაზრის ერთბამ უნდა გაატაროს ყველა ის ზომები, რომლებიც ეხება და ესაჭიროება მთელს მაზრას ან რამდენიმე თემს, დანარჩენ საქმეებში კი მან უნდა უხელმძღვანელოს თემებს, გაუღვიძოს ინიციატივა და აქტუალობა, გააღვივოს თვით-მოქმედება თავის ფარგლის თემებისა, რომელთა პირველ საინსტაციო საფეხურს უნდა წარმოადგედეს ის.

რომ თემის ცხოველმყოფელი მოღვაწეობისათვის საჭირო კომპეტენციის განხორციელება შესძლოს თემა თუნდაც ზემოდ ნახსენებ ფარგლებში, ამისათვის საჭიროა მას ქონდეს შედარებით ფართო ტერიტორია არა ნაკლებ 6—7 ვერსტი რადიუსით და კომლთა რიცხვის სიმრავლე საშუალოდ 4.000. ყოფილ საზოგადოების ფარგლებში გამოჭრილი დღევანდელ თემთა დიდი უმეტესობა დაახლოვებითაც ვერ დააკმაყოფილებს ამ მოთხოვნილებას და ასეთი ერთეულები, ცხადია, ვერც შესძლებენ ასე ფართო კომპეტენციის ხეირიანათ გამოყენებას, მაგრამ მარტო ამ მოსაზრებით, რომ თემის უფლება-მოსილება შეიზღუდოს, ეს იქნება უგუნურობა. გაივლის დრო და თემები თავად დაინახავენ შეერთების აუცილებლობას. დღეს ეს მოვლენა სენაკში იწყება უფრო პატარა თემების გაერთიანებით, ხვალ ეკვი არ არის უფრო ძლიერათ წამოყობს თავს ეს საჭიროება სხვაგანაც და ახლო მომავალში ცხოვრება თვით დააყენებს დღევანდელ წვრილ ერთეულებს გაერთიანების ნიადაგზე. თუ წვრილ ერთეულებს მივიჩნევთ მხოლოდ ცენტრის განკარგულებათა გამტარებელ ორგანოებათ, მაშინ უფრო მიზანშეწონილი იქნება, წვრილ ერთეულებათ იქმნას აღიარებული დღევანდელი სოფლები თუ სამრევლოები, მაგრამ ამ შემთხვევაში საჭირო დარჩება რამდენიმე სოფლის ერთ რაიონში გაერთიანება, ეს კი ჩვენს პირობებში უნდა ჩაითვალოს მიზან-შეწონილათ.

რადგანაც სამაზრო ერობა მაზრის საზღვრებში არსებულ თემათ დამოკიდებულებაში არის ინტერნაციონალური ორგანიზაცია, სხვათა შორის ამ მისი ბუნებრივი მდგომარეობის ძალითაც მას უნდა დაეკისროს ცენტრის მთელი იძულებითი უფლება მაზრის მართვის საქმეში და კონტროლი და ხელმძღვანელობა. მაზრის თემებისა თვითმართვის ნიადაგზე. რომ ეს მიზანი შესაფერათ იქმნას მიღწეული, აუცილებლად საჭიროა მაზრაში არსებული ქალაქის მილიცია ემორჩილებოდეს მაზრის მილიციის უფროსს. ამას მოითხოვს მაზრაში წესრიგის დაცვის ინტერესებიც. რაც შეეხება თვითმართვას, ამ ნიადაგზე, ვფიქრობთ, ქალაქთა შორის განსხვავება არ უნდა დარჩეს. რადგანაც ქალაქი გაჩნდა, მასზე საქალაქო დებულება უნდა ვრცელდებოდეს მთელი თავისი შინაარსით. გამოყოფა შეიძლება მხოლოდ თბილისისა და ქუთაისის, როგორც იმერ-ამერეთის დედა-ქალაქების. ქა-

ლაქს აჩენს ეკონომიური ცხოვრება და სოციალური პირობები და არა სახელწოდება. ლანჩხუთი, სამტრედია, ხონი არ არიან დიდი ქალაქები, მაგრამ ისენი სოფლებთან შედარებით კი წარმოადგენენ უკეთეს ეკონომიურ ცენტრს და თუ ჩვენში კი იქნება ადგილი შედარებით ასე ფართო-უფლებიან თემს ეგოდენ მცირე ტერიტორიით და მცხოვრებთა რიცხვით, რატომ არ უნდა იქმნეს დასაშვები პატარა ქალაქები? ქალაქებს მაინც აქვთ თავისი ღირსება და კულტურის ნიშანდობლივი ხასიათი და ჩვენ სრულებით არ უნდა ვიყოთ დაინტერესებული უკვე გაჩენილი ქალაქების მოსპობაში. ახალ ქალაქების გაჩენაში კი შეგვიძლიან მეტი სიფრთხილე. გამოვიჩინოთ, მაგრამ ამაზე სხვა დროს.

ზემონათქვამიდან გამომდინარეობს შემდეგი დებულებანი:

1. ჩვენ ერობას უნდა ქონდეს ორი საფეხური: წვრილი ერთეული და სამაზრო ერობა, მესამე საფეხურად უნდა ჩაითვალოს რესპუბლიკის ცენტრალური მთავრობა.

2. სამაზრო ერობა უნდა იქმნეს შემდგარი მაზრის თემთა და ქალაქთა წარმოდგენილ ხმოსნებისაგან პირდაპირი ან არა პირდაპირი არჩევნებით. მხოლოდ მაშინ მოისპობა ინტერესთა დაპირდაპირება, გაუგებრობა და განმტკიცდება ღირსეული დამოკიდებულება თემებსა და მაზრას შორის, როცა მათ შორის ამ სახით გაიბმება ორგანიული კავშირი.

3. რესპუბლიკის მილიცია უნდა მოეწყოს როგორც ერთი მთლიანი აპარატი, შინაგან საქმეთა მინისტრის მეთაურობით და ერობის საფეხურთა დამოკიდებულება მილიციასთან უნდა გამოიხატოს თანამშრომლობაში, ხელმძღვანელობაში და კონტროლში. მაზრის და თემთა მილიცია უნდა წარმოადგენდეს ერთს მიუღს ადმინისტრაციულ აპარატს მაზრის მილიციის უფროსების პასუხის მგებლობით.

4. მაზრის, ყველა ქალაქების, თბილისისა და ქუთაისის გამოკლებით, მილიცია უნდა დაუმორჩილდეს მაზრის მილიციის უფროსს.

5. თემი როგორც რესპუბლიკის ძირითადი თვითმმართველი ერთეული უნდა იყოს აღჭურვილი ფართო უფლება-მოსილებით თვითმართვის საქმეში, განსაკუთრებით ეკონომიურ-კულტურულ დარგებში. მას უნდა ქონდეს აგრეთვე იძულებითი უფლება ზოგ დარგებში, განსაკუთრებით ნატურალური ბეგრის შემოღებაში.

6. სამაზრო ერობა უნდა ასრულებდეს მაზრაში ცენტრალურ მთავრობის წარმომდგენლობას მართვის საქმეში, და ამ სფეროში კონტროლს უწევდეს და ამოქმედებდეს თემებს, აგრეთვე უნდა აერთებდეს და ხელმძღვანელობას უწევდეს მათ თვითმართვის ნიადაგზე.

7. ჩვენი ერობის ორივე საფეხურზე უნდა იყოს დაწესებული ცენტრალური მთავრობის კონტროლი ნაწილობრივით და კუთვნილებისამებრ ადმინისტრაციულ და ფინანსიურ მხარეებში როგორც კანონიერობის ისე მიზან-შეწონილობის მხრივ.

ვიქ. ლლონტი.

ქალაქის და ეროზის თვითმართველობათა მოვალეობა საქართველოს კურორტების აღმშენებლობის საქმეში.

I.

თამამათ შეგვიძლიან ვთქვათ, რომ იმდენი კურორტები, რამდენიც ჩვენ პატარა საქართველოშია, ბევრ დიდ სახელმწიფოშიც არ მოიპოვება.

ქართველ ექიმთა და ბუნების-მეტყველთა საზოგადოების საკურორტო კომისიის გამოკვლევით საქართველოში ითვლება 188 კურორტი.

ამათგან ბევრი უკვე ცნობილი კურორტია და ბევრი ხალხიც დაიარება იქ, როგორც საქართველოდან, ისე სხვა მეზობელ სახელმწიფოებიდან. უმეტესობის არსებობა კი ჯერ მხოლოდ ახლო მდებარე დაბა-სოფლებმა და შემთხვევით მგზავრებმა იციან.

ამ უკანასკნელთაგან ბევრი ისეთი ღირსებისაა თვისი ბუნებრივი თვისებით, რომ ცნობილ საუკეთესო ევროპულ კურორტებს არ ჩამოუვარდება. მაგრამ სამწუხაროთ უგზობის და მოუწყობლობის გამო იქ ჯერ-ჯერობით ცოტა ხალხი დაიარება და მითი გამოკვლევაც ჯერ არ დამთავრებულა.

ჩვენი საერობო და სამუნიციპალო თვითმართველობათა მოვალეობაა შეუდგეს სახელმწიფოსთვის ამ დიდ-მნიშვნელოვან საქმის მოწყობას.

ჩვენ ვიცით, რომ იმ სახელმწიფოებრივ პოლიტიკურ და ეკონომიურ მდგომარეობაში, რომელშიაც ჩვენ ვიმყოფებით ეხლა, კერძო ინიციატივისათვის მოღვაწეობის ასპარეზი შეზღუდულია და ამიტომ წარმოების გაფართოვებაც მას არ შეუძლიან. საზოგადოებრივი და კოლექტიური წარმოება კი თან და თან დიდ ადგილს იჭერს ჩვენ ქვეყანაში და მომავალი პერსპექტივებიც ამგვარ წარმოებას უფრო დიდი უნდა ჰქონდეს. რასაკვირველია, კერძო წარმოებაც ფეხდაფეხ უნდა გაჰყვეს საზოგადოებრივ წარმოებას.

აი, ამ მოსაზრებით ჩვენი ქვეყნის აშარებელი კურორტების, მათი მინერალური წყლების, ტალახების და მკურნავი ჰავის მოწყობა თავს უნდა იღვან ჩვენმა სამუნიციპალო, საერობო დაწესებულებებმა და თვით სახემწიფომ.

II.

დაახლოვებით გავითვალისწინოთ თუ რა უნდა გააკეთონ ჩვენმა საზოგადოებრივმა დაწესებულებებმა ამ დიდ საქმის ევროპულად მოსაწყობათ.

როგორც ყოველი დიდი საქმე კეთდება, თანდათანობით და წინდაწინვე შედგენილი გეგმით, ასევე უნდა გაკეთდეს ეს საქმეც. გეგმა ჩვენი კურორტების აღმშენებლობისა უნდა იყოს შედგენილი ორნაირი: ახლო

მომავლისა და მერმისისა. რაც გაკეთდება დღეს, უნდა იყოს პირველი საფეხური ამ საქმის მერმისისა.

ამ მხრივ ჩვენ თვითმართველობათ დიდი საქმიანობა სჭირიათ. ბევრი მათგანი ძალა უნებურათ ვალდებული გახდება მოაწყოს თავისი ადგილობრივი კურორტები, მხოლოდ ცენტრალური დაწესებულებანი ერობისა და ქალაქებისა ვალდებულნი გახდებიან ეს საქმე უფრო ვრცელი მასშტაბით მოაწესრიგონ.

მოვიყვანოთ მაგალითები: ქ. თბილისის თვითმართველობა უნდა შეუდგეს თბილისის გოგირდის წყლების მოწყობას, ბორჯომის თვითმართველობა ბორჯომის წყლებისას, სიღნაღისა—ახტალის ტალახებისას, ქუთაისისა—წყალტუბოსი და სხ. და სხ.

მხოლოდ ცენტრალურ დაწესებულებათ ეს კერძო საქმიანობა ადგილობრივ თვითმართველობათა უნდა შეაკავშიროს და საერთო ხელმძღვანელობა უნდა გაუწიოს. ამის გარდა ცენტრალურმავე დაწესებულებებმა უნდა მოაწყონ ფინანსიური მხარე ამ დიდი საქმისა.

მხოლოდ, ვინაიდან საკურორტო საქმეს აქვს სახემწიფოებრივი მნიშვნელობა და ამ საქმის ჯეროვან საფუძველზე დაყენებას ექნება დიდი გავლენა საქართველოს ქვეშევრდომთა ფიზიკურ და ეკონომიურ მდგომარეობაზე, ამიტომ სახემწიფომ უნდა მიაქციოს ამ საქმეს ღირსეული ყურადღება და უმთავრეს ყოვლისა უნდა იქონიოს საზოგადო კონტროლი.

ეხლა გავითვალისწინოთ, თუ სახელდობრივ რა უნდა გაკეთდეს დაახლოვებით ამ საზოგადო დაწესებულებათა მიერ ჩვენი კურორტების აღმშენებლობისათვის.

1. როგორც ზემოთა ვთქვით საქართველოში ქართველ ექიმთა და ბუნების-მეტყველთა საზოგადოების საკურორტო კომისიის გამოანგარიშებით საქართველოს ტერიტორიაში ითვლება 188 სხვა და სხვა გვარი საკურორტო ადგილი. ზოგიერთი მათგანი, მაგალითად: თბილისი, ბორჯომი, ახტალა, წყალტუბო, აბასთუმანი, ბანმარო, ბაკური.ნი, სოხუმი, გავრა, პატარა ცემი—უკვე ცნობილნი არიან დიდი საზოგადოებისათვის, მაგრამ სხვა საკურორტო ადგილების არსებობა სრულებითაც არ იცის დიდმა საზოგადოებამ. ამიტომ ყველა ცოტათი თუ ბევრათ საკურორტოთ გამოსადეგი ადგილი უნდა იყოს აღწერილი და ცნობაში მოყვანილი. ამის გარდა ყველა საკურორტო ადგილის შესახებ უნდა მოხდეს მეტეოროლოგიური გამოკვლევა, უნდა იყოს ნაჩვენები ამ მხრივ ყველა ცნობები: მზიანი და წვიმიანი დარის რაოდენობა წლის განმავლობაში, ქარის მიმართულება და სიძლიერე, წლიური საშუალო ტემპერატურა და მისი ცვლა ზამთარ-ზაფხულ, დღე-ღამეში და სხ. სამწუხაროთ, ამგვარი ცნობები ზოგიერთ უკვე ცნობილი კურორტების შესახებაც არა გვაქვს. ეს ცნობები კი ისეთ საჭიროებას წარმოადგენენ, რომ თუ ამგვარი ცნობები არა გვაქვს, რომელიმე ადგილის შესახებ, იმ ადგილის კურორტათ გამოცხადება კანონის ძალით არ შეიძლება.

2. ყველა უკვე ცნობილ კურორტებში უნდა იქმნეს შემოღებული საავადმედებლო დადგენილებანი, რომ კურორტის სანიტარულ—ჰიგიენური მდგომარეობა გაუმჯობესდეს: ვიდრე ამგვარ კანონს მიიღებდეს ჩვენი საკანონმდებლო დაწესებულება, დამფუძნებელი კრება, ჩვენ უთუოთ უნდა ვიხელმძღვანელოთ რუსეთის დუმას მიერ 1914 წელს მიღებულ „კურორტების დაცვის კანონით“. თუ ამ კანონს ჩვენი თვითმართველობანი დროზე არ განახორციელებენ, ჩვენი კურორტები არამც თუ არაფერ სარგებლობას არ მოუტანს ავადმყოფებს, პირიქით ისინი გახდებიან ბუდეთ სხვა და სხვა ავადმყოფობისა. თუ ზედ დაუმატებთ უსწორ-მასწორო შენობების აშენებას, გზების გაყვანას და სხ., მაშინ შეგვიძლიან ვთქვათ, რომ ჩვენი კურორტები სრულიად დაჰკარგავენ იმ ღირსებას რაც აქამდის ჰქონდათ მათ.

3. ჩვენი სამშობლოს კურორტების შესახებ, ჯერ-ჯერობით იმათზე, რომლებიც უკვე ცნობილნი არიან, უნდა შევადგინოთ წიგნაკები-პროექტები, რომელშიც უნდა იყოს ნაჩვენები: გზები, ჰავა, მინერალური ტალახის ან წყლის ქიმიური და თერაპევტიული თვისება, კურორტის გახსნის და დახურვის დრო, სასტუმროები, სანოვაგის ღირებულება და სხ. და სხ. ეს პროექტები უთუოდ დასურათებული უნდა იყვნენ, ამგვარი წიგნაკები უნდა გამოიცეს ქართულ, რუსულ, სომხურ, თათრულ და ევროპიულ ენებზე და რაც შეიძლება ბევრი, უნდა გავრცელდეს როგორც ჩვენში ისე სხვა სახელმწიფოებში.

4. ყოველ კურორტზე ადგილობრივ თვითმართველობის ექიმებს უნდა დაევალოს, რომ მოახდინონ კურორტზე მოსულთა რეგისტრაცია და დაკვირვება იქ მისულ ავადმყოფებზე. ეს დაკვირვებანი უნდა იყოს შეძლებისდაგვარაა მეცნიერულათ მოწყობილნი და უნდა მოხსენდნენ სხვა და სხვა საექიმო სამეცნიერო საზოგადოებებს, ბოლოს სისტემატიურათ დამუშავებული ეს მასალები უნდა გამოქვეყნდეს პერიოდიულ ორგანოებში.

5. იმ კურორტებში, სადაც სანოვაგის შოვნა ძნელია და ამ მხრივ ავადმყოფნი განიცდიან დიდ გაჭირებას, თვითმართველობებმა უნდა მოაწყონ სურსათის შოვნა კოოპერატიულათ მაგალითად: ახტალაში, ბახმაროში და სხ.

6. დიდ კურორტების მოსაწყობათ, (თბილისი, ბორჯომი, ახტალა) საქართველოში უნდა იქმნეს მოზიდული ევროპიული კაპიტალი და ტექნიკა ჩვენ ჯერ-ჯერობით არა გვაქვს იმოდენა კაპიტალი და ტექნიკური ცოდნა, რომ ეს კურორტები მოვაწყოთ ევროპიულად. მხოლოდ კაპიტალიც და ტექნიკაც ისე უნდა იყოს დაშვებული, რომ ჩვენი სიმდიდრის ბატონ-პატრონათ ბოლოს ისევ ჩვენ დავრჩეთ. ევროპიული კაპიტალის მოზიდვა, სხვათა შორის, იმიტომაც იქნება საჭირო, რომ ევროპელები ეცდებიან ჩვენი კურორტების შესახებ გაავრცელონ რეკლამა და რაც შეიძლება მეტი ხალხი მოიზიდონ:

7. უნდა დაარსდეს საკურორტო საზოგადოება, რომლის ფუნქციები დაახლოვები ისეთი უნდა იყოს, როგორც ჰქონდა კავკასიის საკურორტო საზოგადოებას. ამ საზოგადოებაში უნდა ირჩეოდეს ყოველგვარი საკითხები: ბალნეოლოგიური, ტექნიკური, ფინანსური და სხ. როგორც მეცნიერების, ისე პრაქტიკულის მხრივ. საჭირო იქნება, რომ ამ საზოგ. ჰქონდეს საკუთარი ბეჭდვითი ორგანო, სადაც უნდა იბეჭდებოდეს ყველა მოხსენება ნი ამ საზოგადოების და ყოველგვარი ცნობები ჩვენი კურორტების შესახებ.

8. იმ კურორტებში; სადაც ჭაობის ციებ-ცხვლება მძვინვარებს, უნდა იყოს მიღებული ზომები ჭაობების დასაშრობათ, შენობების მოსაწყობათ იმგვარად, რომ კოლოებს არ შეეძლოთ ბინებში შესვლა, საკურორტოთ მოსულ ავადმყოფთა მიერ ქინაქინის ხმარება და სხ. ამგვარი ზომები მაგალითად საჭირო იქნება უკვე ცნობილი კურორტებში: ახტალაში, წყალტუბოში, ბორჯომში.

9. იმ კურორტებში, რომელთაც აქვთ თვისი ჰავით, ან წყლებით და ან ტალახებით უკვე დიდი მნიშვნელობა, უნდა აშენდეს ყველა სპეციალური ბალნეოლოგიური შენობები: აბანოები მოწყობილი აბაზანებით, დუშებით, და ოფლსადენებით; ოტელები და კურზალები; უნდა გაშენდნენ სასეირნო ბაღები და სხ. წყლის და ტალახის ტრანსპორტისთვის უნდა მოეწყოს ყველა საჭირო დაწესებულებანი.

10. სახელმწიფოს მოვალეობას უნდა შეადგენდეს კურორტებზე მიმოსვლელ გზების გააუმჯობესება. ჩვენ ვიცით, რომ თუ კურორტში მისასვლელი გზები ცუდია, ხალხი ნაკლებათ დაიარება. და თუ ავიღებთ იმგვარ ავადმყოფებს, რომელთაც უნახავთ ევროპიული კურორტები ისინი სრულიად არ წავლენ საწამლებლად იქ, სადაც მიმოსვლა უხერხულია.

11. სახელმწიფოსსავე მოვალეობას უნდა შეადგენდეს კურორტებზე, ფოსტა-ტელეგრაფის სადგურების გახსნა.

12. ყველა ცოტათ თუ ბევრათ ცნობილ კურორტზე უნდა გაიხსნას აფთიაქები, რომ ავადმყოფებს შეეძლოთ წამლების ადვილათ შოვნა და არ უხდებოდეთ მათ წამლებისათვის შორს სიარული.

13. მინერალური წყლების და ტალახის ტრანსპორტი ისე უნდა მოეწყოს, რომ გამოტანილი წყალი და ტალახი იაფად ღირდეს. როდესაც რომელიმე მინერალური წყალი ძვირია, იმას ხმარობს მარტო შეძლებული ხალხი და მამასადამე იგი არ ვრცელდება მასსაში. რაოდენობა მის წარმოებისა კლებულობს და ამიტომ დაბოლოს შემოსავალიც ნაკლები აქვს ამ წყლის პატრონს.

14. ერთ დიდ უპირატესობას ჩვენი სამშობლოს კურორტებისას შეადგენს ის გარემოებაც, რომ აქ შედარებით მცირე ტერიტორიაზე და მოკლე მანძილზე იმყოფებიან, ერთის მხრით, საზაფხულო მთის კლიმატიური სადგურები და, მეორეს მხრით, საზამთრო-ზღვის ჰავის სადგურები; მაგა-

ლითად ბაკურიანი, აბასთუმანი და ბახმარაჲ --ერთის მხრით და სოხუმი და გაგრა -- მეორეს მხრით. მაშასადამე იმ ავადმყოფებს, რომელთათვისაც სასაჭიროა ამგვარი ჰავა, შეუძლიანთ აქ დაჰყონ თითქმის მთელი წლის განმავლობაში. ამიტომ ჩვენ კურორტებზე უნდა არსებობდეს ერთგვარი კავშირი, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელი გახდება ადვილათ გადაყვან-გადმოყვანა ავადმყოფებისა ერთი კურორტიდან მეორეზე.

თუ ყველა ზემოთ ნაჩვენებ ზომებს ჩვენი თვითმართველობანი დაახლოვებით მაინც განახორციელებენ, ჩვენი კურორტები სულ ცოტა ხანში გადაიქცევა მეზობელ სახელმწიფოს მცხოვრებთა მუდმივ კურორტათ და შემდეგში, შეიძლება შორეულ სახელმწიფოებიდანაც დაიწყონ აქ სიარული, როგორც საწამლებლათ ისე დასასვენებლათ და ჩვენი საუცხოვო და ამაყი ბუნების სანახავათაც.

ამ მხრივ ჩვენი სამშობლო შეიძლება შევადაროთ პატარა შვეიცარიას. ჩვენ ვიცით, რომ შვეიცარია უმთავრესად ტურისტებით არსებობს. ყოველ წელს იქ ათი და ასი ათასობით მიდიან ტურისტები. მილიონებით სტოვებენ იქ სიმდიდრეს და შვეიცარიის რესპუბლიკას ამდიდრებენ. ჩვენი ტურფა სამშობლო სილამაზით და თვის ბუნების სხვა-და-სხვაობით არ ჩამოუვარდება შვეიცარიას. აქ ხშირათ სულ ათი-ოცი ვერსის მანძილზე შეხვედებით მშვენიერ მწვანე ველ ბალებით და ვენახებით შემკულ; დაბურულ, გაუვალ ტყეს ხევებით და უფსკრულში მიმავალ კლდეებით, რომელთა ძირში მისჩქეტს მთის გიჟმაჲი მდინარე. ხშირათ ეს მდინარე ამ კლდეების სიმაღლიდან აქაფებული ექანება ძირს, როგორც ჩანჩქარი. როცა გასცდებით ამ ტყეს და ახვალთ ზემოთ, შეხვედებით მაღალ მთებს მწვანე ხავერდის ფერი ბალახით დაფარულს, მხოლოდ მთების ქედები კი შემოსილნი არიან თეთრი სპეტაკი თოვლით და ყინულით.

ასეთი ლამაზი და სხვა-და-სხვანაირია ბუნება ჩვენი სამშობლოსი. მაგრამ. სამწუხაროთ კაცის ხელს აქ არაფერი არ გაუკეთებია, რომ შესაძლო გამხდარიყო აქ ყველასათვის მოსვლა და ამ ბუნებით წამლობა, და დატკბობა. შვეიცარია კი ამ მხრივ აჭრელებულია სხვა-და-სხვა გვარი ვზებით, რომლებზედაც აუარებელი ხალხი დაიარება შვეიცარიის ბუნების სანახავათ და მის მიდამოებში სულიერ და ხორციელ დასასვენებლათ.

ექიმი ალ. მაღალაშვილი.

გარდასახადი დაუმსახურებლად გაზრდილ ღირებულებამზე.

ჩვენმა დრომ იცის სამნაირი რეალური გარდასახადი: 1) გარდასახადი შეფასების კვალობაზე; 2) სპეციალური დაბეგვრა უძრავ, ქონებისა და 3) დაუმსახურებლად გაზრდილ ღირებულების დაბეგვრა.

თანამედროვე გარდასახადი, დაწესებული უძრავ ქონების შეფასების კვალობაზე, აღმოცენდა უძრავ ქონების შემოსავლის დაბეგვრიდან. ასეთი გარდაქმნაც იმ გარემოებით იყო გამოწვეული, რომ ქალაქის წრეში მოთავსებული მიწის ნაკრები არ იყო გაშენებული, მაშასადამე, ან სულ არ იყვნენ შემოსავლიანი, ან სულ მცირე შემოსავალს იძლეოდნენ და ამის გამო ქალაქისათვის ან არაფერი გარდასახადი შემოჰქონდათ, ან ეს გარდასახადი სულ მცირე იყო, მაგრამ იმავე დროს ამ მიწების პატრონები სარგებლობდნენ ყველა იმ ხელსაყრელ მხარეებით, რაიც ქალაქის თვითმართველობის მოქმედებას მოსდევს უძრავ ქონებისათვის, აგრეთვე იმით, რომ მათი საკუთრების შემოსავლიანობა სრულებითაც არ უდრიდა მის ღირებულებას. თვით ქალაქის თვითმართველობის არსებობა, მისი მოღვაწეობის შესაძლებლობა მოითხოვდა, რომ ამ სახის გარდასახადი ყოფილიყო დაწესებული.

მეორე სახის გარდასახადი სხვა მოსაზრებით იყო გამოწვეული. ქალაქის თვითმართველობა ბევრს ისეთ დაწესებულებებს და წარმოებებს აწყობს, რომლებსაც ყველა მცხოვრებთათვის მოაქვთ სარგებლობა, მაგრამ ყველაზე მოგებულნი მის საქმიანობით უძრავ ქონების პატრონები რჩებიან; ყველაზე ძლიერ ისინი სარგებლობენ თვითმართველობის საქმიანობის ნაყოფით. გაჰყავთ ახალი ქუჩა, ქვაფენილით იფარება მეორე, გაჰყავთ ტრამვაი, კანალიზაცია, წყალსადენი—ყველა ეს მცხოვრებთათვისაც ხელსაყრელია, მაგრამ მიწის და სახლის პატრონები აქედან ყველაზე მეტს მოგებენ პოულობენ. ამიტომ თვითმართველობის ამნაირ საქმეში, სამართლიანობის ძალით, მათ სხვაზე მომეტებული ნივთიერი მონაწილეობა უნდა მიიღონ. სწორეთ ამ საფუძველზეა დამყარებული მათი სპეციალური დაბეგვრა. მუნიციპალიტეტებს უფლება მიენიჭათ შემოიღონ განსაკუთრებული გადასახადი მიწის და სახლისპატრონებზე, რომლებიც მეტს იგებენ თვითმართველობის მოღვაწეობისაგან.

ამ გადასახადების საფუძველი—სოციალური სამართლიანობაა. ადგილობრივი თვითმართველობა უნდა არსებობდეს, მოქალაქეთა განსაზღვრულ საჭიროებათა დასაკმაყოფილებლათ. თუ ეს მართალია, მაშ თვითმართველობისთვის უნდა გამოინახოს საჭირო საარსებო წყარო. უმთავრეს წყაროთ უფრო შეძლებული მცხოვრებნი უნდა იყვნენ ცნობილნი, რადგან აბა ღარიბს რას წაართმევ და საშუალო შეძლების მცხოვრებთ კი მხოლოდ იმას თუ გამოართმევ, რაც მის აუცილებელ საჭიროების დაკმაყოფილებას გადაარჩება.

ამ მიზნით იყო შემოღებული ქონების დაბეგვრა მის შემოსავლის კვალობაზე; ამ წესის ძალით ის უძრავი ქონება, რომელიც მუდმივ შემოსავალს არ იძლეოდა, არც იბეგრებოდა. ამ კატეგორიაში უფრო გაუშენებელი მიწები იყო მოქცეული. მუდმივს შემოსავალს ისინი, მართალია, არ იძლეოდნენ, მაგრამ დროთა მიმდინარეობის წყალობით თავის ღირებულებას კი ზრდიდნენ.

იმავე დროს აღმოჩნდა, რომ გაშენებულ მიწების საკუთარი ღირებულება და მათი შემოსავლიანობა არ არიან ერთმანეთთან ისე დაკავშირებული, როგორც მიზეზი და შედეგი. მათ შორის ხშირად პირდაპირი პროპორციონალობა კი არა, უკუღმა პროპორციონალობა იჩენს თავს. გამოკვლევამ გამოააშკარავა, რომ „შენობის შემოსავლიანობა მით უფრო არ უდრის მის ღირებულებას, რამდენათაც ეს ღირებულება უფრო მაღალია და რამდენათაც უფრო მდიდარია მცხოვრებთა ის კლასი, რომლისათვისაც არის შენობა გაშენებული“*). შედარებითი შემოსავლიანობა მუშათა უბნის სახლებისა ბევრათ უფრო მაღლა სდგას, ვიდრე შემოსავლიანობა მდიდრების სასახლეებისა. ამით აიხსნება მუშათა უბნის სახლების ექსპლუატაციის თვისებურობა. მაგრამ თუნდა ისეთი შენობებიც რომ შევადაროთ, რომლების ექსპლუატაცია ერთნაირ პირობებში ხდება, ხშირათ აღმოჩნდება ხოლმე, რომ მიუხედავად შემოსავლიანობის ერთნაირობისა, მათი ღირებულება მაინც ერთნაირი არ არის. იმავე გლებოვს მოჰყავს მაგალითები ქალაქ ზოლინგენის ცხოვრებიდან, სადაც ერთნაირ შემოსავალს იძლეოდნენ სახლები, რომელთა ღირებულება იყო 14.000, 19.200, 23.900 მარკა. აქედან გამოდის, რომ უფრო სამართლიანი იქნება ღირებულების კვალობაზე დაბეგვრა, და ეს კიდევ შემოიღეს. მაგრამ ამაზე უწინ ის გამოიკვია, რომ თვითმართველობათა საქმიანობას ზოგიერთ მოქალაქეებისთვის და მოქალაქეთა ჯგუფებისთვის, როგორც კერძო საკუთრების წარმომადგენელთათვის, გაორკეცებული სარგებლობა მოაქვს. ეს გაორკეცებული სარგებლობა, სოციალურ სამართლიანობის ძალით, უნდა ანაზღაურებული იყოს განსაკუთრებულ დაბეგვრით. აქედან წარმოსდგა მეორე სახის რეალური დაბეგვრა—სპეციალური დაბეგვრა უძრავ ქონებისა.

თანამედროვე სოციალ-პოლიტიკურ ურთიერთობის შესწავლა გვაჩვენებს, რომ ორივე ზემოთ-მოყვანილი ხარჯი ჯერ კიდევ შორს არის სოციალურ სამართლიანობის განხორციელებისაგან: მათ მიყევართ სოციალურ სამართლიანობისკენ, მაგრამ მისი დამყარება ამ ხარჯებს არ შეუძლიანთ. ა. დომაშკეს („Задачи гор. хозяйства“) მიერ მოყვანილი მაგალითი ამას კარგათ გვაჩვენებენ. ეს მაგალითი იმდენათ მრავალ-მეტყველია, რომ მისი მოყვანა ღირს. მე-XIX საუკუნის პირველ მეოთხედის ბოლოში გლენხმა კილიანმა ქ. შენებერგში, ბერლინის ახლოს, იყიდა მიწის ნაჭერი 2.700 ტალერათ. 50 წელს ფლობდა იგი ამ ნაჭერს. ამ ხანში მიწა გაანოყიერეს, წყალი გაიყვანეს, შემოიღეს მასზე რაციონალური მეურნეობა, ბევრი საკუთარი და დაქირავებული შრომა დახარჯეს. მე-70 წლებში ეს ნაჭერი 6.000.050 მარკათ გაჰყიდეს ე. ი. მისი ღირებულება 5.991.900 მარკით გაზრდილა**). რა თქმა უნდა, ამნაირი ღირებულება ვერ შეიქმნე-

*) გლებოვი: „Однозначное неадекватное прироста ценности“.

***) საუკუნის დასაწყისის ტალები უდრის ეხლანდელს 3 მარკას.

ბოდა გლეხის, მის ოჯახის და მის მუშების შრომით. დომაშკე ამის შესახებ ამბობს: „იმ გარემოებას, რომ 8.100 მარკა (2.700 ტალერი) გადიქცა 6 მილიონად, ხელი შეუწყვეს ყველა სახელმწიფო მოღვაწეებმა, იმ პირებმა, რომლებიც იმ 50 ბედნიერ წლებში გერმანიას სათავეში უდგნენ: სარდლებმა, რომლებმაც ომები მოიგეს, ჯარისკაცებმა, რომლებმაც თავი დასდეს, აღმომჩენებმა, რომლებმაც წარმოების ახალი გზები გვიჩვენეს ფაბრიკანტებმა, ვაჭრებმა, მუშებმა, მხატვრებმა, მასწავლებლებმა,—ყველა, მათ, ვინც თავის გონებრივ და ფიზიკურ შრომით ხელი შეუწყვეს გერმანიის იმპერიის ზრდას და ძლიერებას და მასთან ერთად მის დედა-ქალაქის აყვავებას.*)

დომაშკეს მიერ მოყვანილი მაგალითებისთანა ყოველ ნაბიჯზე შეგხედებათ. ისინი იმის მლალადებელნი არიან, რომ ქალაქის მიწის ნაჭერის ღირებულება ნაყოფია: 1) ამ ნაჭერთან დაკავშირებულ პირთა პატარა ჯგუფის შრომისა (თუ ეს შრომა გაწეულია) და 2) ამა თუ იმ სამეურნეო წესებისა, —რომელშიაც იმყოფებოდა ეს მიწა ისტორიულ პირობათა მთელი რიგის წყალობით. სხვანაირათ რომ ვსთქვათ: ქალაქის ფარგალში მდებარე მიწის ნაჭერის ღირებულება შეიცავს 1) შრომით შექმნილ მიმატებას და 2) უშრომლად შექმნილ მიმატებას, რომელიც შეიქმნა ეკონომიურ წეს-წყობილების განსაზღვრულ პირობების გავლენით.

ეს გარემოება შეამჩნიეს ინგლისში საადგილ-მამულო რეფორმის მომხრეებმა და ქალაქის მიწის რენტის ზრდას უწოდეს „unearned increment“ „დაუმსახურებელი გადიდება“, ჩვენში კი ამას ვუწოდებთ „დაუმსახურებლათ გაზრდილ ღირებულებას“. ეს ზრდა წარმოადგენს შემოსავლის იმ წყაროს, რომელსაც ადოლფ ვაგნერმა „კონიუნქტურული“ უწოდა, ეს სიტყვა „კონიუნქტურული“ მას ასე ესმის: იგი ნიშნავს მოქმედებას ტექნიკურ, ეკონომიურ, სოციალურ, უფლებრივ პირობათა, რომელთა გავლენითაც ისაზღვრება (ან სავსებით, ან უმთავრესად) კერძო საკუთრებაზე და შრომის განაწილებაზე დაფუძნებულ საზოგადოებაში საჭირო საგნების მოთხოვნა, მოწოდება და, მაშასადამე ფასიც მესაკუთრის უფლებისგან და მის დედაწლისგან დამოუკიდებლათ**).

ამგვარად მიწის შემოსავლიანობა ორგვარია: პირველი ნაყოფია მაზე გაწეულ შრომისა; მეორე—ნაყოფია ისტორიის მსვლელობით გამოწვეულ გარეშე პირობათა სუმმისა, რომელშიც იმყოფება ეს მიწა. პირველი სახის შემოსავალი პერიოდულათ იჩენს თავს და მისი ცნობაში მოყვანა ადვილია და მისი სავარაუდო გამოთვლა ამა თუ იმ პერიოდის განმავლობაში შესაძლებელია. შემოსავლიანობის დამოკიდებულება ამა თუ იმ ფაქტზე ადვილი გამოსარკვევია და აქედან ადვილათვე შეიძლება ის დასკვნაც გავაკეთოთ, თუ რამდენათ დამოკიდებულია იგი გაწეულ შრომაზე.

*) А. Домашке. იქვე.

**) Твердохлѣбовъ—Налогъ на незаслуженный приростъ цѣнности.

მეორე ხასიათის შემოსავალი მხოლოდ ზოგიერთ მომენტებში იჩენს თავს თვით-ღირებულების ზრდის სახით. მისი ცნობაში მოყვანა მხოლოდ ზოგადათ შეიძლება და მისი სავარაუდო გამოანგარიშება მომავლისათვის სრულიად შეუძლებელია. მხოლოდ გარეშე ფაქტორების გავლენაზე მითითებით ვკმაყოფილდებით, მათი რეზულტატის აღმოჩენა კი მხოლოდ ლოლიკურის დასკვნის საშუალებით შეიძლება, — მრავალი ერთნაირ სამეურნეო ერთეულთა შედარების საშუალებით. ამგვარათ აღმოვაჩინეთ ერთნაირს ნორმას, რომლითაც განისაზღვრება საშუალო შემოსავლიანობა, ამა თუ იმ გარეშე პირობების ზე-გავლენით შექმნილი. რაც ამ საშუალო ნორმას აღემატება, ის უნდა ჩაითვალოს შემოსავლის განსაკუთრებულ ზრდათ, მის „დაუმსახურებელ“ გადიდებათ. მისი გამოაშკარება ჩვეულებრივ ხდება საკუთრების გადაცემის დროს.

ყველა ჩვენ მიერ აღნიშნულ პირობებს განსაკუთრებულ შემოსავლიანობისა, რომელსაც „ღირებულების დაუმსახურებელი ზრდა“ ეწოდება, დაბეგვრის საქმეში დიდი მნიშვნელობა აქვს. დაბეგვრა სოციალურ სამართლიანობის ნიადაგზე უნდა შენდებოდეს და სწორეთ იმნაირ შემოსავალზე უნდა წესდებოდეს, რომელიც არ შეადგენს აუცილებელს საჭიროებას იმ პირისათვის, ვინც ამ შემოსავალს ღებულობს. შემთხვევითი ელემენტი ამ „კონიუნქტურულ“ შემოსავალში აშკარად იჩენს თავს: ეს შემოსავალი არ შეადგენს საფუძველს საარსებო საჭიროებისათვის, იგი ამ საარსებო საჭიროების ზედ-ნადებია. ამიტომ ამნაირ შემოსავლის დაბეგვრით სოციალურ სამართლიანობის პრინციპს ესმება ხაზი.

ამის წინააღმდეგ შეიძლება წამოყენებულ იქნას ან ზოგადი, ან კერძო მოსაზრება. ზოგადი მოსაზრება იმ დედა-აზრზეა დაფუძნებული, რომელიც არღვევს არა მარტო ამ ხასიეთის გარდასახადს, არამედ საზოგადოთ ყოველს გარდასახადს. ამბობენ, მაგ., რომ უშრომლად გაზრდილ ღირებულების დაბეგვრა ისევ ის კონფისკაციაა კერძო საკუთრების ერთნაწილისაო და ამ გარდასახადის მოწინააღმდეგენი მართალნიც არიან: ყოველი გარდასახადი არის კონფისკაცია. საკითხი სწორეთ იმაშია, თუ რამდენათ სამართლიანია ეს კონფისკაცია და რამდენათ საგრძნობელია იმისთვის, ვისაც იგი ედება. თუ იგი იმისთანა შემოსავალს ედება, რაც მის პატრონისათვის საარსებო საჭიროებას შეადგენს, იგი უფრო უარყოფითია, ვიდრე სასარგებლო. მაგრამ თუ იგი ვრცელდება იმისთანა შემოსავალზე, რაც ამ პირველ საჭიროებას აღემატება, იგი სამართლიანია, რადგან მისი გაწერა არ არის მტკივნეული, გარდამხდელი იხდის მას და მისი აკრეფაც უფრო ადვილათ ხორციელდება. დაუმსახურებლათ მოზრდილ ღირებულების დაბეგვრა, თუ მის წარმოშობას გავიხსენებთ, უარსაყოფი არ ყოფილა, რადგანაც მისი მოქმედება ვრცელდება იმ შემოსავალზე, რაც ნორმას აღემატება; ამიტომაც არის, რომ მის შემოღებას წინააღმდეგობა არ ხვდება.

მეორე ზოგადი მოსაზრება ამ გარდასახადის წინააღმდეგ: გარდასა-

ხადს უკუმსვლელობითი მოქმედება არ უნდა ჰქონდეს, ე. ი. გარდასახადი ისეთი შემოსავალზე უნდა წესდებოდეს, რომელიც შემოვა მის დაწესების შემდეგ, მაგრამ ეს ზოგადი წესი თუ მივიღეთ, მაშინ ვერც ერთს გარდასახადს ვერ შემოვიღებთ.

ფორმულას: „კანონს უკუ-ქცევითი მოქმედება არ უნდა ჰქონდეს“ ის აზრი აქვს, რომ რომელიმე მოვლენა, შემთხვევა, ბოროტმოქმედება, რომელიც კანონის გამოცემამდის მოხდა, მის მოქმედებას არ ექვემდებარება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ეს უკუ-ქცევითი მოქმედება კანონისა საქმის ჩამდენისათვის ხელსაყრელია *); ყველა ეს მოხდა კანონის გამოცემის შემდეგ, კანონი მაზე ვრცელდება. მაგრამ თუ რომელიმე ფაქტის ელემენტები მზადდება, მაგრამ ჯერ თავს არ იჩენს, მათზე კანონის მოქმედება არ ვრცელდება: ავიღოთ თუნდაც იდეური მოტივები სხვა სიტყვებით: თუ ხელთ არა გვაქვს ისეთი ფაქტი, რომელშიაც აშკარათ იჩენს თავს ერთ ერთი ან საბოლოო მომენტი დაგროვების პროცესისა, ამ შემთხვევაში კანონი ვერ იმოქმედებს ვერც უკუქცევით ვერც შემდგომ, რადგან კანონი მხოლოდ იქ მოქმედებს, საცა თავს იჩენს რომელიმე მოვლენის ელემენტების თავმოყრა.

გადასახადი, როგორც კანონი, მხოლოდ ქონების ერთი პატრონისაგან მეორის ხელში გადაცემის დროს მოქმედებს, რადგან სწორეთ ამ დროს აშკარავდება ღირებულების ზრდა. მაგრამ ქონების დაგროვების პროცესზე იგი არ მოქმედებს. ე. ი. ეს კანონი მხოლოდ იქ მოქმედებს, სადაც ხდება რეალიზაცია დაგროვებისა, და არა თვით დაგროვების დროს. ამ პროცესში სხვა და სხვა მომენტებია—ხან ზრდა, ხან ელება, მაგრამ კანონს ეს არ აინტერესებ, რადგან ამ პროცესისათვის თვალის დევნება კანონის საქმე არ არის. იგი მხოლოდ იქითკენ გაეშურება სადაც დაგროვების რეალიზაციას დაინახავს.

კერძო ხასიათის მოსაზრებანი ამ გარდასახადის წინააღმდეგ შემდეგია.

პირველი: კანონი საამშენებლო მოღვაწეობას აფერხებს და ამით მას გავლენა აქვს მიწის ფასებზე და ბინის ფასებზე.—ეს მართლა შესაძლებელია, მხოლოდ ყოველთვის არ ხდება. ეს მაშინ არის შესაძლებელი, როდესაც რაოდენობა გარდასახადისა ერთნაირია იმ პატრონებისათვისაც. რომლებიც ამშენებლობას ეწევიან, და იმისთვისაც, ვინც მას არ ეწევა, თუ ეს კანონი უფრო რბილია იმისათვის, ვინც ამშენებლობას ეწევა, ამ გარდასახადის უარყოფითი მხარე იშლება. საუკეთესო საშუალება, მაშასადამე, გარდასახადის რაოდენობის გრადაციის შემოღება ყოფილა. ეს მით უმეტეს არის საჭირო, თანამედროვე პირობებში არ შეიძლება იმის გამოკვევა, თუ სად არის დამსახურებული ზრდა ღირებულების და სად დაუმსახურებელი.

*] სისხლის სამართლის კანონებშიც ასეთი წესია.

მეორე მოსაზრება, ამ გარდასახადის წინააღმდეგ: გარდასახადი ფაქტიურათ ბინის ფასებზე გადავა და გაადიდებს მას. ეს მოსაზრება არ არის სამართლიანი. ბინის ფასების ფიქსაცია პერიოდულათ ხდება. ახალ გარდასახადის შემოღებისათანავე რომ გაიზარდოს ბინის ფასი, ეს მაშინვე გამოაშკარავდება, და თუ ეს ზრდა დაუშვებელია, მის წინააღმდეგ აღვილია ზომების მიღება. ამ გარდასახადის გადატანა ბინის ქირაზე იმდენათვეა შესაძლებელი, რამდენათაც შესაძლებელია საზოგადოთ ყოველ გარდასახადის ბინის ქირაზე გადატანა სახლის პატრონების მიერ, და თუ ჩვენ საზოგადოთ შესაძლებლათ მიგვაჩნია სახლის პატრონების უფლების შეზღუდვა, ეს შეზღუდვა ამ გარდასახადის დაწესების დროსაც შესაძლებელია.

საინტერესოა ვებერის*) მიერ წამოყენებული მოსაზრება ამის წინააღმდეგ. მას ფასების მერყეობის მაგალითები მოჰყავს: ჯერ ფასი ეცემა სასყიდელზე ფასზე დაბლა, მერე ისევ მაღლა იწევს; ამ დროს ზოგი მიწის ნაჭრები ხელიდან ხელში გადადიან აწვევის და დაწვევის მომენტში, ზოგი კი — მხოლოდ აწვევის მომენტში. ამ შემთხვევებში ხელიდან ხელში ხშირად გადასულ მიწებს უფრო მძიმე გადასახადი ედება, ზოგიერთი გადამხდლები კი შეღავათიან პირობებში ხდებიან, მაგ.: ორი ნაჭერი თითო 1.000 კვადრ. მეტრიანი ნაყიდა და მიცემულია 100 მარკა თითო მეტრში; პირველი ნაჭერი ხელიდან ხელში გადადის 1884, 1992 და 1900 წელში; მეტრი მიწა თითოულ ამ შემთხვევაში ჯდება 160, 104 და 167 მარკა. მეორე ნაჭერი ხელიდან ხელში გადადის იმავე ფასებში, მაგრამ მხოლოდ 1900 წელში. გამოდის, რომ პირველი ნაჭერი იბეგრება (თუ 30% გადასახადს მივიღებთ და თუ ღირებულება შრომის მეოხებით არ გაიზარდა): 1884 წელში 18.000 მარკით, 1892 წელში სულ არ იბეგრება, 1900 წელშიც 18.000 მარკით, სულ კი 36.000 მარკით. მეორე ნაჭერი კი მარტო 1900 წელში 20.100 მარკით იბეგრება. გამოდის, რომ დაბეგვრა ორივე ნაჭერისთვის ერთნაირ პირობებში არ ხდება და ამას კი თავისი შედეგები უნდა ჰქონდეს.

მთელი ეს მსჯელობა სრულიად უსაფუძვლოა: გარდასახადი მიწის ნაჭერს კი არ ედება, არამედ მიწის პატრონს. მიწის პატრონები დაუმსახურებლათ გაზრდილ ღირებულებას ღებულობდენ და სწორეთ ეს ღირებულება იბეგრებოდა პროპორციულათ. დაბეგრის სუბიექტი (ისე ვისაც გარდასახადი ხდება) — მიწის პატრონი; მისი ობიექტი (ის, რაზედაც ხდება) — დაუმსახურებლად გადიდებული ღირებულება.

მაგრამ მოყვანილ მაგალითს კიდევ ერთი შენიშვნა გაუკეთდეს პირველ ნაჭერ მიწის მეორე მფლობელმა მიწა გაჰყიდა 104 მარკათ მეტრი, მან ზარალი ნახა. — კითხვა იბადება: იქნება ეს ზარალი უნდა აუნაზღაურდეს? — ამაზე კითხვითვე უნდა გაეცეს პასუხი: რათ უნდა აუნაზღაურდეს? განა როდესაც სახლის პატრონი ბინას ეერ აქირავებს და ამით ზარალობს,

*) ა. გლებოვს აქვს მოყვანილი.

ასეთი კითხვა იბადება? გარდასახადის ზრუნვის საგანი გამყიდველის და მყიდველის მდგომარეობა კი არ არის; მისი მიზანი ამნაირია: სოციალურ სამართლიანობისათვის, ზოგიერთ საყოველთაო მოთხოვნილებათა გასაძღვლათ გამოერთვას ქონების ნაწილი იმ პირთ, რომლებიც განსაკუთრებულათ კარგს მდგომარეობაში იმყოფებიან.

დამსახურებლად გაზრდილ ღირებულების დაბეგვრა პირველათ მოხდა გერმანიაში მაინის-ფრანკ-ფურტში 1903 თუ 1904 წელს. ათი წლის განმავლობაში იგი გავრცელდა ბევრს ქალაქში. საზოგადოთ ყველა ქალაქებში მას ერთი და იგივე სახე ჰქონდა და დაახლოვებით შემდეგში მდგომარეობდა. ამ გარდასახადის შემოღება შეიძლებოდა იმ კომუნებში, სადაც მცხოვრებთა რიცხვი იყო არა ნაკლებ 3.000, გადასახადი საკუთრებას ედებოდა მხოლოდ ხელიდან ხელში გადასვლის დროს*). ღირებულების რაოდენობის ზრდას ასე ანგარიშობდნენ: უკანასკნელ ფასიდან გამოაკლებდნენ იმ ფასს, რომელშიც ეს საკუთრება ამას წინათ გაყიდულა; ამასთან სათვალავში აგდებდნენ იმას, რაც საკუთრებაზე ხარჯი გაწეულა. თუ ამნაირ გამოანგარიშებით ღირებულების ზრდა წინანდელ ღირებულების და გაწეულ ხარჯების 10% (ზოგან 20-30%) არ აღემატებოდა, საკუთრება სულ თავისუფლდებოდა გარდასახადისგან. თუ ზრდა 10-60%-ს უდრიდა, იგი იბეგრებოდა 20 პროცენტით. ამაზე მაღალი ზრდა იბეგრებოდა 30 პროცენტით. სხვა წესები ასეთი იყო: 1) გარდასახადი მთლიანათ ხდებოდა გაუშენებელ მიწის პატრონებს; 2) გაშენებულ მიწის პატრონებს ხდებოდათ გარდასახადის ნახევარი; 3) ვინც საკუთრებას ფლობდა არა ნაკლებ 10-15 წლისა, მას ხდებოდა მხოლოდ 2/3 დაწესებულ გარდასახადისა; 4) ვინც ამაზე მეტის ხნის განმავლობაში ფლობდა, მხოლოდ 1/2 ხდებოდა.

ამ გარდასახადის დამახასიათებელი მხარეები ამნაირია: პირველი, — იგი გამდიდრების იმ შემთხვევას სწვდება, რომელიც შემთხვევით აშკარავდება და პირველ საჭიროების დაკმაყოფილების საფუძველს არ შეადგენს; მეორე, იგი აიძულებს მესაკუთრეს, რომ განაცხოველოს ამშენებლობითი მოქმედება; მესამე, იგი ხანგრძლივ მფლობელობას უწევს მფარველობას; მეოთხე, ეს გარდასახადი ადვილი ასაკრეფია, საკმაოა, თუკი მთავრობის აგენტმა რეგისტრაცია უყო ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულობას.

პირველ მხარის სასურველობაზე ლაპარაკი ზედმეტია. მეორეც ხელსაყრელია საზოგადოებისთვის. მესამეზე ეს არ ითქმის. საკუთრების ხშირი გადასვლა ხელიდან ხელში მართალია მავნებელია: ამ პირობებში მფლობელი ვერაფერ საქმეს ვერ გასწევს თავის საკუთრებაზე, ვერაფერს ვერ ააშენებს. მაგრამ კიდევ უფრო მავნებელია მეტათ ხანგრძლივი ფლობა საკუთრებისა, რადგან ეს ხელოვნურათ ზრდის მის ფასს, ისე რომ მავნებელია როგორც მეტათ ხანმოკლე, ისე მეტათ ხანგრძლივი ფლობა. საუკეთესო ის

*) ზოგ სახელმწიფოში საკუთრების მემკვიდრეობით გადასვლა არ იბეგრებოდა.

იქნება, თუ დაახლოვებით გამოითვლება, რამდენი ხანია მტლობელისათვის საკმარისი, რომ მან გამოიჩინოს სამშენებლო უნარი*) ამისდა მიხედვით უნდა გადაწყდეს გარდასახადის რაოდენობა. ამ საშუალებით შეიძლება თავიდან-ასაცილებისა საზოგადოებისათვის აშკარად საზიანო უპირატესობისა, რომელიც შექმნეს თავისთვის გერმანიაში საკუთრების ხანგძლივ მტლობე-ლებმა.

გერმანიაში შემოღებულ გარდასახადის მხარეებში ყურადღება-მისაქცევია ტარიფის გრადაცია ღირებულების ზრდის კვალობაზე. ეს გრადაცია დამაკმაყოფილებელი არ არის: მაღალი დაუმსახურებელი ზრდა საკმაოდ არ არის დაბეგვრილი. ამ გარდასახადს კიდევ ერთი ნაკლი აქვს: დაუმსახურებლათ გაზრდილი ღირებულების დაბეგვრა ის საქმეში არ არის შეტანილი დაწვრილებითი განსხვავება იმ შემთხვევებსა როდესაც საკუთრება უსასყიდლოთ გადადის ხელიდან ხელში, და იმ შემთხვევებს შუა, როდესაც იგი სასყიდლოთ გადადის—(ჩუქება, მემკვიდრეობითი გადაცემა, მოგება და სხ.). უსასყიდლო გადასვლისას ღირებულების ზრდა უფრო ხშირად „ცის მანანასავით“ ევლინება მიმღებს, ამიტომ იგი უნდა ზედმეტათ დაიბეგროს. ამისთანა შემთხვევაში გადახდა ადვილია, რადგან ჯხალი მესაკუთრე ისე რიგათ არ გასწევს წინააღმდეგობას. უსასყიდლოთ გადაცემაც უნდა ორ ნაწილათ გაიყოს. მემკვიდრეობითი გადაცემა ხშირად უბრალო ფორმალური აქტია: ნამდვილათ კი მემკვიდრე საკუთრების მიღების მომეტადისაც ფლობდა მას, ზრუნავდა მასზე. ნაჩუქარი საკუთრებას კი უფრო შემთხვევითი ხასიათი აქვს, უფრო დაუმსახურებელ სიმდიდრის ბეჭედი ასვია. კიდევ უფრო დაუმსახურებელი სიმდიდრეა—მოგება; იგი ხომ ნადვილი „ცის მანანა“, სრულიად შემთხვევით და სრულიად დაუმსაყურებლად მიღებული.

კიდევ ერთი შენიშვნა. რუსულ ლიტერატურაში ხშირად შეხვდებით იმ აზრს, რომ ამ გარდასახადიდან შემოსული ხარჯი მხოლოდ მცხოვრებთა ბინის გაუმჯობესებას უნდა მოხმარდეს. ამ თანხის დანიშნულების ასეთი განსაზღვრა რუსეთის მუნიციპალურ პრაქტიკაში ადვილი ასახსნელია: თვითმართველობის სათავეში იქ იდგნენ ცენზიანი, შეძლებული ელემენტები. მათი კლასიური ლტოლვილება ცხადი იყო. ამ ლტოლვილებას გასაბათილებლად და ამავე დროს მშრომელ ხალხის ინტერესების დასაცველად საჭირო იყო თანხები ჩაყენებულიყო რაც შეიძლება უფრო მაგარ ჩარჩოებში: საჭირო იყო წინდაწინვე განსაზღვრულიყო, რას უნდა მოხმარდეს დაბეგვრის გზით მიღებული შემოსავალი.

დღეს პირობები შეიცვალა. თვითმართველობას სათავეში უდგია სულ სხვა ელემენტები და ამიტომ საეჭვოა, რომ დაბეგვრის გზით მიღებულ შემოსავლის ამნაირ განსაზღვრა საჭირო იყოს.

ვ. მამონაძე.

*) ზოგიერთთა ვარაუდით ზოგიერთ რაიონებში ეს ხანი 10—15 წელს უდრის.

კანონმდებლობითი ბრძოლა ყვავილთან ევროპის სახელმწიფოებში.

(განმარტებითი ბარათი კანონ-პროექტისა საქართველოს რესპუბლიკაში ყვავილის სავალდებულო აცრის შემოღების შესახებ*).

საშინელი მკაცრი ავადმყოფობაა ყვავილი. ყვავილით მძიმე ავადმყოფი ავადმყოფობის უკანასკნელ ხანაში ადამიანის მგზავსებას ჰკარგავს, დაჩირქებულ—აყროლებულ მძოვრს წარმოადგენს. ავადმყოფის ახლო მყოფს ვერ გადაუწყვეტია რა უფრო უმჯობესია ავადმყოფისათვის სიკვდილი თუ სიცოცხლე, ვინაიდან ყვავილის შემდეგ სიკვდილს გადაარჩენილი საზიზღრად დასახიჩრებული, ხშირად ორივე თვალით დაბრმავებული უბრუნდება სიცოცხლეს.

კაცობრიობის წარსულში ბევრი ზოგადი, თავზარდამცემი უბედურობაა აღნიშნული.

ისტორიის ძველ საუკუნოებში, საშუალო საუკუნოებში და ჩვენთან მახლობელ 16, 17 და 18 საუკუნოებშიაც ყვავილი ამომწყვეტი გამანადგურებელი მოარულის სახით დათარეშობდა მთელს დედამიწის ზურგზე და განურჩევლად ეროვნებისა, სქესისა, წლოვანობისა და მდგომარეობისა—ყველას მუსრს ავლებდა. ყვავილით ყველა ხდებოდა ავად. ანდაზაც კი არის ძველად ნათქვამი ყვავილზე: „სიყვარულს და ყვავილს იშვიათად თუ ვინმე გადურჩებაო“ დიდძალი, ენით გამოუთქმელი მსხვერპლი შეუწირავს ყვავილს.

გარკვევით მარტო ევროპაში ყვავილის აცრის შემოღებამდე, მცხოვრებთა ერთი მეთორმეტედინდან—ერთი მეათედამდე ამ სენისაგან იღუპებოდა და ბავშვებიდან კი უფრო მეტი—სამი მეხუთედი იხოცებოდა. საერთოდ ბრმათა რაოდენობის ორი მესამედი ყვავილისაგან იყო დაბრმავებული. „ყვავილი არსად არავის არ ზოგავს. ყველა თრთის სიტყვა „ყვავილის“ გაგონებაზე, ასეთი დამღუპველია ყვავილი“-ო, სწერდა 1651 წ. ერთი მწერალი. მეთვრამეტე საუკუნის დამდეგს ინგლისში მცხოვრებთა ყველა წრეებში იყო მიღებული ყვავილი და მეფის ოჯახიც კი დააზარალა. ეპიდემია ისეთი საშინელი და სასტიკი იყო, რომ ოქსფორდის უნივერსიტეტის შემადგენლობა ყვავილის შიშით მთლად გაიქცა-გამოიქცა და დაიფანტა.

რუსეთში ყვავილი პირველად 1630 წ. არის აღნიშნული.

ამ წელს ციმბირში, სოლოვცევის გამოკვლევით, ყვავილის ისეთი დიდი ეპიდემია ყოფილა, რომ თავზარდამცემული ხალხი მიცვალებულებს დაუმარხავად სტოვებდა. ენისეის გუბ. ყვავილს მთელი რაიონები გაუნადგურებია და 1691 წ. იუმაკების და იუკაგირების ტომები ამოუწყვეტია.

* იხ. გვ. „ 43 „.

ვერიოვკინის გამოანგარიშებით რუსეთში 1804 წლიდან 1810 წ-დე ყვავილმა 827.080 ადამიანი იმსხვერპლა. თუ ყვავილის სიკვდილიანობის პროცენტით ათს მივიღებთ, მაშინ აღნიშნულ ექვსი წლის განმავლობაში რუსეთში ორმოც მილიონ მცხოვრებზე ყვავილით ავად ყოფილა რვა მილიონზე მეტი ადამიანი. სულ ახლო წარსულშიაც 1875 წ. მხოლოდ ერთ ვიატკის გუბ. 12.760 ადამიანი მომკვდარა, ყაზანის გუბერნიაში კი 22 წ. განმავლობაში (1866—88) 63.467 ადამიანი გარდაცვლილა. ასეთივე საშინელი მდგომარეობა იყო ყვავილით გამოწვეული სიკვდილიანობაში მთელს რუსეთში და კერძოთ საქართველოშიაც, მაგ. 1907 წ. მთელს რუსეთში აღნუსხულია ყვავილით ავადმყოფი სულ 108.780 ადამიანი, რომელთაგან მარტო ევროპის რუსეთში მომკვდარა 36.000 ადამიანი. მეცხრამეტე საუკუნის დამლევს 17-წლის განმავლობაში მთელს რუსეთში ყვავილის დიდი ეპიდემიები იყო მოდებული, რასაც ნათელჰყოფს შემდეგი ცხრილი:

1.891	წელს ავად გახდა	132.045	ადამიანი.
1.892	„ „ „	140.346	„
1.893	„ „ „	113.057	„
1.898	„ „ „	148.027	„
1.899	„ „ „	140.330	„

1.909 წ. რუსეთში ყვავილით ავად იყო 40.000 ადამიანი, გერმანიაში კი, სადაც ყვავილის აცრა ყველასათვის კანონის ძალით სავალდებულოა, იმავე წელს ყვავილით ავად იყო მხოლოდ 30 ადამიანი, რომელთაგან ნახევარი გერმანიაში ჩასული რუსები იყვნენ.

1907 წ. საქართველოში ყვავილის დიდი მოარული მძვინვარებდა. თბილისის გუბერნიაში ქ. თბილისი და ღუშეთის მაზრა საშინლად დაზარალდნენ; მარტო თბილისში აღნიშნული იყო ყვავილის 827 შემთხვევა, რომელთაგან 209-ს სიკვდილი მოჰყვა. ღუშეთის მაზრაში 26 სოფელში ყვავილის 845 შემთხვევა იყო აღნუსხული, რომელთაგან 108 სიკვდილით გათავდა.

თბილისის გუბერნიასთან შედარებით იმავე წელს ქუთაისის გუბერნია უფრო შესამჩნევად დაზარალდა. ერთს და იმავე დროს ყვავილის მოარული მძვინვარებდა. შიგ ქუთაისში, ქუთაისის მაზრის 41 სოფელში, შორაპანის მაზრის 61 სოფელში, ზუგდიდის მაზრის 36 სოფელში და სენაკის მაზრის 23 სოფელში. ქუთაისის გუბ. დანარჩენი მაზრებიც საგრძობლად დაზარალდნენ. მოარულმა 1908 წელსაც გასტანა და ორი წლის განმავლობაში (1907—08) მთელს გუბერნიაში ყვავილით—8161 ადამიანი გამხდარა ავად, რომელთაგან 809 გარდაცვლილა, და ბოლო ხანამდე როგორც რუსეთში, ისე ჩვენში ყვავილი მუდამ იყო სპორადიული და ხანგამოშვებით ფართო მოარულის სახეს იღებდა. ერთი სიტყვით, წარსულში მთელი კაცობრიობისათვის და ბოლო ხანებში მხოლოდ ზოგიერთ ჩამორჩენილ უკულტურო სახელმწიფოებისათვის ღვთის რისხვით, საბედისწერო

სენათ იყო მიჩნეული, მაგრამ 1749 წ. გამოჩენილი ინგლისელი ადამიანის ედუარდ ჯენერის გამოგონებამ-ყვავილის აცრამ—ყვავილი, მისი ვითარება მასზე წარმოდგენა, მით გამოწვეული დაავადება სიკვდილიანობა სულ წინააღმდეგზე შესცვალა და კაცობრიობა დიდი გენიოსის მიერ აცრის გამოგონებით-გაბედნიერდა 1749 წლით (ჯენერის მიერ აცრის გამოგონების წელია), ყვავილის ისტორიის პირველი „შავი“ ხანა თავდება და იწყება მეორე ხანა, რომელიც მეცხრამეტე საუკუნის პირველი წლებით თავდება. ყვავილის ისტორიის მეორე ხანა მთელ ნახევარ (1749 წლიდან—1800 წლამდე) საუკუნეს უდრის. ამ ხნის განმავლობაში კაცობრიობა ძალიან მძიმე ნაბიჯით ყვავილის აცრას ეცნობოდა და აცრა თანდათან ხალხში ვრცელდებოდა. ამ დიდებულ გამოგონებას ისეთივე ბედი ეწია, როგორც სხვა გამოგონებას. ადამიანის უკულტურობა და გაუნათლებლობა დიდს დაბრკოლებას უწევდა ყვავილის აცრის გავრცელებას. ბევრგან ყვავილის აცრის წინააღმდეგ ხალხის აჯანყებაც კი ხდებოდა, როგორც მაგალითად რუსეთში. სამღვდელოებამ აქაც ისახელა თავი თავისი კონსერვატორობით და ვინაიდან ყვავილი, მისი აზრით ღვთის მიერ წარმართი, ცოდვილი ხალხის დასასჯელათ იყო აღიარებული, დიდს წინააღმდეგობას უწევდა ყვავილის აცრის შემოღებას სიტყვითაც და საქმითაც, მაგრამ მიუხედავად ყოველგვარი დაბრკოლებისა „გენიოსური გამოგონების სინათლემ“ ყველგან სძლია ბნელეთს და გაიმარჯვა.

და აი 1800 წლიდან იწყება მესამე ბრწყინვალე ხანა ყვავილის ისტორიისა. გერმანიამ (ბერლინმა) დანიამ, ნორვეგიამ, შვეციამ, ინგლისმა, იაპონიამ, უნგრეთმა და სხვა სახელმწიფოებმა რიგ-რიგად ყვავილის კანონმდებლობით სავალდებულო აცრა შემოიღეს და ამნაირი ღონისძიებით თავის ხალხში ყვავილი სრულიად მოსპეს. 1800 წ. ბერლინმა პირველმა შემოიღო ყვავილის სავალდებულო აცრა და რა რიგად შესცვალა ყვავილით სიკვდილიანობა: ბერლინში ყოველ წელს თვითრული 100 მიცვალებულიდან ყვავილისაგან კვდებოდა:

1758—1762 . . . 8,23	1840—1844 . . . 0,74
1785—1789 . . . 9,34	1840--1844 . . . 0,49
1805--1809 . . . 6,36	

პრუსიაში 1875 წლამდე, სანამ ნებაყოფლობით ყვავილის აცრა სწარმოებდა, ყვავილით ყოველ 100.000 მცხოვრებზე წელიწადში კვდებოდა:

1825—1829 . . . 18,7	1870--1874 . . . 113,7
1850—1854 . . . 26,1	

1875 წ. პრუსიაში შემოღებულ იქნა კანონით ყვავილის სავალდებულო აცრა და ყვავილ-სიკვდილიანობა ასე შეიცვალა: ყოველ 100.000 მცხოვრებზე წელიწადში ყვავილით კვდებოდა:

1875—1879 . . . 1,8	1895—1899 . . . 0,05
1880.—1884 . . . 2,6	1905—1908 . . . 0,07

საინტერესოა შევადაროთ ყვავილისაგან სიკვდილიანობა გერმანიაში და სხვა სახელმწიფოებში: ყოველ 100.000 მცხოვრებზე წელიწადში ყვავილით კვდებოდა.

ჩილი	18,2	ბელგია	6,4
ინდოეთი	44,1	იტალია	5,9
რუსეთი	25,1	ამერიკა	2,4
ისპანია	22,3	უნგრეთი	1,7
ეგვიპტე	10,9	ინგლისი	1,2
საფრანგეთი	10,5	ავსტრია	0,14
გერმანია		} 0,0.	
ნიდერლანდები			
იაპონია			
რუმინია			
შვეცია			
დანია			
ნორვეგია			

აი ასეთი თვალსაჩინო შედეგი მოუტანა ყვავილით სავალდებულო აცრამ იმ ერებს, რომლებმაც უკვე ყვავილის სავალდებულო აცრა შემოიღეს.

ჩვენში აქამდის ყვავილის აცრა მცხოვრებთა ნებაყოფლობაში იყო დამყარებული და ეს იყო მიზეზი, რომ ყვავილი დღესაც ძალიან საგრძნობლად არის ჩვენში გავრცელებული. ჩვენდა სამწუხაროთ, ის სენი, რომლის წინააღმდეგ სწორუპოვარი საშუალება არსებობს, დღევანდლამდე თავიდან ვერ მოგვიშორებია. დროა ამას სერიოზული ყურადღება მივაქციოთ—თუ გვინდა ჩვენი ერის კეთილდღეობა და გაჯანმრთელება. საქართველო-რესპუბლიკის ყველა ერიობის ექიმთა ყრილობის დავალებით, რომელიც 12—19 ამ წლის ივნისში შესდგა, ჩვენ ვადგენთ მთავრობაში ყვავილის სავალდებულო აცრის კანონ-პროექტს. იმედია ერობები, ქალაქები, მთელის ენერგიით და შესაფერის მუყაითობით მალე განახორციელებენ კანონს ცხოვრებაში და მით ააცდენენ თავიდან ჩვენ ერს მის დაუძინებელ მტერს—ყვავილს.

ქ რ ო ნ ი კ ა.

ქალაქთა კავშირის მთავარ კომიტეტში.

მთავარ კომიტეტის აღმასრულებელ ბიუროს 8—22 ნოემბერს ჰქონდა 8 სხდომა, რომლებზედაც განხილულ იქმნა 49 საკითხი.

თანახმად საექიმო-სასანიტარო განყოფილების გამგის მოხსენებისა, დადგენილ იქმნა მიეცეს განყოფილებას 100 ათასი მანეთი სკიპიდარის შესაძენად.

11 ნოემბრის სხდომაზე მოსმენილ იქმნა საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცებული ქალაქთა კავშირთან კომისიონური ხელშეკრულების პროექტი ჭიათურის, ხეთის, ლანჩხუთის, ჭიბათის და ჯამუთის ტყეების ექსპლუატაციის შესახებ, დადგენილ იქმნა: მიენდოს მთავარ კომიტეტის თავმჯდომარეს ნ. ხ. ელიავას, რათა მოახდინოს აღნიშნული ხელშეკრულება, როგორც ეს პროექტშია აღნიშნული.

დამტკიცებულ იქმნა მთავარ კომიტეტის საკომერციო ბიუროს დადგენილება შესახებ ქალ. კავშირის მეფაბრიკეთა და მექარხნეთა საზოგადოებიდან გამოსვლისა. თანახმად სატეხნიკო განყოფილების მოხსენებისა დადგენილ იქმნა: დამზადებულ იქმნეს რვეულები ორ ხარისხისა, რომლებზედაც ფასი დაედოს 1 მან. 80 კაპ. და 2 მან. მომრიგებელ კამერის შესახებ, დადგენილ იქმნა უკვე თვიურად გადადებულ 1.000 მან. მოემატოს ყოველ თვიურად კიდევ 250 მან.

— საკონტროლო განყოფილება ამ უამად კონტროლს აწარმოებს ქალაქთა კავშირის წარმოებებში. განყოფილებამ კონტროლი უკვე გაუკეთა ტყავის ქარხანას, სამექანიკო სახელოსნოს და საღურგლო-სახარატო სახელოსნოს.

— ტყავის ქარხანამ თავისი ოპერაციები ფართოდ განავითარა. მის მიერ გაკეთებული ტყავები კარგი ხარისხის გამოდის. ამ უკანასკნელ ორი თვის განმავლობაში ქარხანამ გააკეთა რამოდენიმე ტყავი და გადასცა საწყობში: ხრომი—6 ტყავი, ცხვრის—72, შევრო—9, „შავი თხა“—23, პოლუვალა 70 და იუფტი—144 ტყავი. რაც შეეხება ქარხნის სახელოსნოებს, ამ ხანად მუშაობს საქალამანო, სამეუნავრო, (რემნების, ჩემოდნების და სხვა) და საკალაპოტო სახელოსნოები.

სატეხნიკო განყოფილების მოხსენების გამო, აღმასრულებელმა ბიურომ გადასწყვიტა ქალ. ხონში ჰიდრო-ელოქტრონულ სადგურის მოწყობა, რომელსაც 180 ცხენის ძალა ექმნება. აქედან 100 ცხენის ძალა, მიეცემა ქალაქს გასანათებლად (ეს ძალა ეყოფა 4.500 ლამფას) და 80 ცხენის ძალა კი გამოყენებულ იქნება სამრეწველო მიზნისათვის. ამ საქმის მოსაწყობ

თანხის $\frac{1}{8}$ იძლევა ქალ. კავშირი, $\frac{1}{8}$ ქალ. ხონი და $\frac{1}{8}$ -კი უნდა იქნეს განაწილებული ადგილობრივ კაპიტალისტთა შორის.

სატეხნიკო განყოფილების მიერ შემუშავებულია დუშეთის ქალაქის ელექტრონის სადგურის პროექტი და ხარჯთ-ალრიცხვა. ელ. სადგურს ექნება 55 ცხენის ძალა. მასთან მოწყობილი იქნება წისქვილი, რომელიც დღე და ღამეში დაფქვავს 400—600 ფუთ ხორბალს. სადგურის დასადგმელად მუშაობა დაიწყება ამ მოკლე ხანში.

სატეხნიკო განყოფილების მიერ შედგენილია პროექტი ქალ. თელავში არსებულ ელექტრონულ სადგურის და წისქვილის გაფართოებისა; ეს უკანასკნელი გადადის ქალ. თვითმართველობის ხელში. ამ მიზნისათვის ტეხნიკურ განყოფილების მიერ ქალ. თელავში იგზავნება იმჟენერი მოსკალევსკი, რომელიც ადგილობრივ გაეცნობა საქმეს.

ახლო მომავალში სატეხნიკო განყოფილების მიერ მოწყობილ იქნება ავტომობილით მიმოსვლა თბილისსა და დუშეთს შორის.

ქალაქებში ეკონომიური ბინების მოწყობისათვის სატეხნიკო განყოფილების მიერ დამუშავებულია დაწვრილებითი პროგრამა. ამ საკითხის გამო ქალაქის გამგეობაში მომხდარ თათბირზე ქალაქთა კავშირის სატეხნიკო განყოფილების წარმომადგენლებმა გააკეთეს საინფორმაციო მოხსენება იმ მუშაობის შესახებ, რომელიც უკვე გაკეთებულია და მოითხოვდენ, რათა ამ საქმის ორგანიზაცია მოხდეს მუნიციპალურ საფუძველზე.

— სოხუმის ქალ. გამგეობამ შუამდგომლობა აღძრა საქ. რეს. ქალაქთა კავშირის მთავარ კომიტეტის წინაშე, რათა ამ უკანასკნელმა გაუხსნას მას 500.000 მან. კრედიტი საქონლის შესაძენად, რომელიც აუცილებლობას წარმოადგენს ქალ. სოხუმის მცხოვრებთათვის; ქალაქის გამგეობა აღნიშნავს, რომ ქ. სოხუმს არავითარი ვალი არა აქვს ქალ. კავშირისა. ქალ. კავ. მთავარ კომიტეტის თავმჯდომარემ ბ. ნ. ზ. ელიაევამ ნება დართო გახსნილ ექმნეს ქალ. კავშირის საქონელზე 100.000 მანეთის კრედიტი.

— ფარფორის ქარხანა. ქალაქთა კავშირი აპირებს თბილისში მოაწყოს ფარფორის ქარხანა. ამ დღეებში ქალაქთა კავშირის შენობაში სპეციალისტთა თათბირი შესდგა ამ საგანზე. თათბირმა შეიმუშავა წინასწარ მუშაობის გეგმა.

— ცოფის საწინააღმდეგო შრატის შესაძენათ. პარიზში პასტერის ინსტიტუტში სამუშაოთ გაგზავნილ ექიმ ელიაევას ქალაქთა კავშირმა დაავალა შეიძინოს იქ საქართველოს ქალაქების სიჭიროებისათვის ცოფის საწინააღმდეგოთ ასაცრელი შრატი.

ქალაქთა თვითმართველობაში.

თბილისის ქალ. გამგეობაში.

მუშა-მოხელეთა მდგომარეობის გამორკვევა. ქალაქის გამგეობასთან არსებულ სტატისტიკურ ბიურომ განიხრახა თვითმართველობის მუშა-მოსამსახურეთა ბიუჯეტის შესწავლა. მას უნდა გამოერკვია და შეესწავლა საგნის აუცილებელი მხარეები, რომელთაც მეცნიერული და პრაქტიკული მნიშვნელობა ექნებოდა. მაგ. თუ როგორ ცხოვრობენ მუშა-მოსამსახურენი, მათი ეკონომიური—სოციალური, ოჯახური მდგომარეობა, რა ცოდნა და მომზადება აქვთ მოსამსახურეთ და სხვა. განზრახვის განხორციელებას დასჭირდებოდა 6.000 მანეთი. ბიურომ იშუამდგომლა ქალაქის გამგეობის წინაშე აღმოეჩინოს დახმარება ხსენებულ მიზნის განსახორციელებლად. ქალაქის გამგეობამ საჭიროდ დაინახა საკითხის დროებით გადადება და დაავალა ბიუროს, მოახდინოს თბილისის მცხოვრებთა აღწერა.

— პასუხისმგებელ თანამდებობის პირთა ჯამაგირების გადიდება. საბჭომ დაადგინა პასუხისმგებელ თანამდებობის პირებს გარდა სატარიფო პალატის მიერ დანიშნულ 40%-იან საყოველთაო მომატებისა კიდევ გაუდიდოს ჯამაგირი. ასეთი პირი სულ 45-ია. ეს გამოიწვევს ხარჯების გადიდებას 21.691 მანეთით თვითურათ.

— ქალაქის გამგეობამ უკანასკნელ სხდომაზე დაადგინა: ქალაქის საწყობების დამტვირთავ-გადამტვირთავ მუშებს 1-ლ დეკემბრიდან გაუდიდეს ხელფასი ფუთზე 50 კაპეიკით.

— ქალაქის გამგეობამ დაადგინა: ქალაქის მოსამსახურენი, რომლებიც გადიან ავადმყოფობის გამო სამსახურიდან, შემოწმებულ იქმნენ ექიმთა კომისიის მიერ გამოსარკვევათ იმისა, თუ რამდენი პროცენტი დაკარგეს მათ შრომის უნარისა.

— დახმარება სახალხო უნივერსიტეტს, საბჭო აღგენს მიმდინარე წლის დამლევამდე სახალხო უნივერსიტეტის შესანახად გადაიდოს 50 ათასი მან. და მომავალ წლისთვის დახმარების აღმოჩენის შესახებ ცალკე იქონიოს მსჯელობა.

— წარმოდგენების განთავისუფლება საქალაქო გარდასახადისგან. საბჭო აღგენს განთავისუფლებულ იქნეს საქალაქო გარდასახადისგან მუშათა კლუბებში გამართულ ის წარმოდგენები, რომლებიც განთავისუფლებულია სახელმწიფო გარდასახადისგან.

— ქალაქის გამგეობამ. გადასწყვიტა შეიძინოს ქალაქის თვითმართველობის სასურსათო განყოფილებიდან 7 ათასი არშინი მაუდი მილიციის ტანთ-საცმელისათვის, რისთვისაც გადასდო 700.000 მანეთი.

— სურსათის ანგარიში. თბილ. ქალაქ. სასურსათო განყოფ. მოქმე-

დება ოქტომბრის განმავლობაში:

ოქტომბერში სასურსათო განყოფილებას ქონდა სულ საქონელი 13.286.200 მან., აქედან 1-ელ ოქტომბერში იყო საწყობებში 5.512.691 მან. საქონელი და ოქტომბერშივე შემოვიდა 7.773.509 მან. საქონელი. 1 ნოემბერს დარჩენილი საქონელი იყო 8.496.176 მ. ოქტომბერში განყოფილებამ სულ დაარიგა სურსათი 5.558.673 მან. თაქტიურად 6 მილიონამდე ადის, მხოლოდ ჯერ ზოგი ანგარიშები არ არის შედგენილი. ოქტომბრის განმავლობაში დარიგდა სურსათი: 25.100 ფ. პური, 950 ფ. კართოფილი, 850 ფ. მარცვლ., 2.500 ფ. მარილი, 600 ფ. შაქარი, 8.627 ფ. ნავთი, 2.354 ფ. ნახშირი, 3.500 ფ. თივა, 300 ფ. საპონი და სხვ.

სურსათი ნაწილდებოდა უმეტეს ნაწილად ღარიბ მცხოვრებთა შორის და განსაკუთრებით ქ. თბ. მუშათა და მოსამსახურეთა შორის. სურსათი განაწილებულია ოქტომბრის განმავლობაში შემდეგნაირად: ქალაქის დაწესებულებებს და ქალაქის გამგეობის-მუშა-მოსამსახურებს: პური—6.000 ფ. (23,9%), ნავთი 742 ფუთი (8,6%), სულ სურსათი—1.820.000 მ. (32,74%), სახელმწიფო, საზოგადო და კერძო დაწესებულებათა მოსამსახურებს პური—12.000 ფ. (47,8%), ნავთი—2.241 ფ. (26%), სულ სურსათი—1.816.000 მ. (32,66%), სულ ქ. თბილ. მოსამსახურებსა და მუშებს; პური—71.7%, ნავთი—34,6%, სულ სურსათი—65,4%, დანარჩენ მცხოვრებთ სარაიონო და სახლის კომიტეტის საშუალებით დაურიგდა: პური—7.100 ფ. (28,3%), ნავთი—3.644 ფ. (65,4%), სულ სურსათი—1.924.000 მან. (34,6%). ეს ნუსხა გვიჩვენებს, რომ უმთავრესი ყურადღება მიქცეულია მოსამსახირებსა და მუშებზე; ამ კატეგორიას მიეცა მთელი სურსათის 2/3. განყოფილების მუშაობაზე წარმოდგენას გვაძლევს აგრეთვე სურსათის რაოდენობის გადმოზიდვა. აგვისტოში გადმოზიდულია 37.025 ფ. 15¼ გ. სექტემბერში—31.466 ფ. 9½ გ., ოქტომბერში—97.668 ფ. 39¼ გირვ., სულ 3 თვეში 166.160 ფ. 34½ გირვ., იმ დროს, როდესაც წასულ 7 თვეში გადმოზიდული ყოფილა 161.533 ფ. 8¾ გირ.

ქუთაისის ქალ. გამგეობაში.

სანიტარული გარდასახადის გადიდება. ქუთაისის ქალაქის საბჭომ თავის მორიგ სხდომაზე დაადგინა—საბჭოს საფინანსო-საბიუჯეტო კომისიის მიერ წარმოდგენილი სანიტარული გარდასახადი 1.150.000 მანეთი გადიდებულ იქნეს 8.280.000 მანეთამდე. ეს გარდასახადი უმთავრესად მოქალაქეების შეძლებულ ნაწილზეა გაწერილი. ამ გარდასახადის მოქალაქეებიდან აკრებას ქალაქის გამგეობა ამ დღეებში შეუდგება.

— საბჭოს საფინანსო-საბიუჯეტო კომისიის დადგენილება. ქუთაისის ქალაქის საბჭოს საფინანსო-საბიუჯეტო კომისიამ თავის მორიგ სხდო-

მაზე დაადგინა — ბაჟების გარდახდევინება ქალაქის ხიდებზე 1920 წლის პირველ იანვრიდან მოიხსნას. დადგენილება ესე დასადასტურებლად ქალაქის საბჭოს მოხსენდება.

— **სკოლების შესანახი კრედიტი.** მთავრობამ ქუთაისის ქალაქის თვითმართველობას ყველა სკოლების შესანახად ქუთაისის ხაზინაში სათანადო კრედიტი გაუხსნა.

— **ახალი გზა.** ქუთაისის ქალ. გამგეობის წევრებმა და ქალ. მოურავის ამხანაგმა დაათვალიერეს ის ადგილები, სადაც გაყვანილი უნდა იქნეს რკინის გზის სადგურის და ბალახევანის ქუჩის შემაერთებელი გზა. ამ გზის გაყვანის გეგმა მოწონებული იქმნა. ამ მოკლე ხანში გამგეობა დაიწყებს მუშაობას ახალი გზის (სადგურიდან-ბალახევანის ქუჩამდე) გასაყვანად.

— **არქიელის გორაზე გზების შეკეთება.** ქუთაისის ქალაქის გამგეობამ უკვე შეიმუშავა არქიელის გორაზე გზების შესაკეთებლად გეგმა. ახლო მომავალში ქალაქის გამგეობა დაიწყებს გორაზე გზების შეკეთებას. აღნიშნულ გორის მცხოვრებმა ქალაქის გამგეობას აღუთქვეს აქტიური მონაწილეობის მიღება გზების შეკეთების დროს.

ჭიათურის ქალაქის გამგეობაში.

— **ახალი ქუჩების გაყვანა-შეკეთება.** ქალ. გამგეობის გადაწყვეტილება ორი ახალი ქუჩის გაყვანის შესახებ ჭიათურაში ერი ვაგზლის უკან და მეორე ლეჩავეების უბანში საბჭომ მოიწონა და დაადგინა წინადება მიეცეს ქუჩის პირზე მცხოვრებთ მიწის მეპატრონეთი შესწიონ თავის ლობეები და გააფართოვონ ქუჩები 5 საყენამდე. გაეხსნას ქალაქის გამგეობას კრედიტი ქუჩების გასაკეთებლად 79,000 მანეთი, თანახმად წამოყენებულ ხარჯთ-აღრიცხვისა და გაეხსნას ქალაქის გამგეობას 20,000 მან. კრედიტი ძველი ქუჩების შესაკეთებლად.

— **შემოტანილ და ვატანილ ყოველგვარ საქონელზე (გარდა შავი ქვისა) საფუთო გარდასახადის დაწესება.** ქალაქის საბჭომ დააწესა, თანახმად დეკრეტისა (21 ივლისი 1919 წ.), საფუთო გარდასახადი რკინის გზით შემოტანილ და ვატანილ ყოველგვარ საქონელზე (გარდა შავი ქვისა) და ეს გარდასახადი, თანახმად ამავე დეკრეტის მე-4 მუხლისა, განსაზღვრა ძირითადი სატარიფო გარდასახადის გაცეცხვით. ქალ. საბჭომ ეს საფუთო გარდასახადი დააწესა დროის განუსაზღვრელად.

— **დამატებითი ხარჯთ-აღრიცხვა ყვირილის მარჯვენა ნაპირის გასამაგრებელი კედლისა.** ამ საკითხის შესახებ დაწვრილებითი მოხსენება გააკეთა ქალაქის მოურავმა, რომელმაც განმარტა მიზეზები გეგმის ძირითად

შეცვლისა: რკინის გზის სამმართველოს ნება არ დაურთავს ქალაქის გამგეობისათვის დამბის გაკეთებისა, თანახმად გამგეობის და ტექნიკურ კომისიის მიერ შემუშავებულ გეგმისა. გეგმის შეცვლა, თანახმად რკინის გზის სამმართველოს მითითებისა, იწვევს დამატებით ხარჯს 130.000 მან. საფინანსო-საბიუჯეტო კომისიამ განიხილა ეს და საჭიროდ სცნო გადიდებულ იქმნეს ამისათვის დამატებითი ხარჯი 130.000 მან. საბჭომ დაადგინა: მიეცეს დამატებითი კრედიტი ქალაქის გამგეობას კედლის დასამთავრებლად 130.000 მან.

ოზურგეთის ქალაქის გამგეობაში.

ქალაქის საბჭომ თავის 17 ნომბრის სხდომაზე განიხილა სანიტარული გადასახ. შესახებ შემოსული საჩივრები. საჩივრები საბჭომ სცნო არა კანონიერად და უყურადღებოდ დასტოვა.

— ამავე სხდომაზე გადაწყვეტილ იქმნა გამგეობამ აუცილებლად შეიძინოს ქალთა გიმნაზიის საჭიროებისათვის, უკვე ამორჩეული ორ სართულიანი ქვის შენობა. ამ მამულის შესაძენათ საბჭომ საჭიროდ დაინახა ეთხოვოს მთავრობას, რათა მიეცეს ქალაქს დახმარების სახით 100.000 მ., ჯნ და მოკლე ვადიანი უპროცენტო სესხი 200.000 მანეთი.

— ამავე სხდომაზე საბჭომ მოისმინა ვაჟთა გიმნაზიის მიმართვა გიმნაზიის უღარიბეს მოსწავლეების გასანთავისუფლებლათ თანხის გადადების შესახებ, მცირე კამათის შემდეგ დაადგინა: ვაჟთა და ქალთა გიმნაზიებში და აგრეთვე უმაღლეს დაწყებითი სასწავლებელში ქალაქის ხარჯით განთავისუფლდენ ყოველ წლობით სწავლის ფულისაგან სამ-სამი ნიჭიერი და ღარიბი ქალაქის მცხოვრები მოწაფე, მათი გამორკვევა დაევალა გამგეობას.

ბათუმის ქალაქის საბჭოს და გამგეობის დათხოვნა.

ბათუმში სამხედრო გუბერნატორმა გამოაქვეყნა შემდეგი ოფიციალური განცხადება: „ქ. ბათუმის სარგებლობისა და კეთილ-დღეობისათვის აუცილებელ საჭიროებათ ვცნობ ბათუმის საქალაქო საბჭოს ეხლანდელ შემადგენლობის დათხოვნას. ამა ნომბრის 20-დან საბჭო კარგავს თავის რწმუნებულებს და კანონით მისდამი მინიჭებულ უფლებას. ბათუმის ქალაქის გამგეობა, როგორც არჩეული დათხოვნილ საბჭოს მიერ და აგრეთვე საბჭოს კომისიები აღნიშნულ რიცხვიდან უქმდებიან.

ამასთანავე მე განკარგულება მოვახდინე, რათა ახალი საბჭო, რომელიც საარჩევნო წესით უნდა შესდგეს, არჩეულ უნდა იქნეს მას შემ-

დევ, როცა მოხდება რეგისტრაცია იმ პირთა, ვისაც აქვთ უფლება იყვნენ არჩეულნი და ამრჩეველნი. საბჭოს რწმუნება უფლების შესახებ შემდეგ გამოცხადდება.

მე დავადგინე შესდგეს განსაკუთრებითი თათბირი ზოგიერთ ჩემ აფიცრებისაგან და ქ. ბათუმის ცნობილ მოქალაქეთაგან. ამ თათბირმა უნდა წარმომიდგინოს დასამტკიცებულათ სქემა ახალი საბჭოს საარჩევნო წესებისა: ხსენებულმა თათბირმა უნდა მოათავოს თავის სამუშაო და ამრჩეველთა რეგისტრაცია იმისდა მიხედვით, რომ ამრჩეველთ შეეძლოთ საარჩევნო ყუთთან წარდგომა 1920 წლის თებერვალში, და არა უგვიანეს. ამა თვისა. ამავე დროს ქალაქ ბათუმის საქმეების სათანადო წარმოებისათვის მე ვნიშნავ ქალაქის ახალ გამგეობას, რომელიც უნდა შესდგეს შემდეგ მოქალაქეთაგან: თავად ჯავახიშვილისაგან, ბ-ნ ლორთქიფანიძისაგან და ბ-ნ ტოროსოვისაგან.

ამასთანავე მე დავნიშნე ერთ-ერთი ჩემი აფიცერი ზემოთ მოხსენებულ გამგეობის თავმჯდომარეთ. ეს აფიცერი პასუხისმგებელი იქნება ჩემს წინაშე გამგეობის მუშაობაში. მე უფლება მივეცი ამ აფიცერს გაადიდოს გამგეობის წევრთა რიცხვი თავის შეხედულებისამებრ; თუ რომ ის ამას საჭიროდ სცნობს. მე დავადგინე, რომ დროებითი გამგეობის დასახმარებლათ შესდგეს ჩემ მიერ დანიშნულ ოფიცერთა მონაწილეობით შემდეგი კომისიები: სარევიზიო, საფინანსო საექიმო-სასანიტარო, სასკოლო, იურიდიული, სატექნიკო, სიძვირესთან მებრძოლი და პირველი საჭიროების საგნებზე მაქსიმალურ ფასის დამწესებელი, აგრეთვე სხვა ზოგიერთი კომისიები. ამასთან ერთად მე დავადგინე, რომ ჩემ მიერ დაწესებულმა თათბირმა, გარდა იმ სამუშაოსი, რომელიც მან უნდა აწარმოოს საქალაქო არჩევნების შესახებ, შემდეგაც უნდა განაგრძოს მუშაობა ქ. ბათუმის მმართველობის გასაუმჯობესებლად ამასთან განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს საფინანსო საკითხის წესიერად დაყენებას და სათანადო განსაზღვრას ქ. ბათუმის და მისი ოლქის სამოქალაქო გამგეობის ფუნქციებისას.

მე აგრეთვე უფლება მივეცი ზემოხსენებულ თათბირს გაადიდოს თავის წევრთა რიცხვი საჭიროების დაგვარად და სხვა და სხვა სექციების დასაწესებლად. თათბირმა თავის წევრებად უნდა მოიწვიოს ისეთი მოქალაქე, ან მოქალაქენი, რომელნიც სასარგებლონი იქნებიან თავისი მუშაობით“.

ამნაირად ბათუმის ოლქის გენერალ გუბერნატორმა კუკ-კოლისმა დაითხოვა ბათუმის ქალაქის საბჭო. ახალი საბჭოს არჩევნები უნდა მოხდეს არა უგვიანეს თებერვლისა. მისივე ბრძანებით შესდგა ქალაქის დროებითი გამგეობა, ქალაქის გამგეობას დაეხმარებიან ახლად შემდგარი შემდეგი კომისიები: სარევიზიო, ფინანსიური, საექიმო-სასანიტარო, სასკოლო, იურიდიული, სატექნიკო და სიძვირის წინააღმდეგ მებრძოლი კომისია.

შრომის ბირჟა.

თბილისის ქალ. შრომის ბირჟა. ოქტომბრის განმავლობაში, შრომის ბირჟაში ჩაეწერა 279 უმუშევარი—193 მამაკაცი და 76 დედაკაცი. ამ დროის განმავლობაში უმუშევრებმა მიმართეს შრომის ბირჟას ცნობის მისაღებად 2.360-ჯელ; სამუშაოზე გაიგზავნა 106 უმუშევარი ანუ 38%.

პროფესიის მიხედვით სამუშაოზე გაიგზავნა დახელოვნებული მუშა—14, ანუ 23,3% ამ კატეგორიის მუშებისა, ხელზე მოსამსახურენი—32 უმუშევარი ანუ 50%, კანტორის და კანცელარიის მოსამსახურენი—7 კაცი ანუ 20%, შავი მუშა—46 უმუშევარი ანუ 70% და სხვა.

— 1 ნოემბ. ჩაეწერა 78 უმუშევარი, 57 მამაკაცი და 21 ქალი შემდეგი კატეგორიების: ხელოსანი 17, მოვაჭრეები 3, ტრანსპორტის საქმის მცოდნე 1, ხელზე მოსამსახურეები 14, თავისუფალი პროფესიის 6, კანტორის და კანცელარიის მოსამსახურე 13, შავი მუშები 22. გაიგზავნა სამუშაოზე 4 პირი, 3 ძიძა და 1 ხელზე მოსამსახურე. ბირჟასთან 5 თვეა არსებობს წიგნის საკაზმავი სახელოსნო, რომელიც ზომიერ ფასებში ასრულებს სამუშაოს, 24 ნოემბრიდან გაიხსნება მექანიკური სახელოსნო.

— 19 ნოემბერს შრომის ბირჟის პარიტეტულმა კომიტეტმა დაადგინა: არ იქნეს გადატანილი შრომის ბირჟის უმუშევართა უფასო საჩაიე ქალაქის სასადილოში. იმავე სხდომაზე დაევალა შრომის ბირჟის გამგეს გამომუშავება შრომის ბირჟის ახალი წესდებისა. თბ. ქალ. შრომის ბირჟის ინიციატივით 20 დეკემბრისათვის აპირებენ მოიწვიონ საქართველოს შრომის ბირჟათა თათბირი. განხილულ იქნება შემდეგი კითხვები: 1) შრომის ხელშეკრულება და შრომის ბირჟა, 2) შრომის ბირჟას და პროფესიონალურ კავშირთა ერთმანეთ-შორის დამოკიდებულება, 3) შრომის ბირჟის დამოკიდებულება ქალაქის თვითმართველობასთან, 4) „შრომის სახლები“ (Работные дома) და შრომის ბირჟები, 5) წესდება შრომის ბირჟისა, 6) დაარსება საოლქო შრომის ბირჟისა.

— ბორჯომის ქალაქის გამგეობის უკანასკნელ სხდომაზე გადაწყვეტილ იქმნა: დაარსდეს ქალაქ ბორჯომში შრომის ბირჟა. დადგენილება სისრულეში იქმნა მოყვანილი და ამორჩეულ იქმნა შრომის ბირჟის თავმჯდომარე და მისი ამხანაგი. ამ უამად შრომის ბირჟაში მუშაობა სწარმოებს.

— ბათუმის შრომის ბირჟა. ბათუმის ქალაქის შრომის ბირჟაში 30 ნოემბრამდის ჩაწერილა სულ 2.892 უმუშევარი. ამითგან სამუშაოზე გაგზავნილ იქმნა 871 უმუშევარი.

მთავრობაში.

19 გიორგობის თვეს შესდგა შინაგან საქმეთა სამინისტროს კანცელარიაში მინისტრის განკარგულებით დანიშნული თათბირი შესახებ იმისა,

თუ რა ზომები უნდა იყოს მიღებული, რომ რესპუბლიკის სხვა და სხვა კუთხეებში ჭირნახულის მოუსვლელობის გამო დაზარალებულ სოფლებს აღმოეჩინოს დახმარება. თათბირზე მოწვეულ იყვნენ მონაწილეობის მისაღებად ერობათა კავშირის და ზოგიერთ ერობათა წარმომადგენელი. თათბირის მიერ დადგენილ იქმნა: მიენდოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს გამოარკვიოს მომარაგების სამინისტროსთან ერთად, რა დახმარება შეუძლია გაუწიოს ერობას; და რაოდენობა ამ დახმარებისა. ვინაიდან რაჭის, ლეჩხუმის, შორაპნის და დუშეთის მაზრის მდგომარეობა განსაკუთრებულია და შიმშილობა იქ უკვე დაწყებულია და რადგანაც მოსალოდნელია გზების დაკეტვა (მაგალითად რაჭაში, ლეჩხუმში), ამიტომ შინაგან საქმეთა სამინისტროს ევალება რიგს გარეშე გამოსთხოვოს კრედიტები მთავრობას. ამ ერობათა აუცილებელი საჭიროების დასაკმაყოფილებლად სურსათის მხრივ.

— ერობათა ხმოსნების რწმუნებულების ვადის გაგრძელების შესახებ. ერობათა კავშირის მთავარმა კომიტეტმა შეამდგო ანგარიში შინაგან საქმეთა მინისტრის წინაშე, რათა ერობათა ხმოსნების რწმუნებულების ვადა გადიდებულ იქმნეს 1922 წ. 1 იანვრამდე.

ერობათა კავშირის მთავარი კომიტეტი თავის თხოვნას ასაბუთებს შემდეგი გარამოებით: ჯერ ორი წელიწადი არ არის მას აქეთ განვლილი, რაც საქართველოს რესპუბლიკაში ერობების არჩევნები დაიწყო. ეს არჩევნები მთელ რესპუბლიკაში დღესაც არ არის მოთავებული. ზოგიერთ კუთხეებს, მათი განსაკუთრებული მდგომარეობის გამო არჩევნები არ მოუხდენიათ (ტყვიბულის რაიონი) ზოგიერთი ერობები მხოლოდ ეხლა ეწყობა (ახალციხის მაზრა) ზოგი მომავალში უნდა მოეწყოს (ახალქალაქი და სხვა). ჩვენს ერობებს მეტად მძიმე, არა ხელსაყრელ პირობებში მოუხდათ საცდელი მუშაობის დაწყება. საქმეს ართულებს ეს გარემოება, რომ ამ პასუხსაგებ მუშაობისათვის არ იყო დაგროვილი არც მასალები, არც გამოცდილება. ამიტომ პირველი ნაბიჯი ჩვენი ერობებისა იყო საცდელი ნაბიჯი. თვით მუშაობის პროცესში იქნებოდა ერთნაირი ხაზი, რომლითაც უნდა იხელმძღვანელონ ერობებმა მომავალში. ასეთი მუშაობა არა თუ არ დამთავრებულა პირიქით, მხოლოდ ამ უკანასკნელ დროს ეძლევა მას მწყობრი ხასიათი. ამის მიერ განადგურებული მეურნეობის მოწესრიგებას ერობები ეხლახან შეუდგნენ და ასეთი მუშაობის დროებით შეწყვეტა ყოველმხრივ საზარალო იქნება რესპუბლიკისათვის.

ახალ არჩევნების ჩატარებას არც დღევანდელი პირობები უწყობენ ხელს. საქართველოს მტრების ხშირი გამოსვლები შეუძლებელ ხდიან მწყობრი, საერო არჩევნების მოხდენას. არჩევნები დროებით ჩამოაშორებს ბევრ მუშაკს რესპუბლიკის საქმეს და ეს უკანასკნელი კი ხელს შეუშლის იმ აღმაშენებლობითი მუშაობას, რასაც ესენი ეწევიან. გარდა ამისა ახალი არჩევნები გამოიწვევენ დიდ ხარჯს.

ერობათა დროებითი დებულების ძალით თავი 2 § 11 ერობათა ხმოსნების რწმუნებულების ვადა თავდება 1 იანვარს 1920 წ. ამის გამო შინაგან საქმეთა სამინისტრომ შუამდგომლობა აღძრა მთავრობის წინაშე, რათა საერობო ხმოსანთა რწმუნების ვადა, რომელიც 1920 წლის 1 იანვარს გადის, გაგრძელებულ იქმნას 2 წლით.

— შინაგან საქმეთა სამინისტრომ დაუგზავნა ადგილობრივ თვითმართველობებს ცირკულიარული ქალაქი, რათა ამ უკანასკნელებმა დაუყოვნებლივ გამოუგზავნონ აღნიშნულ კანცელარიას მომრიგებელ მოსამართლეთა არჩევნების მთელი საქმეები.

მომრიგებელ მოსამართლეთა ინსტიტუტის შემოღების დებულების ძალით; ადგილობრივ თვითმართველობათა მიერ არჩეულ მომრიგებელ მოსამართლეთა დამტკიცებას შეადგენს სენატის კომპეტეციას. სენატის შემოღებამდე კი ეს ფუნქცია, მთავრობის დადგენილებით დავალებული ჰქონდა იუსტიციის მინისტრს.

აცნობებს რა ამას შინაგან საქმეთა მინისტრის კანცელარია ადგილობრივ თვითმართველობებს აღნიშნავს, რომ ვინც საარჩევნო საქმეს დავიანებით გამოგზავნის, და ამის გამო სენატის მიერ მომრიგებელი მოსამართლენი დამტკიცებულნი არ იქნებიან თანამდებობაზე 1920 წ. 1 იანვრამდე—მათთვის იანვრის კრედიტები დახურულ იქმნება.

— **დეკრეტი ოზურგეთის სამაზრო ერობისათვის 3.000.000 მან. სესხის მიცემისა.** 1). გაღებულ იქნეს სახელმწიფო ხაზინიდან შინაგან საქმეთა მინისტრის განკარგულებაში სამი მილიონი (3 000.000) მანეთი ოზურგეთის სამაზრო ერობისათვის სესხად მისაცემად გურიანთის აგარაკის ტყის დასამუშავებლად და ამისათვის საჭირო ქარხნების მოსაწყობად. 2). პირველ მუხლში აღნიშნული თანხა უნდა აენაზღაუროს ხაზინას ოზურგეთის სამაზრო ერობის მიერ დაწყებული 1921 წლის იანვრის 1-დან ხუთის წლის განმავლობაში ყოველწლიურად ექვსასი ათასი (600.000) მანეთის ვალის და ექვსი (6) პროცენტის სარგებლის გადახდით, რაც ყოველწლიურად შეტანილ უნდა იქნეს ხსენებული ერობის ხარჯთ-აღრიცხვაში. 3). ეს სესხი უზრუნველყოფილია ოზურგეთის სამაზრო ერობის იმ წარმოებით-ქარხნებით, მანქანებით, ინვენტარით და მასალით, რომელსაც ერობა შეიძენს და დაამუშავებს პირველ მუხლში აღნიშნული მიზნის განსახორციელებლად.

ერობათა თვითმართველობათა შესახებ.

ერობათა კავშირის მთავარ კომიტეტში.

ერობათა კავშირის შუამდგომლობა. საქართველოს ერობათა კავშირის მთავარმა კომიტეტმა შუამდგომლობა აღძრა შინაგან საქმეთა სა-

მინისტროს წინაშე, რათა საიჯარო მამულების, სათევზაო ადგილების და რყეების შემოსავლის 7% ერობებს მიეცეს. ერობათა კავშირი თავის შუამდგომლობას ამყარებს ამიერ-კავკასიის საერობო ხარჯთ-აღრიცხვის შესახებ სახელმწიფო სათათბიროს მიერ სამი ივნისის დადგენილებაზე, რომელიც აქამდე ძალაშია დატოვებული.

— **სამალაზიო ფულების შესახებ.** ერობათა კავშირმა შუამდგომლობა აღძრა შინაგან საქმეთა სამინისტროს წინაშე, რათა ერობათა სასურსათო თანხის შესაქმნელათ მათ გადაეცეს ეგრე წოდებული „მალაზიის ფული“ რომელიც ამ ჟამათ დაახლოვებით 1½ მილიონ. მანეთს შეადგენს. ეს „მალაზიების ფული“ შეგროვილია ამნაირად: მთელ ამიერ-კავკასიაში სოფლად ყოველი ოჯახი 40 კაპ. იხდიდა სასურსათო თანხის შესაქმნელად.

— **სახალხო უნივერსიტეტმა** ერობათა კავშირს მიმართა წერილობითი თხოვნით, რათა ამ უკანასკნელმა აღმოუჩინოს მას: **მატერიალური დახმარება.** ერობათა კავშირმა განიხილა ეს განცხადება და დაადგინა: პრინციპიალურად კომიტეტი გამოსთქვამს იმ აზრს, რომ მისი დახმარება საჭიროა, მაგრამ ამ ჟამად უფულობის გამო, კომიტეტს არ შეუძლია დააკმაყოფილოს მოთხოვნილება და პირველ შემთხვევასთანვე როცა მისი ფინანსური მხარე გაუმჯობესდება, შეძლების და გვარად ეცდება დააკმაყოფილოს.

— ერობათა კავშირის მთავარ კომიტეტის მიერ შემუშავებული **დებულებები** უკვე გადაეცა მთავრობას განსახილველად და დასამტკიცებლად.

— მთავარ კომიტეტთან არსებულ **სტატისტიკურ განყოფილებაში** მეცადინეობა ნაყოფიერად მიმდინარეობს. მსმენელთა რიცხვი ასამდე აღწევს.

— ერობათა კავშირის მთავარმა კომიტეტმა გადასწყვიტა კომიტეტთან მოეწყოს საექიმო-სანიტარული განყოფილება.

— ქუთაისის სამაზრო ერობის გამგეობა, წრეებანდელ მოუსავლობის გამო, მოსალოდნელ **სიმშვილობის თავიდან ასაცილებლად** სთხოვს ერობათა კავშირს მთავარ კომიტეტს, რათა უკანასკნელმა იშუაშდგომლოს მთავრობის წინაშე, რომ ცენტრალური სასურსათო საბჭო მთელი თავისი კონტინენტით გადაეცეს ერობას, ვინაიდან უკანასკნელი უფრო კარგად გამოიყენებს ამ საბჭოს. ასეთივე განცხადებები მოსდის კავშირის ყველა სამაზრო ერობებიდან.

სასურსათო საკითხის გარშემო:

დადგენილებანი გამოტანილი ერობათა სასურსათო დარგში მომუშავეთა, გამგეობის წევრებისა, მთავრობის დაწესებულების და კოოპერატივთა კავშირის წარმომადგენლების თანდასწრებით 15 და 16 ნოემბერს 1919 წ.

1. მოხსენებები ადგილებიდან. მოისმინა რა მოხსენებები ადგილები-

დან, თათბირი აღიარებს: 1) რესპუბლიკის თითქმის ყველა მაზრებში მოსალოდნელია სიმშლილობა მოუსაველობის ნიადაგზე და იმ მხრით მდგომარეობა პირდაპირ კატასტროფიულია. 2) სურსათის საკითხი არსებულ პირობებში არ წარმოადგენს მხოლოდ ქალაქების საკითხს, ის არის იმავე დროს სოფლების საკითხიც; ამის და მიხედვით უნდა იქნას აშენებული სახელმწიფოს სასურსათო პოლიტიკა.

2. სახელმწიფოს სასურსათო პოლიტიკაზე. (საერთო დებულებები):

1) საერთო სასურსათო პოლიტიკას უნდა აწარმოებდეს მთავრობა, და ეს პოლიტიკა უნდა იქნეს გადაჭრილი, არა-მერყევი და მიზან შეწონილი რესპუბლიკის საარსებო ინტერესების მიხედვით. 2) მთავრობას ევალება, როგორც გაზიდვა ეგრეთ წოდებულ სავალიუტო საქონლების უცხოეთში, ისე შამოზიდვა იქიდან გაზიდულ საქონლის ღირებულების ეკვივალენტის სურსათისა და სხვა პირველ საჭიროების საგნების. 3) თათბირი არ სცნობს მიზანშეწონილად უცხოეთში გასაზიდათ სავალიუტო საქონლის დამზადების და განაღდების კერძო აგენტებისთვის დაკისრებას; ეს უნდა გადაეცეს ერობებს. ქალაქის თვითმართველობებს და კოოპერატივებს და მათვე უნდა დაევალოს შემოსულ საქონლის როგორც ერთმანეთ შორის ისე მცხოვრებთა შორის განაწილება.

3. საზღვრების დაცვა და საბაჟოები. 1) მიექცეს მთავრობის განსაკუთრებული ყურადღება სანაპიროების დაცვას და კონტრობანდის წინააღმდეგ ბრძოლას. იქ სადაც მთავრობა ვერ სწვდება ამას, საკუთარი ძალებით გამოყენებულ იქნას მაზრის ერობანი, იმ პირობებით მხოლოდ, რომ წინასწარ ზომების მიღებით არ იქნას დაშვებული საქმის შემშლელი გაუგებრობა ადგილობრივ ორ მთავრობიანობის ნიადაგზე. 2) მიექცეს აგრეთვე მთავრობის განსაკუთრებითი ყურადღება რკინის გზას და იმ ბოროტ მოქმედებას, რომელსაც იქ ადგილები აქვს და შესაძლებლობის ფარგლებში აქაც დაწესებულ იქნას ჯეროვანი კანტროლი.

4. უახლოესი ამოცანები მთავრობის თვითმართველობების და კოოპერატივების სურსათის მომარაგების საქმეში. ვინაიდან მდგომარეობა დაყოვნებას არ ითმენს მთავრობამ უნდა მიიღოს შემდეგი სასწრაფო ზომები: 1) დაუყონებლივ შეუდგეს სურსათის მომარაგებას რესპუბლიკის საზღვრებში, რამდენადაც ეს შესაძლებელი იქნება. 2) გაეხსნას ერობებს და კოოპერატივებს ფართო კრედიტი ამ სურსათის შესაძენათ და დაევალოს მათ დაუყონებლივ სურსათის შესყიდვა და დაგროვება სახელმწიფო დანიშნულებისათვის. 3) მიიღოს ყოველგვარ ზომები უცხოეთიდან სურსათის შემოსაზიდავათ. 4) დაევალოს ეროკავშირის მთავარ კომიტეტს დაჩქარებით გამოარკვიოს მთავრობასთან ერთად ნამდვილი საჭიროება ხორბლის დამშეულ რაიონებში და ამისდა მიხედვით გამოსთხოვოს სესხი ყველა ერობებისათვის. 5) დალა, რომელიც გროვდებოდა ერობების მიერ საფონდო მიწებიდან, უნდა დარჩეს საესებით იმ მაზრებში, სადაც შიმშილობა ან დამ-

შევა მოსალოდნელია. 6) მიღებულ იქნას სასწრაფო ზომები სათესლე ხორბლეულობის დროზე მომარაგებაზე, მიწოდებაზე და გამოყენებულ იქნას ამ მიზნისთვის, როგორც შინაური ისე უცხოეთის ბაზარი განსაკუთრებით ახლო მდებარე მხარეები — ყუბანი და აზერბეიჯანი.

5. სახელმწიფოს ერობათა და კოოპერატივების მორიგი გეგმა სასურსათო პოლიტიკის დარგში. 1) დამზადება სოფლის მეურნეობის ნაწარმოებთა, რომლებიც გასაზიდავია უცხოეთში აგრეთვე დამზადება სურსათისა რესპუბლიკის მცხოვრებთათვის უნდა დაევალოს ერობების და კოოპერატივების ცენტრალურ ორგანოებს სახელმწიფო მართველობის ორგანოს ამა თუ იმ კონკრეტულ დავალებებით. 2) საკითხი თავისუფალი ვაჭრობის რესპუბლიკის ფარგლებში შეხლუდვისა არის დამოკიდებული. ობიექტიურ პირობებსა და აღკვეთა შესაძლებელია მოხდეს ამა თუ იმ შემთხვევებისდა მიხედვით; უკანასკნელი უნდა გამომდინარეობდეს სახელმწიფო მართველობის ცენტრალურ და არა მთავრობის რომელიმე ადგილობრივ ორგანოსაგან; ამ კითხვის გადაჭრა, უნდა ხდებოდეს ადგილობრივი თვითმართველობათა წინასწარ აზრის მოსმენის შემდეგ. 3) გატანა საზღვარ-გარეთ სურსათის, სავალიუტო (თამბაქო, მატყლი, პარკი და სხ.) ისე არა სავალიუტო (თხილი, დაფნა და სხ.) საქონლის გარდა ისეთისა, რომელიც მალე ფუჭდება გაჩერებისაგან, სრულიად უნდა აღეკრძალოს კერძო პირებს და უნდა სწარმოებდეს მხოლოდ სახელმწიფოს ან მისი დავალებით თვითმართველობათა (ერობები და ქალაქები) და კოოპერატივთა კავშირების მიერ. 4) სახელმწიფომ უნდა მოაწყოს ან საკუთარი აპარატი. (სავაჭრომ ისსიების სახით) უცხოეთში ან დააკისროს ეს თვითმართველობებს და კოოპერატივთა კავშირებს, რათა რეალიზაცია, საერთაშორისო ბაზარზე გაყიდულ საქონლისა, მოხდეს მხოლოდ ან სახელმწიფოს ორგანოების და თვითვართველობების ან კოოპერატივთა მიერ. 5) მიღებული წესი ნატურალური გაცვლა-გამოცვლისა, სოფლად სრულიად უარსაყოფია, როგორც მოძველებული მეთოდი, რომელიც საბოლოოდ ნდობას უკარგავს სახელმწიფოს ფულის ნიშნებს რესპუბლიკის მცხოვრებლებში და ფინანსური გაკოტრებისაკენ მიგვაქანებს საშინელი სისწრაფით.

6. სასურსათო ფონდის შექმნა. თათბირი მიუცილებელ საჭიროებათ აღიარებს სასურსათო ფონდის შექმნას, მოსალოდნელ მოუსავლობით გამოწვეულ კრიზისების თავიდან ასაშორებლად. შესაფერ დებულებათა შემუშავება და სათანადო წესით მთავრობის წინაშე მისი განმტკიცებაზე ზრუნვა ევალება ეროკავშირის მთავარ კომიტეტს. დაევალოს კომიტეტს ძველი მთავრობის მიერ შეგროვილ სასურსათო კაპიტალის მდგომარეობა გამოარკვიოს.

7. სასურსათო საბჭოს მომავალი ორგანიზაცია. თათბირი სდგას რა ერობათა 1 და 2 ყრილობაზედ გამოტანილ დადგენილების საფუძველზე, აღიარებს ერობათა სასურსათო დარგში მუშაობის ნაყოფიერების ერთ

აუცილებელ პირობათ ამ ორგანიზაციის მთელი ქონებით ეროკავშირის სრულს გამგებლობაში საკუთრებათ გადაცემას.

სასურსათო საბჭო მისი ეხლანდელი ფორმიდ უქმდება და ის უნდა გადაიქცეს მომარჩების და დამზადების ან სასურსათო განყოფილებათ ეროკავშირისა, რომელიც თავის მოღვაწეობას ამ დარგში დაუქვემდებარებს მომარჩების სამინისტროს საერთო პოლიტიკას.

საქართველოს რესპუბლიკაში ყვავილის სავალდებულო აცრის შემოღების შესახებ. ერობის მოწინავე სახელმწიფოებმა მცხოვრებნი გააჯანმრთელეს დიდი ხნის, მრავალ მხრივი და დაულალავი მუშაობით. ხალხის ცხოვრების ეკონომიურად თანდათან გაუმჯობესება, მისი კულტურულად მალდება და ცხოვრების პირობების სანიტარულ კანონმდებლობის საშუალებით გარდაქმნა-აი, ის ნაცადი გზა, რომელითაც ევროპამ იარა და საექიმო-სასანიტარო დარგში ბევრი რამ შექმნა და გააკეთა.

თუ ჩვენი სამშობლოს აღმშენებლობით ხანაში ცხოვრების სხვა დარგებში თვალსაჩინო კულტურული მუშაობაა გაჩაღებული, სამწუხაროდ საექიმო-სასანიტარო დარგის მიმდინარე მუშაობა მიუდგომელ მეთვალყურეს ვერ დააკმაყოფილებს. საექიმო-სასანიტარო დარგში რაიმე მუდმივი, ორგანიული თითქმის არა კეთდება რა. რაც შეეხება სანიტარულ კანონმდებლობას, ეს მხარე ხომ წინეთაც ხელშეუხლებელი სფერო იყო და დღესაც არავე არ აინტერესებს.

ერობათა კავშირის კომიტეტმა გაითვალისწინა ეს გარემოება და გადასწყვიტა სანიტარულ კანონმდებლობის შექმნას ჯეროვანი ყურადღება მიექცეს, როგორც ეს საზღვარ-გარეთაა. ყოველივე საექიმო-სასანიტარო საკითხი სანიტარულ კანონში ჩამოაყალიბოს და მით უკიდურესად ანტისანიტარული ცხოვრება ეს ბუდე, საუკეთესო ნიადაგი-ჩვენი ერის დასნეულებისა და დაავადებისა—გარდაქმნას და წინააღმდეგზე შესცვალოს. ამ გზით სიარულის პირველი ცდა გახლავთ ყვავილის წინააღმდეგ სავალდებულო აცრის შესახებ კანონ-პროექტის დამფუძნებელ კრებისთვის წარდგენა.

ქვემო მოყვანილი კანონ-პროექტი შემუშავებული ერობის ექიმთა ყრილობის დავალებით და დადასტურებულია შინაგან საქმეთა სამინისტროს სასანიტარო განყოფილებასთან დროებით მომუშავე ექიმთა კომისიის მიერ.

კ ა ნ ო ნ - პ რ ო ე ქ ტ ი.

1. ყვავილის ასაცდენი აცრა უნდა იყოს სავალდებულოდ ცნობილი საქართველოს ტერიტორიაზე მცხოვრებთ ყველა მოქალაქისათვის.

2. ყვავილის პირველი ასაცდენი აცრა სავალდებულოა ყოველი ჩვილი

ბავშვისათვის სიცოცხლის პირველი წლის განმავლობაში (დღიდან დაბადებისა); აცრა ექიმის მოწმობით უნდა იყოს დადასტურებული.

3. ყვავილის პირველი განმეორებით ასაცდენი აცრა სავალდებულოა ყოველი ბავშვისათვის სიცოცხლის მეორე წლის განმავლობაში (წლიდან დაბადებისა); აცრა ექიმის მოწმობით უნდა იყვეს დადასტურებული.

4. ყვავილის მეორე განმეორებით ასაცდენი აცრა სავალდებულოა ყველა მოქალაქისათვის სიცოცხლის მე-19 წლის განმავლობაში, (წლიდან დაბადებისა); აცრა ექიმის მოწმობით უნდა იყოს დადასტურებული.

შენიშვნა:—3 და 4 მუხლში აღნიშნული ყვავილის ასაცდენი აცრა საჭიროებას აღარ წარმოადგენს იმ შემთხვევაში, თუ მოზარდ უკანასკნელი ხუთი წლის განმავლობაში ექიმის მოწმობის ჩვენებით ყვავილი მოუხდია.

5. ყვავილის აცრა ექიმის აზრით, თუ ვისთვისმე რაიმე ავადმყოფობა საშიშროებას წარმოადგენს მას ექიმის მოწმობით აცრის ვადა გადაედება: როგორც პირველი ასე განმეორებით. აცრა სავალდებულოა შესრულდეს პირველი წელსვე მას შემდეგ, როცა ყვავილის აცრა მისთვის მავნებელი აღარ იქნება.

6. თითოულ შემთხვევაში, თუ ექიმის აზრით, ყვავილის აცრამ უშედეგოთ ჩაიარა აცრა უნდა განმეორდეს არა უგვიანეს შემდეგი წლის დამლევამდე წლიდან უკანასკნელი აცრისა, და თუ მეორედაც ყვავილი არ გამოაჩნდა, აცრა მესამე წლის განმავლობაში კიდევ განმეორებულ უნდა იქნას.

7. თუ უმიზეზოთ პირველი და განმეორებითი აცრა არ შესრულდებულა, ადგილობრივი ამცრელი ექიმი სხ. §.9 აცრის სავალდებულო ვადას ნიშნავს.

8. თითოული აცრილი ბავშვის მშობელი, აპეკუნე, მოვალეა აცრის შემდეგ არა ღრე მეექვსე და არა უგვიანეს მერვე დღისა ბავში ამცრელ ექიმთან შესამოწმებლად მიიყვანოს.

შენიშვნა:—19 წლის აცრილი მოზარდე მოვალეა თვითონ შესრულოს წინა მუხლში აღნიშნული ვალდებულება.

9. საქართველოს რესპუბლიკის თითოული ქალაქი-ვიდრე თბილისისა და სამაზრო ერობის თითოული უბანი, ყვავილის აცრის ჯეროვანად მოსაწყობად, ყვავილის ასაცრელ განცალკავებულ რეიონებათ უნდა იფიქლებოდნენ და ყვავილის ამცრელ თითო ექიმს ექვემდებარებოდნენ.

შენიშვნა პირველი: ქალაქი თბილისი უნდა გაიყოს იმდენ ასაცრელ რაიონად რამდენი მასში ათი ათასი მცხოვრებია.

შენიშვნა მეორე: მაზრის თითოულ ასაცრელ რაიონის ამცრელ ექიმად საერობო უბნის ექიმი უნდა ითვლებოდეს.

10. ამა თუ იმ ასაცრელ რაიონის ამცრელი ექიმი ყოველ წელს გაზაფხულ-შემოდგომაზე ყველას უსასყიდლოდ უცრის დანიშნულ დღეებში

წინასწარ გამოცხადებულ ადგილებში. აკრილთა გაშინჯვა აგრეთვე დანიშნულ ადგილებში უნდა სწარმოებდეს.

11. თითოეულ ასაკრელ რაიონში თებერვლის დამლევითვის ადგილობრივი მოხელე ასაკრელ ბავშვების სიებს ამზადებს.

12. ამცრელი ექიმები სიებში აღნიშნავენ: ვის გამოაჩნდა აკრა, ვის სრულებით არ აეცრა, ვისი აკრის ვადა გადაიღო.

13. ყვავილის აკრა ევალეზა ექიმებს და საექიმო პერსონალს ექიმის პასუხის მგებლობის ქვეშ.

14. ყოველივე დადებითი აკრის შემთხვევას ამცრელი მოწმობის მიცემით ადასტურებს, სადაც უჩვენებს აკრილის ვინაობას დაბადების თარიღით, მკაფიოთ აღნიშნავს, რომ ყვავილის აკრა ამა თუ იმ დროს კიდევ განმეორებულ უნდა იქმნას, თუ ის საჭირო იქმნება.

15. ამცრელი ექიმის მოწმობაში, რომლითაც ესა თუ ის ავადმყოფი ბავშვი დროებით განთავისუფლებულია აკრისაგან, უნდა ნაჩვენები იყოს განთავისუფლების მიზეზები და მკაფიოთ უნდა იყოს აღნიშნული ვადა განთავისუფლებისა.

შენიშვნა პირველი: მოწმობის ფორმა ზოგადი უნდა იყოს მთელი რესპუბლიკისათვის და იბეჭდებოდეს მთავრობის ცენტრალურ საექიმო-სასანიტარო ორგანოს მიერ, რაც უფასოთ უნდა ეძლეოდეთ როგორც თანამდებობის ექიმთ ისე კერძო მომუშავეთ, თუ უკანასკნელი ყვავილს სცრიან.

შენიშვნა მეორე: აკრის მოწმობას არავითარი გადასახადი არ უნდა ედოს როგორც სახელმწიფო საღერბო, ისე ექიმის სასარგებლოდ.

16. ყოველივე სასწავლებლის გამგე მოვალეა ბავშვს სასწავლებელში შესვლის წინ ექიმის მიერ მიცემული ყვავილის აკრის მოწმობა მოსთხოვოს.

17. მშობლები, სასწავლებლის გამგენი მოვალენი არიან ბავშვების აკრის მოწმობები წარუდგინონ მთავრობის საექიმო-სასანიტარო დაწესებულების კონტროლიორს, როცა საჭიროა დადასტურება, იმისა, თუ ვი-აქვს ყვავილი უკვე აკრილი ან ვისა აქვს აკრის ვადა გადადებული.

18. მშობლები, აპეკუნები, სასწავლებლის გამგენი, თუ ვინიცოზა ბავშვების ყვავილის აკრის მოწმობას არ წარუდგენენ სათანადო პირს დაჯარიმებულ უნდა იქმნენ თითო სულში 25 მან. გადახდევინებით.

19. მშობელი, აპეკუნი ვისიც შვილები და ობლები, თავის ღრრზე უმიზეზოთ არ გამოცხადდენ ექიმის მიერ დანიშნულ ადგილს ყვავილის ასაკრელად ან აკრის შემდეგ გასაშინჯათ, უნდა დაჯარიმებულ იქმნენ თითო სულში 50 მან. ან დაპატიმრებული იქმნენ ერთი კვირით.

20. ყვავილის ამცრელი ექიმი, რომელიც თავის მოვალეობას ზერე-ლად და დაუდევრად ასრულებს, დაჯარიმებულ უნდა იქმნას 500 მან. ან დაპატიმრებული სამი თვით.

21. აკრისათვის უნდა ხმარობდეს მხოლოდ ცხოველის დეტრიტი

ეგრეთ წოდებული გლიცერინში შენახული და საყინულის ტემპერატურით შენახული არა ნაკლებ 2 თვისა, როგორც შემზადების პროცესს აგრეთვე თვით დეტრიტსაც მთავრობის კომპეტენტური კომისიის კონტროლს უნდა უწევდეს.

22. ქალაქთა და ერობათა კავშირებს ევალებათ ასაცრელი ინსტიტუტი მოაწიონ, რომელიც საქართველოს რესპუბლიკისთვის ლიმფის-საქირო რაოდენობას დაამზადებს და საზოგადო ყვავილის ამცრელ ექიმს უსასყიდლოთ მიაწოდებს.

შენიშვნა პირველი: ინსტიტუტი აწარმოებს ანგარიშის ჩვენებით თუ ვის რამდენი მიეცა ლიმფა ამა თუ იმ დროის განმავლობაში.

შენიშვნა მეორე: საზოგადოთ ყვავილის ამცრელი ექიმები მოვალენი არიან უფასოთ დაუთმონ ლიმფა იმ ექიმს ვინც თავის კერძო პრაქტიკაში ყვავილს სცრის.

საქართველოს საერობო აგრონომთა ყრილობა. საქართველოს ერობათა კავშირის კომიტეტის თაოსნობით და თბილისის სამაზრო ერობის აგრონომიულ განყოფილებების დახმარებით, ერობათა კავშირმა მოიწვია საქართველოს საერობო აგრონომთა ყრილობა. ყრილობა გაიხსნა 13 დეკემბერს. ყრილობის პროგრამაში შედის შემდეგი საკითხები:

1. მოხსენება ადგილებიდან.
2. აგრონომიულ დახმარების მოწყობა მაზრაში და მიწად-მოქმედების სამინის. და ერობათა ურთიერთობა ამ საკითხში. (მომხ. აგრონ. ლომაურისა ქ. თბილისი).
3. აგრონომიულ დახმარების მოწყობის ძირითადი პრინციპები. (მომხ. დ. სამადაშვილისა, —სიღნაღის სამაზრო ერობის წარმომადგენელი).
4. საუბნო აგრონომიულ დახმარების მოწყობა (მომხ. გ. საყვარელიძე, —თელავის სამაზრო ერობა).
5. სასოფლო-სამეურნეო ცოდნათა გავრცელება სკოლის გარეშე. (დ. გორომაშვილი, დუშეთის სამაზრო ერობა, წინამძღვრიანთ კარი).
6. საერობო აგრონომის მონაწილეობა კოოპერაციაში, აგრარულ რეფორმის გატარებაში და სხვა საზოგადო საქმეებში. (მომხ. გ. ოქროპირისძე. გორის სამაზრო ერობა).
7. აგრონომიულ ცენტრის შექმნა, რომელიც დახმარებას გაუწევს ყველა საერობო აგრონომებს და ერობებს აგრონომიულ დახმარების მოწყობაში (მომხ. ი. ქურდიანი, —თბილისის სამაზრო ერობა).
8. ბაღების და ვენახების წამლობის მოწყობა რესპუბლიკაში (მომხ. ბ. ჩხატარაიშვილი).
9. მესაქონლეობის დღევანდელი ვითარება საქართველოში (მომხ. ნიკ. ყავრიშვილი).
- 10, სასოფლო-სამეურნეო იარაღების დამზადება შინ და შემოზიდვა უცხოეთიდან (მომხ. ვლ. ხოფერიძე, —სენაკის სამაზრო ერობა).

აგრონომიულ პერსონალის პროფესიონალური საჭიროებანი ა) რა ფორმისა იქნება აგრონომიულ პერსონალის პროფესიონალური კავშირი.
ბ) წესდების განხილვა.

ბეითლების ყრილობა. ახლო მომავალში შესდგება ბეითალთა ყრილობა. ყრილობა განიხილავს შემდეგ საკითხებს:

1) საქონლის ჰირთან ბრძოლისათვის მთავრობის კომისიის მიერ ახლად შემუშავებულ პროექტის განხილვა და ჰირის საწინააღმდეგო სადგურის დაარსება;

2) ბრძოლა პირუტყვთა სხვა გადამდებ სენტან (ეპიზოოტიებთან) საზოგადოთ.

3. ვეტერინალურ ლაბორატორიის აღდგენა-მოწყობა მთელ რესპუბლიკაში.

4. საქონლისათვის სამკურნალო დახმარების მოწყობა ერობაში (ამბულატორიების დაარსება).

5. საქონლის მოვლა-მოშენება: ა) შესწავლა ადგილობრივ ჯიშების, ბ) მათი გაუმჯობესება. (დაარსება სამი პუნქტისა).

6) ვეტერინალურ პერსონალის მომზადება რესპუბლიკაში.

7) ვეტერინალური დაწესებულებანი: მთავრობის, ერობის, ქალაქის და სამხედრო უწყების და მათი ერთმანეთთან დამოკიდებულება.

8) ვეტერინარ. ექიმთა პუნქტების საქმე.

9) საწყობები, მერძეობა, საქონლის ნედლი მასალის გასინჯვა.

10) უფლებრივი და მატერიალური მდგომარეობა ვეტერინარულ პერსონალისა, დაარსება ვეტ. პროფ. კავშირის ორგანოსი.

თბილისის სამაზრო ერობაში.

— თბილისის სამაზრო ერობის ხმოსანთა ყრილობა. 27 დეკემბერს თბილისის სამაზრო ერობის ბინაზე დანიშნულია სამაზრო ერობის ხმოსანთა ყრილობა. გასარჩევი საკითხებია; ჯამაგირების გადიდება, საერობო კონტროლიორის მოწვევა და მიმდინარე საკითხები.

პირველ დეკემბერს თბილისის სამაზრო ერობის ბინაზე შესდგა თბ. მაზრის აგრარულ კომისიის თავმჯდომარეების, მიწის მზომელთა და აგრ. კომისიის მდივანთა ყრილობა. ყრილობის პროგრამა შემდეგია.

1) დაწვრილებითი მოხსენებები აგრარული კომისიის მუშაობის შესახებ; 2) მომავალ მუშაობის გეგმის გამომუშავება; 3) შესაძლებელია ზამთარში მუშაობა თუ არა, ან როგორ. პირველად მოსმენილ იქნა ადგილებიდან მოხსენებანი საერთო მუშაობის შესახებ, რომლიდანაც გამოიკვია რომ მიუხედავად ბევრ დამაბრკოლებელ პირობებისა აგრარულ კომისიის მუშაობა მეტად ნაყოფიერი და საქმიანი ყოფილა. ხალხი ყველგან დიდის

აღფრთოვანებით ხვდება კომისიას და მოხარულია მიწების შემამულეები-საგან ჩამორთმევისა. შემდეგ მიღებულ იქნა რეზოლიუცია, რათა ზამთარშიაც გაგრძელდეს მუშაობა ისეთ მხარეებში, სადაც ეს შესაძლებელი იქნება.

— **გარდასახადების აკრეფა.** თბილისის სამაზრო ერობის დადგენილებით მთელ მაზრაში გაგზავნილია 3 კომისია, ადგილობრივ ხარჯთ-ამ-კრეფ კომისიის მუშაობის თვალ ყურის სადევნელათ. განსაკუთრებული კომისია ადგილობრივ არჩეულ კომისიასთან ერთად გამოარკვევს, თუ ვის რამდენი მიწა აქვს, და ამის მიხედვით გააწერს გარდასახადს (ერთდროულს სასანიტაროს და საერობოს). ხალხი გარდასახადს წესაიერად იხდის და ყოველნაირად ხელს უწყობს მის სამართლიანად გაწერას.

— **გარდასახადების შემოტანა.** თბილისის სამაზრო ერობაში ყარაიზისა და ასურეთის რაიონებიდან უკვე დაიწყო გარდასახადების შემოტანა.

— **გარდასახადის აკრეფა აღბულახში.** თბილისის სამაზრო ერობის გამგეობამ ცნობა მიიღო, რომ აღბულახის სათემოში დაწყებულია გარდასახადების აკრება, რომელიც დასრულების შემდეგ გადმოგზავნება ნაწილი სამაზრო ერობას და ნაწილიც კი სახელმწიფო ხაზინას.

— **იარალის გამჭირავებელი პუნქტი.** თბილისის სამაზრო ერობის გამგეობამ კოდორში სამეურნეო იარალის გამჭირავებელი პუნქტი გახსნა.

— **საავადმყოფოები.** თბილისის სამაზრო ერობა შეუდგა მოწყობას სოფ. საგარეჯოში და მარტყოფში საავადმყოფოების მოწყობას. თითო საავადმყოფოში იქნება 15 საწოლი. საავადმყოფოები ამ დღეებში დაიწყებენ მუშაობას.

— **გარდასახადების გაწერის და აკრეფის საკითხი გარე-კახეთში.** გარე-კახეთიდან დაბრუნდა თბილისის სამაზრო ერობის გამგეობის მიერ გაგზავნილი კაცი, რომელსაც დავალებული ქონდა შეესწავლა გარდასახადების გაწერისა და აკრეფის მდგომარეობის გამორკვევა. მას მოუვლია შემდეგი თემები: საგარეჯოსი, ივრისა და მარტყოფის. უმთავრეს ცენტრებში და აგრეთვე მეტ-ნაწილად სოფლებში მას გაუმართავს საჯარო ყრილობები ხსენებულ საკითხის შესახებ. ხალხი დიდის თანაგრძნობით და შეგნებით ეკიდება გარდასახადების საკითხს, როგორც უმთავრეს ფუძეს სახელმწიფოს აღმშენებლობისას. ყოველ სოფელში არის ამორჩეული საგანგებო კომისიები, რომლებიც ადგენენ გარდამხდელთა სიებს და აწესრიგებენ გარდასახადს. მეტ-წილ სოფლებში ეს წინასწარი მუშაობა მოთავებულია, საზოგადოთ, ეს საქმე არ დაგვიანდებოდა რომ თვით თემის გამგებებს არ გამოეჩინათ სისუსტე; თვით გეგმა აკრეფისა სხვა და სხვა ნაირია. მაგალითად, მარტყოფში ფულის აკრეფას შეუდგა თვით თემი, სხვა ადგილებში კი თვით ზემორე ხსენებული კომისიები ავალებენ ამკრეფლებს შეაგროვონ გარდასახადები. საერთოდ მუშაობა კომისიებისა დამაკმაყოფილებელია და იმედია ახლო მომავალში დასრულდება მუშაობა და გარდასახადებიც სრულებით აიკრითება.

ქუთაისის სამაზრო ერობაში.

ჯამაგირების მომატება. ქუთაისის სამაზრო ერობის გამგეობამ, პირველ აგვისტოს 20% მომატების მაგივრად სამაზრო ერობის ყველა დარგის მოსამსახურეთ მიუმატა 40% ჯამაგირი ამა წლის პირველ ოქტომბრიდან.

— სამაზრო ერობის გამგეობამ 25 ათასი მანეთი გადასდო საქონლის ჭირის საწინააღმდეგო შრატის შესაძენათ.

— **ნაფიც მსაჯულთა სიები.** ქუთაისის ოლქის თავმჯდომარე დეპუტით ამცნობს იუსტიციის სამინისტროს, რომ ქუთაისის გუბერნიაში ყველა მაზრების ერობებმა წარუდგინეს სასამართლოს ნაფიც მსაჯულთა სიები. სიები ჯერ არ წარმოუდგენიათ სოხუმის ოლქის და თბილისის გუბერნიის ზოგიერთ სამაზრო ერობებს, რის გამო ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის შემოღების საკითხი შეფერხებულია.

— **ბანძის ერობის დადგენილება.** ბანძის ერობამ დაადგინა გზების გასაკეთებლათ ფოსტის მოხელეებიც გაიყვანოს, ან წინააღმდეგ შემთხვევაში მათ თითოს 1.000 მან. გადაახდევინოს. ამის გამო ბანძის ფოსტის მოხელეებმა შუამდგომლობით მიმართეს შინაგან საქმეთა სამინისტროს, განუმარტოს ბანძის ერობას, რომ ფოსტის მოხელენი კანონით მოვალენი არ არიან გზების კეთებაში მონაწილეობა მიიღონ.

რ ა ჭ ა.

ზემო რაჭაში უკვე დაიწყო სიმშვილობა; ფუთი სიმიდი ეხლა 180 მ. ღირს. თოვლის გამო გზები იკეტება და დღესაც ძლიერ გასაჭირია სანოვაგის შეტანა.

მთავრობის დადგენილებით რაჭაში უნდა გაიგზავნოს სიმიდი. აუცილებლად საჭიროა რაც შეიძლება დაჩქარებით იქნას სისროლეში მოყვანილი მთავრობის დადგენილება, ვინაიდან რამოდენიმე ხნის შემდეგ გზები სულ მთლად დაიკეტება და თუ დღეს ძნელია სანოვაგის შეტანა, შემდეგ ყოვლად შეუძლებელი გახდება და ხალხს სიმშვილი მოეღოს.

ერობის სასუსართო განყოფილებას დღეს სრულიად არ აქვს სიმიდი, მან მოწოდებით მიმართა ხალხს, რათა მათ განცხადებები შემოიტანონ გამგეობაში და საჭირო ფულიც წარადგინონ. ამ მხრივ მუშაობს დღეს ერობის სასურსათო განყოფილება.

რაქის მაზრაში არ იყო არავითარი გასაცვალი სანოვაგე, ამიტომ აქ არ შემოსულა მანუფაქტურა, რომელიც მთავრობამ სხვა მაზრების ერობებს სხვა-და-სხვა სანოვაგეში გაუცვალა. ხალხი დიდ გაჭირებას განიცდის

ტენსაცმლის მხრივ. საჭიროა ამ მხრივაც მაზრამ რაიმე დახმარება აღმოუჩინოს.

მაზრაში წინწყლებიანმა სახალმა იჩინა თავი.

მიწის მიმღებ სარაიონო კომისიებმა უკვე დაამთავრეს მიწის ჩამორთმევა. სახელმწიფო ფონდში ძლიერ ცოტა მიწა გადავიდა, ვინაიდან მაზრაში მეპატრონეთა რიცხვი ძლიერ ცოტა იყო.

გორის სამაზრო ერობაში.

გორის ქალაქის თვითმართველობამ შუამდგომლობა აღძრა სამაზრო ერობის გამგეობასთან, რათა ქალაქის სკოლების მასწავლებლებს მიეცეს სურსათი ნისიად. ამ საკითხის შესახებ ერობის გამგეობამ გამოიტანა შემდეგი დადგენილება: მიეცეს ნისიად ქალაქის მასწავლებლებს სურსათით თითოს ათასი მანეთის, ქალაქის პასუხისმგებლობით. თუ პირველ თვეშივე ქალაქი ანგარიშს არ გაასწორებს შემდეგ დაეხუროს კრედიტი.

— დღევანდელი სიძვირის გამო შექმნილ მდგომარეობის შესამუბუქებლად ერობის გამგეობამ გადასწყვიტა ერობის მოხელე-მოსამსახურეთათვის გახსნას ერობის მაღაზია, საიდანაც მოხელე-მოსამსახურენი შეიძენენ შეღავათიან ფასებში ყველა იმ საქონელს, რაც მაღაზიაში იქნება.

— ქალაქის გამგეობამ მიმართა გორის სამაზრო ერობას, რათა მისცეს მას სესხის სახით 100.000 მანეთი. ერობის გამგეობამ გადასწყვიტა მისცეს სესხად გორის ქალაქის თვითმართველობას ერთი თვის ვადით აღნიშნული ჯამი.

— სამაზრო ერობის გამგეობამ შედიკამენტების შესაძინად გადასდო 40 ათასი მანეთი.

— ერობის გამგეობა შუამდგომლობს შინაგან საქმეთა სამინისტროს წინაშე, ზომები იქნეს მიღებული, რომ რესპუბლიკის ფარგლებში მოწეული სურსათი კერძო პირთა მიერ სხვა-და-სხვა საშუალებებით საზღვარ გარეთ არ იზიდებოდეს და აქვე რჩებოდეს, სახელმწიფოსა და ადგილობრივ ორგანიზაციების განკარგულებაში. ამ მიზნით ერობა საჭიროდ აღიარებს, რომ ხორბალი არსად არ იგზავნებოდეს ადგილობრივ თვითმართველობათა დაუკითხავად.

სიღნაღის სამაზრო ერობაში.

სამაზრო ერობის უკანასკნელი კრება მოხდა ოქტომბერში. კრების მიერ დამტკიცებულ იქნა დამატებითი ხარჯთ-აღრიცხვა 1920 წ. 1 იანვრამდე, რაიც გამოიხატება 2 მილიონ მანეთში. საერთო ჯამმა 1919 წელში მიაღწია 9 მილიონ მანეთამდე.

ხარჯთ-ალრიცხვაში შევიდა, სხვათა შორის, სანიტარული გარდასახადი, რომელიც გამოანგარიშებულია 3 მილიონ მან. ღღემდის ერობის გამგეობას სანიტარული გარდასახადი არ შემოსვლია.

საფუთო გარდასახადი ჯერ ჯერობით არ არის მაზრაში შემოღებული. ამ ხანად მთავრობის წინაშე აღძრულია შუამდგომლობა, რათა ერობას ნება დაერთოს შემოიღოს საფუთო გარდასახადი ექვს დიდ სადგურზე, რომელიც მაზრაშია. ეს გარდასახადი ერობას დიდ დახმარებას გაუწევს: იგი მისცემს მას 200 ათასამდე მანეთს.

— მიმდინარე წლის ზაფხულში ერობამ მიაქცია დიდი ყურადღება და აამუშავა ახტალის აგარაკი: მომავალ სეზონისათვის განზრახულია ახტალის კურორტის გაფართოება.

— სასურსათო საქმე ერობის გამგეობის მიერ უყურადღებოთ არაა დატოვებული. ერობა აგროვებს ხორბალსა და თივას მომარაგების მთავარ კომიტეტისათვის.

— დიდი ყურადღება ჰქონდა მიქცეული გზების და ხიდების გაკეთება-გასწორებას. ყველა გზები შესწორებულია, გაყვანილ იქნა ახალი გზა სადგურ მელაანსა და სილნალს შუა. გაგებულ იქნა ორი ახალი ხიდი ჭიაურნე და შავწყალზე. ტელეფონის გაყვანისათვის მუშაობა წარმოიხსნა ყველა რაიონებში. ზოგიერთ რაიონებში ამ დარგში მუშაობა უკვე დამთავრებულია როგორც მაგალითად: ლაგოდეხში და გურჯანში.

— სამაზრო ერობას განზრახული აქვს გახსნას სამექანიკო სახელოსნო.

— სწავლა-განათლების საქმე დაყენებულია შემდეგ ნაირად: მაზრაში არსებობს 68 სკოლა და 4 უმ. პირველ დაწყებითი სასწავლებელი.

— ქალაქ სილნალში არსებობს ბიბლიოთეკა, რომელიც გახსნილი იქმნა ერობის და ქალაქის მიერ ერთად.

— ზოგიერთ დიდ სოფელში ერობის მიერ დაარსებულია ბიბლიოთეკები. ზაფხულში რამდენიმე თვე მუშაობდა მოძრავი სახალხო უნივერსიტეტი, ამხანად აღნიშნულ უნივერსიტეტის რეორგანიზაცია ხდება.

— ერობის მიერ მიღებულ იქმნა სამეურნეო იარაღები, რომელიც ერობამ დაანაწილა რაიონთა შორის მცხოვრებთა დასარიგებლად.

მიწის ფონდიდან ერობის განკარგულებაში გადავიდა რამდენიმე მამული, მათ რიცხვში გადავიდა აგრეთვე ლაგოდეხში არსებული ენფენდჯიანცის ბაღები, ქუმლახის სანერგე და ლარიონოვკის საცდელი მიწდორი.

— მოხავალი მაზრაში საშუალოზე მეტია.

— მაზრაში მუშაობს მომრიგებელი სასამართლო და მომრიგებელ მოსამართლეთა ყრილობა.

— ყაჩაღობა და ცარცვა-გლეჯა, რომელიც მაზრის განაპირაზე არსებობდა, ამ უნანასკნელ ხანებში მიწყნარებულია.

— ერობათა მცირე ერთეულების ორგანიზაცია დამთავრდა ივლის-

ში. სოფლის საზოგადოებების ტერიტორიის მიხედვით მაზრა დაყოფილია 26 მცირე ერთეულებათ. მაზრაში ზოგჯერ მოხდა გადაჯგუფება, მოწვეულ იქმნა რაიონების ერობათა ყრილობა, სადაც დასმულ იქმნა საკითხი ადმინისტრაციის რეორგანიზაციის შესახებ.

— მაზრაში დადგენილ წესით, რაიონის მილიციის უფროსი ირჩევა მცირე ერობის ერთეულის მიერ და შემდეგ მას ამტკიცებს სამაზრო ერობის გამგეობა:

— ყველა დადგენილებანი სარაიონო ერობისა მტკიცდება სამაზრო ერობის მიერ; იყო ისეთი შემთხვევები, რომ სარაიონო ერობის დადგენილება სამაზრო ერობის მიერ დამტკიცებული არ იქმნა, როგორც მაგალითად, იმ შემთხვევაში, როცა სარაიონო ერობა ითვისებს სასამართლოს ფუნქციებს.

— ყველა კრედიტებს, მთავრობის მიერ გამოღებულს სკოლების და ადმინისტრაციის შესანახად, სამაზრო ერობა აძლევს სარაიონო ერობას მის განკარგულებაში. სარაიონო ერობას არავითარი საკუთარი შემოსავალი არა აქვს. მათ მხოლოდ თვითდაბეგვრის და გამგეობის შენახვის უფლება აქვთ.

თიანეთის სამაზრო ერობაში.

7 ოქტომბერს 1919 წ. შესდგა თიანეთის მაზრის ერობის ხმოსანთა საბჭოს მეორე ყრილობა. ყრილობაზე დაესწრო გამგეობის წევრები და 25-დე ხმოსნები. ყრილობა გაგრძელდა 11 ოქტობრამდე. ყრილობის მიერ მოსმენილ იყო რამდენიმე თვალსაჩინო მოხსენება.

მოსამზადებელი კომისიების არჩევის საჭიროების შესახებ მოხსენება გააკეთა გამგეობის თავმჯდომარემ და აღნიშნა რომ საჭიროა არჩეულ იქმნას, გარდა იმ კომისიების, რომელიც არჩეულ იქნა პირველ ყრილობაზედ, კიდევ შემდეგი კომისია: 1) სწავლა-განათლების, 2) ტექნიკური, 3) საექიმო-სასანიტარო, 4) აგრონომიული და 5) დამხმარე კომისია თიანეთის მაზრის საზღვრების დაცვის საკითხში. ყრილობამ ეს წინადადება მიიღო.

საფოსტო გზის განახლება თიანეთ-თბილისს შუა აღიარებულ იქმნა აუცილებელ საჭიროებათ. ყრილობამ დაადგინა ამ მიზნისათვის აღიძრას შუამდგომლობა მთავრობის წინაშე, რათა მან დახმარება აღმოუჩინოს ამ გზის შეკეთებაში, რადგან მას სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა აქვს.

სასურსათო საქმის შესახებ ვრცელი მოხსენება გააკეთა პ. დოლიძემ. მოხსენებიდან სჩანს, რომ თავის მუშაობის პირველ ხანებშივე გამგეობას სერიოზული ყურადღება მიუქცევია პირველ მოთხოვნილების საგნების შეძენისათვის.

გამგეობას შეუქმნია სასურსათო საწყობი და მაღაზია, რითაც მან

შესძლო კონკურენციის გაწევა ადგილობრივ ვაჭრებთან. მომხსენებელმა აღნიშნა, რომ გამგეობას განზრახული აქვს გახსნას სახეიწკლო და სამკედლო სახელოსნოები, რადგანაც ეს დღეს დიდს საჭიროებას წარმოადგენს. მოისმინა რა ყოველივე ეს ყრილობამ დაადგინა: მიეცეს გამგეობას უფლება საერთო ხარჯთ-ალრიცხვაში მოხსენებული თავისუფალი კრედიტები მონხმაროს სასურსათო საქმეების საწარმოებლათ.

სახალხო სკოლის ახალი ტიპის შესახებ ყრილობის მიერ მოსმენილ იყო ვრცელი მოხსენება. მომხსენებელმა მოხსენების ბოლოს წაიკითხა თავისი რეზოლიუცია: 1) სახალხო სკოლა უნდა იყოს ერთი, ერთ საფეხურიანი 7—8 წლიანი, უფასო, საყოველთაო, სავალდებულო და საერო; სახალხო სკოლა უნდა იძლეოდეს მხოლოდ ზოგად განათლებას; 2) მასში სპეციალურ პროფესიონალურ განათლებას არ უნდა ჰქონდეს ადგილი, ხოლო პროფესიონალური საგნები იქნება დაშვებული ამა თუ იმ საგნის უკეთ შესწავლის მიზნით, 3) სახალხო სკოლა უნდა იძლეოდეს დამთავრებულ ცოდნას, ხოლო ამავე დროს უნდა ჰქონდეს მას ორგანიული კავშირი საშუალო სკოლებთან, რომელიც შესდგება ოთხი უმაღლეს კლასიდან და 4) სახალხო სკოლას უნდა ინახავდეს სახელმწიფო პირადი შემადგენლობის დაკმაყოფილებით, ადგილობრივი თვითმართველობა, შენობის და ავეჯეულობის მიცემით და მშობლები სასწავლო და სხვა ნივთების მიცემით. ყრილობა ერთხმად ამტკიცებს მოხსენებას და იწონებს წარმოდგენილ პროექტს.

ერობის გამგეობის დადგენილების გამო მაზრის **გადამიჯვნის საკითხის** შესახებ ყრილობა ერთხმად ადგენს: თიანეთის მაზრის მცხოვრებლების ეკონომიური და კულტურული ინტერესები მოითხოვენ, რომ თიანეთის მაზრა დარჩეს ცალკე სამაზრო ერთეულად, ხოლო ფაქტიურად თელავის მაზრაში შესულ ალფანს (ბარის და მთის თუშები) გამგეობა დღეიდან არ სთვლის თავის მაზრის ნაწილად. ეს დადგენილება ყრილობის მიერ მიღებისთანავე ეცნობოს მთავრობას, რათა კანონმდებლობითი გზით იქმნას გატარებული თუშეთის თელავის მაზრაზე მიწერა, ხოლო დანარჩენი ნაწილი მაზრისა კი დარჩეს ხელშეუხებლად.

სესხის აღების შესახებ მოხსენებას აკეთებს პ. დოლიძე. ყრილობამ მოისმინა მოხსენება და 10 მილიონიან ფონდიდან სესხის აღების შესახებ მოწონებულ და დადასტურებულ იქმნა, რომ ნება მიეცეს გამგეობას აიღოს 10 მილ. ფონდიდან სესხად 507.465 მანეთი, რასაც ყრილობა უზრუნველჰყოფს იმ ფულიდან, რომლის მიღებაც თიანეთის სამაზრო ერობას უწევს ერთდროულ მიწაზე გარდასახადიდან 27 მაისის კანონით.

სანიტარული გარდასახადის შესახებ ყრილობამ იქონია მსჯელობა და შესაძლებლად სცნობს თიანეთის მაზრაში შემოღებულ იქმნას ერთდროული სასანიტარო გარდასახადი ერობის სასარგებლოდ, თანახმად 16 ივლისის 1919 წ. დამფუძნებელ კრების მიერ მიღებულ კანონისა; ეს გარდასახადიც ეკისრება თიანეთის მაზრის მცხოვრებთ. რაოდენობა ამ გადასახადისა განსაზღვრულია წერილობით.

დაბოლოს ყრილობამ განიხილა **ხარჯთ-ალრიცხვა** 1919 წ. 4 აგვისტოდან 1920 წ. იანვრის 1-დღე. ხარჯთ-ალრიცხვა ნავარაუდებია შემდეგნაირად.

შემოსავლის მთავარ წყაროებს შუადგენს:	შუადგენს:		გასვალის მთავარ წყაროებს შუადგენს:	შუადგენს:	
	მანეთი.	კ.		მანეთი.	კ.
1. სანიტარული გარდასახადი	504.534	—	1. შენახვა მაზრის აღმინისტრაციისა და მილიციისა	477.900	—
2. დახმარება ერობას და დასაბრუნებელი ხარჯები (მთავრობის სესხი 3 დეკემბრ. 1918წ. კანონით)	140.000	—	2. შენახვა საერობო თვითმართველ.	238.670	—
3. აღმინისტრაციის კრედიტი	477.900	—	3. აგრონომიულ განყოფილ. შენახვა	40.950	—
4. სკოლის კრედიტი	83.200	—	4. გზათა აღმშენებლობა	42.100	—
5. მიწად-მოქმედების სამინისტროსგან	21.192	—	5. სახალხო განათლება	312.870	—
6. შინაგან საქმეთა სამინისტროს საექიმო-სასანიტარო გარდასახადებისგან	22.280	—	6. საექიმო-სასანიტარო ნაწილი	265.800	—
7. ერთდროულ გარდასახადიდან 40%	507.465	—	7. საბეითლო ნაწილი	68.600	—
8. სხვა-და-სხვა შემოსავალი საზინკლო და სამეცდლო სახელისწილებიდან	9.000	—	8. ეკონომიურ კეთილდღეობის მოწყობისათვის	54.650	—
9. სავაჭრო-სამრეწველო დოკუმენტებიდან საპატენტო	769	—	9. სხვა-და-სხვა ხარჯები-ტელეფონის ქსელის მოვლა-მოწყობა	60.000	—
			10. სასამართლოს ნაწილის ხარჯები	3.600	—
			11. დახმარება თეატრს და საფეიქრო სკოლას	4.000	—
			12. სასურსათო განყოფილება	92.200	—
			12. ერობის საორგანიზაციო ხარჯები	25.000	—
			14. მოულოდნელი ხარჯებისათვის გამგეობის განკარგულებამში	80.000	—
ს უ ლ	1.765.340	—	ს უ ლ	1.766.340	—

ლექსუმის სამაზრო ერობის შესამე არა ჩვეულებრივი ყრილობა.

ყრილობა გაიხსნა 27 ოქტომბერს და დასრულდა 30 ოქტომბერს. ყრილობის მიერ განხილულ საკითხებთა შორის განხილული იქმნა შემდეგი საკითხები და გამოტანილ იქმნა დადგენილებანი. ტყით სარგებლობის შესახებ ყრილობამ დაადგინა:

1. სვანეთი განთავისუფლებული იქნეს შეშის გადასახადისაგან, ხოლო მომავლისათვის გადინადოს ტყის ნაწილი მცხოვრებთა საჭიროებისათვის და ეს ნაწილი არ იქნეს ხე-ტყის მწარმოებელი ამხანაგობის „სბროვოიაკა“-ს პირობაში შეტანილი.

2. დღემდე მოჭრილი სარი, წკნელი და შეშა მათ ვინც თავის ოჯახის საჭიროებისათვის გამოიტანა ეპატიოს სრულიად, ხოლო საშენ მასალასა და ყავარზე გარდახდეს არსებული ნიხრის რაოდენობა საფასური უჯარიმით, ხოლო ვინც გასასყიდათ გამოიტანა მავ. „პოდრიაჩიკებს“ გარდახდეს სრული რაოდენობა კანონით აღნიშნული გარდასახადისა.

3. ოქმები რევოლიუციის დროს მოჭრილ მასალის შესახებ მოყვანილ იქნეს სისრულეში მხოლოდ შეძლებულ პირთა მიმართ, ხოლო ღარიბებს ეპატიოთ.

ყრილობამ ტყის გამგეს აღუთქვა დახმარება და დაადგინა იშუამდგომლოს მთავრობის წინაშე რათა: 1) სვანეთი და ადგილობრივი პირობების მიხედვით ლექსუმიც განთავისუფლებული იქნეს შეშის დარდასახადისაგან.

სწავლა-აღზრდის საქმის დაყენების შესახებ ყრილობა ადგენს:

1. მიღებულ იქმნას რაც შეიძლება დაჩქარებითი ზომები შენობათა. შესაკეთებლათ, რომ მათში შეიძლებოდეს მეცადინეობა.

2. იმ მასწავლებლებს, რომლებსაც უმსახურნიათ 5 წლამდე ნაკლები თვეში მიეცეს 1.000 მან., ხოლო ვინც 5 წელი ანუ მეტი 1.200 მან. ამა წლის 1 სექტემბრიდან.

3. ეთხოვოს მთავრობას, რათა ლექსუმის ერობას მიეცეს ორასი ათასი მან., ანარქიის დროს განადგურებულ სახალხო სკოლათა შესაკეთებლათ.

საექიმო-სასანიტარო ნაწილის შესახებ ყრილობამ მოისმინა ვრცელი მოხსენება და კამათის შემდეგ დაადგინა:

1. მაზრაში დაარსდეს ერთი ნამდვილი საავადმყოფო მაინც, სადაც შეიძლებოდეს საექიმო დახმარების აღმოჩენა.

2. ავადმყოფის გასინჯვა ადგილობრივ სდებოდეს უფასოდ, გაწვევა ექიმისა კი ფასით, რომლის განსაზღვრა მიენდოს ერობის გამგეობას.

3. გამოწვეულ იქმნენ საჩქაროდ დეზინფექტორები.

აგრარულ განყოფილების მოქმედების შესახებ მოხსენება გააკეთა გამთავმჯღ. ამხანაგმა.

დღემდე სულ მიღებულია ფონდში მიწა 35.405 დესეტინა და 1.341

ოთხკ. საყენი. ორბელ-ლაილაშის რაიონში 15.836 დეს. 1.435 ოთხკ. საყ., ცაგერ-დებვირის 325 დეს. 176 ოთხკ. საყ., კრებალოს 117 დეს. 330 ოთხკ. საყ., ოყურემ ზუბის—36 დეს. 1.620 ოთხკ. საყ., ლენტახ ჩოლურის 19.086 დეს. 960 ოთხკ. საყ.

გზების შესახებ ყრილობა ადგენს:

1. გაიგზავნოს დასაბუთებული მოხსენებით მთავრობასთან ერთი გამგეობის წევრი და ეთხოვოს, რომ ორბელ-ცაგერის გზის გაკეთება მიიღოს მთავრობამ თავის თავზე ანუ გამოიღოს მის გასაკეთებლათ საჭირო თანხა.

2. სვანეთში რთველის გათავებისთანავე მიეცეს ხალხს წინადადება, რომ შეუდგენ გზების კეთებას, რისთვისაც მიეცეთ მათ სამუშაო იარაღები გამგეობისაგან.

3. ამგვარივე წინადადებით მიმართოს გამგეობამ ყველა სხვა საზოგადოებასაც და სადაც ხალხი თვისი ნებით არ დასთანხმდება გზების გაკეთებას, გამგეობამ მიიღოს კანონიერს ფარგლებში იძულებითი ზომები.

ადმინისტრაციის შესახებ ყრილობამ დაადგინა:

1. ხმოსანთა ყრილობა მწუხარებით აღნიშნავს იმ ძალ-მომრეობას, რომელსაც ადგილი ჰქონია ადმინისტრაციის მხრით ლეჩხუმის მაზრაში. ყრილობა ავალებს ერობის გამგეობას, რომ ასეთი ბოროტმოქმედების ჩამდენი პირები გადასცეს სასამართლოს დასაჯელათ.

2. ხმოსანთა ყრილობა ვალად იღებს ყოველგვარი დახმარება აღმოუჩინოს ადმინისტრაციას ბოროტ-მოქმედების წინააღმდეგ ბრძოლაში.

3. დაარსდეს მესამე სარაიონო კომისარიატი ჩოლურში.

4. დამტკიცებულ იქმნას გამგეობის მიერ წარმოდგენილი ახალი გადიდებული ნორმა მილიციის ჯამაგირების შემდეგისა სახით: მილიციის უფროსს თვეში—2.500 მან., მის თანაშემწეს—2.300 მან. რაიონის კომისარს—2.100 მან., თანაშემწეს 2:000 მან. უფროს მილიციონერს—1.600 მ. უმცროს ცხენოსანს—1.500 მან., ქვეითებს—1.000 მან. ყველას 1 ნობრიდან ამა წლ.

სამეურნეო განყოფილების შესახებ ყრილობამ დაადგინა:

სასოფლო მეურნეობას განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს და დაჩქარებით მოწვეული იქმნეს აგრონომი.

სასურსათო ნაწილის მოქმედების შესახებ ყრილობამ მოისმინა ბ. ხონელიძის მოხსენება და დაადგინა:

1. იქმნეს მიღებული ზომები გარდა ძალდატანებისა, რომ მაზრიდან არავითარი სურსათი არ იქმნეს გაზიდული.

2. ფართლეულობის შესაძენათ ყრილობა ვალად იღებს იხმაროს ზნეობრივი გავლენა ხალხზე, რომ მოგროვილი იქმნეს და შეტანილი უმთავრეს მომარაგების დეპოზიტში ის თანხა, რომელიც საჭიროა მილიონათ ღირებულ ფართლეულობის შესაძენათ.

3. ღალა, რომელიც საფონდო მიწებიდან მოსავლის $\frac{1}{10}$ -ის სახით

შემოვა დარჩეს თვით მაზრაში და მიეცეს ხალხს საშუალება მისი შეძენისა შელავათიან ფასებში.

შემდეგ ყრილობის მიერ განხილულ იქმნა სათემო არჩევნების შედეგები: მან სათემო არჩევნები დაამტკიცა.

ზემო-სვანეთის ორი სოფლის თხოვნა, ს. ცხმარი და წვრიმისის ცალკე საზოგადოებად გამოყოფის შესახებ ყრილობის მიერ უარყოფილ იქმნა.

სანიტარულ გარდასახადის შესახებ ვრცელი და შინაარსიანი მოხსენება გააკეთა ი. გ. ავალიანმა; ის აღნიშნავს, თუ როგორ ისარგებლეს სხვა და სხვა ერობებმა და ქალაქთა თვითმართველობებმა სანიტარულ გარდასახადით; მოუწოდებს ყრილობას, თუ ადგილობრივი პირობების მიხედვით საჭიროა ჯერ სოფელზე ეს გარდასახადები გავავრცელოთ მაზრის მოვაჭრე-მრეწველთა მაინც გავაწეროთ. მომხსენებელი მოუწოდებს ყრილობას აირჩიოს გამწერი კომისია. ყრილობა ირჩევს კომისიას სამ კაცისაგან, რომელსაც ავალებს მასალების დაგროვებას გარდასახადების გაწერას და მისი აკრეფის ხელმძღვანელობას.

სამ-მილიონიანი უპროცენტო სესხის შესახებ ყრილობამ იქონია მსჯელობა; რის შემდეგ ავალებს გამგეობას, რათა მან აღძრას მთავრობის წინაშე შუამდგომლობა, რომ ხალხის სურსათ-სანოვანის მხრით მოუსაველობის გამო უზრუნველ საყოფლად გამოაღებოს მთავრობას უპროცენტო სამ-მილიონიანი სესხი.

ოზურგეთის სამაზრო ერობის არა-ჩვეულებრივი ყრილობა

ნოემბრის თვის დამლევს ოზურგეთში მოხდა სამაზრო ერობის არა-ჩვეულებრივი ყრილობა. ყრილობაზე განხილულ იყო სხვა და სხვა საყურადღებო საკითხები, სხვა საკითხთა შორის გამოტანილ იქმნა შემდეგი დადგენილება: ანარქიული გამოსვლების დროს ვერაგულად დაღუპულ მებრძოლთა ოჯახებს გაეგზავნოს ყრილობის სახელით სამძიმრის ბარათები;

ყრილობამ დაავალა ერობის გამგეობას ამ მსხვათპლთა ოჯახებს ამჟამათ აღმოუჩინოს ერთდროული დახმარება თითოს ხუთი ათასი მანეთით და შუამდგომლობა აღძრას მთავრობის წინაშე, რათა ეს ოჯახები შემდეგში უზრუნველყოფილ იქნან მუდმივი დახმარებით.

— ხარჯთ-აღრიცხვის დამტკიცება. ხარჯთ-აღრიცხვის გარეშე გაწეულ ხარჯების შესახებ მოახსენებს ყრილობის გამგ. წევრი გ. ბერეჟიანი; ის დაწვილებით აცნობს კრებას წინა ყრილობაზე დამტკიცებულ ხარჯთ-აღრიცხვით გაუთვალისწინებელ და შემდეგ გამგეობის მიერ თავისი პასუხის მგებლობით გაწეულ ხარჯებს, ცალ-ცალკე დანაწილებულს. ნუსხის სხვა და სხვა წყ. და მუხლების მიხედვით, რომლის რაოდენობა უდრის 172,027 მან. 39 კაპ. ყრილობა ერთხმად და უკამათოდ ამტკიცებს ამ თანხას და აგრეთვე ადგენს: „დაევალოს გამგეობას, რომ მან შექმნილი ავტომობილები აამუშაოს და გამოიყენოს შემოსავლის წყაროდ“.

— საექიმო პუნქტები. საექიმო პუნქტების შესახებ მოხსენებას აკე-

თებს გამგ. თავჯდომარე ის აცნობს ყრილობას არსებულ მდგომარეობას ამ დარგში და ამბობს, რომ დღემდე ექიმობა უფასო იყო, მაგრამ ექიმებსა და ფერშლებს არ ეკრძალებოდათ ჰონორარის აღება იმ პირობებზე, ვინც ამას თავის ნებით მოისურვებდა; ეს კი სასურველ შედეგს ვერ იძლევა, რადგან ოჯახი უმახინჯო არ არის და ზოგი პირი ბოროტად სარგებლობს ამ უფლებით. ამიტომ გამგეობის აზრით ექიმობა სრულიად უფასო უნდა დარჩეს, ექიმებსა და ფერშლებს უნდა აეკრძალოს ჰონორარის აღება. გარდა ამისა გამგეობას სერიოზული დაბრკოლება შეხვდა პუნქტების გახსნის დროს ბინისა და გათბობა-განათების მოგვარების საკითხში. გამგეობის აზრით, თემებმა, უნდა მისცენ ერობას უფასო ბინა და გათბობა-განათება პუნქტებისათვის.

ყრილობა მცირე კამათისა და აზრთა გაცვლა-გამოცვლის შემდეგ ღებულობს გამგეობის მიერ წარმოდგენილ პროექტს და ადგენს: 1) „ის თემი, რომლის ფარგლებში იმყოფება საექიმო პუნქტი, ვალდებულია უფასოდ მისცეს პუნქტისათვის ბინა—3 ოთახი: ექიმის საცხოვრებლათ 2 ოთახი და ექიმის თანაშემწისთვის 1 ოთახი. აგრეთვე უფასოდ მოაწყოს პუნქტების გათბობა და განათება. 2) ექიმობა სრულიად უფასოა. ექიმს, ბებია ქალს და ფერშალს ყოველივე პირობებში ეკრძალებათ ექიმობისათვის საფასურის აღება. 3) გამგეობას ევალება აგრეთვე შეძლების და გვართ ყველა პუნქტზე გახსნას საერობო აფთიაქი, რისთვისაც უნდა გასწიოს საჭირო ხარჯები; 4) აფთიაქში მოსამსახურე პერსონალს გამგეობამ დაუნიშნოს ჯამაგირი თავისი განკარგულებით, და წარმოუდგინოს შემდეგ საერობო ყრილობას დასამტკიცებლათ.

— **ქაობების ამოშრობა.** მომხსენებელი აღნიშნავს გურიაში არსებულ მრავალ ქაობიან ადგილების გავლენას ციებ-ცხელებისა და სხვა ავადმყოფობის გავრცელება-გაძლიერებაზე, აცნობს კრებას ზოგიერთ თემთა შუამდგომლობას, რომ ასეთი ქაობიანი ადგილები გადაეცეს მათ იმ პირობით, რომ ისინი იმათ ამოშრობენ. ყრილობა ადგენს: 1. აღძრას შუამდგომლობა მთავრობის წინაშე, რომ ქაობები, რომლებიც ითვლებიან სახელმწიფო ფონდში გადასულათ, გადადიან თემის განკარგულებაში მხოლოდ იმ აუცილებელი პირობით, რომ ქაობი ამოშრობილი იქნას თვით თემის სამაზრო ერობის და მთავრობის ხელმძღვანელობით. 2. დაევალოს გამგეობას შეისწავლოს და გაეცნოს დამუშავებულ გეგმას რიონის ნაპირების გამაგრების შესახებ და თუ დიდ ხარჯებს არ მოითხოვს და არც დრო ითმენს, კიდევაც მიიღოს სათანადო ზომები ამის განსახორციელებლათ.

— **კულტურული მეურნეობისათვის.** იმავე მომხსენებით ყრილობა ადგენს: „აღძრას შუამდგომლობა მთავრობის წინაშე, რომ ფონდში გადასულ მამულებიდან კულტურულ მეურნეობისათვის გამოსადეგი მიწები გადავიდეს სამაზრო ერობის განკარგულებაში“.

— **წიწრიხ საკითხი.** კამათს იწვევს საკითხი ოზურგეთ-ნატანების

გზაზე ტვირთის გადაზიდვის ნიხრისა და გადასახადის დაწესების შესახებ. გამგ. თავმჯდომარე აკეთებს ამ საკითხის შესახებ მოხსენებას და ამბობს, რომ ნატანებ-ოზურგეთის გზა ერობის გზაა, ტვირთის გადაზიდვის ნიხრს-კი აწესებს ქალაქ ოზურგეთის გამგეობა და გადასახადსაც ადებს თავის სასარგებლოდ. მომხსენებლის აზრით ამიერიდან ერობამ უნდა დააწესოს ნიხრი ამ გზაზე და გადასახადიც მან უნდა აიღოს. ყრილობა, თანახმად გამგეობის მოხსენებისა, უკამათოდ ადგენს: დაწესდეს ნატანების გზაზე გადასახიდ ტვირთზე გადასახადი ერობის სასარგებლოდ 30 კაპ. თითოულ ფუთზე და მიენდოს ერობის გამგეობას შეიმუშაოს და წარმოუდგინოს მორიგ ყრილობას ტვირთის გადასახადი ნიხრი.

— **წვრილი ერთეულები.** წვრილ საერობო ერთეულების სახელწოდების შესახებ ყრილობა ღებულობს გამგეობის მიერ წარმოდგენილ შემდეგ დადგენილებას 1. ოზურგეთის მაზრაში შემოღებულ წვრილ საერობო ერთეულთათვის დროებით სახელმძღვანელო წესდებაში სახელწოდება „წვრილი საერობო ერთეული“ ყველგან იქნას შეცვლილი სახელწოდება „თემით“. 2. თანახმად პირველ მუხლში ნაჩვენებ ცვლილებისა წვრილი საერობო ერთეულების ხმოსანთა ყრილობას ანუ საერობო კრებას ამიერიდან ეწოდოს „თემის საბჭო“, წვრილ საერობო ერთეულის გამგეობას კი ეწოდოს „თემის გამგეობა“ არჩევნებისთანავე გაუქმებულათ ჩაითვალოს საზოგადოების კომისარიატი და მთელი მისი საქმეები და ქონება გადაეცეს თემის გამგეობას. 4. თანახმად სახელმძღვანელო წესდების მე-28 მუხლისა, თემის გამგეობის ბეჭდათ იქნას დამტკიცებული საერთო ფორმის რგვალი ბეჭედი, რომელზედაც უნდა იყოს წარწერილი გამგეობის სახელწოდება“.

— **გზატკეცილები.** ჩოხატაურის გზატკეცილის შესახებ ყრილობა, თანახმად თავმჯდ. ბ. ჩხიკვიშვილის წინადადებისა, ადგენს: 1. ჩოხატაურის რაიონის მცხოვრებნი, რომლებიც დაინტერესებულნი არიან ჩოხატაურის გზის შეკეთებაში, უნდა გამოყვანილ იქნან სამუშაოდ და მიეცეს მათ მხოლოდ საკვები. 2. ერთი მესამედი იმ თანხისა (არა უმეტეს 300.000 მანეთისა) მიიღოს სამაზრო ერობამ, ორი მესამედი — კი გამოითხოვოს მთავრობის ხაზინიდან; თუ ის არ იკისრებს ამ ხარჯებს, იმ შემთხვევაში ერობამ გამოითხოვოს ეს თანხა მთავრობისგან უპროცენტო სესხით სახით, რომელიც უნდა ანაზღაურებულ იქნას ამ გზის შემოსავლიდან.

სენაკის სამაზრო ერობაში.

15 სექტემბერს ამ წლის სენაკის სამაზრო ერობას შეუსრულდა წლის თავი მისი არსებობისა.

გახსნილია ქ. ახალ-სენაკში სამაზრო საერობო საავადმყოფო და თვით

მაზრის და სხვა და სხვა თვალსაჩინო კუთხეში 8 საექიმო, 9 საფერშლო და 3 საბეითლო პუნქტები ამანთან მაზრაში არსებული თვითიული საავადმყოფოსთან მოწყობილია უფასო აფთიაქი ექიმების და ფერშლების ზედამხედველობის და საერობო გამგეობის ქვეშ საფერშლო პუნქტებს აქვთ პირველი დახმარების წამლეულობა მედიკამენტები. ყვავილის ეპიდემიის გაჩენას გამო ერობამ შეიძინა ასაცრელი ვაქცინა და აცრა მოახდინა მთელს მაზრაში. დიფტერიის გაჩენის გამო ქალაქის გამგეობასთან შეთანხმებით ერობამ შეიძინა შრატი.

ერობის მიერ მიღებული ასეთი ენერგიული ზომების საშუალებით გადაძღვნი ავადმყოფობა იშვიათ მოვლენათ იქცა მაზრაში.

მაზრაში არსებობს სამი საბეითლო უბანი: სენაკის, აბაშის და საოლაღვის სამა ექიმი-ბეითალით და ამდენივე ფერშლით. სენაკის საბეითლო უბანი შესაფერისად მოწყობილია. აქვს კარგაძალი მედიკამენტები და ქირურგიული იარაღები. საქონლის ქირის გაჩენის გამო აცრილ იქნა ათი ათასამდე სული პირუტყვი.

უნდა აღნიშნოს, რომ საექიმო დახმარება არის უფასო და ფასიანი; ყოველ დღე დილის 9 საათიდან ნაშუადღევს 3 საათამდე საავადმყოფოებში ავადმყოფების წამლობა-გაშინჯვა ხდება უფასოდ, დანარჩენ დროს ექიმით სარგებლობისათვის პაციენტები იხდიან გასამრჯველოს ექიმის სასარგებლოდ გამგეობას აქვს განზრახვა მომავლისათვის ეს ნაკლიც თავიდან აიშოროს და მოაწყოს მაზრაში სრული უფასო ექიმობა მაგრამ ამას ჯერჯერობით ვერ ახერხებს უსახსრობის გამო.

გამგეობა ფიქრობს სასანიტარო გადასახადების საშუალებით ექიმებს გაუდიდოს ჯამაგირი და დააკისროს მათ მცხოვრებთათვის სრულიად უფასო საექიმო დახმარების აღმოჩენა. აქვთ აგრეთვე განძრახვა მოაწყონ საავადმყოფოები მარანში, ნოქალაქევში, სალხინოში, და გორდში, მოაწესრიგონ აბაშის და საოლაღვის საბეითლო უბნები, გახსნან აფთიაქები ცენტრებში და სხ.

ყველა ზემო დასახელებული საჭიროებისათვის ერობის დღემდე დახარჯული აქვს 494.875 მანეთამდე.

მეორე უმთავრესი საზრუნავ საგანს შეადგენდა მაზრაში ადმინისტრაციის და მილიციის ღირსეულ სიმალღეზე დაყენება და მათი გაჯანმრთელება, ვინაიდან საადმინისტრაციო აპარატი ერთობ მოშლილი იყო, და სიცოცხლის ნიშანწყალი მას არ ეტყობოდა. მაგრამ ამ საქმის მოგვარებას უშლიდა ერთის მხრით ადმინისტრაციის მოხელეთა მატერიალურად დაუკმაყოფილება და მეორეს მხრით, ადმინისტრაცია ერობის ხელში გადმოსული არ იყო და ერობაც მოკლებული იყო საშუალებას შიგ საჭირო რეორგანიზაცია მოეხდინა მანვე ელემენტებისაგან. მეორე მხრე კი ერობა აშკარად ატყობდა, რომ ადმინისტრაციის ამნაირი მდგომარეობაში დარჩენა ყოველად შეუძლებელი იყო და ხალხის თვალში საკუთარი

პრესტიჟის დასაფარავად ის იძულებული გახდა თვით ჩარეოდა საადმინისტრაციო საქმეებში, ჩაებარებინა და მოეწყო ის უფრო მკვიდრ ნიადაგზე. ადმინისტრაციის ერობის ხელში გადმოსვლის დღიდანვე დაეტყო გამოცოცხლება. დათხოვნილ იქნა ყველა საექვო პირები, საზოგადოებებში მოსპობილ იქმნა კომისრების თანამდებობა და ესეთი ასრულება დაევალად ადგილობრივ ერობის გამგეობას; ნაცვლად სამისა, შემოღებული იქმნა 6 სამილიციო უბანი, მილიციის მოხელეთა პირადი შემადგენლობა გაძრიელებულ იქნა და ჯამაგირიც გაუდიდა. ნაყოფი მილიციის მოქმედებისა ბოროტ-მოქმედებასთან და ცარცვა გლეჯასთან ბრძოლაში ერთობ დიდია. 18 განთქმული ყაჩაღი შეიპყრო და ორი მოკლა; გარდა ამისა ერობის მიერ გაგზავნილმა მილიციის მოხელეებმა შეიპყრეს მთარას ამწიოკებელი და ცნობილი ყაჩაღი კაკო დადიანი, რომელიც იმაღებოდა გუდაუთში, მაგრამ, სამწუხაროდ, ადგილობრივმა მთავრობის მოხელეებმა და სამხედრო პირებმა ის გაანთავისუფლეს. ასეთი საქციელი მთავრობის მოხელეებისა იწვევს ხალხში სამართლიან გულისწყრომას და სცემს ერობის პრესტიჟს საზოგადოების თვალში. აღსანიშნავია, რომ ადმინისტრაცია და მილიცია არაა სრულიად უზრუნველყოფილი მატერიალირად: მილიციონერი ლეზულობს დღეს-დღეობით თვეში 1205 მანრაც დღევანდელს საზღაპრო სიძვირის დროს არაფერს არ წარმოადგენს.

სასურსათო საკითხს სენაკის მაზრაში დღემდე მაინც და მაინც მწვავე ხასიათი არ მიუღია ეს აიხსნება იმ გარემოებით, რომ გასულ წელს მოსავალი ძალიან კარგი იყო. ზედმეტი ნაწილი მისი გატანილ იქმნა რესპუბლიკის სხვა მაზრებში და ქალაქებში—სამაგიეროდ სიმინდის მოსავალი წრეულს ძლიერ ნაკლებია. ასეთი მწირი წელიწადი სამტრედიაში იშვიათად ყოფილა. საშიშია, რომ მცხოვრებთა დიდ უმრავლესობას წელს ორი თვის სარჩოც არ მოუვა. გამუდმებულმა წვიმებმა და მდინარეების ხშირმა მოდიდებამ მდიდარ რაიონებში მოსავალი გაანადგურა. ეს გარემოება ერობის გამგეობას სერიოზულათ აფიქრებს. ის, უკვე შეუდგა საჭირო თავდარიგს. მან შეიძინა სათესლე ხორბალი და მიიღო ზომები, რომ დათესილიყო, მაგრამ გლეხობა საჭირო ენერგიით არ მოეკიდა ამ საქმეს, როგორც სჩანს, ჯერ არ არიან მიჩვეულნი მის თესვას. ერობამ მიაქცია ყურადღება აგრონომიულ და ეკონომიურ აღორძინების დარგებში მუშაობას და კიდევაც დაარსა გამგეობასთან სათანადო განყოფილება. საგანგებოთ დაქირავებული მოსიარულე ინსტრუქტორები უმარტავენ ხალხს და აძლევენ დარიგებას თუ რა ჯიშის ხეხილს ან მცენარეს როგორ მოუარონ; თვით ხალხი ამ დარიგებაში დიდ ყურადღებას იჩენს, მაგალითად: აგროებენ გარეული ხილის თესლეულობას, რომ მომავალისთვის შეიძინონ გარეული ძირეულობა საუკეთესო ჯიშის ხეხილის დასამყნელად; საცდელი მინდვრისათვის თითქმის ყველა საზოგადოებას გადადებული აქვს რამოდენიმე ქცევა მიწა; ამასთან უნდა დაუმატოთ რომ აგრანომის ინსტრუქტორი სინემატოგრაფის აპა-

რატით დაივლის მთელ მაზრას და სათანადო ლექციებს წაიკითხავს. ერობამ შეიძინა ფუტკარი და ლამობს მის მოშენებას. ამ საქმისათვის უკვე მოწვეულია სპეციალისტი და მუშაობას მალე შეუდგებიან.

სახალხო განათლების დარგში ერობა დიდ მუშაობას ეწევა. სკოლები ყველგან არსებობს. ზოგან გიმნაზიების დაარსებასაც თხოულობენ. ხშირად ორი-სამი გიმნაზიასაც, ასეთ მიდრეკილებებს ერობა მაინც და მაინც ხელს ვერ უწყობს ვინაიდან ის უფრო სპეციალური სკოლებისათვის ზრუნავს და აქეზებ ხალხს, მაგრამ სამწუხაროდ სათანადო მომზადებულ პირებს ვერ ვშოულობთ.

მასწავლებელთა რიცხვი სკოლებში მცირეა, ისინი დიდ ნიეთიერ გაჭირვებას განიცდიან. არის შემთხვევა, როდესაც ერთი მასწავლებელი 4 განყოფილებას უვლის. ასეთი არა-ნორმალური მდგომარეობა დიდათ აფერხებს სწავლა-აღზრდის მკვიდრ ნიადაგზე დაყენების საქმეს. მასწავლებელთა რიცხვის გასამრავლებლად სენაკში დაარსებულია საოსტატო სემინარია, სადაც ამ ჟამად 32 ახალგაზდა მეცადინეობს. ის თანხა, რომელსაც იძლევა მთავრობა სკოლებისათვის საკმარისი არაა და ერობამ ამ დარგში დახარჯა საკუთარი ბიუჯეტიდან 408.186 მან.

აგრარული რეფორმა სენაკის მაზრაში უმტკივნეულად ხორციელდება. მუშაობს ათი მიწლევი კომისია. ტყე მაზრაში ბევრია, მაგრამ უპატრონოთა მიგდებული, საბალახო ადგილებზე იჯარის აღების საქმე მიიღო გამგეობამ თავის თავზე, ვინაიდან მიწად-მოქმედების სამინისტროს მიერ გამოგზავნილი პირები ყურსაც არ იბერტყავდნენ გადასახადების აკრებაში და ხაზინას კი სამინისტროსა და მისი აგენტის დაუდევრობით ეკარგებოდა ასი-ათასობით შემოსავალი. საჭირო შექინა გადასახადის ასაკრებად დარაჯების დაქირავება, მათვის ბინის მიცემა და სხვა მოულოდნელი ხარჯების გაწევა, რასაც გამგეობა არ დაერიდა. ამნაირად აკრეფილი იქმნა 115 ათასი მანეთი, დაიხარჯა კი 30 ათასამდე, ნაშთი 75 ათასი მანეთი შეტანილ იქნა ხაზინაში.

წყალ დიდობამ სენაკის მაზრას დიდი ზარალი მიაყენა. მდ. ცხენის წყალის გამაგრებას მთავრობის ყურადღება წინაღვე მივაქციეთ და მთავრობასაც უკვე აქვს ამ ჟამად გადადგმული ნაბიჯები, იმუშავენ ახალ დაწვრილებითი პროექტს, რომლის დასრულების შემდეგ უთუოდ შეუგდებიან მის განხორციელებას, იმედი გვაქვს თვით ხალხი თავის წილ ასეთი მუშაობისათვის თავს არ დაზოგავს და შრომას არ დაიშურებს.

თავის დროზე შედგენილი და წარდგენილია დანიშნულებისამებრ ნაფიც მსაჯულთა სია და ვიმედოვნებთ რომ ეს სასამართლო მალე იქნება შემოღებული.

ტენიკური მხრივ ერობამ მოაწყო საკუთარი დიდი სახელოსნო სადაც ეხლა დაიწყო მზადება სამეურნეო იარაღებისა და სკოლებისათვის პარტებისა.

გაკეთებულია 5 ბეტონის ხიდები და გაყვანილია ცნობილი გზა „მუკოტახილი“

შორაპნის სამაზრო ერობაში.

შუამდგომლობა. შორაპნის ერობის გამგეობა შუამდგომლობს ერობათა კავშირის წინაშე, რათა კართოფილის და ლობიოს შესაძენათ დაეხმაროს ავანსის სახით ერთი მილიონი მანეთით.

იგივე ერობა შუამდგომლობს შინაგან საქმეთა სამინისტროს წინაშე, რათა მაზრაში დიდი მოუსავლობისა და მოსალოდნელ შიმშილობის გამო აღკრძალულ იქნეს სურსათის გამოზიდვა მაზრიდან სადგურებზე: სვირიდან წიუამდე და შორაპნიდან საჩხერამდე.

— **წვრილი ერთეულები შორაპნის მაზრაში.** შორაპნის მაზრაში წვრილი ერთეულები დღემდე არ შექმნილა. ეხლა-კი მის შესაქმნელად გაორკეცებულ ენერგიას ხმარობს შორაპნის სამაზრო ერობა.

პირველი თემი რომელიც შეიქმნა მაზრაში ეს „შორაპნის თემია“.

23 ნოემბერს მოხდა 1-ლი ყრილობა ხსენებულ თემის ხმოსნებისა, რომელზედაც ერობის თავმჯდომარემ კ. ბუაჩიძემ ვრცლად გააცნო ხმოსნებს თემის დანიშნულება, უფლება და ფუნქციები მისი, რის შემდეგაც მოხდა საბჭოს პრეზიდიუმის და თემის გამგეობის არჩევნები.

ყველა წევრები გამგეობისა ს.-დემოკრატები არიან. (სულ ხმოსანი—22—ამათში 4 ნაც.-დემოკრატი, დანარჩენი ს.-დემ.)

პირველი ყრილობა ხმოსნებისა ძალიან ცივად ჩატარდა. სერიოზული შეკითხვები, და ცხარე მსჯელობა ამა თუ იმ კითხვაზე—არ ყოფილა.

თიანეთის სამაზრო ერობაში.

სავალდებულო დადგენილობა. დაკანონებულ თიანეთის სამაზრო ერობის ხმოსანთა მიერ ყრილობის მიერ 11 ოქტომბერს 1919 წელს.

1. **ნიხრის და ბეგრის შესახებ.** გზდასაყვან და გადასატან საშვალეებზე (ცხენები, ურმები) ყოველთვიურად გამგეობა იმუშავებს ნიხრს, რომლის დაცვა ყველასათვის სავალდებულოა.

2. საერთო სახელმწიფოებრივ და საერობო საჭიროებისათვის ერობას გამოჰყავს ბეგრის სახით მორიგეობით ცხენები და ხარ-კამეჩი (ურმები).

შენიშვნა: ბეგრის სახით გამოყვანილ ცხენების მუშა საქონლის (ხარ-კამეჩი) ქირად საერობო გამგეობა იხდის დადებულ ნიხრის 1/3-ს.

3) მუშა ხელის ბეგარაზე გამოყვანა ხდება გზების, ტელეფონების გასაყვან-შესაკეთებლად და სხ. სახელმწიფოებრივ საჭიროებისთვის.

4) მუშა ხელის ბეგარა არის უფასო, საყოველთაო, პირადი და მორიგეობითი ყველა მამაკაცებისათვის 18-დან 50 წლამდის.

შენიშვნა: სახელმწიფო, საერობო და საზოგადოებრივ დაწესებულე-

ბათა მოსამსახურეთ უფლება ეძლევა სამუშაოდ თავის ბადალი სხვა გაგზავნოს.

5) სკოლა და საკანცელარიო შენობების გასათბობათ შეშის დამზადება ადგილობრივ სოფლის საზოგადოების მცხოვრებლებს ევალებათ.

6) გამგეობას უფლება ეძლევა ამა თუ იმ პირველ მოთხოვნილების საგნებზე დააწესოს ნიხრი, რომლის დაცვა ყველასათვის სავალდებულოა.

2. სახლებში, ეზოებში და ქუჩებში სისუფთავის დაცვის შესახებ:
ყოველი მოქალაქე და დაწესებულება, რომელსაც სოფლად უძრავი ქონება აქვს, მოვალეა სახლში და ეზოში სისუფთავე დაიცვას, რისთვისაც აუცილებელ საჭიროებას წარმოადგენს ყოველდღიურად წმენდა.

2) ყოველი უძრავ ქონების პატრონი სოფელში მოვალეა თავისი სახლის ან ეზოს წინ ქუჩა და არხები იქონიოს სიწმინდეში.

3) სასტიკათ აკრძალულია ქუჩაში ნარეცხის (ბინძური წყლის) გადაღვრა, აგრეთვე ნაგვის და სხ. ყოველგვარი უსუფთაობის გადაყრა.

4) სახლის პატრონი ვალდებულია იზრუნოს, რომ საცხოვრებელი ბინა დაცულ იქმნას სინესტისგან და შესაძლებელი გახდეს მისი გათბობა და ვენტილაცია (ჰაერის გაწმენდა).

5) საჭმელ-სასმალთ მოვაჭრენი (სასტუმროების, ბუფეტების, სამიკიტნობების და სხ. პატრონნი) მოვალენი არიან განსაკუთრებულ სიწმინდეში იქონიონ ავეჯი და ჭურჭელი.

6) ხორცი და სხ. გასასყიდი სასმელ-საჭმელი აუცილებლად უნდა იყოს სალი.

7) საქონლის დაკვლა უნდა ხდებოდეს საერობო გამგეობის მიერ გამოცემულ წესების მიხედვით.

8) სანოვაგე, რომელიც ექიმის შემოწმებით უვარგისი აღმოჩნდება დაუყონებლივ უნდა დაიწვას პატრონის ხარჯით.

3. წისქვილების აშენების და მათთვის არხების გაყვანის შესახებ.
წისქვილის აშენება და ძველის გადაკეთება აუცილებლად უნდა ხდებოდეს ერობის ტექნიკურ განყოფილების ნებართვით.

სავალდებულო დადგენილების დარღვევისათვის დამნაშავე დაისჯება სასჯელთა დებულების მე-29 მუხლის ძალით, რომელსაც მიუსჯის ხოლმე მომრიგებელი მოსამართლე.

სავალ. დადგენილების შესახებ სასამართლოს წინაშე საქმის აღძვრა ეკუთვნის, როგორც ერობის გამგეობის აგრეთვე მილიციის და უზნის მზრუნველებს.

ეს სავალდებულო დადგენილება ძალაში შედის ამა 1919 წ. ნოემბრის 11-დან და ვრცელდება მთელ მხარეზე.

Что и какъ дѣлаетъ мѣстное управленіе.

I.

Почти два года, съ момента вхожденія народныхъ представителей въ городскія управленія, какъ нашъ журналъ („Кавказскій Городъ“), органъ Главнаго Комитета объединенныхъ городскихъ, а отнынѣ и земскихъ управленій, вѣрою и правдою служитъ идеѣ мѣстнаго управленія. Легко и радостно служить этой идеѣ вѣрою, ибо немного можно указать задачъ, равно-важныхъ, равно-сложныхъ и равно-необходимыхъ для рабочаго класса и всей демократіи міра, какъ задачи социалистовъ въ органахъ мѣстнаго управленія.

Свѣтозарное царство социализма, гдѣ не будетъ „проклятыхъ“ вопросовъ продовольственныхъ, жилищныхъ, разгрузочныхъ—это музыка будущаго, обѣтованная земля. Приведетъ насъ туда черезъ пустыню съ выбучими песками нашей неорганизованности, нетрудоспособности и несознательности, такъ легко колеблемыми самумомъ большевизма и анархіи, нашъ Мессія—организованный и напряженный трудъ.

Безумный конмаръ войны, пронесшійся надъ міромъ тлѣномъ и разореніемъ, Россійская Революція, рабоче-крестьянскаго кровью смывшая вѣковые устои и заграды, сдѣлали далеко видно, давъ узрѣть наши прегрѣшенія. Желающіе видѣть могли убѣдиться, сколь непрочна словесная спайка людскихъ массъ митинговыми лозунгами, какъ мало устраиваютъ жизнь хорошіе писанные декреты, какъ гибельны социальныя опыты, не зиждущіеся на единственно устойчивомъ фундаментѣ сознательнаго труда, выковывающего солидарность и дисциплину.

Органы мѣстнаго управленія, ближайшіе къ населенію, представленныя мѣстными выборными людьми, активной демократіей, посланными населеніемъ для выполненія, главнымъ образомъ, своей мѣстной работы, своими мѣстными средствами и разумомъ, собираютъ, объединяютъ населеніе общностью интересовъ, рождаютъ инициативу и самостоятельность въ живомъ обслуживаніи самихъ себя, выращивая подлинное народоправство, и бдительный всесторонній контроль

надъ выполненіемъ поставленныхъ требованій и заданій, такъ какъ „на высшую долю этихъ стараній и вниманія можно рассчитывать тогда, когда кто либо расходуетъ собственные средства и получаетъ въ свою пользу результатъ своихъ затратъ“*).

Свои собственные нужды, чаянія и болѣсти кто острѣе чувствуетъ, кто зорче видитъ, кто больше заинтересованъ въ скорѣйшемъ и наилучшемъ удовлетвореніи и исцѣленіи ихъ? Отсюда активное насажденіе демократическихъ институтовъ и учреждений, всевозможныя мѣропріятія, искореняющія „злобы“ дня, устрояющія жизнь на мѣстахъ. Но создавать учрежденія, устроить, налаживать жизнь на периферіи,—это закладывать фундаментъ, строить само государство въ духѣ этихъ учреждений. Покрыть страну сѣтью коммунальныхъ учреждений въ той послѣдовательности и очередности, какая отчеканивается только въ горнилѣ повседневной работы на мѣстахъ при полномъ знаніи своихъ и сосѣднихъ нуждъ, своихъ и сосѣднихъ ресурсовъ и общей конъюнктуры страны, не рассчитывая на „казенный сундукъ“**); правильно поставить въ нихъ трудъ, ибо вопросы соціальной политики прежде всего должны разрѣшаться въ коммунальныхъ учрежденіяхъ; усовершенствовать мѣстное производство—это уврачевать многія язвы, гложущія народное тѣло, наилучшимъ образомъ поддерживать, укрѣпить молодую государственность и національное хозяйство, упрочить революціонное достиженіе, расправить крылья народнаго духа.

Хорошіе институты и учрежденія, необходимыя населенію, создаваемые органами мѣстнаго управленія, не только лечатъ, учатъ, перевозятъ, снабжаютъ зерномъ, учебникомъ, журналомъ, машиной, но прежде всего пробуждаютъ дремлющія, распыленные силы, собираютъ, группируютъ все живое, творческое, здравомыслящее вокругъ насущныхъ для населенія интересовъ, вызывая активность, починъ и бдительность, утилизируя мѣстный опытъ и знанія; проводятъ черезъ практическій искусъ въ живой школѣ организованной демократической общественности, воспитывая кадры земскихъ и городскихъ

*) Н. Цитовичъ. Мѣстные расходы Пруссіи въ связи съ теоріей мѣстныхъ расходовъ.

**) „Городъ или земство, говоритъ проф. Цитовичъ, могутъ быть даже щедрѣе государства при выборѣ потребностей, подлежащихъ удовлетворенію; но склонность къ достиженію данной цѣли съ наименьшими издержками у нихъ вообще сильнѣе, чѣмъ у государства, равно какъ и способность къ осуществленію этой склонности *ibid*“.

людей, муниципальных работников для болѣе широкой социальной и политической арены дѣятельности. „Для того, чтобы нужды и потребности всего населенія, какъ бы онѣ разнообразны ни были, нашли удовлетвореніе или разрѣшеніе въ предпріятіяхъ и начинаніяхъ земства“, (или города)—„для этого необходимо, чтобы лица, выполняющія земскую работу на разныхъ постахъ земской службы, были не только люди грамотные, образованные, награжденные дипломами, но чтобы они понимали интересы населенія, глубоко и серьезно его любили со всѣми его недостатками и достоинствами, со всѣми его нуждами, горячи и радостями. Когда земскіе работники проникнутся пониманіемъ нуждъ и потребностей деревни, когда они почувствуютъ себя не пришлыми людьми, не людьми „вольнаго найма“, а земскими людьми въ полномъ смыслѣ этого слова, такими, которые болѣютъ нуждами и горемъ деревни, радуются ея радостями, которые и нравственно, и духовно связаны съ народомъ,—только тогда въ земствѣ развернется картина настоящей живой и плодотворной общественной работы“ *).

Безъ такого кадра новыхъ мѣстныхъ людей, работниковъ снизу, прошедшихъ практическую школу демократической общественности, новаго государства не создать. Врачи и педагоги, которые боятся идти въ провинцію, чиновники, наполняющіе лишь столичныя канцеляріи—это не строители новой жизни, а только профессионалы и люди 20-го числа. Собранныя въ центрахъ люди подполья и кивги, люди умозрительныхъ заключеній и тюремнаго стажа отдають архивомъ бюрократической канцеляріи и на дѣлѣ съ трудомъ усваиваютъ мысль, что демократическое государство строится снизу, ибо строить снизу—это строить и сверху. И подобно тому, какъ зимою тихо бродятъ соки дерева по стволу и вѣтвямъ, дѣлая свою невидимую работу, и только позже зацвѣтутъ цвѣты и вырастутъ плоды, такъ и невидимая мѣстная работа въ нѣдрахъ страны только позже увѣнчается организованнымъ государствомъ.

Урожай главнѣйшихъ злаковъ 1919 г. въ Республикѣ въ общемъ ниже средняго, но тѣмъ не менѣе это несчастье не вездѣ одинаково и не повсюду одинаково поражаетъ. Ближайшіе органы мѣстнаго управленія забили тревогу и намѣчаютъ экстренныя мѣры къ облегченію продовольственныхъ страданій на мѣстахъ. Объединить

*) Н. М. Задачи земскихъ людей, „Вѣстникъ Новгородскаго Земства“, 1901 г. № 15.

усилія и средства городовъ и земствъ для лучшаго охраненія національнаго хозяйства, которое должно изъ экономіи нестись по одному общему плану; обезпечить своевременно земледѣльца посѣвнымъ матеріаломъ, сельско-хозяйственными орудіями и живымъ инвентаремъ; поднять первоочередныя общественныя работы, муниципальныя предпріятія для выбитыхъ изъ колеи, это вдохнуть напряженіемъ коллективной муниципальной мысли, воли и средствъ жизнь и вѣру, предупреждая анархію отчаянія и безвыходности. Засѣявъ ниву пахарю, удобривъ виноградникъ виноградаря, призвавъ къ общественнымъ работамъ безработнаго—не поддержать ли это государство мѣрами профилактическими? Мощный коммунальный коллективъ, какъ Земторъ Грузіи, мощный близостью къ землѣ, таящій въ себѣ резервы политической мудрости и силы народа, формирующій въ своихъ мелкихъ единицахъ, этихъ маленькихъ національныхъ лабораторіяхъ организованной демократической общестственности, подлинный голосъ страны, формируетъ также и демократическое государство, гдѣ для разноплеменнаго, разноязычнаго, разнокультурнаго населенія должна быть создана возможность жить и работать бокъ о бокъ, творя единое дѣло.

II.

Уяснивъ себѣ нѣсколько задачи органовъ мѣстнаго управленія, органически растущихъ изъ нѣдръ народныхъ, трудно не вѣрить, не служить такому дѣлу вѣрою. Радостно собирать, отмѣчать крупницы коммунальной мысли и творчества, разсѣянной по всей странѣ, видѣть созданіе новой жизни осознающаго себя народа.

Но много труднѣе служить ему правдою. Ибо прежде всего нужно знать правду на мѣстѣхъ, чувствовать пульсъ мѣстной жизни, чѣмъ живутъ и какъ хотятъ жить. Если по одному зубу опредѣлили мамонта, то не всегда можно по одному случайному протоколу думскаго или управскаго засѣданія или какому либо другому документу возстановить картину мѣстной работы, ея ближайшія цѣли; перспективы, способы выполненія и своевременно мобилизовать ей на помощь силы и средства центра. Информациія центра вообще слабая, спорадическая, цѣлевая, такъ сказать. Назрѣетъ на мѣстѣ какая либо острая нужда, которую своими силами не поднять, не одолѣть на мѣстѣ. И летятъ телеграммы, посылаются ходаки въ столицу. Нѣтъ ничего экстраординарнаго, и въ центрѣ не знаютъ, что дѣлается на периферіи, и такъ отъ горя и до горя. Забредетъ такой ходакъ и въ нашу редакцію, и его осыпаютъ жадными вопро-

сами. По какому дѣлу пріѣхали? Нѣтъ ли у Васъ смѣты? Покажите ваши докладныя записки, постановленія. Почему на наши просьбы не корреспондируете намъ, не присылаете, хотя бы копии своихъ протоколовъ? Обычный отвѣтъ—„нѣтъ секретарей, нѣтъ людей. Пустуютъ врачебныя участки, даемъ 5.000 въ мѣсяцъ врачамъ—не идутъ въ провинцію; нѣтъ педагоговъ, агрономовъ. Мы завалены дѣломъ, и все приходится дѣлать самимъ, какъ придется“.

Несомнѣнно, что въ этотъ организаціонный періодъ созданія работа на мѣстахъ не налаживается безъ препятствій, безъ затрудненій. Новыхъ людей еще мало—они выростутъ вмѣстѣ съ дѣломъ; опыта, навыковъ нѣтъ—Россійская дѣйствительность не давала его; знаній и того меньше, и приходится поднимать цѣлину далеко несовершенными орудіями и часто пріемами ветхихъ людей. Все это больше бѣда, чѣмъ вина. Но труднѣе всего отъ того, что нѣтъ еще тѣхъ общественныхъ традицій, которыми такъ сильны и прочны мѣстныя учрежденія, напримѣръ, въ Англии. Неразрывность общественной съ самой широкой гласностью, съ самой полной, всесторонней отчетностью не только бухгалтерской, но и о дѣятельности передъ избирателями и всей страной, значеніе своевременной общественной критики намѣчаемыхъ мѣропріятій, значеніе оппозиціи, невольно заставляющей подтягиваться, работать болѣе четко, напряженно и вдумчиво и на которую въ Англии смотрятъ, какъ на первое условіе для побѣды—все это недостаточно усвоено мѣстными дѣятелями и поэтому отчасти такъ трудно узнать о правдѣ на мѣстахъ и служить ей правдою изъ центра.

Изъ пріемовъ ветхихъ людей, затемняющихъ правду, прежде всего встрѣчаешься съ фигурой умолчанія. Не то стѣсняются называть вещи своими именами, не то, наоборотъ, умалчиваютъ изъ недоразвитаго чувства общности, тѣмъ болѣе, что иногда: съ чѣмъ сражаешься, тѣмъ и заражаешься, но только, словно дождь шелухи, сыпятся слова и бумаги, никого и ни въ чемъ не убѣждая. Сочиняются реляціи по всѣмъ правиламъ бюрократически—канцелярскаго искусства, изъ которыхъ явствуетъ, что „все обстоитъ благополучно“: милиція совершенна, „чудо—богатыри“, то и дѣло читаешь въ газетахъ „благодарности“ отъ тѣхъ, кому сіе вѣдать надлежитъ „за ревностную“ „самоотверженную“ и т. п. службу. На земскомъ Сѣздѣ указывалось, что милиція „не знаетъ даже какъ можно брать взятки“ (есть такія мѣста!). Разбой и анархія отошли въ область преданія, правда вскорѣ воскреснаго. Граждане „рвутся“ платить налоги, такъ что „недоимокъ нѣтъ“, (есть и такія мѣста!).

Народное образованіе процвѣтаетъ, но то тутъ, то тамъ каѳедры педагоговъ безнадежно вдовствуютъ. Народное здравіе опекается, какъ зѣница ока, и, если судить по количеству медико-санитарныхъ отдѣловъ съ завѣдывающими, подзавѣдывающими, совѣтами, консультантами, секретарями, дѣлопроизводителями, регистраторами, ремингтонистками на территории полутора небольшихъ губерній, то граждане должны быть здоровы и счастливы, какъ молодые боги. Но земскіе участки пустуютъ за недостаткомъ врачей, на мѣстахъ эпидеміи не прекращаются, и отъ голода, холода и болѣзней населеніе, напримѣръ Ахалкалакского и Ахалцихского уѣздовъ, по свидѣтельству обследователей гибнетъ, вымираетъ. Разрѣшаются вопросы соціальной политики, рабочіе и служилые охраняются, снабжаются, регулируются, парифицируются (диктатура пролетаріата), а мы знаемъ голодные забастовки усталыхъ, измученныхъ людей, коимъ предоставлено питаться, подобно верблюду въ пустынѣ, собственнымъ жиромъ. Ни съ чѣмъ такъ не борются, какъ со спекуляціей и ни на чемъ такъ не спекулируютъ, какъ на борьбѣ со спекуляціею. Населеніе снабжаютъ предметами первой необходимости, распредѣляютъ ихъ безъ участія спекулянтовъ, а обыватель и босъ, и чагъ, и стонетъ отъ дороговизны и бюджеты строятся почти цѣликомъ на посреднической дѣятельности, и т. д., и т. д.

Только новые кадры муниципальных работниковъ внесутъ благородную атмосферу мужества подлинной правды и гласности въ дѣло общественнаго строительства. Не страшно споткнуться, упасть тому, кто „упорствуя, волнуясь и спѣша“ снова выпрямится, поднимется, ибо идетъ къ своей высокой цѣли. Критика расчищаетъ ему путь, сознание своихъ ошибокъ дастъ ему новыя средства къ выполненію общественныхъ заданий и дѣлаетъ его болѣе стойкимъ, болѣе достойнымъ довѣрія. Старый міръ, инкриминировавшій ошибку больше преступленія *), погибъ безвозвратно.

Говоря о критикѣ, мы отнюдь не считаемъ таковой обсужденіе съ дѣловой точки зрѣнія группой гражданъ извѣстнаго политическаго толка каждаго мѣропріятія земства и города. Такъ, одна думская фракція имѣла сужденіе: выдать ли по просьбѣ эпидемическаго врача въ разгаръ сыпного тифа шкафъ для храненія лекарствъ, случайно реквизируемый вмѣстѣ съ помещеніемъ для управы, и постановила всѣми голосами противъ одного — городского головы: отказать. Медикаменты остались лежать на полу.

*) „C'est peus qu'une crime, c'est une faute“.

Несмотря на большую цѣнность и значительность того вклада въ по революціонное [міровое] строительство, какой представляет собою опытъ созиданія новой жизни въ Грузіи, проведенный съ пониманіемъ и учетомъ условий и матеріала строительства, все же необходимо совлечь съ себя ветхаго Адама и новое жизнестроительство вести новыми приемами. Въ практическомъ дѣлѣ безъ людей дѣла обойтись „намъ не дано“. Это начинаетъ сознаваться на мѣстахъ, гдѣ и должно пособить, но умолчаніемъ и одними акафистами и похвальными словами не ускорить процесса выращиванія строителей върой и правдой новой жизни.

А. Бритнева.

Взаимоотношенія государства и земства *).

За годъ существованія земскаго управленія Грузіи оно успѣло получить опредѣленный коммунальный обликъ,—скорѣе въ процессѣ работы и подъ давленіемъ обстоятельствъ жизни, чѣмъ подъ вліяніемъ какихъ-либо теорій. Но практическое, такъ сказать, происхожденіе сущности нынѣшняго земства не исключаетъ необходимости найти мѣсто, которое земство Грузіи должно занять въ теоріи самоуправленія. Установленіе типа нашего общественнаго самоуправленія могло бы способствовать устраненію излишнихъ трений, возникающихъ по той причинѣ, что многіе земскіе и государственные дѣятели пытаются безпрестанно возникающіе принципиальные вопросы разрѣшать вслѣпую, ощуяно. Другими словами, это необходимо въ качествѣ предпосылки для установленія *modus'a* нормальныхъ взаимоотношеній земства и государства.

Для правильнаго опредѣленія мѣста самоуправленія Грузіи по соответствующей научной классификаціи здѣсь умѣстно будетъ изложить въ основныхъ чертахъ разработанныя наукой государственнаго права начала теоріи самоуправленія.

Является ли мѣстное самоуправленіе довѣяющимъ себѣ институтомъ со своимъ кругомъ интересовъ и цѣлей, чуждыхъ интересамъ и цѣлямъ государственнаго управленія? Или, наоборотъ, принципиальнаго различія между задачами государственнаго и мѣстнаго управленія нѣтъ, а, значить, органы послѣдняго суть одновременно и органы управленія государственнаго?

*) См. Объяснительную Записку къ проекту городского положенія „Кавказскій Городъ“, № 5—6.

На первый вопрос утвердительно отвѣчаетъ старѣйшая по времени общественная теорія самоуправленія. Основа ея—въ упомянутомъ противоположеніи круга задачъ мѣстнаго самоуправления задачамъ общегосударственнымъ. Если признать такое противоположеніе правильнымъ, соответствующимъ жизненной дѣйствительности, то тѣмъ самымъ получило-бы признаніе и начало безграничной самостоятельности земскихъ учреждений отъ органовъ центральной правительственной власти. Это было-бы уже въ сущности не мѣстное самоуправленіе, а скорѣе государство въ государствѣ. Въ самомъ дѣлѣ, если общественные интересы не имѣютъ государственнаго значенія, то правительству остается наблюдать лишь за формальной законностью дѣятельности земскихъ учреждений. Существо, цѣлесообразность работы учреждений общественнаго самоуправления не касается государства, а это какъ-разъ и характеризуетъ правовое положеніе несuverеннаго государства по отношенію къ союзному государству въ цѣломъ (таковы, на примѣръ, взаимоотношенія отдѣльных штатовъ С. Америки къ Союзу). Съ этой точки зрѣнія государство лишается возможности оказывать вліяніе на характеръ земской дѣятельности даже при явной неудовлетворительности таковой. На примѣръ, земство какого-нибудь уѣзда фактически не проводитъ аграрной реформы, не нарушал, однако, прямо существующихъ законовъ. Должно-ли государство оставаться пассивнымъ зрителемъ въ подобныхъ случаяхъ, которыхъ можетъ возникнуть безчисленное множество? Допустимо ли подобное положеніе въ демократическомъ государствѣ? Отвѣтъ ясенъ! Если самодержавіе терпѣло уѣзды, гдѣ все просвѣщеніе народа зиждилось на полдюжины—другой церковно-приходскихъ школъ на ряду съ такими, въ которыхъ школьная сѣть доведена была до размѣровъ, достаточныхъ для введенія всеобщаго обученія, то въ царствѣ демократіи это было бы преступленіемъ противъ народа, и ни одно правительство не потерпѣло-бы такого порядка вещей.

Этотъ же примѣръ убѣждаетъ въ несостоятельности основного принципа общественной теоріи,—того, что, яко бы существуютъ государственныя задачи въ дѣлѣ управленія и, съ другой стороны, обособленно стоящіе интересы мѣстнаго значенія. На дѣлѣ государство заинтересовано во всемъ, что составляетъ сферу компетенціи городскихъ и земскихъ самоуправленій. Органы государства не могутъ относиться равнодушно къ состоянію дѣла народнаго здравія, агрономической и т. под. помощи населенію, дорожной части, ветеринаріи, продовольственнаго дѣла,—областей, входящихъ въ кругъ

заботъ городовъ и земствъ по преимуществу. Слѣдовательно, земство въ своей дѣятельности является во всякомъ случаѣ органомъ государственнаго управления, на которое возложено выполнение различныхъ государственныхъ функций. На этой именно позиціи стоитъ господствующая въ настоящее время въ наукѣ государственная теорія самоуправленія.

Послѣдняя считаетъ, что не должно быть противоположенія мѣстныхъ интересовъ государственнымъ, ибо принципиальнаго различія между тѣми и другими нѣтъ. А разъ это такъ, то опредѣленіе сферы компетенціи органовъ мѣстнаго самоуправленія не вытекаетъ органически изъ природы послѣдняго и скорѣе является дѣломъ свободнаго усмотрѣнія верховнаго законодательнаго органа страны. Вопросъ-же существованія общественныхъ самоуправленій въ конечномъ итогѣ есть лишь вопросъ технической цѣлесообразности: многія задачи государственнаго управления во всѣхъ отношеніяхъ выгоднѣе разрѣшать при посредствѣ мѣстныхъ выборныхъ органовъ, чѣмъ черезъ бюрократическихъ представителей центральной власти. Здѣсь слѣдуетъ въ особенности отмѣтить три момента: 1) Выборные органы самоуправленій, состоя изъ мѣстныхъ людей сохраняющихъ живую связь съ населеніемъ, несущихъ не формальную только, а дѣйствительную отвѣтственность передъ своими избирателями, — эти органы тщательнѣе относятся къ выполненію взятыхъ на себя обязанностей, причемъ многіе представители ихъ смотрятъ на работу въ земствѣ, какъ на дѣло служенія народу въ лучшемъ смыслѣ слова. 2) По тѣмъ-же причинамъ населеніе относится къ дѣятельности земскихъ и городскихъ учреждений съ гораздо большимъ интересомъ и довѣріемъ, чѣмъ, при прочихъ равныхъ условіяхъ, къ работѣ государственныхъ чиновниковъ, зачастую являющихся случайными въ данной мѣстности людьми. Въ результатѣ же взаимнаго пониманія и довѣрія между земствомъ и населеніемъ улучшаются земскіе (а слѣдовательно, и государственные) финансы: деньги обильнѣе текутъ въ земскую кассу, ибо населеніе знаетъ, что средства эти будутъ экономно и цѣлесообразно истрачены на мѣстныя нужды: польза отъ хорошихъ дорогъ и мостовъ, отъ благоустроенныхъ школъ и больницъ очевидна и наглядна для самаго темнаго крестьянина. 3) Немаловажнымъ послѣдствіемъ широко развитой земской работы оказывается и то, что народъ привыкаетъ и самъ творить свою судьбу, выдвигаетъ изъ своей среды талантливыхъ общественныхъ дѣятелей, паличность которыхъ обуславливаетъ возможность перехода

„отъ демократизма къ социализму“,—такимъ образомъ, земство способствуетъ достиженію основной цѣли демократической республики.

Въ общемъ, ясно, общепризнанно и не требуетъ дальнѣйшихъ особыхъ поясненій положеніе, что даже наилучшее бюрократически-чиновничье управленіе не можетъ достигъ тѣхъ успѣховъ, какіе доступны общественному самоуправленію. Такъ, во Франціи, съ ея превосходно-организованнымъ аппаратомъ централизованнаго государственнаго управленія, подавляющимъ и поглощающимъ общественную самодѣятельность,—даже тамъ за послѣдніе передъ войной годы нарастало все усиливавшееся движеніе въ пользу предоставленія коммуналь и ихъ высшимъ соединеніямъ большей самостоятельности. И, вѣроятно, недалеко то время, когда во Франціи восторжествуютъ истинныя начала общественнаго самоуправления. Но, съ другой стороны, представляется далеко не такъ яснымъ вопросъ: гарантированы ли земскія учрежденія отъ опасности превращенія въ бюрократическія канцеляріи со всѣми отрицательными особенностями послѣднихъ: бумажной волокитой, формальнымъ отношеніемъ къ „пользамъ и нуждамъ“ населенія, фактической безотвѣтственностью чиновниковъ отъ земства?

Выше было пояснено, что земство отнюдь не является пѣкой „вещью въ себѣ“,—это лишь видоизмѣненіе органовъ государственнаго управленія, и только. Суть дѣла мѣняется не оттого, что вмѣсто губернскаго правленія появилось названіе земской управы,—и въ новыхъ мѣхахъ можетъ оказаться старая бюрократическая закваска. Для того, что-бы живой духъ не переставалъ царить въ общественной работѣ самоуправленій, необходимо, по нашему мнѣнію, два условія: 1) чтобы выборный персоналъ управъ состоялъ изъ мѣстныхъ людей: какъ то вытекаетъ изъ предыдущаго изложенія, система широко практикуемаго въ Грузіи приглашенія въ составъ управъ лицъ „со стороны“ не выдерживаетъ критики, ибо такія лица именно и будутъ, ввидѣ правила, чужды мѣстной жизни и ея интересамъ, будутъ стремиться при первомъ удобномъ случаѣ оставить „медвѣжьи углы“ на произволь судьбы для болѣе культурныхъ центровъ,—примѣры тому можно указать уже и сейчасъ въ изрядномъ количествѣ... Тѣмъ самымъ эти случайные гости подрываютъ самый *raison d'être* существованія земскихъ учреждений: они не удовлетворяютъ условію болѣе вдумчиваго отношенія къ интересамъ населенія, въ силу отсутствія органической съ нимъ связи и, съ другой стороны, уничтожаютъ, по причинѣ своей текучести, возможность дѣйствительнаго общественнаго контроля своей дѣятель-

ности. 2) Слѣдующимъ признакомъ, кореннымъ образомъ отличающимъ отдѣльныхъ общественныхъ дѣятелей и цѣлые общественные институты отъ соответственныхъ бюрократическихъ должностныхъ лицъ и установлений, является *самостоятельность* первыхъ, ихъ сравнительная свобода въ выборѣ методовъ (но не въ постановкѣ цѣлей!), ведущихъ къ выполнению задачъ государственнаго управления. Ввиду важности даннаго тезиса, на немъ необходимо остановиться подробнѣе.

Предстоитъ рѣшить проблему согласованія начала земской самостоятельности съ принципомъ подчиненія земства верховному надзору и контролю государства надъ его дѣятельностью не только съ точки зрѣнія законности, но и по существу съ точки зрѣнія цѣлесообразности этой дѣятельности. Существенная гарантія независимости общественныхъ самоуправлений, по взглядамъ большинства представителей современной науки, заключается въ томъ, что они являются не непосредственными органами государства, а органами мѣстнаго общества, на которое государство возлагаетъ осуществленіе опредѣленныхъ задачъ государственнаго управления. Правительственные учрежденія, являющіяся органами государства, по этому самому вполнѣ подчинены ему. Органъ не можетъ имѣть своихъ особыхъ интересовъ или своей особой воли отъ цѣлаго. Органъ для того только и существуетъ, что-бы выразить волю цѣлаго, что-бы дѣйствовать отъ его имени, въ его интересахъ. Поэтому между государствомъ и его органами немислимы юридическія отношенія, между ними невозможно соотношеніе взаимныхъ правъ и обязанностей^{*)}. И далѣе: „мѣстные общенія, въ отличіе отъ правительственныхъ учреждений, существуютъ не исключительно для осуществленія функций государственнаго управления. Они имѣютъ свои особые интересы, противопологаемые общимъ интересамъ государства. Между интересами государства и мѣстнаго общенія возможны столкновения, приводящія къ необходимости ихъ разграниченія юридическими нормами, и потому взаимныя отношенія государства и мѣстныхъ общеній получаютъ характеръ юридическихъ отношеній“^{**)}.

Такимъ образомъ, отсутствіе отношеній подчиненнаго къ начальнику характерно для взаимодѣйствія, возникающаго между верховнымъ началомъ — государствомъ и служебнымъ по отношенію къ нему

*) „Русское Государственное Право“ Н. М. Коркунова, т. II стр. 498 (7-го изд.).

**) тамъ же, стр. 499.

институтомъ самоуправленія. Взаимодѣйствіе между государствомъ и самоуправленіями, какъ сказано, выражается въ формѣ юридическихъ отношеній, чѣмъ и обезпечиваются интересы одной стороны, а именно самоуправленія, которое, благодаря этому, можетъ быть спокойно за свою самостоятельность. „Подтягивать“ органы общественнаго самоуправления не предоставлено органамъ государства, будь то центральныя учрежденія или отдѣльные министры. Въ противномъ случаѣ въ самомъ непродолжительномъ времени самоуправленія выродились-бы въ отдѣленія бюрократическихъ канцелярій.

Но какъ-же, въ такомъ случаѣ, оградить интересы государства, интересы, требующіе предоставленія органовъ государства извѣстныхъ способовъ воздѣйствія на общественныя учрежденія въ тѣхъ случаяхъ, когда дѣятельность послѣднихъ не отвѣчаетъ, по существу, обще-государственнымъ цѣлямъ и планамъ?

Для этого государство оставляетъ за собой возможность вліять на выборный персоналъ органовъ общественныхъ самоуправленій. Вліяніе это въ условіяхъ демократическаго государственнаго строя возможно и допустимо въ одной, единственной только формѣ: роспуска наличнаго состава гласныхъ до истеченія срока ихъ полномочій. Другими словами, въ случаѣ возникновенія столкновенія между органами государственной власти и общественными самоуправленіями, спорный вопросъ рѣшается самимъ народомъ. Никакая иная форма воздѣйствія правительства на направленіе земской дѣятельности съ цѣлью придать таковой тотъ или другой, желательный государству, темпъ или характеръ—недопустима. Недопустима именно потому, что, какъ говоритъ уже цитированный проф. Коркуновъ, „лицо, призванное къ непосредственному осуществленію задачъ управленія, можетъ проявить свое знаніе мѣстныхъ условій, свою отзывчивость къ мѣстнымъ потребностямъ, свою солидарность съ мѣстными интересами только если пользуется самостоятельностью въ выборѣ способовъ осуществленія возложенной на него задачи. Если-же оно будетъ поставлено въ положеніе лишь пассивнаго исполнителя чужихъ распоряженій, оно не будетъ въ состояніи, несмотря на свой выборный характеръ, явиться въ своей дѣятельности представителемъ мѣснаго общества, проводникомъ его интересовъ и стремленій. Убѣдительнымъ доказательствомъ этого могутъ служить хотя-бы наши выборныя должности мѣснаго управленія, установленныя Екатерининскимъ Учрежденіемъ о губерніяхъ. Земскій исправникъ, хотя и избирался дворянствомъ, былъ, однако, постав-

лень въ прямое подчиненіе губернатору и потому въ своей дѣятельности ничѣмъ не отличался отъ назначаемыхъ правительствомъ чиновниковъ“ *).

Земское самоуправленіе Грузіи существуетъ на основаніи „Временнаго Положенія о земскихъ учрежденіяхъ въ Закавказьѣ“. Въ статьяхъ 1—8 „Положенія“ исчерпывающимъ образомъ очерченъ кругъ дѣятельности земства. Въ сущности, нѣтъ ни одной стороны жизни, которая не входила бы, согласно этому закону, въ сферу компетенціи земскихъ самоуправленій,—или завѣдываніе которой нельзя было бы государству возложить на земскія учрежденія. Въ силу этой безпредѣльности земской компетенціи законъ носитъ декларативный характеръ, практическое значеніе его не велико. На практикѣ только военно-морское дѣло, желѣзныя дороги, финансы и иностранная политика остались пока внѣ сферы земской дѣятельности. Говоримъ „пока“, ибо уже теперь намѣчаются тенденціи къ поглощенію всѣхъ государственныхъ функцій самоуправленіями,—докладъ въ этомъ смыслѣ былъ на разсмотрѣніи перваго общеземскаго сѣзда. Къ чему приведутъ подобныя тенденціи, сказать трудно, но онѣ, во всякомъ случаѣ, показатель того, что въ земствахъ Грузіи есть теченіе, отнюдь не стремящееся изолироваться отъ государства, занявшись исключительно дѣлами мѣстнаго значенія и масштаба. Съ другой стороны, государство, передавъ въ руки земства такія функціи свои, какъ административное устройство на мѣстахъ или проведеніе аграрной реформы, тѣмъ самымъ доказываетъ, что оно смотритъ на земскія учрежденія, какъ на органы государственнаго управленія. Законъ 28 января 1919 года прямо называетъ земскія управы мѣстными органами министерства земледѣлія по проведенію аграрной реформы.

Какъ будто, слѣдовательно, всѣ сходятся на томъ, что противоположенія интересовъ мѣстныхъ и государственныхъ не существуетъ, что, согласно государственной теоріи самоуправления, земскія учрежденія являются органами государственнаго управленія. На дѣлѣ, однако, происходятъ нескончаемыя тренія вслѣдствіе того, что во 1) сфера земской компетенціи не заключена въ опредѣленные закономъ установленныя, границы, въ предѣлахъ которыхъ земскіе дѣятели пользовались бы необходимой самостоятельностью, согласно государственной теоріи самоуправления; во 2) государство лишено юридической возможности вліять на содержаніе земской дѣятельности

*) Тамъ-же стр. 496.

съ точки зрѣнія ея цѣлесообразности, ибо, согласно ст. 7-й „Временнаго Положенія“, земскія учрежденія отвѣчаютъ *лишь* за законность своихъ постановленій. Въ устраненіи этой несогласованности — залогъ дальнѣйшаго процвѣтанія земскихъ учрежденій на пользу государства.

Земству—опредѣленныя права и обязанности, установленныя законодательнымъ путемъ, съ предоставленіемъ земскимъ учрежденіямъ широкой самостоятельности. Государству—наблюденіе за законностью и цѣлесообразностью дѣйствій органовъ общественнаго управленія, послѣднее—въ формѣ права досрочнаго роспуска собраній земскихъ гласныхъ и назначенія новыхъ выборовъ. Верховнымъ судьей демократическаго земства, въ конечномъ итогѣ, долженъ являться самъ народъ.

А. Гончаровъ.

Намъ нуженъ Земгоръ.

Вопросъ о созданіи у насъ Земгора былъ предметомъ сужденія на послѣднемъ сѣздѣ Согора въ мартѣ этого года. Сѣздъ высказался за организацію объединяющаго земства и города органа.

Принятая сѣздомъ резолюція не получила, однако, практическаго осуществленія. Кажется, ничего и не было предпринято для перехода отъ словъ къ дѣлу.

Надо сознаться, что самъ вопросъ о Земгорѣ не является еще достаточно яснымъ для многихъ земско-муниципальныхъ работниковъ. Идея общаго центра, къ сожалѣнію, не успѣла до сихъ поръ завоевать себѣ прочное мѣсто въ сознаніи отвѣтственныхъ круговъ земскихъ и городскихъ самоуправленій.

У насъ существуетъ вполнѣ сложившаяся организація Согора, дѣляются героическія попытки къ созданію жизнеспособнаго центральнаго земскаго бюро, но мы что-то не слышимъ о совмѣстныхъ начинаніяхъ этихъ двухъ родственныхъ учрежденій и объ установленіи между ними тѣснаго и постояннаго организаціоннаго контакта, если не считать предпринятое сейчасъ изданіе общаго періодическаго органа.

И наоборотъ, мы знаемъ и слышимъ, что земскій центръ организуетъ у себя, параллельно съ Согоромъ, свой медико-санитарный,

статистическій, школьный, административный и др. отдѣлы, набирается для этого соответствующій штатъ, предпринимаются наощупь извѣстные шаги и т. д., и т. д.

Словомъ, вопросъ о Земгорѣ не стоитъ въ порядкѣ муниципальнаго дня, а то, что дѣлается сейчасъ въ области организаціоннаго строительства нисколько не приближаетъ насъ къ проведенію въ жизнь резолюціи городского съѣзда о Земгорѣ.

Между тѣмъ немедленная организація Земгора властно диктуется характеромъ и содержаниемъ земско-муниципальной работы, тѣми практическими заданіями и задачами, которыя ежедневно приходится разрѣшать нашимъ органамъ самоуправленія.

Достаточно бѣглого и примѣрнаго анализа этихъ заданій, чтобы проблема Земгора ясно и отчетливо стала предъ нами.

Возьмемъ административныя обязанности земствъ и городовъ. Забота объ общественной безопасности и поддержаніи порядка въ странѣ—дѣло государственной важности. Правильная организація милиціи, установленіе нормальныхъ взаимоотношеній между нею и населеніемъ и остальными органами власти, выработка общихъ требованій къ милиціонерамъ и т. д. все это не можетъ не волновать одинаково, какъ земства, такъ и города.

Будетъ ли цѣлесообразно, если въ этомъ большомъ государственномъ дѣлѣ земства и города будутъ идти самостоятельными шажками, не используя взаимно опытъ и практику другъ друга? Да и можетъ ли городъ быть спокоенъ за порядокъ у себя, если его же уѣздъ, вслѣдствіе плохой организаціи милиціи въ уѣздѣ, будетъ постояннымъ источникомъ и поставщикомъ для города беспокойнаго и преступнаго элемента?

Спора нѣтъ, организація администраціи въ городѣ и уѣздѣ имѣетъ свои особенности, но что мѣшаетъ считаться съ этими особенностями и принимать ихъ во вниманіе при выработкѣ общихъ положеній, одинаково примѣнимыхъ какъ къ городской, такъ и къ уѣздной администраціи?

Возьмемъ другую отрасль мѣстнаго самоуправления: попеченіе о народномъ здравіи, медико-санитарное дѣло. И тутъ у земствъ и городовъ масса общаго: и тѣ и другія заинтересованы въ борьбѣ съ эпидеміями, переживающимися изъ города въ деревню и наоборотъ, и тѣ и другія озабочены правильной организаціей доступной медицинской помощи, снабженіемъ населенія дешевыми медикаментами и т. п.

То же самое и въ области школьнаго дѣла, статистики, продовольствія и вообще во всѣхъ отрасляхъ мѣстнаго управленія.

Всюду, царяду съ особенностями, мы неизбежно встрѣтимся съ массой общихъ задачъ, одинаковыхъ требованій, которыя должны быть урегулированы коллективными усилями земскихъ и городскихъ силъ.

Даже такая, казалось бы, неимѣющая никакого отношенія къ городамъ отрасль, какъ агрономія въ дѣйствительности должна заинтересовать оба учрежденія. Нѣкоторые наши города имѣютъ порядочный земельный фондъ (Сухумъ до 3.000 десятинъ), этотъ фондъ несомнѣнно будетъ увеличиваться въ дальнѣйшемъ. Города заинтересованы въ благоустройствѣ своихъ земель, организациі правильно поставленной агрономической помощи своимъ окраиннымъ арендаторамъ-земледѣльцамъ, наконецъ, въ ихъ интересахъ поощрять на окраинахъ огородничество и садоводство. Союзъ Городовъ не можетъ пройти мимо этой потребности городовъ, не можетъ оставить ихъ безъ руководства и помощи, но съ другой стороны, насколько рационально созданіе при Согорѣ агрономическаго отдѣла, когда такой же отдѣлъ несомнѣнно будетъ организованъ земскимъ центромъ.

И не лучше-ли слить усиля вмѣстѣ и сообща создать общій центръ-Земгоръ, который взялъ бы на себя обслуживаніе общихъ потребностей органовъ мѣстнаго управленія.

Можемъ ли мы, при нашей бѣдности и культурной отсталости, при отсутствіи у насъ достаточнаго контингента подготовленныхъ работниковъ—специалистовъ; при ограниченности, чтобы не сказать больше, финансовъ у земствъ и городовъ, позволить себѣ роскошь параллельной организациі двухъ центровъ съ массой общихъ задачъ совпадающей работы?

И это въ странѣ земледѣльческой по преимуществу, гдѣ добрая половина городовъ (изъ числа новообразовавшихся, — бывшіе мѣстечки) еще недалеко ушла отъ деревни, городовъ, въ которыхъ и внѣшній видъ поселеній и занятія населенія немногимъ отличаются отъ большихъ сельскихъ центровъ.

Противники Земгора выдвигаютъ рядъ возраженій противъ него.

Одни, совершенно правильно съ принципиальной точки зрѣнія, утверждаютъ, исходя изъ признанія органовъ самоуправленія мѣстными органами государственной власти, что вообще нѣтъ надобности городамъ земствамъ создавать особые центры, такъ какъ, при отсутствіи въ демократическомъ государствѣ принципиальной разницы между центральными и мѣстными органами власти, центральная власть

сама должна взять на себя руководство, общее направлѣніе и обслуживание общихъ потребностей земствъ и городовъ.

Эта точка зрѣнія была высказана и на послѣднемъ земскомъ съѣздѣ.

Какъ ни убѣдительно на первый взглядъ эта позиція противниковъ Земгора, однако, ее нельзя признать правильной.

Во первыхъ, всякая центральная государственная власть, даже въ демократическомъ государствѣ, есть прежде всего извѣстный бюрократическій аппаратъ со всѣми свойственными послѣднему недостатками. Противъ этого врядъ-ли будутъ возражать противники Земгора, и на томъ же земскомъ съѣздѣ можно было услышать немало жалобъ въ этомъ отношеніи и благихъ пожеланій по адресу центральной власти.

И какъ таковые, центральные органы государственной власти, за рѣдкими исключеніями, не могутъ конкурировать съ общественными выборными центрами въ отношеніи подвижности, быстроты разрѣшенія дѣлъ и удовлетворенія мѣстныхъ требованій, чуткости къ запросамъ жизни.

Во-вторыхъ, тотъ органъ центральной власти, который ближайшимъ образомъ „завѣдуетъ“ мѣстнымъ самоуправленіемъ—министерство внутреннихъ дѣлъ—сейчасъ обремененъ весьма важной и отвѣтственной задачей—борьбой за сохраненіе и укрѣпленіе молодой государственности и поэтому въ его практической дѣятельности спеціальная административная точка зрѣнія не можетъ не превалировать, не можетъ не заслонять другихъ насущныхъ нуждъ земскаго и городского строительства.

Разсчитывать на измѣненіе курса въ ближайшемъ будущемъ не приходится, ибо еще долго у М. В. Д. будетъ достаточно своей специфической работы, не говоря о томъ, что для приспособленія къ обслуживанію культурныхъ нуждъ органовъ самоуправления потребуется такая радикальная перестройка организаціоннаго аппарата М. В. Д., какую послѣднее врядъ ли себѣ позволитъ въ настоящее время. (О такой перестройкѣ въ общероссійскомъ масштабѣ см. мою статью „Реорганизація М. В. Д. и ближайшія его задачи“ въ № 2 журнала „Вопросы самоуправления“—органа [Всер. Центр. Исп. Ком. Сов. Раб. и Солд. Деп.].)

Врядъ ли мы можемъ разсчитывать на такую революцію, которая въ другихъ странахъ, напр. въ Англіи, совершалась исторически, гдѣ соответствующій центральный государственный органъ дѣйствительно является министерствомъ мѣстнаго самоуправления.

Другую категорію противниковъ Земгора надѣ искать въ средѣ городскихъ дѣятелей.

Нѣкоторые изъ нихъ, возражая противъ организаціи Земгора, считаютъ съ тѣмъ обстоятельствомъ, что города уже имѣютъ сложившійся центръ со средствами и большимъ имуществомъ (предпріятія, склады), а земства ничего этого не имѣютъ и, такимъ образомъ, они придутъ „на готовое“, да еще ихъ придется первое время учить.

Такая защита интересовъ городского центра не выдерживаетъ никакой критики.

Не говоря о томъ, что такая ариѳметическая точка зрѣнія, откидывающая земства за то, что они не имѣютъ готоваго приданаго для общаго центра, не выдерживаетъ критики, она въ конечномъ итогѣ направлена противъ правильно понятыхъ интересовъ городскихъ управленій.

Въ самомъ дѣлѣ, допустимъ, что земства въ настоящій моментъ ничего за собой не имѣютъ. Въ этомъ ничего удивительнаго и нѣтъ, ибо они и молоды и въ ихъ руки отъ старыхъ „земскихъ“ правительственныхъ учрежденій достались лишь полуразвалившіяся школы и нѣсколько приемныхъ покоевъ.

Но это явленіе безусловно временное и, нѣтъ сомнѣнія, съ теченіемъ времени земства своей мощью и богатствомъ опередятъ города.

Такъ было въ Россіи, гдѣ Земскій Союзъ былъ болѣе мощной организаціей, раскинувшей свои отдѣленія во всѣхъ уголкахъ страны, чѣмъ Союзъ Городовъ. И во Всероссійскомъ Земгорѣ 75—80% многомилліонныхъ заказовъ было выполнено земствами, а не городами.

То-же самое надо сказать и въ отношеніи Грузіи—страны по преимуществу земледѣльческой, земской, со слабо развитой городской промышленностью и торговлей.

Война и послѣдовавшая за нею разруха подорвала и безъ того невыгодное для городовъ соотношеніе силъ между ними и деревней. Нынѣ городъ обезкровленъ и прежнее равновѣсіе нарушено. Деревня сильнѣе города.

Поэтому въ интересахъ городовъ войти въ связь съ земствами и совмѣстными усиліями наладить и возстановить равновѣсіе, используя въ общихъ интересахъ богатства деревни.

Послѣ этихъ общихъ разсужденій о Земгорѣ остановимся на *отдѣльныхъ задачахъ* Земгора и на вопросѣ о желательной формѣ его организаціи.

Земгоръ, прежде всего и раньше всего, долженъ быть *центральный техническимъ органомъ мѣстнаго самоуправления,*

выполняющимъ опредѣленныя коммерческія и техническо-консультационныя функціи.

Необходимость такого объединяющаго дѣятельность земствъ и городовъ технического аппарата несомнѣнна.

Во-первыхъ, Земгоръ долженъ взять на себя *обслуживаніе хозяйственныхъ нуждъ земствъ и городовъ* путемъ организациі снабженія послѣднихъ готовыми издѣліями, полуфабрикатами и матеріалами, необходимыми для веденія земско-муниципальнаго хозяйства и осуществленія задачъ самоуправленія (такъ наз. *матеріальное и техническое снабженіе*).

Чтобы представить себѣ въ общихъ чертахъ возможную потребность земствъ и городовъ, достаточно бѣгло перечислить наиболѣе важныя отрасли мѣстнаго хозяйства: неизбѣжный ростъ телефонной сѣти, трамваи и устройство подъѣздныхъ путей, содѣйствіе развитію пассажирскаго и грузового автомобильнаго сообщенія, неизбѣжное развитіе городского и сельскаго благоустройства (освѣщеніе, канализація, водоснабженіе), городское (напр. рабочіе поселки—сады) и сельское строительство, врачебно-санитарное дѣло (снабжение населенія дешевыми медикаментами и развитіе аптечнаго дѣла), снабженіе населенія сельско-хозяйственнымъ инвентаремъ, машинами, удобреніемъ и т. д.

Осуществленіе всѣхъ этихъ задачъ, помимо прочихъ условій, въ сильной степени зависитъ отъ того, насколько планомерно и полно будетъ обеспечено удовлетвореніе потребности земствъ и городовъ въ необходимыхъ матеріалахъ (металлы, топливо и т. п.) и издѣліяхъ (машины, станки и пр. оборудованіе муниципальных предприятий, телефонные аппараты и провода, медицинскіе препараты, удобрительные матеріалы, принадлежности освѣщенія, водоснабженія, канализаціи и т. п.).

При практическомъ разрѣшеніи этой проблемы, намѣчая кругъ предметовъ, снабженіе которыми желательно при помощи Земгора, придется руководствоваться рядомъ соображеній: степенью дешевизны и доступности товара на рынкѣ, технической трудностью его изготовленія, желательностью повысить его качество и т. д.

Операциі Земгора въ этомъ направленіи могутъ быть осуществляемы тремя способами:

а) *Посредничествомъ въ дѣлѣ закупки* необходимыхъ земствамъ и городамъ матеріаловъ и издѣлій, т. е. *организацией самостоятельныхъ закупочныхъ операций*.

Суммируя потребность органовъ самоуправленія въ опредѣленныхъ товарахъ, Земгоръ могъ бы выступить на внѣшнемъ и внутреннемъ рынкахъ въ качествѣ крупнаго покупателя (съ *обезпеченнымъ* объединеннымъ *сбытомъ* приобретаемаго), который вліялъ бы на пониженіе цѣнъ, борясь съ произволомъ спекулянтовъ и создавая этимъ возможность снабженія земствъ и городовъ дешевымъ сырьемъ и фабрикатами.

Выгоды такихъ крупныхъ закупочныхъ операций несомнѣны, особенно, если принять во вниманіе крайне неблагоприятныя условія внѣшняго рынка. Эти операціи въ нѣкоторыхъ случаяхъ Земгоромъ могутъ осуществляться совмѣстно съ другими заинтересованными учрежденіями (государствомъ, кооперативными объединеніями и т. д.).

При правильной коммерческой постановкѣ дѣла такого рода операціи могутъ сказать значительную помощь земствамъ и городамъ въ осуществленіи возложенныхъ на нихъ закономъ задачъ.

б) *Посредничествомъ въ области производства* необходимыхъ земствамъ и городамъ издѣлій и полуфабрикатовъ путемъ раздачи заказовъ на нихъ частнымъ предпріятіямъ и, главнымъ образомъ, *путемъ организаціи опредѣленныхъ отраслей* кустарной и иной промышленности.

в) Наконецъ, *организаціей въ необходимыхъ случаяхъ собственнаго производства* въ центрѣ и на мѣстахъ. Необходимость и цѣлесообразность постановки опредѣленныхъ собственныхъ производствъ — въ интересахъ развитія производительныхъ силъ страны и въ интересахъ органовъ самоуправления, если имѣть въ виду неизбежное расширеніе въ дальнѣйшемъ земско—муниципальныхъ задачъ и предпочтительность ихъ выполненія хозяйственнымъ способомъ, коллективными силами всѣхъ заинтересованныхъ органовъ самоуправления.

Не остаиваясь конкретно на этомъ вопросѣ, можно было бы указать въ видѣ *примѣра* на осуществленное Согоромъ изготовленіе школьныхъ тетрадей и пособій, заготовку фуража Центральнымъ Продовольственнымъ Совѣтомъ, или на желательность цѣлесообразной организаціи мѣстнаго шерсто-ткацкаго производства, которому, несомнѣнно, предстоитъ большое будущее, при условіи созданія хорошо поставленныхъ шерстопрядильныхъ и шерстоткацкихъ фабрикъ. Въ случаѣ умѣлой и широкой организаціи дѣла, возможно уменьшеніе ввоза мануфактуры въ Грузію и изготовленіе здѣсь же хорошихъ суконъ, полушерстяныхъ и бумажныхъ тканей, которыми будетъ занята масса рабочихъ рукъ.

Таковы въ краткихъ чертахъ возможные способы обслуживания Земгоромъ хозяйственныхъ нуждъ земствъ и городовъ путемъ организаціи матеріальнаго и технического снабженія.

Къ какому изъ этихъ способовъ предпочтительнѣе будетъ прибѣгнуть для удовлетворенія опредѣленной потребности, зависитъ отъ многихъ условій (общаго направленія земско-муниципальной политики, степени дешевизны и доступности товара на рынкѣ, заграничной конкуренціи, технической трудности изготовленія предмета и т. д.). Въ статьѣ общаго характера не приходится, конечно, давать конкретный планъ работы.

Помимо матеріальнаго и технического снабженія содѣйствіе Земгора органамъ самоуправленія могло бы выразиться въ *технической помощи и консультаціи* по разнаго рода отраслямъ земско-муниципальнаго дѣла (дача техническо-хозяйственныхъ совѣтовъ, заключеній, техническая экспертиза на мѣстахъ, составленіе образцовыхъ (типичныхъ) и индивидуальныхъ плановъ, проектовъ и смѣтъ (напримѣръ на народные дома, больницы и т. д.), выпускъ соотвѣствующихъ техническихъ изданій, дѣловые съѣзды специалистовъ и т. д.).

При нашей общей отсталости и неблагоустройствѣ такого рода помощь могла бы принести существенную пользу земствамъ и городамъ, содѣйствуя правильной постановкѣ мѣстнаго хозяйства и успешному проведенію широкихъ земско-муниципальныхъ задачъ во всѣхъ областяхъ мѣстнаго хозяйства. Особенно необходима и полезна помощь небольшимъ земствамъ и муниципалитетамъ, страдающимъ отъ недостатка средствъ и опытныхъ техническихъ силъ. За небольшую плату къ ихъ услугамъ будетъ весь коллективный опытъ и знаніе Земгора.

Это большая культурная работа, на которую будущему центру надо обратить самое серьезное вниманіе.

Весьма важный вопросъ для правильнаго построенія работы Земгора это *разграниченіе сферы дѣятельности его и земскаго и городского центровъ* и установленіе между ними дѣлового контакта.

Не останавливаясь на этомъ вопросѣ подробно, можно лишь отмѣтить въ видѣ общаго положенія, что наиболѣе целесообразнымъ представлялось бы съ практической точки зрѣнія такое разграниченіе ихъ дѣятельности, при которомъ на Союзахъ лежало бы, главнымъ образомъ, общественно-политическое представительство и защита интересовъ органовъ самоуправления передъ государствомъ, а также разработка, общее руководство и направленіе земско-муници-

пальной политикой, консультація по вопросамъ юридическаго и финансоваго характера и т. д., тогда какъ Земгоръ игралъ бы роль *исполнительнаго техническаго аппарата*, выполняющаго функции посредническо-производственныя и техническаго консультанта по обслуживанію хозяйственныхъ нуждъ органовъ самоуправления и содѣйствию въ осуществленіи ими технической стороны земско-муниципальныхъ задачъ.

При такомъ раздѣленіи труда была бы достигнута значительная экономія въ личныхъ силахъ и матеріальныхъ средствахъ (выгоды для земствъ и городовъ совмѣстныхъ закупокъ, общихъ крупныхъ производствъ несомнѣльны), устранена нежелательная и вредная для дѣла конкуренція при закупкахъ, распредѣленіи заказовъ и т. д. и обеспечено согласованное осуществленіе общихъ задачъ.

Въ сущности говоря, единственнымъ критеріемъ для разграниченія компетенціи отдѣльныхъ Союзовъ и Земгора можетъ быть лишь такой, когда въ компетенцію Земгора войдутъ вопросы общаго характера, а въ вѣдѣніи Союзовъ останутся лишь тѣ, которые въ содержаніи не совпадаютъ.

Съ этой точки зрѣнія даже финансовая проблема мѣстнаго самоуправления смѣло можетъ быть отнесена къ компетенціи Земгора, ибо, при всемъ расхожденіи въ частностяхъ интересовъ земствъ и городовъ при разрѣшеніи вопросовъ объ отдѣльныхъ налогахъ (оцѣночномъ, попудномъ и т. д.), въ общемъ и цѣломъ и земства и города въ этой области имѣютъ больше точекъ соприкосновенія, чѣмъ поводовъ для раздоровъ, а общая система мѣстныхъ финансовъ, которую еще надлежитъ разработать, одинаково должна волновать обѣ стороны.

Съ этой же точки зрѣнія и общественно-политическое представительство и защита интересовъ земствъ и городовъ смѣло могутъ быть поручены общему центру, ибо и у тѣхъ и у другихъ общіе интересы передъ государствомъ. Особенности же, между ними безъ ущерба для дѣла могутъ быть учтены и приняты во вниманіе при секціонной разработкѣ спорныхъ вопросовъ.

При практическомъ разрѣшеніи этой задачи многое зависитъ отъ доброй воли договаривающихся сторонъ и поэтому, при наличности извѣстнаго отчужденія между земствами и городами, предпочтительнѣе предоставить самимъ земствамъ и городамъ рѣшить вопросъ о компетенціи Земгора и отдѣльныхъ союзовъ, не навязывая имъ рѣшенія сверху.

Нѣтъ сомнѣнiя, сама жизнь продиктуетъ въ конечномъ счетѣ *путь* *полнаго сляянiя и объединенiя* и выбьетъ почву у сторонниковъ своихъ (земскихъ или городскихъ—безразлично) колокольныхъ интересовъ.

Весьма важный и въ сущности основной вопросъ для Земгора—это *вопросъ финансовый*.

Средства Земгора могли бы слагаться изъ опредѣленныхъ отчисленiй органовъ самоуправленiя на оборотный капиталъ, изъ комиссiоннаго вознагражденiя и прибыли отъ посредническихъ и производственныхъ операций, платы за техническую консультацiю и прочiя услуги земствамъ и городамъ.

Въ распоряженiе же Земгора должно быть передано наличное имущество существующихъ центровъ.

Въ виду громаднаго государственнаго значенiя создаваемой организации, нѣтъ сомнѣнiя, въ интересахъ и государства придти на помощь Земгору передачей въ его распоряженiе извѣстнаго имущества, нѣкоторыхъ предпрiятiй и учреждений и даже отпускомъ извѣстнаго капитала—все это сторицей окупится, если только дѣло будетъ поставлено на надлежащую высоту.

Наконецъ, послѣднiй вопросъ о Земгорѣ—это каково должно быть его *организационное построение* и *какими правами онъ долженъ быть надѣленъ*.

Изъ всего изложеннаго выше съ ясностью вытекаетъ, что Земгоръ долженъ быть построенъ на представительствѣ обѣихъ сторонъ, на паритетныхъ началахъ. Во главѣ его долженъ стоять Главный Комитетъ, избираемый съѣздами городскихъ и земскихъ дѣятелей. Число членовъ Главнаго Комитета отъ обѣихъ учреждений должно быть одинаково.

Главный Комитетъ долженъ имѣть при себѣ отдѣлы, соотвѣтственно тѣмъ задачамъ, которыя признано будетъ необходимымъ ему поручить. При немъ же возможны особыя комиссiи для разработки тѣхъ или иныхъ вопросовъ.

Особенности земскихъ и городскихъ учреждений, ихъ нѣсколько разныхъ задачи безусловно должны быть учитываемы Земгоромъ, дабы его помощь не носила характера шаблона, трафарета.

Избѣжать этого возможно проведенiемъ въ необходимыхъ случаяхъ принципа секции (земскаго и городского). Нѣкоторые отдѣлы и комиссiи могутъ и должны имѣть при себѣ особыя земскiя и городскiя секции, отдѣленiя, что устранить возможные нареканiя на односторонность работы Земгора, на то, что онъ обращаетъ больше вниманiя на запросы одной стороны.

Врядъ ли есть особая необходимость въ томъ, чтобы Земгоръ былъ созданъ въ порядкѣ законодательномъ, какъ учрежденіе организованное сверху, надѣленное определенной долей публичныхъ правъ и обязанностей.

Важно только, чтобы онъ пользовался извѣстнымъ авторитетомъ въ странѣ, а это зависитъ почти исключительно отъ самаго Земгора, отъ того, какъ поведутъ работу въ немъ его отвѣтственные руководители.

У насъ не мало примѣровъ надѣленія широкими правами извѣстныхъ центральныхъ учреждений, что не мѣшало черезъ нѣсколько мѣсяцевъ ликвидировать ихъ, и въ тоже время мы имѣемъ передъ собой опытъ Согора — добровольнаго союза городовъ, доказавшаго свою полную жизнеспособность.

Нѣтъ сомнѣній, что при правильной постановкѣ дѣла Земгоръ быстро завоеуетъ симпатіи земствъ и городовъ и всѣ органы самоуправления примутъ участіе въ его организаціи.

На основаніи дѣйствующаго законодательства онъ будетъ учрежденіемъ вполнѣ законнымъ, съ правами юридического лица.

Расширеніе же его правъ возможно двумя путями.

Во-первыхъ, при переработкѣ земскаго и городского положеній права центральныхъ объединеній будутъ значительно расширены.

Во-вторыхъ, государство можетъ и до этого момента, поручая Земгору тѣ или иныя дѣла (скажемъ заготовку топлива, фуража и т. д.), надѣлять его извѣстными правами, необходимыми для успѣшнаго выполненія возложенныхъ заданийъ.

Такой путь „оформленія“ Земгора единственно по моему цѣлесообразный.

При такомъ разрѣшеніи вопроса Земгоръ не окажется въ положеніи несостоятельнаго должника, отъ имени котораго, еще до его появленія на свѣтъ, надавали массу обѣщаній, выдали рядъ авансовъ.

Онъ будетъ и долженъ будетъ строить свое дѣло осторожно и постепенно, завоеывая въ процессѣ работы всеобщее признаніе и авторитетъ.

Какъ бы не сложилась жизнь страны, въ системѣ органовъ мѣстнаго самоуправления центральному учрежденію, обслуживающему ихъ хозяйственныя и иныя нужды, обеспечены мѣсто и достаточный объемъ работы, — а это важный залогъ успѣха.

К. Паніевъ.

Урожай 1919 года.

Все ярче и отчетливѣе вырисовывается картина постигнутого Грузію неурожая хлѣбовъ. Первоначальныя частныя извѣстія подтверждаются полностью статистическимъ обследованіемъ урожая, произведеннымъ Центральнымъ Статистическимъ Комитетомъ. Обследование Тифлисской губерніи уже закончено. Спѣшно проводится обследование всѣхъ уѣздовъ Кутаисской губерніи одновременно начато обследование четырехъ уѣздовъ Абхазіи (быв. Сухумскаго Округа). Обследование производится слѣдующимъ образомъ. Первоначально, по соглашенію, съ мѣстной земской управой и основываясь на данныхъ о посѣвной площади по сельско-хозяйственной переписи 1917 года, Статистическій Комитетъ намѣчалъ наиболѣе характерныя и типичныя селенія во всѣхъ районахъ уѣзда, приблизительно отъ 25 до 45 на каждый уѣздъ. Статистики Комитета объѣзжали всѣ селенія и на созванныхъ ими сходахъ изъ наиболѣе сознательныхъ сельчанъ составляли отвѣты на подробно и детально разработанную анкету. Полученныя такимъ образомъ свѣдѣнія провѣрялись либо въ мелкихъ земскихъ единицахъ (тѣм) либо уполномоченными по сбору галлы, мѣстными кооперативами, или другими демократическими учрежденіями. По этому плану работа велась во всѣхъ уѣздахъ за исключеніемъ Тифлискаго и Сигнахскаго, гдѣ были использованы свѣдѣнія, полученныя отъ добровольныхъ корреспондентовъ.

Пока разработаны данныя объ урожайѣ хлѣбовъ, данныя о покосѣ, виноградникахъ, фруктовыхъ садахъ, огородахъ, пчеловодствѣ, табаководствѣ, хлопководствѣ и скотоводствѣ разрабатываются и будутъ своевременно опубликованы. Сейчасъ могутъ быть опубликованы итоги урожая важнѣйшихъ злаковъ по всѣмъ уѣздамъ Тифлисской губерніи.

Горійскій уѣздъ.

Характеристика урожая дана была слѣдующая, объ урожайѣ дано показаній:

	плохой	выше средняго	средній	выше средняго	хорошій
Озимая пшеница	6	14	7	1	—
Яровая „	6	4	4	1	—
Озимый ячмень	2	5	6	10	3
Яровой „	8	5	5	1	—

	плохой	ниже средняго	средній	выше средняго	хорошій
Озимая рожь	1	1	1	—	—
Яровая "	1	2	—	—	—
Кукуруза	6	7	11	—	3
Лобіо	4	3	1	3	—
Овесъ	—	1	—	—	—

Такимъ образомъ на 6 характеристикъ приходится (4,5%) какъ хорошій, 16 (12%) какъ выше средняго, 35 (26,3%) какъ средній, 42 (31,6%) какъ ниже средняго и 34 (25,6) какъ плохой. По пятибальной системѣ урожай Горійскаго уѣзда равняется въ общемъ 2,3 т. е. немного лучше ниже средняго.

Съ десятины собрано по отдѣльнымъ хлѣбамъ въ пудахъ:

	съ поливныхъ				съ не поливныхъ			
	число показ.	средн.	максимумъ	минимумъ	число показ.	средн.	максимумъ	минимумъ
Озимая пшеница	13	32,54	64	8	24	23,13	50	4
Яровая "	4	40,75	70	13	10	20,4	70	4
Озимый ячмень	10	70,4	120	10	19	37,4	65	5
Яровой "	9	55,44	120	10	19	30,63	70	8
Озимая рожь	1	13	—	—	2	15,5	18	13
Яровая "	1	13	—	—	1	10	—	—
Кукуруза	1	43,9	65	19	17	29,05	65	6
Лобіо	8	1,94	4	0,5	—	—	—	—
Овесъ	—	—	—	—	1	4	—	—

Изъ опросовъ выяснилось, что посѣвная площадь въ Горійскомъ уѣздѣ сравнительно съ 1917 г., когда былъ произведенъ точный учетъ посѣвной площади, въ среднемъ возросла на 18%.

Принимая средній урожай съ десятины и беря за основу увеличенную на 19% посѣвную площадь 1917 года, мы получимъ общій сборъ хлѣбовъ, который равняется:

	съ поливной въ пуд.	съ неполивной	всего.
Озимая пшеница	199.731	390.612	590.343
Яровая "	7.079	89.705	96.784
Озимый ячмень	19.933	33.273	53.206
Яровой "	43.420	233.598	277.018
Озимая рожь	15.411	6.784	22.195
Яровая "	265	6.358	6.623
Кукуруза	136.046	306.519	442.565
Итого	421.885	1.066.849	1.488.734

Къ этому надо прибавить 1066 пудовъ лобіо, 1304 п. овса. Количество лобіо должно быть больше указанной цыфры, такъ какъ учтенъ лишь чистый посѣвъ. Невозможно было учесть посѣвъ лобіо по винограднику и кукурузѣ.

Душетскій уѣздъ.

О характерѣ урожая даны слѣдующія показанія:

	плохой	ниже средній	средній	выше средняго	хорошій
Озимая пшеница	3	7	9	1	—
Яровая „	4	2	3	—	—
Озимая ячмень	—	4	6	—	—
Яровая „	7	5	6	—	7
Озимая рожь	—	—	1	—	1
Яровая „	—	—	1	—	1
Кукуруза	4	3	6	—	2
Лобіо	8	3	3	—	1

Хорошихъ характеристикъ было дано 12 (12,3%), выше среднихъ 1 (1%), среднихъ 35 (35,7%), ниже среднихъ 24 (24,5%) и плохихъ 26 (26,5%). Общая оцѣнка урожая Душетскаго уѣзда равняется 2,47. Причемъ необходимо отмѣтить, что сравнительно высокая оцѣнка могла получиться лишь благодаря второстепеннымъ для Душетскаго уѣзда хлѣбамъ, какъ рожь и кукуруза. Безъ этихъ хлѣбовъ урожай Душетскаго уѣзда долженъ быть оцѣненъ въ 1,2 т. е. еще ниже урожая Горійскаго уѣзда.

Отдѣльныхъ хлѣбовъ собрано съ десятины въ пудахъ:

	число показан.	въ среднемъ	максимумъ	минимумъ
Озимой пшеницы	20	35,9	77	10,5
Яровой „	9	22,05	48	7
Озимый ячмень	16	38,52	90	6,5
Яровой „	25	29,8	90	7
Озимая рожь	2	20	40	0
Яровая „	2	19,5	39	0
Кукуруза	15	31,15	90	-8
Лобіо	15	4,42	64	0

Площадь посѣва, сравнительно съ 1917 г. увеличилось на 13%.

Беря за основу соотвѣтственно увеличенную на этотъ % посѣвную площадь 1917 г. общій сборъ хлѣбовъ опредѣлится:

Озимой пшеницы	204.920	пуд.
Яровой "	19.499	"
Озимый ячмень	46.874	"
Яровой "	99.180	"
Озимой ржи	4.346	"
Яровой "	1.958	"
Кукуруза	17.571	"

Итого . 394.348 пуд.

Тюнетскій уѣздъ.

Было показаній съ характеристикой урожая какъ:

	плохой	ниже средняго	выше средняго	средній	хорошій
Озимая пшеница	3	9	1	—	—
Яровая "	—	6	2	—	—
Озимый ячмень	—	2	2	—	—
Яровой "	—	11	9	—	—
Кукуруза	2	1	—	—	—
Озимая рожь	1	1	1	—	—

Плохой урожай отмѣченъ въ 6 случаяхъ (11,8%), ниже средняго въ 30 случаяхъ (58,8%), средній въ 15 случаяхъ (29,4%). Показаній о хорошемъ и выше среднемъ урожаѣ не было вовсе. Общая характеристика урожая по Тюнетскому уѣзду можетъ быть выражена балломъ — 2,3.

Сборъ съ десятины по отдѣльнымъ хлѣбамъ равнялся въ пудахъ:

	число показан.	средній	минимумъ	максимумъ
Озимой пшеницы	13	28,27	42	18
Яровой "	8	23,88	40	14
Озимый ячмень	4	28,25	50	18
Яровой "	20	25,65	48	14
Кукуруза	3	46,66	70	35
Озимая рожь	3	27,33	30	24

Площадь въ общемъ не измѣнилась сравнительно съ 1917 г. Такъ что общій сборъ хлѣбовъ можетъ быть высчитанъ по этой площади.

Всего собрано въ пудахъ:

Озимой пшеницы	97.478	пуд.
Яровой „	16.681	„
Озимый ячмень	4.905	„
Яровой „	19.489	„
Кукуруза	42.301	„
Озимая рожь „	4.204	„

Итого . 185.058 пуд.

Телавскій уѣздъ.

О характеристикѣ урожая получены слѣдующія показанія:

	плохой	ниже средн.	средній	выше средн.	хорошій
Оз. пшеница	6	6	4	—	—
Яр. „	3	—	2	—	—
Оз. Ячмень	3	4	11	—	—
Яр. „	1	—	—	1	2
Просо	—	—	—	1	—
Кукуруза	6	4	7	—	—

Такимъ образомъ 19 (31,9—%) показаній было на плохой, 14 (22,9%) на выше средній и 24 (39,3%) на средній, 2 (3,3%) на выше средній и 2 (3,3%), на хорошій. Причемъ хорошій и выше средняго урожай касался ярового ячменя и проса, которыя въ числѣ другихъ хлѣбовъ въ уѣздѣ играютъ по поливной площади незначительную роль. Общая оцѣнка урожая по Телавскому уѣзду равна 2,2 балла.

Сборъ хлѣбовъ съ десятины въ пудахъ равняется:

	число пока- заній	средній	максимумъ	минимумъ
Озим. пшеница	19	30,02	45,5	14
Яров. „	4	24,4	39	13

	число показаній	средній	максимумъ	минимумъ
Озим. ячмень	18	33,9	60	13
Яров. „	1	32,5	—	—
Просо	2	16,5	18	15
Кукуруза	19	41,03	100	—
Овесъ	1	13	—	—

Площадь посѣва сравнительно съ 1917 г. увеличилась въ среднемъ на 40%. Принимая это въ расчетъ сборъ хлѣбовъ опредѣлится:

Оз. пшеница	450.512	пуд.
Яр. „	3.819	„
Оз. ячмень	28.125	„
Яр. „	12.074	„
Просо	9.280	„
Кукуруза	202.585	„
Овесъ	873	„

Итого . 707.269 пудовъ.

Сигнахскій уѣздъ.

Какъ уже было отмѣчено, въ Сигнахскомъ уѣздѣ Центральный Статистическій Комитетъ собственнаго обследованія не производилъ, а использовалъ данныя, собранныя мѣстнымъ земствомъ отъ добровольныхъ корреспондентовъ. Къ сожалѣнню, неумѣло составленная анкета не даетъ отвѣта на многіе весьма важныя вопросы для правильнаго учета урожая. Въ особенности приходится сожалѣть объ отсутствіи данныхъ для опредѣленія измѣненій въ посѣвной площади. Измѣненія эти пришлось опредѣлять грубо, приблизительно, со словъ мѣстныхъ жителей и по аналогіи съ сосѣдними уѣздами.

Въ отличіе характеристикъ качества урожая, проведенныхъ по остальнымъ уѣздамъ по обще-принятой пятибальной системѣ, земская анкета характеризуетъ урожай только какъ хорошій, средній и плохой. Сами корреспонденты въ 3-хъ случаяхъ вынуждены были прибѣгнуть къ не предусмотрѣнной анкетой характеристикѣ урожая какъ „ниже средній“.

Число показаній о качествѣ урожая было:

	плохой	ниже сред.	средній	хорошій
Оз. пшеница	6	1	19	2
Яров. „	7	1	14	5
Оз. ячмень	6	—	11	7
Яров. „	4	1	8	9
Овесъ	1	—	1	1
Просо	5	—	11	2
Кукуруза	—	—	—	1

На плохой урожай мы находимъ 30 показаній (24%), на ниже средняго 3 (2,4%), на средній 64 (51,2%) и на хорошій 28 показаній (22,4%). Такимъ образомъ урожай въ Сигнахскомъ уѣз. можетъ быть отмѣченъ 2,7 баллами, т. е. немного ниже средняго, но выше урожая по другимъ уѣздамъ.

Урожай съ десятины равняется въ пудахъ:

	на поливныхъ				на неполивныхъ			
	число показ.	сред- ній	максимумъ	минимумъ	число показ.	сред- ній	максимумъ	минимумъ
Оз. пшеница	2	45	50	40	16	59	80	30
Яров. „	1	60	—	—	17	59	100	30
Оз. ячмень	—	—	—	—	13	70	120	40
Яров. „	1	45	—	—	11	63	90	40
Овесъ	—	—	—	—	1	100	—	—
Рожь	—	—	—	—	1	110	—	—
Просо	1	60	—	—	8	61	100	20
Кукуруза	—	—	—	—	1	120	—	—

Площадь посѣва взята предположительно на 30% больше площади посѣва, зарегистрированной переписью 1917 г. Такимъ образомъ сборъ хлѣбовъ по Сигнахскому уѣз. опредѣлится:

Озимая пшеница	1.135.668 пудовъ
Яровая „	522.581 „
Озимый ячмень	136.768 „
Яровой „	41.651 „
Озимая рожь	20.039 „
Яровая „	14.264 „
Кукуруза	711.299 „

Овесь	8.221	„
Просо	111.002	„

Итого . . 2.701.493 пуда.

Борчалинскій уѣздъ.

Урожай характеризовался показаніями какъ:

	плохой	ниже средняго	средній	выше средняго	хорошій
Озимая пшеница	5	6	2	1	—
Яровая „	6	10	7	—	—
Озимый ячмень	1	4	2	4	—
Яровой „	2	9	6	3	—
Озимая рожь	1	—	—	—	—
Яровая „	1	—	1	—	—
Полба	5	1	2	—	2
Овесь	1	—	1	1	—
Кукуруза	—	—	1	—	—

Изъ общаго числа 85 показаній 22 (25,9%) указываютъ на плохой урожай, 30 (35,3%) на ниже средняго, 22 (25,9%) на средній, 9 (10,6%) на выше средній и 2 (2,3%) на хорошій. Такъ что по пятибальной системѣ урожай Борчалинскаго уѣзда характеризуется какъ—2,28, т. е. ближе къ ниже средняго.

По отдѣльнымъ хлѣбамъ съ десятины собрано въ пудахъ:

	число показ.	съ поливныхъ			съ неполивныхъ			
		средн.	макс. мумъ	мин. мумъ	число показ.	средн.	макс. мумъ	мин. мумъ
Озимая пшеница . .	2	21,5	33	10	13	12,6	50	4
Яровая „	2	17,5	40	15	24	17,3	50	3
Озимый ячмень . .	1	10	2	—	9	17,7	35	3
Яровой „	1	62	—	—	23	22,04	48	7
Полба	—	—	—	—	12	21,1	48	6
Яровая рожь . . .	1	37	—	—	1	15	—	—
Озимая „	—	—	—	—	1	6	—	—
Овесь	1	62	—	—	1	6	—	—
Кукуруза	1	70	—	—	—	—	—	—

По вычисленіямъ площадь посѣва, въ связи съ военными событіями сократилась въ общемъ на 3%. Сборъ всѣхъ хлѣбовъ опредѣляется:

Озимой пшеницы	329.120	пудовъ.
Яровой „	138.847	„
Озимый ячмень	54.468	„
Яровой „	101.965	„
Полба	46.677	„
Озимая рожь	8.958	„
Яровая „	2.457	„
Овесъ	6.950	„
Кукуруза	8.632	„

Итого всѣхъ хлѣбовъ . 698.074 пуда.

Тифлисскаго уѣзда.

Въ Тифлисскомъ уѣздѣ, какъ и въ Сигнахскомъ, Центральный Статистическій Комитетъ, экономя время и средства, самостоятельнаго обслѣдованія не производилъ и прицѣль въ подсчетъ свѣдѣнй добровольныхъ корреспондентовъ. Всѣ дефекты, о которыхъ указывалось, говоря о Сигнахскомъ уѣздѣ, примѣнимы къ анкетѣ, произведенной Статистическимъ Отдѣломъ Тифлискаго уѣзднаго Земства.

Урожай характеризованъ какъ:

	плохой	средній	хорошій.
Озимая пшеница	17	11	1
Яровая „	5	8	3
Озимый ячмень	4	14	2
Яровой „	3	13	5
Просо	—	3	5

Въ 29 случаяхъ урожай показанъ какъ плохой (31,5%), въ 47 случаяхъ какъ средній (51,1%) и въ 16 случаяхъ какъ хорошій (17,4%).

Урожай хлѣбовъ съ десятины выражается въ пудахъ:

	съ поливныхъ				съ неполивныхъ			
	число показ.	средн.	максимумъ.	минимумъ.	число показ.	средн.	максимумъ.	минимумъ.
Озимая пшеница	6	28	100	8	19	24,3	60	3
Яровая „	1	22	—	—	8	34,3	80	15
Озимый ячмень	3	33,3	60	10	10	35,6	50	14
Яровой „	1	—	—	—	9	22,8	40	15
Просо	2	19	30	8	5	30,1	40	6

Площадь посѣва принята увеличенной на 20%, сравнительно съ зарегистрированной. Сельскохозяйственной переписью 1917 года.

Высчитывая съ этой площади посѣва, общій урожай хлѣбовъ опредѣляется:

Озимая пшеница	380,638 пуд.
Яровая „	33,858 „
Озимый ячмень	77,714 „
Яровой „	26,174 „
Просо	608 „

Итого всѣхъ хлѣбовъ . . . 518,992 пуда.

А х а л ц и х с к і й у ѣ з д ъ .

Опросъ о качествѣ урожая въ Ахалцихскомъ уѣздѣ далъ слѣдующіе отвѣты:

	плохой	ниже средняго	средній	выше средняго	хорошій
Озимая пшеница	5	19	9	1	4
Яровая „	2	12	5	1	2
Озимый ячмень	1	6	8	—	1
Яровой „	4	16	13	4	5
Яровая рожь	—	1	3	—	2
Кукуруза	9	22	7	—	3

Изъ общаго числа показаній 21 или 127,0% указывали на плохой урожай, 76 или 46,1% на ниже средняго, 45 или 27,3% на средній 6 или 3,6% на выше средняго и 17 или 10,3% на хорошій урожай. По пятибальной системѣ Ахалцихскій уѣздъ равняется 2,5.

Посѣвная площадь въ связи съ военными дѣйствіями сократилась на 22%.

Урожай отдѣльныхъ хлѣбовъ съ десятины полученъ:

	число показ.	съ поливнымиъ		съ неполивнымиъ				
		средн.	макси- мумъ	мин- мумъ	число показ.	средн.	макси- мумъ	мин- мумъ
Озимая пшеница	13	31	60	20	35	27	42	8
Яровая „	10	25	35	5	16	20	35	8
Озимый ячмень	10	31	40	20	7	25	30	20
Яровой „	15	37	50	6	39	32	100	6
Яровая рожь	2	33	50	3	7	31	30	2
Кукуруза	19	43	100	3	14	33	40	3

По вычисленію общая посѣвная площадь Ахалцихскаго уѣзда, по сравненію съ данными переписи 1917 года сократилась на 22%. Имѣя это сокращеніе въ виду, урожай хлѣбовъ опредѣлится въ пудахъ:

Озимая пшеница	106.013	пудовъ
Яровая "	29.485	"
Озимый ячмень	2.698	"
Яровой "	40.343	"
Рожь	45.931	"
Кукуруза	52.108	"

Итого всѣхъ хлѣбовъ . . . 276.578 пудовъ.

Ахалкалакскій уѣздъ.

О качествѣ урожая по Ахалкалакскому уѣзду даны слѣдующія показанія:

	плохой	ниже средняго	средній	выше средняго	хорошій
Озимая пшеница	—	1	—	—	—
Яровая "	16	6	2	—	—
Яровой ячмень	21	16	2	1	1
Кукуруза	1	1	—	—	—

Изъ общаго числа 67 показаній, 37 или 55,2% указывали на плохой урожай, 24 или 35,8% на ниже средняго, 4 или 6% на средній и по одному или по 1,5% на выше средняго и на хорошій. Общій урожай по всѣмъ хлѣбамъ по пятибалльной системѣ равняется 1,58, т. е. ниже средняго.

Съ десятицы по отдѣльнымъ хлѣбамъ было собрано:

	число показан.	средній	максимумъ	минимумъ
Озимой пшеницы	1	40	—	—
Яровой "	24	16	48	2
Яровой ячмень	40	16	120	0
Кукуруза	1	15	—	—

Посѣвная площадь Ахалкалакскаго уѣзда по сравненію съ 1917 г. сократилась на 68%, т. е. слишкомъ на двѣ трети. Фактически значительная часть уѣзда разорена и лишь теперь начинаетъ возстапавляться.

Общій урожай хлѣбовъ опредѣляется въ:

Озимой пшеницы 2.156 пуд.

Яровая пшеница	67.582 пуд.
Ячменя	113.342 „
Кукурузы	237 „
<hr/>	
	183.317 пудовъ.

Общiе итоги по Тифлисской губ.

Всѣхъ хлѣбовъ уродилось:

Въ Горійскомъ уѣздѣ	1.488.734 пуд.
„ Душетскомъ „	394.348 „
„ Тіонетскомъ „	185.058 „
„ Телавскомъ „	707.269 „
„ Сигнахскомъ „	2.701.493 „
„ Борчалинск. „	698.074 „
„ Тифлисскомъ „	518.992 „
„ Ахалцихскомъ „	276.578 „
„ Ахалкалакск. „	183.317 „

Итого въ Тифлисской губерніи 7.154.863 пуда.

На обѣмяненіе необходимо:

Горійскому уѣзду	533.386 пуд.
Душетскому „	111.409 „
Тіонетскому „	88.418 „
Телавскому „	179.435 „
Сигнахскому „	299.447 „
Борчалинск. „	460.155 „
Тифлисскому „	192.408 „
Ахалцихск. „	99.433 „
Ахалкалакск. „	188.656 „

Итого . 2.182.747 пудовъ.

На прокормленіе населенія, считая по 15 пудовъ на душу городского населенія:

		Душъ сел. населенія	Душъ гор. населенія	всего хлѣ- бовъ пуд.
Горійскій	уѣздъ	189.184	32.667	3.229.764
Душетскій	„	66.066	1.317	1.006.794
Тіонетскій	„	39.578	—	593.670

	Душъ сел. населенія	Душъ гор. населенія	всего хлѣ- бовъ пуд.
Телавскій	64.470	9.574	1.081.938
Сигнахскій	112.042	8.031	1.777.002
Борчалинскій	122.674	—	1.840.110
Тифлиссскій уѣздъ безъ Тифлиса	88.504	1.361	1.343.892
Тифлисъ	—	261.865	3.142.380
Ахалцихскій уѣздъ	65.927	10.210	1.111.425
Ахалкалакскій	93.045	5.080	1.456.635

Итого . . . 841.490 д. 317.173 д. 16.583.610 п.

На прокормъ зерно-фуражемъ лошадей, считая въ среднемъ по 7 пудовъ въ годъ на лошадь:

	лошадей	пуд. зерна
Горійскій уѣздъ	2.954	20.678
Душетскій "	4.121	28.847
Тіонетскій "	7.106	49.742
Телавскій "	3.668	25.676
Сигнахскій "	7.783	54.481
Борчалинскій уѣздъ	10.733	75.131
Тифл. уѣз. (безъ Тифлиса)	8.621	60.346
Тифлисъ	2.282	15.964
Ахалцихскій уѣздъ	2.262	15.834
Ахалкалакскій "	7.910	55.370

Итого . 57.440 лошадей 402.080 пуд. зер.

За вычетомъ зерна на сѣмена, потребленія жителей и зерно-фуража по каждому уѣзду остается или не хватаетъ всего урожая.

	дефицитъ	излишекъ.
Горійскій уѣздъ	2.277.371 пуд.	—
Душетскій "	782.703	—
Тіонетскій "	485.455	—
Телавскій "	589.881	—
Сигнахскій "	—	570.563 пуда.
Борчалинскій "	1.677.322	—
Тифлиссскій " (безъ Тифлиса)	1.077.655	—

	дефицитъ	излишекъ
Тифлисъ	3.293.344	—
Ахалцихскій уѣздъ	950.114	—
Ахалкалакскій „	1.517.344	—

Итого 12.657.189 пуд. 570.563 пуда.

Общій дефицитъ хлѣбовъ по всей Тифлисской губ. равняется 12.086.626 пудовъ.

М. Лядовъ.

(Продолженіе слѣдуетъ).

Основные задачи земской агрономической работы.

(Продолженіе*).

V. Популяризація сельскохозяйственныхъ знаній.

Введеніе института участковой агрономіи, требующаго, помимо агрономовъ съ высшимъ образованіемъ, также и многочисленныхъ работниковъ низшихъ категорій—инструкторовъ, старостъ, техниковъ и т. д., должно создать усиленный спросъ на лицъ, получившихъ хотя-бы низшее сельскохозяйственное образованіе или даже лишь практически подготовленныхъ къ простѣйшей агрономической работѣ. Результатомъ этого неминуемо должно быть исключительное обостреніе наблюдавшагося и ранѣе (какъ въ Россіи, такъ и въ Грузіи) явленія: лица, окончивающія низшія сельскохозяйственныя школы,—основной цѣлью которыхъ является сообщеніе дѣтямъ земледѣльцевъ знаній, необходимыхъ для рациональной постановки собственнаго хозяйства,—въ подавляющемъ большинствѣ не возвращаются на свою землю, а поступаютъ на представляющуюся имъ болѣе привлекательной „службу“ въ земскихъ или правительственныхъ агрономическихъ организаціяхъ. Борются съ этимъ, по существу весьма нежелательнымъ, явленіемъ въ реальной обстановкѣ современности пѣтъ почти никакой возможности и съ нимъ необходимо считаться, какъ съ неизбежнымъ зломъ. Вслѣдствіе этого, роль даже низшихъ сельскохозяйственныхъ школъ (не говоря уже о среднихъ) въ дѣлѣ непосредственнаго распространенія агрономическихъ

*) См. Кавк. Городъ“ №№ 11—19.

знаній въ народѣ представляется совершенно ничтожной и вся эта громадная работа должна лечь всецѣло на земскій агрономическій персоналъ. О колоссальной важности этой задачи распространяться не приходится—ясно, что проведеніе въ толщу земледѣльческаго населенія улучшенныхъ приѣмовъ сельскаго хозяйства представляетъ основную цѣль самаго существованія агрономическихъ организацій. Исполнѣ естественно поэтому, что въ работѣ общественныхъ агрономовъ мѣропріятія по внѣшкольному распространенію сельскохозяйственныхъ знаній всюду занимаютъ выдающееся, первое мѣсто, во многихъ-же странахъ одной этой задачей исчерпывается вся дѣятельность агрономическихъ организацій, какъ мѣстныхъ, такъ и правительственныхъ.

Типичнымъ и общезвѣстнымъ примѣромъ подобнаго широкаго развитія внѣшкольнаго сельско-хозяйственнаго образованія является организація агрономической помощи населенію въ Италіи. Здѣсь эта работа выполняется, такъ называемыми, „странствующими кафедрами земледѣлія“, представляющими, по существу, нѣчто весьма сходное съ російскимъ институтомъ участковой агрономіи. Каждая „кафедра“, обслуживающая районъ, приблизительно, равный среднему агрономическому участку, состоитъ въ завѣдываніи профессора (агронома), имѣющаго одного или нѣсколькихъ ассистентовъ. Въ основѣ дѣятельности кафедръ лежитъ широкая и разносторонняя просвѣтительная работа: устройство въ различныхъ пунктахъ района популярныхъ лекцій, послѣ которыхъ происходитъ собесѣдованіе со слушателями-земледѣльцами, организація временныхъ курсовъ по сельскому хозяйству и экскурсій въ образцовыя хозяйства, устройство показательныхъ участковъ и т. д. Организованныя съ такими задачами, кафедры земледѣлія быстро завоевали интересъ и довѣріе населенія и общественныхъ учрежденій, а финансовая поддержка Министерства Земледѣлія еще болѣе способствовала развитію этого полезнаго института; въ результатѣ вмѣсто одной кафедры, возникшей въ 1886 г., мы находимъ къ 1911 году уже 207 кафедръ, изъ которыхъ многія имѣютъ по нѣсколько отдѣленій.

Громадная роль популяризаціи сельскохозяйственныхъ знаній въ дѣлѣ прогресса хозяйства признана также въ Соединенныхъ Штатахъ Сѣверной Америки, гдѣ въ этой области ведется колоссальная по объему и чрезвычайно интересная, по примѣняемымъ методамъ работа, съ которой мы познакомимся ниже при разсмотрѣніи отдѣльныхъ приѣмовъ популяризаціи сельскохозяйственныхъ знаній внѣшкольнымъ путемъ.

Наибольше простой и наиболее широко распространенной формой насаждения сельскохозяйственных знаний в народѣ, принятой в обиходѣ и русскаго участкаго агронома и руководителей итальянскихъ кафедръ земледѣлія, являются *чтенія*. Насколько популярна эта сторона земской агрономической работы в Россіи, видно изъ цифровыхъ данныхъ: в 1905 году чтенія устраивались только в 85 пунктахъ при 31600 слушателяхъ, къ 1908 г. число пунктовъ, гдѣ были чтенія, дошло до 415 при 48000 слушателей, а в слѣдующіе годы, благодаря усиленной матеріальной поддержкѣ Департамента Земледѣлія, начинается неудержимый ежегодный ростъ, какъ числа пунктовъ чтеній (в 1909—1964, в 1910—2491, в 1911—6429 и в 1912—11162), такъ и числа слушателей (превысившаго в 1912 году миллионъ!). Насколько интенсивно велась этого рода работа в нѣкоторыхъ, наиболее прогрессивныхъ в агрономическомъ отношеніи земствахъ, видно изъ того, что Полтавское земство провело чтенія в 1912 году почти в 2000 отдѣльныхъ пунктахъ губерніи, Харьковское—в 650, Херсонское—500 и т. д.

Основной особенностью описываемыхъ чтеній служить то, что они имѣютъ цѣлью познакомить слушателей—земледѣльцевъ съ тѣмъ или инымъ отдѣльнымъ вопросомъ техники или организациі хозяйства. Темы ихъ, конечно, варьируютъ в весьма широкихъ предѣлахъ в зависимости отъ потребностей и нуждъ даннаго района; обычно избираются наиболее интересующіе хозяевъ вопросы, если по нимъ могутъ быть даны вполне опредѣленные и ясныя указанія, не вызывающія в слушателяхъ сомнѣній. Чрезвычайно важнымъ условіемъ полезности и успѣшности чтеній служить умѣніе лектора излагать мысли простымъ языкомъ, что кажется на первый взглядъ очень нетруднымъ, на практикѣ же нерѣдко прекрасный, знающій агрономъ оказывается нигде не годнымъ популяризаторомъ, неумѣющимъ передать своихъ знаний земледѣльцу в достаточно для него понятной и убѣдительной формѣ. В Италіи, при выборѣ профессоровъ странствующихъ кафедръ земледѣлія, на эту сторону дѣла обращается исключительное вниманіе и кандидаты в профессора подвергаются специальному испытанію—читая пробныя лекціи в присутствіи особой компетентной комиссіи, причемъ окончательное избраніе происходитъ только по выслушаніи лекцій всѣхъ кандидатовъ.

Весьма полезнымъ дополненіемъ сельскохозяйственныхъ чтеній, практикующимся почти всегда, служатъ устраиваемыя лекторомъ непосредственно послѣ чтенія *собесѣдованія* со слушателями на затронутую чтеніемъ тему. При этомъ разъясняются возникающія у

слушателей сомнѣнія, даются дополнительные разъясненія, разбираются конкретные примѣры изъ мѣстной сельскохозяйственной жизни и т. д. Значеніе этихъ бесѣдъ двоякое: съ одной стороны они даютъ возможность каждому слушателю вполне уяснить себѣ содержаніе чтенія, съ другой—лекторъ имѣетъ случай провѣрить впечатлѣнія, произведенное чтеніемъ на слушателей и, на основаніи этого, судить—насколько данная тема соотвѣтствуетъ интересамъ мѣстныхъ хозяевъ и насколько удачно она имъ изложена. Нерѣдко агроному удастся здѣсь же, при собесѣдованіи, наблюдать практическіе результаты своей пропаганды—въ видѣ изъясненія нѣкоторыми участниками бесѣды готовности слѣдовать практическимъ его указаніямъ. Еще болѣе велика роль такихъ бесѣдъ въ дѣлѣ сближенія агронома съ населеніемъ: обѣ стороны имѣютъ возможность узнать и понять другъ друга.

При всей полезности чтеній и связанныхъ съ ними бесѣдъ, они имѣютъ и существенныя отрицательныя черты, въ значительной степени умаляющія ихъ значеніе. Непривычныя къ длительному умственному направленію слушатели скоро утомляются и поэтому, чтенія должны быть краткими (не больше одного часа), а изъ этого естественно вытекаетъ извѣстная отрывочность сообщаемыхъ свѣдѣній и трудность, почти невозможность дать слушателямъ что-либо законченное. Съ другой стороны, крупнымъ минусомъ чтеній является случайность и непостоянство состава аудиторіи, не дающее возможности ссылаться на предыдущія чтенія въ послѣдующихъ.

Эти коренные недостатки эпизодическихъ чтеній по отдѣльнымъ вопросамъ вызвали къ жизни устройство болѣе или менѣе продолжительныхъ *сельскохозяйственныхъ курсовъ* для взрослога земледѣльческаго населенія. По своей программѣ курсы могутъ быть раздѣлены на двѣ категоріи: общіе и спеціальныя. Первые преслѣдуютъ ознакомленіе слушателей съ общими теоретическими основами сельскаго хозяйства въ его цѣломъ и обширность этихъ заданій влечетъ за собою значительную пестроту программы. Благодаря этому и обилію сообщаемыхъ теоретическихъ знаній, такого рода курсы оказываются непосильными для земледѣльца, не всегда даже грамотнаго, почему въ послѣднее время въ земской Россіи общіе сельскохозяйственныя курсы отошли на задній планъ, уступивъ первенство курсамъ спеціальнымъ. Послѣдніе, въ отличіе отъ общихъ курсовъ, преслѣдуютъ цѣль не только сообщить теоретическія знанія, но въ особенности—дать слушателямъ чисто практическія указанія въ одной опредѣленной отрасли хозяйства. Въ нѣкоторыхъ случаяхъ, бла-

годаря неправильному пониманію дѣла, агрономы позволяютъ даже второй задачѣ совершенно поглотить первую, причемъ считается достаточнымъ дать слушателямъ готовые рецепты, совершенно не сообщая имъ теоретическихъ обоснованій ихъ. Подобное отношеніе къ дѣлу надо признать въ корнѣ неправильнымъ, такъ какъ чрезвычайно важно, чтобы земледѣлецъ примѣнялъ тѣ или иныя улучшенія въ своемъ хозяйствѣ вполне сознательно, разбираясь во всей обстановкѣ хозяйства, а не слѣдовалъ слѣпо указаніямъ агронома, возлагая на послѣдняго всю отвѣтственность за результаты.

Программы специальныхъ курсовъ включаютъ въ себя только определенную отрасль сельскаго хозяйства—полеводство, садоводство, животноводство и т. п., причемъ является возможность болѣе глубокой и разносторонней разработки затрагиваемыхъ вопросовъ. Въ то-же время, большимъ плюсомъ специальныхъ курсовъ является подборъ слушателей, наиболѣе интересующихся именно данной отраслью хозяйства и приходящихъ съ определенной цѣлью—получить руководящія указанія. Изъ сказаннаго ясно, какое большое значеніе имѣетъ организація при специальныхъ курсахъ различнаго рода практическихъ занятій, гдѣ слушатели знакомятся съ рекомендуемыми орудіями и уходомъ за ними, съ тѣми или иными приемами культуры и т. д.

Значеніе курсовъ, какъ общихъ, такъ въ особенности специальныхъ, въ дѣлѣ насажденія въ деревнѣ улучшеннаго сельскаго хозяйства—громадно. Главная роль ихъ заключается въ созданіи многочисленнаго кадра сознательныхъ хозяевъ, служащихъ наилучшими проводниками сельскохозяйственнаго прогресса въ деревнѣ, тѣми опорными пунктами, которые такъ необходимы агроному при его работѣ. Бывшіе курсисты обычно вводятъ у себя въ хозяйствѣ тѣ улучшенія, о которыхъ они слышали на курсахъ, и тѣмъ самымъ создаютъ цѣлую сѣть участковъ, на которыхъ демонстрируется всему населенію полезная роль тѣхъ или иныхъ улучшенныхъ приемовъ веденія хозяйства. Калужская губернская земская управа въ одномъ изъ своихъ докладовъ по агрономическому отдѣлу отмѣчаетъ, что земскимъ агрономамъ „при разъѣздахъ по губерніи чисто приходится встрѣчаться съ бывшими куренстами и убѣждаться, что послѣдніе почти вездѣ являются пионерами въ дѣлѣ проведенія въ крестьянское хозяйство агрикультурныхъ улучшеній“.

Очень важной стороною организаціи, какъ чтеній и бесѣдъ, такъ и курсовъ, является обезпеченіе ихъ различными *учебными пособіями* для демонстраціи на лекціяхъ въ цѣляхъ ихъ оживленія и

приданія, наглядности преподаваемымъ вопросамъ; общеизвѣстно, насколько важны для закрѣпленія въ памяти слушателей тѣхъ или иныхъ положеній зрительныя впечатлѣнія; кромѣ того, многіе вопросы совершенно не могутъ быть изложены въ общепонятной формѣ безъ демонстраціи рисунковъ, моделей и т. п. Въ Россіи, не говоря уже объ европейскихъ странахъ и Сѣверной Америкѣ, положеніе агронома—лектора въ этомъ отношеніи довольно благопріятно, такъ какъ Департаментомъ Земледѣлія, нѣкоторыми губернскими земствами, сельскохозяйственными обществами и частными фирмами выпущены цѣлыя серіи разнообразныхъ учебныхъ пособій, предназначенныхъ спеціально для сельскохозяйственныхъ чтеній и курсовъ; имѣются стѣнные таблицы, коллекціи сѣмянъ, гербаріи культурныхъ растений и сорныхъ травъ, коллекціи образцовъ почвъ, вредныхъ насекомыхъ, модели разнаго рода, діапозитивы для проекціонныхъ фонарей и даже спеціально сельскохозяйственныя кинематографическія ленты. Не то въ Грузіи, гдѣ значительная часть этихъ пособій непримѣнима, благодаря инымъ условіямъ хозяйства, а пособия мѣстнаго характера совершенно отсутствуютъ. Конечно, изданіе пособій дѣло на столько крупное и серьезное, что къ его организаціи должны быть привлечены лучшія научныя агрономическія силы и всего цѣлесообразнѣе предоставить его Министерству Земледѣлія, но послѣднее легче всего можетъ сдѣлать это въ коопераціи съ земствами; наиболее правильнымъ представляется организація производства пособій центральнымъ земскимъ органомъ при непосредственномъ участіи Министерства Земледѣлія.

Наряду съ пропагандой агрикультурныхъ мѣропріятій живымъ словомъ въ чтеніяхъ и курсахъ слѣдуетъ поставить распространеніе сельскохозяйственныхъ знаній путемъ *печатнаго слова*. Обычная практика чтеній и курсовъ такова, что по окончаніи ихъ слушателямъ раздаются листки и брошюры съ краткимъ изложеніемъ тѣхъ же вопросовъ, чтобы дать возможность слушателямъ обновить въ своей памяти содержаніе лекцій и имѣть всегда подъ руками источникъ для справокъ техническаго характера. Помимо такого, вспомогательнаго значенія популярныхъ сельскохозяйственныхъ изданій, имъ принадлежитъ и очень крупная самостоятельная роль въ дѣлѣ проведенія агрономическихъ знаній въ земледѣльческую среду.

Типы популярныхъ изданій довольно разнообразны, въ зависимости отъ поставленныхъ въ каждомъ частномъ случаѣ задачъ. По формѣ своей они распадаются на листовки (плакаты) и брошюры. Первые, по большей части, носятъ или чисто-агитаціонный ха-

рактерь, обращая вниманіе хозяевъ на необходимость принятія той или иной мѣры (въ такихъ случаяхъ листовки часто носятъ строго сезонный характеръ, будучи приурочены къ опредѣленному моменту), или же содержать въ сжатомъ видѣ техническія указанія по какому-либо частному вопросу хозяйства. Особенное развитіе получили листовки и плакаты при пропагандѣ мѣръ борьбы съ различными вредителями сельскаго хозяйства, причемъ важную роль играютъ и сезонные листки и плакаты по отдѣльнымъ вопросамъ. Что касается брошюръ, то они содержатъ, обыкновенно, болѣе цѣльное, съ краткими теоретическими обоснованіями, освѣщеніе какого-либо вопроса, а иногда и извѣстной серіи вопросовъ, давая въ то-же время и непосредственныя техническія указанія.

Исключительнаго развитія популярная сельскохозяйственная литература достигла въ Сѣверной Америкѣ, гдѣ ежегодно выпускаются десятки милліоновъ экземпляровъ популярныхъ изданій разнообразныхъ категорій, разбрасываемыхъ по всей странѣ и проникающихъ въ самые глухіе уголки.

Громадный спросъ на популярную агрономическую литературу, создавшійся въ Россіи въ связи съ развитіемъ участковой агрономіи, вызвалъ появленіе массы общественныхъ (главнымъ образомъ, земскихъ) правительственныхъ и частныхъ изданій этого рода. То, почти неограниченное, довѣріе къ печатному слову, которое такъ характерно для крестьянства, заставляетъ отнести ко всякаго рода популярной литературѣ, предназначенной для широкаго распространенія въ народѣ, съ особыми строгими запросами. Эти изданія должны быть, во-первыхъ, строго согласованы съ современными данными науки; затѣмъ, въ нихъ очень важно соблюсти необходимое равновѣсіе между теоретическими основами вопроса и рекомендуемыми на основаніи теоріи практическими мѣрами, чтобы не получилось ни отвлеченное разсужденіе, бесполезное для хозяина—практика, ни голый техническій рецептъ, примѣняемый хозяиномъ безъ его пониманія; наконецъ, крайне существенно и въ то-же время чрезвычайно трудно изложить матеріалъ простымъ, легко понятнымъ языкомъ, не вдаваясь въ ненужную вульгарность и грубость. Вотъ эти-то соображенія заставили русскіе агрономическіе круги обратить на популярную сельскохозяйственную литературу исключительно серьезное вниманіе, такъ какъ указанный спросъ на нее вызвалъ, между прочимъ, появленіе массы макулатуры, не только бесполезной, но нерѣдко положительно вредной для дѣла распространенія сельскохозяйственнаго прогресса. Разработку этого вопроса прицѣло на себя

Вольное Экономическое Об-во, организовавшее въ началѣ текущаго десятилѣтія специальную комиссію по просмотру и рецензированію популярной сельскохозяйственной литературы, съ тѣмъ, чтобы рецензіи этой комиссіи, въ составъ, которой вошли лучшіе специалисты по различнымъ отраслямъ агрономіи, служили руководствомъ земствамъ и агрономамъ при приобрѣтеніи литературы. На этомъ фактѣ мы остановимся потому, что для Грузіи вопросъ о популярной сельскохозяйственной литературѣ стоитъ особенно остро: здѣсь ее почти нѣтъ и передъ агрономами стоитъ задача ея созданія. Острая нужда въ листкахъ и брошюрахъ можетъ вызвать къ жизни изданіе ихъ отдѣльными земствами собственными силами и средствами, что можетъ отзываться очень неблагоприятно на качествахъ литературы, такъ какъ ко всѣмъ трудностямъ составленія хорошей популярной брошюры, или плаката, какіе указаны выше для Россіи, здѣсь присоединяются еще слабая изученность всѣхъ условій мѣстнаго сельскаго хозяйства и неразработанность технической терминологіи на грузинскомъ языкѣ. Поэтому, слѣдуетъ настоятельно рекомендовать отдѣльнымъ земствамъ воздержаться отъ сепаратнаго изданія популярной литературы, все дѣло изданія которой должно быть сосредоточено, безусловно, въ Министерствѣ Земледѣлія, располагающемъ необходимыми компетентными специалистами по всѣмъ вопросамъ сельскаго хозяйства. Разумѣется, возможно и необходимо установленіе и въ этой области извѣстнаго контакта между Министерствомъ Земледѣлія и земствами (скорѣе всего—Центральнымъ органомъ земствъ), но важно съ самаго начала поставить дѣло изданія популярной литературы на такой путь, который гарантировалъ бы наибольшую ея доброкачественность.

Что касается путей и способовъ распространенія популярной литературы среди населенія, то, во первыхъ, обширная практика земскихъ органовъ Россіи установила несомнѣнную нежелательность широкой бесплатной ея раздачи. Минусомъ послѣдней является то, что подавляющая масса распространяемой такимъ способомъ литературы не достигаетъ цѣли и она лишь случайно находитъ интересующагося читателя. Напротивъ, очень рекомендуется продажа популярныхъ брошюръ по минимальной цѣнѣ, не покрывающей даже заготовительной ея стоимости; какъ-бы ничтожна ни была цѣна, можно быть увѣреннымъ, что купить брошюру только тотъ, кто дѣйствительно интересуется ею. Само собою разумѣется, что дѣло агронома, знающаго свой участокъ, выяснить всѣхъ тѣхъ хозяевъ, которые проявляютъ интересъ къ улучшенію хозяйства и снабжать ихъ всей литературой бесплатно; значеніе такихъ людей очень велико въ томъ

отношеніи, что они служатъ проводниками пріобрѣтаемыхъ ими знаній въ окружающую крестьянскую среду, всегда относящуюся съ большимъ довѣріемъ къ словамъ своего человѣка, чѣмъ агронома и, вообще, интеллигента.

Слѣдующимъ типомъ распространенія агрономическихъ знаній являются *сельскохозяйственныя выставки*. Обычно роль выставокъ рисуется гораздо болѣе обширной: предполагается, что выставки должны не только способствовать ознакомленію хозяевъ съ различными сторонами техники сельскаго хозяйства и съ возможными результатами примѣненія улучшенныхъ методовъ культуры, но и служить для агрономическаго персонала и земствъ источникомъ свѣдѣній о состояніи мѣстнаго хозяйства, а также выполнять роль временнаго рынка для пріобрѣтенія продуктовъ земледѣлія, живого и мертваго инвентаря. Практика земской Россіи показала, однако, что сельскохозяйственныя выставки наиболѣе продуктивно могутъ быть использованы лишь для цѣлей пропаганды агрономическихъ знаній, причемъ наиболѣе удобнымъ типомъ признаны передвижныя сельскохозяйственныя выставки, включающія въ себя необходимый по мѣстнымъ условіямъ подборъ наглядныхъ учебныхъ пособій и улучшеннаго инвентаря и сопровождающіяся штатомъ лекторовъ. Такого типа передвижныя выставки, представляющія, очевидно, нѣчто вродѣ передвижной школы, завоевали себѣ широкое признаніе среди земскихъ круговъ Россіи, гдѣ многія земства ввели такія выставки въ свою практику въ качествѣ постоянно дѣйствующаго мѣропріятія. Насколько велики могутъ быть результаты передвижныхъ выставокъ доказываетъ данными Калужскаго губернскаго земства, гдѣ такого рода выставку посѣтило до 40 тыс. человѣкъ, причемъ было устроено 484 чтенія и 360 демонстративныхъ работъ съ улучшенными сельскохозяйственными орудіями; въ теченіе лѣтняго періода выставка посѣщала до 60 пунктовъ, оставаясь въ каждомъ 2—3 дня; вся выставка перевозилась съ мѣста на мѣсто на пяти подводахъ и персоналъ ея состоялъ изъ агронома, его помощника и трехъ рабочихъ.

Видоизмѣненіемъ такихъ передвижныхъ выставокъ являются широко практикуемые въ Сѣверной Америкѣ, такъ называемые „институты на колесахъ“—спеціальныя поѣзда-выставки, сопровождаемые штатомъ лекторовъ и курсирующіе по опредѣленному маршруту съ болѣе или менѣе продолжительными остановками въ отдѣльныхъ пунктахъ. Этотъ типъ распространенія знаній привился въ послѣднее время и въ Россіи (на Владикавказской и Московско-

Казанской ж. д.), но онъ практикуется, обычно, не земствами, почему мы на немъ останавливаться не будемъ.

При всѣхъ описанныхъ методахъ распространенія знаній, агрономъ приходитъ въ соприкосновеніе съ населеніемъ только періодически и на короткое, сравнительно, время. Однако, и въ промежуткахъ между описанной работой, дѣятельность его въ смыслѣ пропаганды не должна, да и не можетъ, прерваться ни на одинъ день, такъ какъ вездѣ, гдѣ бы онъ ни былъ, къ нему идутъ хозяева за тѣмъ или инымъ агрономическимъ совѣтомъ. *Консультативная дѣятельность* земскаго агронома можетъ съ полнымъ основаніемъ считаться главнымъ содержаніемъ всей его работы. Круинымъ плюсомъ этого рода распростраенія сельскохозяйственныхъ знаній является то, что каждый хозяинъ приходитъ съ опредѣленнымъ, очевидно, остро его интересующимъ запросомъ, отвѣтъ на который можетъ быть игнорированъ, не выполненъ, но не будетъ забытъ. Въ подавляющемъ большинствѣ случаевъ, конечно, подаваемые при консультации индивидуальныя совѣты, по возможности, исполняются, такъ какъ само собою очевидно, что идутъ по собственной инициативѣ за совѣтомъ тѣ хозяева, въ глазахъ которыхъ агрономъ завоевалъ довѣріе.

Такъ какъ консультацию сплошь и рядомъ оказывается невозможно, да и нежелательно—съ точки зрѣнія агрономической пропаганды, ограничить сообщеніемъ категорическихъ, рецептурныхъ свѣдѣній, то она нерѣдко превращается въ бесѣду и даже цѣлую лекцію. Польза такихъ импровизированныхъ бесѣдъ и лекцій особенно велика потому, что возникаютъ они по запросамъ самихъ хозяевъ и затрагиваютъ, слѣдовательно, наиболѣе интересующіе ихъ въ данный моментъ вопросы. Само собою разумѣется, что агрономъ при консультации долженъ располагать всѣми необходимыми пособиями для поясненія даваемыхъ указаній, т. е. тѣми же пособиями, которыя необходимы ему для лекцій и бесѣдъ, и даже еще болѣе многочисленными, такъ какъ запросы хозяевъ могутъ выдвинуть такіе пункты, которые не предусматривались программами лекцій. Значеніе консультации для самого агронома—какъ путь къ изученію запросовъ и интересовъ мѣстнаго хозяйства, настолько очевидно, что объ этомъ можно не распространяться.

Б. Уваровъ.

(Продолженіе слѣдуетъ).

Мѣстное самоуправленіе на югѣ Россіи.

I. Упорядоченіе земскаго хозяйства. Разгонъ земскихъ управъ; земское законодательство; близость законодателя къ помѣщичьей землѣ. II. Земское положеніе. Расширеніе сферъ административнаго надзора; устраненіе отдѣльныхъ членовъ управъ и цѣлаго состава послѣднихъ; ограниченіе срока продолжительности земскихъ собраній; несомѣстимость должности по назначенію съ званіемъ гласнаго. III. Земскій избирательный законъ. Установленіе цензовъ: осѣдности, возрастнаго до 25 лѣтъ, палогового, образовательнаго или служебнаго срока; двухстепенность выборовъ. IV. Мелкая земская единица. Умолчаніе официальныхъ документовъ о полности земствъ; добровольческая публикація о мелкой земской единицѣ.

I.

Организаціонный періодъ „упорядоченія“ городского хозяйства на Югѣ Россіи почти завершился. Извѣстны итоги выборовъ въ городскія думы на Сѣвер. Кавказѣ — въ Терской обл., Ставропольской губ., Черноморской, на Кубани, въ Крыму; въ настоящее время заканчиваются, или должны по крайней мѣрѣ закончиться муниципальные выборы въ Харьковской, Полтавской и Екатеринославской губ., въ первыхъ числахъ декабря выборы предположены въ Херсонской и Кіевской губ. Если выборы не смогутъ состояться въ нѣкоторыхъ городахъ то только потому, какъ пишетъ „Великая Россія“ (№ отъ 11 ноября), что этому могутъ помѣшать „пабѣги различныхъ шаяекъ“ — особенно въ Екатеринославской губ.

Но такъ или иначе, для російскихъ городовъ Особымъ Совѣщаніемъ при Добрарміи уготовано организаціонное ложе — сперва срокомъ до 1 января 1921 года, а потомъ на 4 года — отъ выборовъ до выборовъ. Принимая во вниманіе серьезность намѣреній нѣкоторыхъ круговъ утвердить въ Россіи „длительную національную диктатуру“, станетъ понятнымъ увѣренность этихъ круговъ въ томъ, что новоизбранныя думы будутъ существовать до начала 1921 года, а такъ же будутъ существовать и впредь на основахъ того же самого „положенія“.

Сейчасъ все вниманіе творцовъ внутренней политики добровольческаго правительства обращено на „упорядоченіе“ земскаго хозяйства. Упорядоченіе это, какъ извѣстно, началось съ того, что въ Крыму, напримѣръ, специальнымъ приказомъ всѣ земскія управы, организованныя еще по закону Врем. Пр-ства, — распускались. Дѣлалось это на основаніи „Правилъ объ упрощенномъ, по исключительнымъ обстоятельствамъ военнаго времени, управленіи губер-

скимъ и уѣзднымъ земскимъ хозяйствомъ". Эти же правила для городовъ предусматривали „возстановленіе послѣднедѣйствовавшихъ управъ (демократическихъ) съ изытіемъ изъ нихъ лицъ, не соответствующихъ своему назначенію". Въ упрощенныхъ же земскихъ правилахъ говорилось, что „составы послѣднедѣйствовавшихъ управъ ставятся на первое мѣсто въ число категорій кандидатовъ въ составъ новыхъ временныхъ управъ".

Редакція сложная, но понятная...

Покойный „Прибой" — органъ крымскихъ организацій с.-д. п. — по поводу роспуска земскихъ управъ писалъ:

„Постановленіе о роспускѣ земскихъ управъ вызываетъ всеобщее изумленіе. Почему город. управы не были распущены, а земскія распускаются? Вотъ первый недоумѣнный вопросъ. Отвѣтъ можетъ быть только тотъ, что законодатели ближе стоятъ къ помѣщичьей землѣ, чѣмъ къ городскимъ домовладѣніямъ. Земскія управы для всѣхъ враговъ демократіи были особенно ненавистны, ибо они были своего рода символомъ крушенія дворянско-сословнаго принципа. Извѣстно, что землевладѣльцы сплошь и рядомъ бойкотировали обложение, установленное демократическими земствами. Гетманъ даже распорядился не платить налоговъ свыше извѣстной суммы обложения съ десятины".

„Близость добровольческаго законодателя къ помѣщичьей землѣ" сказывается, однако, не столько въ дѣйствіяхъ и распоряженіяхъ отрицательныхъ, сколько въ законодательствѣ положительномъ. Для обезпеченія цензовымъ элементамъ вліянія въ земскомъ самоуправленіи Особое Совѣщаніе прибыгло къ сложнымъ, но радикальнымъ мѣрамъ. Земское положеніе и законъ о порядкѣ выборовъ въ земства уже выработаны, получили утвержденіе ген. Деникина и опубликованы въ „собраніи узаконеній и распоряженій правительства". Къ сожалѣнію текста этихъ важныхъ законодательныхъ актовъ здѣсь, въ Тифлисѣ, не получено, но въ добровольческой печати въ многочисленныхъ статьяхъ и замѣткахъ передается и комментируется ихъ содержаніе.

II.

По мнѣнію добровольческой печати (напр. М. Ржевусскій въ Харьковскомъ „Южн. Кр.") — съ внѣшней стороны, въ отношеніи расположенія матеріала и въ смыслѣ кодификаціонномъ, касающемся систематизаціи статей, — старое земское положеніе подверглось весьма коренной переработкѣ. Внесено не мало редакціонныхъ попра-

вокъ и деталізаціи въ отдѣльныхъ статьяхъ положенія, въ стремленіи болѣе точнаго опредѣленія границъ компетенціи земскихъ учрежденій. Въ нѣкоторыхъ случаяхъ такая переработка внесла дѣйствительно большую ясность и опредѣленность въ изложеніи статей. Но сущность содержанія земскаго положенія, по мнѣнію тѣхъ же комментаторовъ, „осталась въ общемъ безъ измѣненія“.

Съ послѣднимъ утвержденіемъ нельзя никакъ согласиться, оперируя даже тѣмъ матеріаломъ, который приводится въ газетахъ.

Такъ, въ новое земское положеніе введена ст. 53, устанавливающая право надзора администраціи не только за законностью, но и за цѣлесообразностью постановленій земскихъ собраний: „Въ случаѣ признанія губернаторомъ постановленія зем. собранія законнымъ, но неправильнымъ по существу, ему предоставляется право приостановить таковое и предложить зем. собранію вновь его пересмотрѣть, причемъ для дѣйствительности новаго рѣшенія требуется квалифицированное большинство“.

Далѣе новшествомъ является предоставленіе губернатору право въ мѣстностяхъ, состоящихъ на военномъ положеніи, въ случаѣ неудовлетворенія земствомъ какой-либо военной потребности—самостоятельно принимать мѣры къ восстановленію нарушеннаго порядка.

9 статей (86—94) въ новомъ земскомъ положеніи составляютъ „подробно и тщательно разработанный“ отдѣлъ объ отвѣтственности должностныхъ лицъ, какъ по выборамъ, такъ и по приглашенію. Къ сожалѣнію текстъ этихъ статей не приводится; указано только, что въ новомъ положеніи предусматриваются случаи устраненія (очевидно губернаторомъ), какъ отдѣльныхъ членовъ управъ, такъ и полныхъ составовъ ихъ. Въ послѣднемъ случаѣ предсѣдатель зем. собранія, на основаніи увѣдомленія губернатора, немедленно созываетъ земское собраніе для избранія временнаго состава управы, а самъ до созыва собранія вступаетъ въ исполненіе обязанностей предсѣдателя управы.

Въ порядокъ избранія должностныхъ лицъ земскаго управленія такъ же введены нѣкоторыя новшества: согласно ст. 43 требуется посылка избраннымъ увѣдомленія объ избраніи и полученіе отъ нихъ подтверждающаго отвѣта.

Интересно, по своему принципиальному значенію, ст. 84, которая гласитъ: „пробываніе въ должности, назначеніе на которую производится распоряженіемъ зем. управы или предсѣдателя ея, несоизмѣстимо съ несеніемъ обязанности гласнаго въ соответствующемъ земск. собраніи“. Аналогичная, между прочемъ, статья имѣется въ городскомъ

положеніи. Этотъ вопросъ возбуждалъ споры еще и до революціонное время, при чемъ сенатъ очень настойчиво и опредѣленно высказывался за полную совместиость состоянія на службѣ въ земствѣ по приглашенію и земскимъ гласнымъ по выборамъ.

Въ порядкѣ созыва чрезвычайныхъ собраній въ особо важныхъ случаяхъ, когда для законности собранія не требуется кворума, внесена „большая опредѣленность“—по мнѣнію добровольческихъ комментаторовъ: теченіе срока такого собранія начинается со дня получения управой увѣдомленія губернатора объ установленіи „наличія чрезвычайныхъ обстоятельствъ“.

Изъ стараго земскаго положенія (1890 г.) извлечено ограниченіе срока продолжительности земскихъ собраній: для губернскихъ 20 дней, для уѣздныхъ 10 дней. Срокъ этотъ можетъ быть продленъ по постановленію собранія, принятому большинствомъ $\frac{2}{3}$ присутствующихъ—для губернскаго собранія на 10 дней и для уѣзднаго на 5 дней. Глухо сказано: усилены репрессіи для гласныхъ за непосѣщеніе земскихъ собраній...

Изъ другихъ замѣтныхъ измѣненій и дополненій можно указать на слѣдующія:

По отдѣлу народнаго образованія въ новой редакціи завѣдываніе въ „учебномъ“ отношеніи училищами и учебными заведениями передѣлано „въ указанныхъ въ законѣ предѣлахъ и въ учебно-воспитательномъ“. Перечисленіе обязанностей, возлагаемыхъ на земство въ этой области, есть только регламентація того, что земства и такъ фактически дѣлали: „устройство дѣтскихъ садовъ, площадокъ, курсовъ, чтеній экскурсій, изданіе періодическихъ органовъ печати, попеченіе объ охранѣ достопримѣчательности мѣстности и природы, а также сооруженій и памятниковъ искусства“.

Аналогично съ городовымъ положеніемъ введены и въ земское положеніе статьи, возлагающія на земство попеченіе объ устройствѣ храмовъ и учрежденій, имѣющихъ цѣлью „поднятіе нравственности сельскаго населенія и мѣры борьбы противъ пьянства и непотребства“.

Въ области страхового дѣла функціи земства расширены предоставленіемъ ему права вести операціи по страхованію жизни.

Наконецъ, въ земское положеніе введено требованіе объ обязательности оказанія чинами администраціи и государственной стражи содѣйствія земскимъ учрежденіямъ при проведеніи ими своихъ мѣропріятій.

III.

Таковы измѣненія, внесенныя въ земское положеніе добровольческими законодателями. Во-первыхъ—перечень приведенныхъ здѣсь измѣненій и дополненій нельзя считать исчерпывающимъ. Не говорится въ этомъ перечнѣ ни слова о порядкѣ составленія и утвержденія земскихъ смѣтъ и раскладокъ, вообще о правахъ земствъ въ области финансовой. Но уже то, что приведено здѣсь, является достаточно характернымъ.

Если все таки новое земское положеніе вышло изъ нѣдръ Особаго Совѣщанія въ такомъ, сравнительно, „мягкомъ“ видѣ, то только потому, что приняты надлежащія мѣры къ обезпеченію въ органахъ земскаго управленія вліянія цензовыхъ элементовъ.

Въ основу закона о порядкѣ выборовъ въ земства положены тѣ же ограниченія, что и въ законѣ о выборахъ въ городскія думы: 25-лѣтній возрастной цензъ и 2-лѣтній цензъ осѣдности. Но для участія въ земскихъ выборахъ введенъ и налоговой цензъ—выбирать могутъ только платящіе земскій налогъ.

Далѣе система выборовъ намѣчается двухстепенная: населеніе избираетъ выборщиковъ, выборщики—уѣздныхъ гласныхъ; наконецъ для части лицъ, подлежащихъ выбору въ гласные, устанавливается значительный образовательный цензъ или служебный стажъ: уѣзды разбиваются на равные округа, каждый округъ избираетъ по 10 гласныхъ, изъ которыхъ 7 изъ общаго числа избирателей, а три—либо изъ имѣющихъ высшее образованіе, либо изъ лицъ, служившихъ не менѣе 6 лѣтъ въ земскихъ управахъ, либо изъ представителей юридическихъ лицъ, напримѣръ, кооперативовъ и т. д.

Такимъ образомъ треть голосовъ прямо отнимается у крестьянъ въ земскихъ собраніяхъ. Изъ остальныхъ двухъ третей голосовъ не мало будетъ отнято отъ крестьянъ системою другихъ цензовъ—рогатокъ, а такъ же и общею полицейско-административною атмосферой, въ которой будутъ происходить по крайней мѣрѣ первые земскіе выборы. Если въ городахъ, гдѣ рабочий классъ все—таки болѣе организованъ, и гдѣ сохранились хоть нѣкоторые остатки организацій, могущихъ вліять на избирателей—выборы закончились побѣдою домовладѣльцевъ и политическихъ группировокъ „За Единую Недѣлимую“—то чего можно ожидать отъ выборовъ въ деревняхъ, находящихся фактически во власти представителей „государственной стражи“.

Украинскія же деревни охвачены пожаромъ возстанія—объ организаціи выборовъ тамъ не приходится и говорить.

IV.

Два слова о мелкой земской единицѣ.

Во всѣхъ официальныхъ документахъ и заявленіяхъ по земскимъ вопросамъ имѣются указанія только объ уѣздномъ и губернскомъ земствѣ, о волостномъ же—ни слова. Какъ будто самая мысль о немъ безмолвно и разъ навсегда погребена нынѣшними „хозяевами“ и „устроителями“ російской жизни.

Только недавно въ одной вліятельной газетѣ мнѣ попалась статья о волостномъ земствѣ пѣкоего „писателя изъ народа“ Ив. Наживина, специальность котораго теперь—объясняется, почему російская интеллигенція поправѣла и отказалась отъ своихъ старыхъ идоловъ, а такъ же стала писать отъ своего имени патріотическія воззванія къ офицерамъ. Длинная статья этого автора имѣетъ цѣлью доказать, что волостное земство—вредная, непущная затѣя, которой не хотятъ и сами крестьяне.

Аргументація его стара и скучна:

„Деревня опредѣленно не приняла подарка добраго Временнаго Правительства. И вообще отношеніе къ земству было ярко враждебное. Помню, на первомъ митингѣ меня буквально чуть не разорвали, когда я заговорилъ о земствѣ.

—Будя!.. Довольно этихъ земствовъ!.. Попили нашей кровушки!.. Раньше то всѣми дѣлами волости вертѣлъ одинъ старшина съ писаремъ и стоило намъ это всего какую-нибудь тысячу цѣлковыхъ въ годъ, а теперь, черти паршивые, навдумывали какихъ-то председателей, да членовъ добрый десятокъ, да всѣмъ имъ, дьяволамъ, плати жалованье, да суточные какія-то, да красть будутъ ужъ не въ двѣ, а въ двадцать двѣ руки“... Приводя столь авторитетныя и убѣдительныя мнѣнія „деревни“ о земствѣ, авторъ пишетъ:

„Скажутъ—народъ темень и не цонимаетъ своей пользы. Да это самое, говорю и я. Только я прибавляю, что нельзя заставлять народъ идти впереди себя, нельзя требовать съ мальчика двѣнадцати лѣтъ, чтобы онъ брился и говорилъ басомъ, какъ взрослый. Нельзя брать человека за шиворотъ и требовать отъ него, легонько встряхивая его: „Будь гражданиномъ... будь же гражданиномъ, каналья“!..

Но въ дальнѣйшемъ авторъ приводитъ цѣнные признанія—почему для нихъ нежелательно теперь волостное земство. Эти признанія проливаютъ свѣтъ и на забронированіе „3-хъ изъ 10-ти“ гласныхъ обязательно съ высшимъ образованіемъ:

„И еще нѣкоторый смыслъ имѣло волостное земство въ деревнѣ раньше, когда въ деревнѣ были и помѣщики и интеллигенція,— все же нѣкоторый культурный наметъ на дѣятельности его былъ бы при этихъ условіяхъ, было бы нѣкоторое сдерживающее начало. Но помѣщикъ теперь радикально изъ деревень выкурень и я не думаю, чтобы у него явилась скоро охота возвратиться въ свои родовыя усадьбы: если не крестьяне вообще, то хулигапы, которыхъ въ каждой деревнѣ болѣе чѣмъ достаточно, примутъ мѣры, чтобы онъ тамъ долго не засиживался. У интеллигенціи такъ же въ значительной степени измѣнилось отношеніе къ народу послѣ того, какъ она ближе присмотрѣлась къ его революціоннымъ художествамъ“.

Так. обр. надъ волостнымъ земствомъ видимо поставленъ крестъ.

Д. Кореньевъ.

Х Р О Н И К А.

Главный Комитетъ Союза Городовъ Республики Грузіи.

Исполнительное Бюро Главнаго Комитета съ 8 по 22 ноября имѣло 8 засѣданій, на которыхъ было разсмотрѣно 49 вопросовъ.— По докладу завѣдующаго медико-санитарнымъ отдѣломъ постановлено отпустить 100 тыс. руб. отдѣлу на приобретеніе скинцара.— Въ засѣданіи 11 ноября былъ заслушанъ утвержденный правительствомъ Грузіи проектъ коммисіоннаго договора съ Союзомъ Городовъ по эксплуатаціи Чіатурской (съ прилегающими къ ней Зааланскими лѣсами), Хетской, Лапхутской, Чибатской и Джамутской лѣсныхъ дачъ, при чемъ постановлено: поручить председателю Глав. К-та Н. З. Эліава заключить означенный договоръ на изложенныхъ въ проектѣ основаніяхъ.— Утверждено постановленіе Коммерческаго Бюро Главнаго К-та о выходѣ Союза Городовъ изъ числа членовъ О-ва фабрикантовъ и заводчиковъ.— По докладу бывшаго председателя соединенной коммисіи по снабженію дешевымъ хлѣбомъ постановлено: предложить члену Исп. Бюро Н. И. Фалияеву въ дополненіе къ отчету представить письменныя объясненія о недостаткѣ муки и зерна, а такъ же суммъ, числящихся за подотчетными ли-

цами, и проектъ распредѣленія прибылей.—На содержаніе Центральной Примирительной Камеры, въ дополненіе къ ранѣе ассигнованнымъ 1,000 руб. въ мѣсяць, постановлено ассигновать еще 250 руб. въ мѣсяць.

Контрольный Отдѣлъ. Контрольнымъ отдѣломъ предприняты ревизіи предприятий Союза Городовъ. Такъ, на Авлабарѣ—Верійскомъ районѣ контрольнымъ отдѣломъ обревизованъ кожевенный заводъ, механическія мастерскія и дерево-обдѣлочная мастерская.

Кожевенный заводъ широко развилъ свои операціи и нуждается въ значительномъ расширеніи своего оборудованія. Выдѣлка своихъ кожъ дала положительные результаты. За два послѣднихъ мѣсяца весь запасъ сыромятныхъ и сухосоленныхъ кожъ использованъ и на складъ сдано: хрома—6 кожъ, бараньихъ—72, шевро—9, „черный козель“—23, полувала—70, и юфты—144 кожи. Что касается мастерскихъ завода, то въ данное время продолжаютъ функционировать чувячная, шорная (ремни, чемоданы и пр.) и колодочная мастерскія.

Механическія мастерскія продолжаютъ страдать въ смыслѣ отчетности и бухгалтеріи. Ревизіи наиболѣе цѣннаго матеріала, какъ то покрышекъ и камеръ, дали хорошіе результаты. Покрышки и камеры были перемѣшаны и пришлось ихъ разсортировать и привести въ должный порядокъ. До сихъ поръ не заприходованными остаются запасныя части машинъ.

Деревообдѣлочная мастерская—оставляетъ хорошее впечатлѣніе. Бухгалтерія находится, повидимому, въ опытныхъ рукахъ. Изъ пяти приемоковъ лѣса, сдѣланы уже три (лѣсъ Арутюнова, орѣхъ Мамацева и лѣсъ отъ Комитета Снабженія). Вообще, дѣятельность Деревообдѣлочной мастерской начинаетъ приобретать нѣкоторую извѣстность, обеспечивающую ей хорошія перспективы.

Дѣлая оцѣнку дѣятельности вышеприведенныхъ трехъ учреждений, надо поставить на первое мѣсто Кожевенный заводъ, на второе—Деревообдѣлочную мастерскую и на третье Механическія мастерскія.

По Вокзалъ-Дидубійскому району—за истекшій мѣсяць, какъ и раньше, самую большую работу производилъ Центроскладъ. Особенной интенсивностью работа Центросклада отличалась въ первой половинѣ мѣсяца. Въ это время складъ принималъ съ Товарной станціи и Таможни товары Главнаго Управленія по Снабженію Грузіи. Всего товаровъ за октябрь мѣсяць принято болѣе 70 вагоновъ.

большая часть ихъ поступила на складъ, а другая, средствами Союза Городовъ, транзитомъ, доставлена въ разныя учрежденія въ гор. Тифлисъ. Вся эта работа подъ давленіемъ Главнаго Управленія по Снабженію Грузіи, производилась безъ опредѣленнаго, выработаннаго плана и только теперь работа вводится въ нормальную колею.

Во второй половинѣ мѣсяца, съ окончаніемъ приѣмки правительственныхъ грузовъ, темпъ работъ на складѣ значительно палъ.

На Дидубійскомъ складѣ всѣ работы закончены. Окончена починка бидонновъ, всѣ починенные бидоны приняты, уложены въ рѣшетки и мастерская инженера Блюмберга ликвидирована. Предстоитъ общая ликвидація Дидубійскаго склада и Дидубійской мельницы; передача ея Интендантству будетъ закончена въ нѣсколько дней и только вопросъ о складѣ при мельницѣ остается открытымъ.

По центральному району—какъ крупный дефектъ слѣдуетъ отмѣтить нарушеніе единства кассы въ Типографіи и Бактеріологическомъ Отрядѣ. Въ большинствѣ случаевъ деньги, вырученныя названными учрежденіями, не вносятся въ общую кассу тотчасъ, а расходуются ими и лишь потомъ оформливаются и погашаются авансовыми отчетами и приходными ордерами. До сихъ поръ, ввиду спеціальныхъ условій дѣятельности Типографіи,—этотъ ненормальный порядокъ не могъ быть измѣненъ безъ ущерба для дѣла. Что касается Бактеріологическаго Отряда, то этотъ порядокъ долженъ быть уничтоженъ теперь-же.

Оптовъ-розничныи магазинъ въ общемъ функционируетъ правильно, но бухгалтерія въ немъ нѣсколько отстаетъ.

Тоже можно сказать и объ Аптекарскомъ складѣ.

Дровяной отдѣлъ. По докладу завѣдующаго дровянымъ отдѣломъ Исп. Бюро постановило повысить отпускную цѣну на дрова желѣзнымъ дорогамъ на 170 руб. Рѣшено принять мѣры къ заключенію договоровъ на новыя поставки дровъ и брусевъ съ мелкими земскими единицами.

Медико-Санитарный Отдѣлъ. Врачебно-санитарный совѣтъ одобрилъ первую главу учебника для квалифицированныхъ санитаровъ, составленную д-ромъ Божовскимъ, переводъ учебника на грузинскій языкъ порученъ д-ру Ломаури. На этомъ же засѣданіи рассмотрѣнъ докладъ д-ра Микеладзе о курортномъ вопросѣ; автору поручено обосновать представленную имъ классификацію курортовъ и войти въ контактъ по этому вопросу съ курортною комиссіею при гру-

зинскомъ обществѣ естествоиспытателей и врачей. Сокращенъ штатъ Боржомской бактериологической лабораторіи, и завѣдываніе возложено на д-ра Канделаки. Состоялось совѣщаніе сотрудниковъ Бактеріологовъ, подъ предѣдательствомъ завѣдывающаго и постановлено приступить къ производству систематическихъ изслѣдованій источниковъ водоснабженія г. Тифлиса, ускорить производство тифозной сыворотки и тривакцины, а приготовленіе индивидуальныхъ вакцинъ производить *ex tempore*. Сигнахскою Городскою Управою принята смѣта по неспеціальному оборудованію Сигнахской лабораторіи при содѣйствіи М.-С. Отдѣла, которое и заготовляется въ деревообдѣлочной мастерской С. Г. Кутанская лабораторія передана въ вѣдѣніе Кутанской Городской Управы. Испол. Бюро поручило техническому отдѣлу составить проектъ больничныхъ построекъ въ 20 и 50 кроватей съ остро-заразнымъ, хирургическимъ, родильнымъ и терапевтическимъ отдѣленіями съ амбулаторіею, согласно выработанному врачебно-санитарнымъ совѣтомъ типу больничныхъ построекъ. Закончены переговоры съ Боржомскимъ скипидарнымъ заводомъ; получена санкція Исполнительнаго Бюро на приобрѣтеніе 50 пудовъ скипидара.

Технической Отдѣлъ. По докладу Техническаго Отдѣла Исполнительнымъ Бюро разрѣшено сооруженіе въ г. Хони гидроэлектрической станціи мощностью въ 180 лощ. силъ, изъ которыхъ 100 силъ рассчитаны на подачу энергіи для освѣщенія (достаточно для 4500 лампъ), а 80 силъ—для промышленныхъ цѣлей. $\frac{1}{3}$ потребнаго капитала даетъ Союзъ Городовъ, $\frac{1}{3}$ —городъ Хони и $\frac{1}{3}$ должна быть распределена между мѣстными капиталистами. Къ работамъ Технической Отдѣлъ приступаетъ немедленно.

Для гор. Душета Техническимъ Отдѣломъ составлены проектъ и смѣта городской электрической станціи въ 55 лощ. силъ и при ней мукомольной мельницы на 400—600 пудовъ суточного помола, съ вальцовкой для крупчатки. Мельница приобрѣтается на ходу, по вѣйшей конструкціи. Установка начнется въ ближайшіе дни.

Технической Отдѣлъ составляетъ проектъ расширенія существующей электрической станціи и мельницы въ гор. Телавѣ, переходящихъ къ городскому самоуправленію. По этому дѣлу отдѣломъ командированъ въ Телавъ инж. Москалевскій, для изученія вопроса на мѣстѣ.

Въ ближайшемъ будущемъ Технической Отдѣлъ открываетъ автомобильное сообщеніе Тифлисъ-Душетъ.

Технич. Отдѣломъ разработана подробная программа организаціи дѣла постройки типовыхъ экономическихъ жилищъ въ городахъ. Вопросъ этотъ вносится въ Исполнительное Бюро и противопоставляется домогательствамъ частнаго капитала, предлагающаго Тифлисскому Городскому Самоуправленію взять это дѣло на акціонерныхъ началахъ. На состоявшемся по этому поводу совѣщаніи въ Городской Управѣ, представители Технич. Отдѣла Союза Городовъ сдѣлали інформаціонный докладъ о той работѣ, которая въ этомъ направленіи уже произведена, и настаивали на необходимости организовать это дѣло на муниципальных началахъ. Рѣшеніе вопроса было отложено до разсмотрѣнія его въ Исп. Бюро Союза Городовъ. По докладу отдѣла инж. Бюро постановлено изготовлять тетради двухъ сортовъ, цѣною въ 1 руб. 80 коп. и въ 2 руб.

Рабочіе и служащіе. Въ центроскладѣ Союза Городовъ безъ вѣдома профессиональнаго союза произошла забастовка подденныхъ рабочихъ, вслѣдствіе неуплаты имъ установленной тарифной палатой заработной платы въ 45 р. въ день (получали до 1 октября 35 руб. въ день). Испол. к-тъ служащихъ Союза Городовъ нашель дѣйствія бастовавшихъ рабочихъ неправильными, т. к. конфликтъ могъ быть улаженъ мирнымъ путемъ, и принципиально высказался противъ подобнаго рода выступленій безъ санкции профессиональной организаціи.

Исп. К-томъ организовано посѣщеніе членами союза оперныхъ спектаклей въ Госуд. театрѣ по удешевленнымъ цѣнамъ.

Налаживается понемногу организованное исполнительнымъ комитетомъ снабженіе служащихъ и рабочихъ дровами, дешевыми костюмами, сахаромъ и др. продуктами.

Въ настоящее время заканчивается работа по объединенію союза служащихъ Согора, съ союзомъ служащихъ Тифлискаго городского самоуправления.

Въ связи съ тѣмъ, что въ послѣднее время со стороны предпринимателей по адресу рабочихъ и служащихъ раздаются упреки въ недобросовѣстномъ отношеніи къ работѣ и жалобы на систематическое опаздываніе, Исполнительный К-тъ разослалъ во всѣ предпріятія циркуляръ—воззваніе, призывающее членовъ союза къ дисциплинѣ и аккуратному исполненію своихъ обязанностей.

Организація мѣстныхъ управленій.

Внутренняя неустойчивость органовъ мѣстнаго управленія, гдѣ ни одна партія не опирается на значительное большинство, нагляд-

но выявилась на работѣ *Сухумскаго Городскаго Управленія*, гдѣ дума едва не вынесла постановленіе о самороспускѣ. Сложеніе полномочій членами управы было вызвано по журналу засѣданія Сухумской город. думы тѣмъ, что „въ городъ ходятъ всевозможные слухи по поводу договора о вывозѣ табака. Было дано тремъ лицамъ разрѣшеніе на вывозъ 2 тысячъ пудовъ табака, взамѣнъ чего они должны были привезти сюда сахаръ, муку и мануфактуру. Скоро послѣ ихъ отъѣзда стали ходить слухи о томъ, что договоръ заключенъ невыгодно для города и городской голова взялъ за это известную сумму и подѣлился со всѣми членами управы. Управа, въ настоящемъ составѣ не считая себя виновной, слагаетъ съ себя полномочія, чтобы дума высказала свое отношеніе къ ней новыми выборами“.

Дума, принявъ отставку город. головы, просила членовъ управы продолжать свою работу до производства новыхъ выборовъ. Однако, ввиду категорическаго отказа членовъ управы даже временно пести свои обязанности, дума избрала двухъ гласныхъ для временнаго заведыванія дѣлами города, а выборы управы назначила черезъ недѣлю.

Но въ назначенное думское засѣданіе управа не была избрана, такъ какъ только одинъ кандидатъ эллинской группы Сирганиди послучилъ 18 бѣлыхъ и 15 черныхъ, два же остальныхъ кандидата с.-д. и с.-ф. фракцій оказались забаллотированными. Передъ баллотировкой фракція нац.-дем. заявила, что она будетъ голосовать за выставленныхъ кандидатовъ, надѣясь провести въ город. головы своего кандидата. Потомъ выяснилось, что нац.-дем., дабы кандидаты социалистическаго сектора не прошли единогласно, дали имъ не полные бѣлые шары. Расколъ въ лѣвомъ секторѣ (отходъ с.-р.) способствовалъ провалу кандидатовъ с.-д. и с.-ф.

Результаты баллотировки создали напряженную атмосферу въ думѣ и глас. Цулукидзе заявилъ: „Мы давно замѣчаемъ, что при теперешнемъ соотношеніи силъ работа ни Управы, ни Думы не пойдетъ впередъ. Сегодняшнее засѣданіе особенно ярко показало это. Соц.-дем. фракція предлагаетъ Думу объявить распущенною, а выборы произвести возможно скорѣе“. Это предложеніе было поддержано и фракціей с.-фед. Начались беспорядочныя пренія, но наконецъ единственно избранный членъ управы Сирганиди такъ же заявилъ: „Настроеніе Думы ясно. Единственный выходъ-Думу распустить, избрать комиссію, которая будетъ править городомъ и произвести выборы, предварительно же надо разсмотрѣть оцѣночный сборъ, который дастъ городу средства“.

Нац. дем. заявляютъ, что они не будутъ принимать участія въ голосованіи, т. е. не желаютъ брать на себя отвѣтственности за роспускъ думы.

При баллотировкѣ вопросъ, не получивъ необходимаго квалифицированнаго большинства, остался открытымъ. Какъ бы резюмируя пренія и дѣлая выводъ изъ настроенія Думы, гласный Лордкипанидзе (с.-р) говоритъ:

„Сейчасъ у власти социалисты, которые стоятъ на точкѣ зрѣнія невмѣшательства въ дѣла мѣстныхъ самоуправленій. Гласнымъ же, которые не понимаютъ своего назначенія, не понимають сущности новаго строя, выгодно, чтобы думу распустила правительственная или административная власть. Своимъ поведеніемъ сегодня они провоцируютъ ее. Сейчасъ васъ (т. е. праваго сектора) большинство, вы и выбирайте Управу. Вы боитесь это сдѣлать. Думу распускать не хотите, тогда уйдете часть, насъ будетъ большинство, и мы сумѣемъ править городомъ.

Черезъ день было созвано опять чрезвычайное засѣданіе город. Думы для обсужденія создавшагося положенія. Вновь былъ поставленъ вопросъ о выборахъ членовъ управы и город. головы. На этотъ разъ выборы прошли безъ особенныхъ трений. Избранными оказались: Л. Л. Новиковъ (отъ с.-д.), А. В. Мхеидзе (отъ с.-ф.) и А. И. Джугели (отъ нац. дем.). Городскою головою избирается Д. Г. Шервашидзе—кандидатъ нац. дем. Другія фракціи своихъ кандидатовъ не выставили. Замѣстителемъ гор. головы долженъ былъ быть Джугели, какъ получившій наибольшее число голосовъ изъ всѣхъ членовъ управы. Но по настоянію лѣваго сектора замѣстителемъ город. головы избранъ с.-ф. Мхеидзе, причемъ свое предложеніе лѣвый секторъ мотивировалъ такъ ввиду того, что город. голова не социалистъ, его замѣстителемъ долженъ быть социалистъ. Надо сказать, что въ Сухумѣ и выборы предыдущаго состава город. управы проходили съ большими затрудненіями; кандидатовъ въ члены управы подыскивали и намѣчали въ теченіе мѣсяца.

Дѣятельность городскихъ управленій.

Финансы. По тѣмъ отрывочнымъ свѣдѣніямъ о дѣятельности городскихъ управленій, какія доходятъ сюда, невозможно съ увѣренностью сказать, что города, хотя бы въ отдѣльныхъ случаяхъ, имѣютъ опредѣленно выработанный и практически проводимый планъ финансовыхъ мѣропріятій. Послѣднія носятъ случайный характеръ.

Въ современныхъ условіяхъ муниципальных хозяйствъ строго планомѣрная дѣятельность фактически невозможна. Есть рядъ указаній, что городскія самоуправленія думаютъ строить свои бюджеты на интенсивной торгово-посреднической дѣятельности, предполагая коммерческими прибылями покрыть расходы по веденію и упорядоченію городского хозяйства. Но именно этого рода мѣропріятія не принято отводить въ область муниципально-финансовой политики. Въ Сухумѣ въ концѣ октября мѣсяца произошелъ управскій кризисъ, едва незакончившійся самороспускомъ думы, вызванный неудачной сдѣлкой управы съ нѣкоторыми табаководами. Согласно этой сдѣлкѣ табаководы получали разрѣшеніе на вывозъ 2 тыс. пуд. табаку, съ обязательствомъ ввезти въ Сухумъ 1 тыс. пуд. сахару или муки. Въ обезпеченіе этой сдѣлки въ кассу городской управы табаководы должны были внести 200 тыс. руб. При обсужденіи этого вопроса въ думѣ, въ числѣ различныхъ обстоятельствъ, доказывающихъ убыточность этой сдѣлки для города, было отмѣчено слѣдующее обстоятельство: управа взяла залогъ векселями, а между тѣмъ она знала, что городъ нуждается въ деньгахъ и должна была взять залогъ наличными. Такимъ образомъ по мысли сухумскихъ муниципальных дѣятелей залогъ, вносимый въ обезпеченіе сдѣлки по товарообмѣну, долженъ былъ быть пущенъ въ оборотъ наравнѣ съ другими средствами города.

Въ практикѣ другихъ город. самоуправленій подобные случаи, вѣроятно, перѣдки, такъ какъ вслѣдствіе затрудненія финансоваго кризиса вообще установилась легкость въ расходованіи капиталовъ, имѣющихъ специальное назначеніе, на нужды, ничего общаго съ этимъ назначеніемъ не имѣющія.

Въ серединѣ ноября Сухумская Городская Управа обратилась въ Главный Комитетъ Союза Городовъ съ просьбою открыть ей кредитъ въ суммѣ 500 тыс. руб. для забора товаровъ изъ склада Союза Городовъ, крайне необходимыхъ для населенія Сухума. Въ своемъ ходатайствѣ Сухумская Городская Управа отмѣчаетъ, что въ то время, какъ задолженность Союзу другихъ городовъ очень велика, Сухумское Городское Самоуправленіе совсѣмъ не имѣетъ долга. По нѣкоторымъ дополнительнымъ свѣдѣніямъ извѣстно, что Сухумская Управа думаетъ полученными отъ Союза въ кредитъ товарами не только удовлетворить товарный и продовольственный голодъ въ Сухумѣ, но отчасти и поправить финансовыя дѣла города операціями по продажѣ товаровъ. Это не значитъ, что городъ думаетъ заняться спекуляціей, ибо цѣны на товары, устанавливаемые городами, вооб-

ще ниже существующихъ на рынкѣ, и, сосредоточивая въ своихъ рукахъ большія партіи товаровъ, Город. Самоуправленіе способствуетъ оздоровленію рынка. Но это все-таки значитъ, что посредническая и торговая дѣятельность городовъ развивается такъ же, какъ одно изъ мѣропріятій по оздоровленію финансоваго хозяйства.

Въ г. Зугдиддахъ всѣ городскіе доходы съ марта текущаго года по конецъ октября составили немного болѣе 900 тыс. руб., при чемъ санитарный налогъ еще не введенъ, и въ настоящее время идутъ предварительныя работы по введенію его. Однако только менѣе половины всѣхъ городскихъ расходовъ покрывается налоговыми поступлениями.

Въ цѣляхъ поднятія интенсивности въ дѣлѣ собиранія государственныхъ налоговъ, Тифлискимъ город. головою В. Чхиквишвили изданъ приказъ по милиціи, которой предписывается усилить энергію при сборѣ налоговъ, такъ чтобы „въ продолженіе декабря мѣсяца ни одна копейка государственныхъ налоговъ не осталась не собранной“. Чины милиціи, не проявляющіе должной энергіи и старанія, не могутъ оставаться на службѣ.

Къ разгрузкѣ Тифлиса. Организация мѣропріятій по разгрузкѣ г. Тифлиса согласно постановленію город. думы и обязательному постановленію, издавшему министромъ вн. дѣлъ, близится къ концу.

Приняты рядъ мѣръ, чтобы оградить населеніе отъ злоупотребленій и, насколько это возможно произвести разгрузку безболѣзненно.

Вопросъ о разгрузкѣ г. Тифлиса былъ предметомъ обсужденія во всѣхъ крупныхъ рабочихъ, демократическихъ, общественныхъ и національныхъ организацияхъ. Обсуждался онъ и на объединенномъ засѣданіи совѣта и всѣхъ правленій профессиональныхъ союзовъ г. Тифлиса.

Учрежденной Контрольной комиссіей передано для руководства слѣдующее: 1) Представители свободныхъ профессій остаются въ городѣ. 2) Члены союзовъ безработные не зарегистрированные въ моментъ изданія постановленія, какъ безработные, остаются въ городѣ. 3) Поденные рабочіе не подлежатъ выселенію. 4) Освобожденные квартиры передаются особому органу для распредѣленія между нуждающимися. 5) Вдовы и сироты имѣютъ право пребыванія въ городѣ. 6) Признанные спекулянты выселяются изъ предѣловъ республики, независимо отъ того, являются ли они членами союза или безработными, иностранцами или гражданами республики. 7) Профессиональные союзы сами выдаютъ удостовѣренія, а въ сомнительныхъ случаяхъ обращаются въ контрольную комиссію. Далѣе по-

становлено делегировать представителей въ центральную комиссію при гор. управѣ по разсмотрѣнію вопроса о разгрузкѣ.

Предсѣдатель правительства Н. Н. Жорданія обратился къ гор. головѣ со слѣдующимъ письмомъ:

„Замѣчено, что нѣкоторые домовладѣльцы даютъ неправильныя свѣдѣнія о положеніи жильцовъ съ цѣлью выселенія ихъ на основаніи постановленій министерства внутреннихъ дѣлъ для получения возможности освободившіяся помѣшенія сдать по болѣе дорогой цѣнѣ.

Въ видахъ противодѣйствія такимъ злоупотребленіямъ, считаю нужнымъ чтобы вы объявили: всѣ освобождающіяся въ силу упомянутаго постановленія квартиры будутъ взяты на учетъ и распределены между гражданами жилищнымъ отдѣломъ городской управы. Ни одинъ домовладѣлецъ не имѣетъ права освобожденныя въ силу постановленія квартиры отдавать внаймы; точно также ни одинъ гражданинъ не вправе снимать ихъ безъ разрѣшенія жилищнаго отдѣла.

Необходимо къ этому прибавить, что граждане, нарушившіе этотъ порядокъ, будутъ привлечены къ строгой отвѣтственности.

Продовольствіе. О широтѣ продовольственныхъ операций Тифлисск. город. управленія могутъ свидѣтельствовать цифры отчета о дѣятельности продовольственнаго отдѣла управы за октябрь мѣсяцъ. Всего товаровъ у продовольственнаго отдѣла имѣлось въ октябрь на 13.286.200 руб. Изъ этой суммы на 1 октября было на складахъ на 5.512.691 р. и поступило товаровъ за октябрь на сумму 7.773.509 руб. На 1 ноября остатокъ товаровъ выражается въ суммѣ 8.496.177 руб. Дѣятельность отдѣла, въ дѣлѣ снабженія населенія продуктами въ октябрь, выразилась въ слѣдующемъ: всего отпущено отдѣломъ продуктовъ на общую сумму 5.558.673 руб., при чемъ эта сумма фактически доходитъ до 6 мил. руб., ибо нѣкоторыя операциі не успѣли попасть въ отчетъ. Изъ отдѣльныхъ продуктовъ распределено за октябрь 25,100 пуд. хлѣба, 950 пуд. картофеля, около 850 пуд. разныхъ крупъ, лобіи, вермишели и макаронъ, 2.500 пуд. соли, около 600 пуд. сахара, 8.627 пуд. керосина, 2.354 пуд. углей, 3.500 пуд. фуража, 300 пуд. мыла и т. д. Продукты распределялись отдѣломъ среди всего населенія, главнымъ образомъ, бѣднѣйшаго, но особое вниманіе отдѣломъ удѣлялось снабженію продуктами всѣхъ рабочихъ и служащихъ гор. Тифлиса. Продовольственный отдѣлъ въ дѣлѣ распределенія продуктовъ среди

служащихъ и рабочихъ города (работа для государственнаго снабженія) сыграла крупную роль. Рабочимъ и служащимъ отпущено около $\frac{2}{3}$ всѣхъ распределенныхъ товаровъ (65,4%) на общую сумму около 3.600.000 руб., тогда какъ черезъ участковые, районные и домовые комитеты остальнымъ населеніемъ получено 34,6% на сумму 1.924,000 руб. Представленіе о работѣ отдѣла даютъ и данныя о количествѣ продовольственныхъ грузовъ, перевезенныхъ обозомъ продовол. отдѣла за августа обозомъ перевезено 37,025 пуд. 14 $\frac{1}{4}$ фун., въ сентябрѣ 31,466 пуд. 09 $\frac{1}{2}$ фун. и въ октябрѣ 97,668 пуд. 39 $\frac{3}{4}$ фун., всего за 3 мѣсяца 166.160 пуд. 24 $\frac{1}{2}$ фун., тогда какъ за первые 7 предыдущихъ мѣсяцевъ перевезено обозомъ 161,533 пуд. 08 $\frac{3}{4}$ фун.

Организація общественныхъ столовыхъ и чайныхъ. Отдѣлъ труда при Тифлисскомъ гор. самоуправленіи занятъ въ настоящее время дѣломъ организаціи сѣти общественныхъ столовыхъ и чайныхъ въ городѣ, ибо „неудержимый, непрерывный ростъ цѣнъ на продукты первой необходимости все острѣе и острѣе выдвигаетъ вопросъ объ организаціи въ городѣ широкой сѣти общественныхъ столовыхъ и чайныхъ, въ которыхъ можно было бы за наименьшую плату получить чай и удовлетворительный обѣдъ. Моментъ настоятельно требуетъ этого и ни одна общественная, демократическая организація, не желающая закрывать глазъ на то, какъ стягивается все сильнѣе петля на шеѣ бѣднѣйшаго населенія города—не можетъ пройти мимо этой широкой организаціи питательныхъ пунктовъ. Въ этомъ дѣлѣ надо объединить усилія всѣхъ общественныхъ организацій, слить въ одинъ порывъ энергію всей организованной демократіи. И лучшимъ средствомъ для организаціи этого—по нашему мнѣнію—является созданіе кооператива общественныхъ столовыхъ-чайныхъ. На эту точку зрѣнія встала и Тифлисская городская управа, вынесшая на своемъ засѣданіи 4 ноября с. г. пожеланіе объ организаціи такого кооператива (при обсужденіи вопроса о городской столовой-чайной). И это попятно—создавая свои городскія столовыя, чайныя, городское демократическое управленіе и должно всемѣрно поддерживать и выявлять инициативу и самостоятельность тѣхъ общественныхъ организацій, которыя также вступили на путь борьбы съ продовольственнымъ бѣдствіемъ. При существованіи такого кооператива можно легко осуществить и значительную часть проектируемаго снабженія продуктами трудящагося населенія города путемъ самой рациональной и экономной формы—организаціи сѣти

питательныхъ пунктовъ. Кроме того эта сѣть общественныхъ столовыхъ-чайныхъ сможетъ нанести ударъ и вообще отдѣльнымъ хозяйствамъ лицъ и семействъ, какъ наиболѣе экономная и высшая форма веденія хозяйства“.

Столовые должны носить кооперативный характеръ. Дѣятельность кооператива въ цѣломъ должна находиться въ тѣсномъ контактѣ съ общей политикой снабженія гор. самоуправленія и общеправительственныхъ органовъ снабженія.

Городская управа 14 ноября постановила оказать всеобщую поддержку вновь организуемому кооперативу общественныхъ столовыхъ.

Проектъ устава кооператива общественныхъ столовыхъ уже выработанъ и 26 ноября принятъ совѣщаніемъ представителей различныхъ организацій.

Цѣлью кооператива общественныхъ чайныхъ и столовыхъ являются, согласно проекту устава, съ одной стороны—предоставленіе населенію дешевой и здоровой пищи, а съ другой—„созданіе высшей экономической формы хозяйства по изготовленію пищи“. Членами кооператива могутъ быть профессиональные союзы рабочихъ и рабочіе клубы, городское самоуправленіе, кооперативы и др. демократическія организаціи Тифлиса. Паевой капиталъ кооператива составляется изъ взносовъ профес. союзовъ—по 25 руб. съ каждого члена союза—и изъ паевыхъ взносовъ др. организацій по 1.000 р. за пай. Во главѣ кооператива будетъ стоять совѣтъ уполномоченныхъ, составленный изъ представителей проф. союзовъ—по одному на каждые 300 членовъ и изъ представителей др. входящихъ въ кооперативъ организацій—по одному отъ каждой.

Комиссія, выработавшая уставъ, вела также переговоры съ министерствомъ снабженія относительно помощи въ снабженіи создаваемого кооператива. Помощь эта обѣщана.

Комиссія собираетъ матеріалы для выясненія степени нужды разныхъ районовъ города въ дешевыхъ столовыхъ.

Соціальная помощь. Отдѣлъ труда и общественнаго призрѣнія при Горійскомъ город. управленіи приступилъ къ реорганизаціи и объединенію всѣхъ усилій въ одномъ направленіи. Установлено, что въ Тифлисѣ существуетъ 23 общества, занимающихся оказаніемъ соціальной помощи (младенцамъ, дѣтямъ, инвалидамъ, увѣчнымъ, бездомнымъ и др. На совѣщаніи единодушно была признана необходимость созданія центрального органа, обнимающаго всѣ общества и учрежде-

нія, работающія по соціальной помощи и находящіяся подъ общимъ контролемъ городского самоуправления. Признано, что прежній уставъ попечительства соціальной помощи совершенно не отвѣчаетъ указаннымъ требованіямъ. Избрана коммиссія, которой поручено внести проектъ измѣненнаго устава. Рѣшено пригласить представителей 23 обществъ, занимающихся оказаніемъ соц. помощи въ городъ на это совѣщаніе.

На засѣданіи коммисіи труда Тифлисской город. думы принято предложеніе о включеніи въ коммисію представителей всѣхъ организацій, проводящихъ въ жизнь ту или другую часть общей рабочей политики. Рѣшено пригласить представителей тарифной палаты, совѣта проф. союзовъ, больничной кассы, ликвидац. промышленной коммисіи центр. правленія раб. клубовъ, статистическаго отдѣла. Такимъ образомъ создается центральный авторитетный органъ, который долженъ широко развернуть общерабочую политику въ городскомъ масштабѣ.

Отдѣлъ труда гор. упр. выдвинетъ въ этомъ органѣ вопросы— жилищный, снабженія продуктами и объ обслѣдованіи положенія дѣтскаго труда, а также о трудовомъ договорѣ, законопроектъ о которомъ ждетъ своего разрѣшенія въ Учр. Собраніи.

На частномъ случаѣ—разрѣшеніи вопроса о временно служащихъ,—Тифлиское Город. Самоуправленіе окончательно пришло къ выводу о необходимости установить общегородскую внутреннюю рабочую политику. Управой рѣшено уравнивать оклады всѣхъ временныхъ служащихъ и рабочихъ съ окладами постоянныхъ, занимающихъ такія же должности, или выполняющихъ аналогичную работу, а въ необходимыхъ случаяхъ даже допускать исключенія отъ общаго правила въ сторону увеличенія для нихъ уже существующихъ окладовъ. Помимо того рѣшено зачислить въ штатъ всѣхъ временныхъ рабочихъ и служащихъ, выполняющихъ постоянныя работы или состоящихъ на штатныхъ должностяхъ, если они не замѣщаютъ временно отсутствующихъ и выдержали установленный срокъ испытанія. Этимъ положенъ конецъ противорѣчивой и казуистической практикѣ управы за послѣдніе 2 года: съ одной стороны лица, замѣщавшіе штатныхъ служащихъ въ случаяхъ ихъ болѣзни, отпуски и т. д. пользовались ихъ окладомъ, съ другой—существовало такое уродливое явленіе, какъ временные служащіе, состоящіе на службѣ по нѣскольку лѣтъ; въ общемъ же къ временнымъ служащимъ (кроме приглашенныхъ за опредѣленное вознагражденіе на опредѣленный срокъ, для опредѣленнаго объема работы) примѣнялось дѣленіе

по характеру выполняемыхъ ими функций, что приводило къ необходимости разбираться въ каждомъ отдѣльномъ случаѣ, и не давало притомъ гарантіи однородности всѣхъ рѣшеній—оттѣнокъ произвольности всегда оставался. Напримѣръ, временный штатъ дезинфекціонной камеры, приглашенный только на время эпидеміи, но несущій службу свыше года,—выполняетъ функции временнаго или постояннаго характера?

Недостатокъ общегородской политики въ подобныхъ случаяхъ и отсутствіе строго опредѣленныхъ общихъ нормъ привели управу къ сознанію необходимости центрального органа, который разрабатывалъ бы и ставилъ въ порядокъ дня вопросы подобнаго значенія. При Отдѣлѣ Труда образуется муниципальная коммисія, имѣющая цѣлью: 1) Рассмотрѣніе и разработку всѣхъ вопросовъ, касающихся взаимоотношенія городской управы и рабочихъ и служащихъ городскихъ учреждений и предприятий исключительно въ вопросахъ труда. 2) Общее регулированіе условій труда въ городскихъ учрежденияхъ и предприятияхъ согласно нормамъ законовъ республики и обязательныхъ постановленій. Принципиально выразивъ свое согласіе, управа предложила завѣдующему отдѣломъ труда и призрѣнія внести разработанный проектъ организациі и полномочій коммисіи, имѣя въ виду что съ рабочими городскихъ предприятий заключается коллективный договоръ, условія котораго, несомнѣнно, будутъ имѣть опредѣляющее, а во многихъ случаяхъ даже и рѣшающее значеніе при нормировкѣ правъ и обязанностей остальныхъ категорій служащихъ города.

Зугдиды.

(Отъ нашего корреспондента).

Зугдидское городское Управленіе организовало рядъ предприятий: аптеку, магазинъ и пекарню, а такъ же автомобильное пассажирско-грузовое движеніе.

Въ дѣлѣ благоустройства города пока осуществлено немного. Идутъ только предварительныя работы, да составляются и обсуждаются всяческіе проекты. Такъ предполагено базаръ, паходящійся на главной улицѣ, перенести на окраину города. Въ центрѣ же города берега искусственно проведеннаго рукава рѣки Чхоуши облицовать цементомъ, и вдоль этой своеобразной набережной разбить цвѣтникъ и скверъ, съ двумя широкими аллеями для гулянія.

Сейчасъ производятся предварительныя работы по съемкѣ плана города.

Въ теченіе перваго полугодія существованія новой Зугдидской Думы обращалось серьезное вниманіе на постановку школьнаго дѣла. За послѣднія 6 лѣтъ городскія школы были заброшены, зданія запущены, школьная мебель изношена. Теперь школьная мебель и инвентарь отремонтированы и приведены въ порядокъ; учителямъ увеличены оклады.

Въ настоящее время Зугдидское городское самоуправленіе прилагаетъ всѣ усилія къ тому, чтобы линія желѣзной дороги была достроена до г. Зугдидъ. Это будетъ имѣть огромное значеніе для экономическаго подъема всего района.

N.

ЗЕМСКАЯ ЖИЗНЬ.

Главный Комитетъ Союза Земствъ.

Уставъ Союза Земствъ. Главный Комитетъ Союза Земствъ утвердилъ проектъ положенія о Союзѣ Земствъ. Проектъ положенія поступилъ на утвержденіе правительства.

Основныя положенія устава Союза Земствъ слѣдующія: Союзъ Земствъ республики Грузіи создается на основаніи постановленія съѣзда представителей земствъ отъ 11 ноября 1919 г. и ставитъ себѣ цѣлью экономическое усиленіе земствъ и объединеніе ихъ дѣятельности подъ соотвѣтствующимъ руководствомъ. Въ составъ Союза входятъ всѣ уѣздныя земства, согласно постановленію своихъ земскихъ собраній. Право вступленія въ союзъ предоставляется также городскимъ самоуправлениямъ, облеченнымъ правами уѣздныхъ земствъ. Органами союза являются—съѣздъ уполномоченныхъ земствъ, комитетъ союза и ревизіонная комиссія. Съѣздъ уполномоченныхъ составляется изъ представителей уѣздныхъ земствъ по 2 отъ земскаго собранія и по одному отъ управы каждаго земства. Города посылаютъ своихъ представителей на тѣхъ же основаніяхъ. Исполнительнымъ органомъ Союза Земствъ является комитетъ. Число членовъ комитета опредѣляется съѣздомъ уполномоченныхъ. Въ компетенцію съѣзда уполномоченныхъ входитъ разсмотрѣніе смѣтъ, выборы комитета и должностныхъ лицъ, разсмотрѣніе списка натуральныхъ земскихъ повинностей, созданіе спеціальныхъ капиталовъ и

помощь малообезпеченнымъ земствамъ, ходатайства передъ правительствомъ по дѣламъ земствъ, законодательная инициатива по земскимъ дѣламъ. На обязанности органовъ Союза Земствъ лежитъ согласованіе дѣятельности правительства и земствъ въ области дорожнаго и воднаго дѣла, статистическихъ обслѣдованій, переселенческаго дѣла, по вопросамъ земскаго страхованія, по налоговымъ вопросамъ—разсмотрѣніе земскихъ налоговъ и повинностей и ихъ распредѣленіе. Отъ сѣзда до сѣзда комитетъ имѣетъ право созывать совѣщаніе изъ представителей уѣздныхъ земствъ, по одному отъ земской управы изъ числа уполномоченныхъ. Доходы Союза Земствъ состояются изъ суммъ, отчисляемыхъ самоуправленіями въ пользу союза въ размѣрѣ опредѣленнаго процента съ обыкновенной годовой смѣты, изъ доходовъ съ принадлежащихъ союзу имуществъ и предпріятій; изъ суммъ, ассигнуемыхъ казною, обществами и частными лицами и изъ суммъ, полученныхъ займообразно. Для рѣшенія вопроса о ликвидациіи союза требуется квалифицированное большинство въ $\frac{2}{3}$ общаго состава сѣзда уполномоченныхъ. Рѣшеніе о ликвидациіи должно представляться на утвержденіе правительства.

Комитетомъ возбуждено ходатайство передъ министромъ земледѣлія *о передачѣ въ распоряженіе земствъ всѣхъ центральныхъ складовъ комитета снабженія*, отдѣливъ имущество нужное для военнаго вѣдомства. Одновременно съ этимъ Главн. Комитетъ ходатайствуетъ о передачѣ въ его вѣдѣніе центральнаго аптечнаго склада комитета снабженія. Ходатайство мотивировано необходимостью своевременно пополнить земскіе склады медикаментами и предметами хозяйственнаго обихода для снабженія населенія. До сихъ поръ склады земствъ не пополнялись своевременно.

Комитетомъ возбуждено ходатайство *о передачѣ кустарнаго комитета со всѣмъ имуществомъ и предпріятіями въ вѣдѣніе земствъ*. Самый кустарный комитетъ обсуждалъ этотъ вопросъ и призналъ наиболее цѣлесообразнымъ разрѣшеніе его въ формѣ, предложенной Союзомъ Земствъ. Кустарный комитетъ былъ коллективнымъ изъ представителей разныхъ вѣдомствъ. Бюджетъ его составлялся изъ средствъ министерства земледѣлія и земской кассы Закавказскаго Края. Комитетъ ходатайствуетъ предъ правительствомъ *о передачѣ въ его вѣдѣніе всѣхъ земскихъ учрежденій общественнаго значенія* (Михайловская больница, богадѣльня и т. п.).

Комитетомъ разрабатывается *уставъ земскаго банка*. Составленіе проекта устава поручено Вл. С. Микеладзе.

Комитетъ возбудилъ передъ правительствомъ ходатайство о *предоставленіи мелкимъ земскимъ единицамъ заимообразно средствъ* на созданіе оборотнаго капитала.

Комитетъ вошелъ въ комиссію Учр. Собранія по здравоохраненію съ докладомъ о необходимости *введенія обязательнаго оснопрививанія*. Въмѣстѣ съ тѣмъ въ комиссію вносится проектъ закона объ обязательномъ оснопрививаніи, разсмотрѣнный и одобренный съѣздомъ земскихъ врачей. Согласно представленному законопроекту первая прививка должна дѣлаться дѣтямъ на первомъ году жизни, вторая—на восьмомъ и третья на девятнадцатомъ году. Въ тѣхъ случаяхъ, когда прививка оказалась неудачной, она должна быть повторена черезъ 2 года. О каждой прививкѣ родители или опекуны должны представлять свѣдѣнія земству, прилагая врачебное свидѣтельство. Наблюденіе за исполненіемъ этихъ правилъ возложено на земство. Земская управа должна ежегодно составлять списки дѣтей, подлежащихъ прививкѣ и вести регистрацію удачныхъ и неудачныхъ прививокъ. За непредставленіе въ указанный срокъ свидѣтельства объ оснопрививаніи родители, опекуны и воспитатели штрафуются въ 25 руб., за уклоненіе отъ оснопрививанія въ 50 руб. Врачи, виновные въ небрежномъ отношеніи къ своимъ обязанностямъ при оснопрививаніи, штрафуются въ 500 руб.

Президіумъ Главнаго Комитета объявилъ, согласно постановленію совѣщанія по административнымъ вопросамъ конкурсъ на проектъ формы для сельской милиціи. За удачный проектъ назначена премія въ 2 тыс. руб. Проектъ формы будетъ представленъ на утвержденіе министра внутреннихъ дѣлъ.

Организація Статистическаго Отдѣла. Главнымъ Комитетомъ Союза Земствъ принятъ слѣдующій проектъ организаціи статист. отдѣла при Главн. Ком.

При Главн. Ком. Союза Земствъ организуется Статистическій отдѣлъ со слѣдующими задачами: 1) Руководство работами земствъ въ области статистики Земскаго Хозяйства (т. е. финансово-статистическаго учета дѣятельности всѣхъ отдѣловъ и предприятий земствъ статистики земскихъ финансовъ и имущества, статистики личнаго состава земскихъ служащихъ), а также связанныхъ съ ней отраслей школьной и медико-санитарной статистики. Руководство должно сводиться къ выработкѣ соответствующихъ единообразныхъ статистическихъ формъ, инструкцій по ихъ заполненіи, къ личному инструктированію путемъ объѣзда земскихъ статистическихъ отдѣловъ,

къ сводкѣ соответствующихъ данныхъ въ общегосуд. масштабѣ, къ сводкѣ поуѣднаго матеріала тамъ, гдѣ данное земство собственными силами лишено возможности его свести къ групповой и комбинаціонной разработкѣ нѣкоторыхъ данныхъ (напр. текущихъ данныхъ медико-санитарной статистики), могущей производиться лишь въ предѣлахъ Республики въ цѣломъ, но не въ предѣлахъ отдѣльныхъ уѣздовъ и т. п.). 2) Оцѣночное дѣло по налогамъ, которые будутъ переданы земству. 3) Статистика стихійныхъ бѣдствій (пожаровъ, градобитій) въ связи съ страховой статистикой. На первыхъ порахъ — помощь Гл. Ком. въ дѣлѣ организациі земскаго страхованія. 4) Подготовка и предварительная разработка съ точки зрѣнія интересовъ земствъ вопросовъ, подлежащихъ окончательному обсужденію въ Центральномъ Статистическомъ Совѣтѣ (выработка самостоятельныхъ проектовъ статистическихъ операцій для представленія ихъ статистическому совѣту, критическая оцѣнка съ точки зрѣнія интересовъ Земствъ проектовъ Центрального Статистическаго Комитета) и вообще обслуживаніе представительства Земствъ въ Центр. Статист. Совѣтѣ. 5) Веденіе финансово-статистическаго учета дѣятельности Союза Земствъ и его предпріятій. 6) Составленіе всякихъ справокъ статистическаго характера, необходимыхъ Главному Комитету въ его работѣ. 7) Организациа статистическихъ курсовъ, изданіе конспектовъ лекцій, читаемыхъ на курсахъ, изданіе всякихъ матеріаловъ по Земской статистикѣ, сотрудничество по статистич. вопросамъ въ печатномъ органѣ Гл. Ком., если таковой будетъ издаваться и т. п.

Земское Продовольственное Совѣщаніе. 15 и 16 ноября въ Тифлисѣ происходило совѣщаніе земскихъ дѣятелей по продовольствію. Въ работахъ совѣщанія приняли участіе представители министерства земледѣлія и союза кооперативовъ.

Совѣщаніемъ приняты слѣдующія резолюціи по всѣмъ пунктамъ порядка дня:

Выслушавъ доклады съ мѣсть, совѣщаніе признало, что: 1) Во всѣхъ уѣздахъ республики ожидается голодъ на почвѣ неурожая и создавшееся положеніе можно назвать почти катастрофическимъ. 2) Вопросъ о продовольствіи въ данный моментъ является не только вопросомъ о прокормленіи города но и о прокормленіи деревни. Изъ этого положенія должно исходить правительство при веденіи своей продовольственной политики.

Въ вопросѣ о государственной продовольственной политикѣ совѣщаніе признало, что 1) общую продовольственную политику долж-

но вести правительство. Политика эта должна быть твердой, рѣшительной, безъ колебаній и должна согласоваться съ насущными интересами республики. Правительство должно наладить вывозъ за границу валютныхъ товаровъ и ввозъ изъ заграницы эквивалента этихъ товаровъ въ видѣ продуктовъ продовольствія и предметовъ первой необходимости. 2) Совѣщаніе признало нецѣлесообразнымъ поручать заготовку и реализацію валютныхъ товаровъ частнымъ агентамъ. Дѣло это должно быть поручено земствамъ, городамъ и кооперативамъ. Имъ же должно быть поручено распредѣленіе полученныхъ товаровъ между земствами и снабженіе ими населенія.

Обсудивъ вопросъ объ охранѣ границъ и таможенной политикѣ, совѣщаніе признало необходимымъ обратить особое вниманіе правительства на охрану таможенныхъ границъ и борьбу съ контрабандой. Тамъ, гдѣ правительство своими силами не сможетъ справиться съ этимъ заданіемъ, должны быть использованы силы уѣздныхъ земствъ, съ тѣмъ, чтобы была обезпечена согласованная работа органовъ правительства и земства во избѣжаніе двоевластія. Совѣщаніе обращаетъ также особое вниманіе правительства на злоупотребленія, которыя могутъ имѣть мѣсто на жел. дорогѣ и просить установить, насколько возможно, надлежащій контроль.

Въ виду катастрофичности создавшагося положенія, совѣщаніе признало, что ближайшей задачей правительства, союзовъ земствъ, городовъ и кооперативовъ является: 1) немедленный приступъ къ заготовкѣ продовольствія въ предѣлахъ Грузіи; 2) долженъ быть открытъ широкій кредитъ земствамъ и кооперативамъ для закупки продуктовъ продовольствія; 3) принять все мѣры для ввоза продовольствія изъ заграницы; 4) совѣщаніе обратилось съ просьбой къ Главному Комитету Союза Земствъ вмѣстѣ съ правительствомъ въ срочномъ порядкѣ выяснить дѣйствительную потребность голодающихъ районовъ въ продовольствіи и въ зависимости отъ этого испросить кредитъ для всехъ земствъ.

Совѣщаніе признало, что гала, собранная съ фондовыхъ земель, въ тѣхъ уѣздахъ, гдѣ уже имѣется или ожидается голодъ, должна цѣлкомъ быть оставлена въ распоряженіи земствъ. Въ остальныхъ уѣздахъ въ распоряженіи земства должны быть оставлены 40% собранной галы. Въ обоихъ случаяхъ 40% собранной галы передается земствамъ безплатно, а остальная часть галы — за плату.

Правительство, самоуправленія и кооперативы должны принять срочныя мѣры по заготовкѣ посѣвного матеріала и своевременнаго снабженія имъ населенія. Для этой цѣли долженъ быть использованъ

какъ внутренней, такъ и внѣшній рынокъ, въ особенности рынокъ сосѣднихъ государствъ — Азербейджана и Кубани.

Совѣщаніе разработало слѣдующій планъ ближайшей продов. политики государства, самоуправлений и кооперативовъ: 1) Заготовка продуктовъ сельскаго хозяйства, предназначенныхъ какъ для экспорта, такъ и для снабженія населенія, поручается центральнымъ органамъ земствъ и кооперативовъ по конкретнымъ заданиямъ центрального органа государственной власти. 2) Разрѣшеніе вопроса объ ограниченіи свободы торговли въ предѣлахъ Грузіи зависитъ отъ объективныхъ условій и должно рѣшаться въ каждомъ отдѣльномъ случаѣ. Воспрещеніе свободной торговли должно исходить отъ центрального органа власти, а не отъ отдѣльныхъ мѣстныхъ органовъ ея.

При рѣшеніи вопроса въ каждомъ случаѣ должно быть выслушано мнѣніе мѣстныхъ органовъ самоуправленія. 3) Вывозъ за границу продовольствія, товаровъ валютныхъ (табакъ, шерсть, коконы и др.) и невалютныхъ (орѣхъ, лавровый листъ и др.), кромѣ скоропортящихся, долженъ быть совершенно запрещенъ для частныхъ лицъ. Вывозъ долженъ производиться государствомъ или, по его порученію, союзомъ самоуправлений и кооперативовъ. 4) Государство должно создать свой собственный торг. аппаратъ за границей (въ видѣ торговой миссій) или же поручить созданіе его союзу самоуправлений и кооперативовъ для того, чтобы реализація товаровъ за границей производилась не частными лицами, а названными органами. 5) Существующій порядокъ натурального товарообмѣна въ деревнѣ долженъ быть отвергнутъ какъ методъ средневѣковый, окончательно дискредитирующій денежные знаки правительства въ глазахъ населенія и приближающій насъ къ финансовому краху.

Совѣщаніе признало неотложной задачей созданіе продовольственного фонда для смягченія на будущее время продовольственного кризиса.

Главному Комитету Союза Земствъ поручено выработать соотвѣтствующее положеніе и представить его на утвержденіе правительства. Ему же поручено выяснить судьбу продовольственного капитала, собраннаго при старомъ режимѣ.

Совѣщаніе, опираясь на рѣшеніе перваго и втораго земскихъ съѣздовъ, заявило, что однимъ изъ непремѣнныхъ условій для плодотворной работы земствъ въ области продовольствія является передача центр. продов. совѣта со всѣмъ его имуществомъ въ полное распоряженіе Союза Земствъ. Центр. продов. совѣтъ въ нынѣшней

его формъ долженъ быть упраздненъ и превращенъ въ отдѣлъ снабженія и заготовокъ при Союзѣ Земствъ.

Съѣзды. Первый конгрессъ виноградарей и винодѣловъ. 23-го ноября состоялся первый конгрессъ виноградарей и винодѣловъ Грузіи. На фонѣ строительства новой экономической жизни въ деревнѣ, агрономическіе съѣзды и нужны и важны, съѣздъ виноградарей и винодѣловъ представлялъ наибольшій интересъ, ибо эта отрасль хозяйства для нашей страны существеннѣйшая, какъ съ точки зрѣнія ректабельности, такъ и вслѣдствіи количества лицъ, занимающихся этою отраслью хозяйства.

Несмотря на то, что съѣздъ былъ созванъ наскоро и организационный комитетъ имѣлъ мало опыта, тѣмъ не менѣе онъ былъ вполне удачный и цѣлый рядъ вопросовъ, существенныхъ для виноградарей и винодѣловъ, былъ хорошо и продумано обслуженъ. Съѣздъ не терялъ дѣлового характера за 5 дней работы и увѣнчалъ свою дѣятельность учрежденіемъ постоянной организациі въ лицѣ „Совета виноградарей и винодѣловъ“, для всесторонняго обслуживания интересовъ виноградарства и винодѣлія; упомянутому Совету поручено привести въ исполненіе постановленія конгресса, возбуждать ходатайства передъ правительственными и общественными учрежденіями отъ имени виноградарей и винодѣловъ страны и черезъ годъ созвать второй съѣздъ.

Докладовъ набралось въ портфель президіума около сорока и мы считаемъ не лишнимъ озакомить нашихъ читателей съ нѣкоторыми постановленіями конгресса, не лишенныхъ широкаго общественаго значенія.

Таковымъ надлежитъ признать постановленіе объ открытіи центральной винодѣльческой станціи въ Тифлисѣ съ филиальными отдѣленіями для восточной Грузіи въ Циноидали и для западной Грузіи въ Сакарахъ; при винодѣльческой станціи, помимо этой химической лабораторіи должны быть сооружены подвалы для экспериментовки винъ и опытные виноградники съ полною ампелографическою коллекціей туземныхъ сортовъ.

По поводу существующаго типа вина, изготовляемаго по мѣстному способу, было высказано желаніе о переходѣ къ типамъ европейскихъ винъ, дабы приспособить продуктъ для широкаго экспорта. По этому пути, въ первую очередь было признано необходимымъ измѣненія техники винодѣлія.

Не малый интересъ представлялъ вопросъ о 8 часовомъ рабочемъ днѣ въ сельскомъ хозяйствѣ и въ частности въ виноградарствѣ. Докладчикомъ по этому вопросу выступалъ завѣдывающій отдѣломъ сельскаго хозяйства Министерства Земледѣлія агрономъ Гедеванишвили. Послѣ всесторонняго ознакомленія съ вопросомъ, конгрессъ постановилъ о необходимости пересмотра законодательства по данному вопросу и о принятіи мѣръ, дабы фиксація количества часовъ работы не касалась сельскаго хозяйства, такъ какъ количество часовъ, затрачиваемыхъ въ сельскомъ хозяйствѣ, тѣсно связано съ сезонами работъ и временемъ года, всякія же ограниченія въ этомъ направленіи могутъ пагубно отозваться на сельскохозяйственномъ промыслѣ.

Оживленныя пренія вызвалъ докладъ Макарашвили, выступавшаго въ защиту ракетъ въ борьбѣ съ градобитіями; Конгрессъ высказался за организацію наблюденія въ этомъ направленіи, но отъ рекомендаціи этого способа борьбы воздержался въ виду того, что метеорологія не даетъ отвѣта въ пользу взрывчатыхъ веществъ въ борьбѣ съ градобитіями. Желательнымъ и необходимымъ для осуществленія, признали организацію страхованія урожая отъ градобитія, какъ единственное вѣрное средство для защиты сельскохозяйственныхъ промысловъ.

Конгрессомъ были заслушаны два доклада на тему о вліяніи существующаго аграрнаго закона на виноградарство и винодѣліе; при обсужденіи вопроса по существу, выяснилась такая сложность, что конгрессъ рѣшилъ передать данный вопросъ для детальнаго ознакомленія Совѣту, съ тѣмъ, чтобы послѣдній пригласилъ специалистовъ и совмѣстно съ ними разработалъ детально вопросъ и представилъ Правительству мотивированное заключеніе.

Весь составъ конгресса былъ проникнутъ мыслью объ объединеніи всѣхъ трудящихся на поприще виноградарства и винодѣлія въ одну семью, и мысль о кооперативномъ строительствѣ будущаго винодѣлія не сходила съ устъ лучшихъ представителей участниковъ конгресса.

Въ ближайшемъ будущемъ предполагается созывъ *съезда земскихъ техническихъ силъ*. Для подготовки съезда создана организаціонная комиссія въ составѣ представителей технического отдѣла Тифлискаго земства и президіума Главнаго Комитета Союза Земствъ.

13-го декабря открылся *съездъ земскихъ агрономовъ Грузіи*. Программа съезда: 1) Доклады съ мѣствъ. 2) Агрономическая по-

мощь въ уѣздѣ и взаимоотношенія земства и министерства земледѣлія этой области, докладчикъ агр. Ломаури. 3) Основные принципы организаціи агрономической помощи—докл. представитель Сигнах. зем. Самадашвили. 4) Участковая агрономія—докл. Сакварелидзе (Телавъ). 5) Внешкольное распространеніе сел.-хоз. знаній—докл. Гортомашвили (Душетъ). 6) Работы въ кооперативныхъ комиссіяхъ по проведенію аграрной реформы и др. организаціяхъ—докл. Окропилидзе (Горі). 7) Орган. агрономич. центра—докл. агр. Курдіани (Тифлисъ). 8) Лечение виноградниковъ и садовъ—докл. Чхатарайшвили. 9) Современное состояніе скотоводства въ Грузіи—докл. Кавришвили. 10) Заготовка сел.-хоз. орудій на мѣстѣ и за границей—докл. Хоперія (Сенаки). 11) Профессіон. организація агрономическаго персонала.

Тифлисская Уѣздная Земская Управа поставила передъ Главн. Комитетомъ Союза Земствъ вопросъ о созывѣ въ ближайшее время *съезда земскихъ ветеринаровъ*.

Дѣятельность земскихъ самоуправленій.

Предпріятія. Тифлиское уѣздное земство приняло въ свое вѣдѣніе существующія въ Гаретъ-кахетинскомъ районѣ ткацкія мастерскія. Рѣшено поставить мастерскія на широкую ногу и увеличить производство. Въ Сагареджинской и Нино-Цмицкой мастерскихъ работа уже начата. Въ ближайшемъ будущемъ откроются также мастерскія въ Патардзеулахъ и въ Хашмѣ. На предварительное оборудованіе мастерскихъ земство ассигновало 3¹/₂ тысячи.

Саргачальское районное земство, при поддержкѣ уѣзднаго земства, приступаетъ къ расширенію своихъ предпріятій по обжиганію угля. Расширивъ свое производство угля, земство надѣется получить возможность вліять на Тифлисскій рынокъ.

Зугдидское уѣздное земство возбудило передъ министромъ земледѣлія ходатайство о предоставленіи ему лѣсныхъ концессій въ Ингурскомъ бассейнѣ Сванетскаго лѣсничества. Земство предполагаетъ въ теченіе 1920 г. вывезти 100 тыс. куб. футовъ древесины, а на второй годъ эксплуатаціи лѣса—до 3 мил. куб. фут.

Манглиское районное земство обратилось въ Тифл. уѣздную земскую управу съ просьбою командировать спеціалиста для составленія проекта устройства въ Манглисѣ электрической станціи.

Тифлисское уѣздное земство, наладивъ правильное пассажирское сообщеніе между Тифлисомъ и Бѣлымъ Ключемъ, на дняхъ открываетъ почтовое сообщеніе между Тифлисомъ и Манглисомъ.

Организация Суда. Предсѣдатель Кутаисскаго окружнаго суда, телеграфируетъ министерству юстиціи, что списки присяжныхъ засѣдателей представлены всѣми уѣздными земскими управами Кутаисской губ. Списки еще не поступали отъ нѣкоторыхъ земствъ Сухумскаго округа и Тифлисской губ., чѣмъ тормозится проведеніе въ жизнь реформы суда.

Согласно полученной министерствомъ юстиціи телеграммы, камера мирового судьи въ сел. Сагареджо стала функционировать съ 25 ноября.

Въ Борчалинскомъ уѣздѣ выборы мировыхъ судей должны были состояться еще 7 ноября.

Сенакское земство. (Отвѣтъ на анкету о правовомъ положеніи земствъ). До настоящаго времени одно только Сенакское земство прислало Главному Комитету земствъ отвѣтъ на анкету о правовомъ положеніи земствъ.

Мелкія земскія единицы были созданы въ январѣ с. г. по постановленію, принятому на первомъ уѣздномъ земскомъ собраніи. Въ основу мелкой земской единицы положены существовавшія сельскія о-ва. Въ анкетѣ отмѣчается, что среди населенія очень силенъ локализмъ, и между селами постоянно бываютъ конфликты при рѣшеніи вопроса о мѣстѣ постройки школы, церкви и т. д. При прежнемъ правительствѣ администрація попыталась было произвести перегруппировку сельскихъ обществъ, сокративъ ихъ число съ 31 до 28, но начались такія волненія, что пришлось оставить попытку.

При введеніи мелкой земской единицы уѣздное земство опасалось возстановить противъ себя населеніе и поэтому отказалось отъ какой-либо перегруппировки. Кромѣ того, земство руководствовалось принципомъ приближенія администраціи къ населенію и съ этой точки зрѣнія высказывалось за возможно болѣе мелкое дробленіе уѣзда.

Сельскія общества въ уѣздѣ чрезвычайно неравнобѣрны, какъ по территоріи, такъ и по количеству населенія. Это вызываетъ большія неудобства. Земство признало за мѣстнымъ населеніемъ право рѣшать вопросъ объединенія сельскихъ обществъ.

Сношенія между районнымъ земствомъ (тѣми) и селеніями производятся при посредствѣ земской управы. Институтъ остави

(двадцатники) существуетъ попрежнему. Оцистави исполняютъ порученія земской управы и оказываютъ ей большую помощь въ работѣ. Упраздненіе этого института земство считаетъ преждевременнымъ. Помощники старостъ и др. сельскія должности упразднены. Остались только сборщики податей, избираемые теперь земскимъ собраніемъ районныхъ земствъ (теми). Перегруппировки районныхъ земствъ должны производиться по инициативѣ самихъ районныхъ земствъ, но при обязательной санкціи уѣзднаго земства. Выборы въ теми производились по четырехчленной формулѣ. Избирательный метръ—20.

Приемъ и увольненіе милиціи, управленіе школами и прочими земскими учрежденіями—должно находиться въ вѣдѣніи уѣзднаго земства. На районныя земства должно быть возложено наблюденіе за хозяйственнымъ распорядкомъ и контроль надъ дѣятельностью учреждений. Имъ же должно быть предоставлено право выставять кандидатовъ на земскія должности. Районныя земства имѣютъ право выносить постановленія въ предѣлахъ своей компетенціи и проводить ихъ въ жизнь.

Въ области бюджетной Сенакское уѣздное земство признаетъ за районными земствами право на самообложеніе. Что касается процента съ государственныхъ налоговъ, то уѣздное земство должно отчислять въ пользу районнаго такой же процентъ, съ полученной имъ суммы государственнаго налога, какой само получаетъ отъ государства.

Сенакское земство признаетъ, что контроль администраціи надъ дѣятельностью земствъ совершенно излишенъ. Контроль надъ законностью дѣйствій районныхъ земствъ долженъ быть возложенъ на уѣздное земство. Контроль долженъ производиться только съ точки зрѣнія законности. Новые города должны быть облечены правами районныхъ земствъ. Предоставленіе имъ правъ уѣздныхъ земствъ, по мнѣнію Сенакскаго земства, нецѣлесообразно.

12 октября въ Сенакахъ состоялся съѣздъ представителей всѣхъ районныхъ земствъ.

Сенакское земство принципиально ничего не имѣетъ противъ предоставленія уѣзднымъ и районнымъ земствамъ права референдума. Но пока что введеніе референдума признается преждевременнымъ.

Сигнахское земство. Последнее уѣздное земское собраніе состоялось въ октябрѣ. Была утверждена дополнительная смѣта до

1 января 1920 г. на сумму около 2 мил. Общая сумма на 1919 годъ достигла 9 миллионъ рублей. Въ смѣту вошелъ между прочимъ и санитарный налогъ, исчисленный въ 3 мил. До сихъ поръ никакихъ поступленій санитарнаго налога еще не было. Съ прошлаго года земство ввело сборъ съ вина и табака. Сейчасъ передъ правительствомъ возбуждено ходатайство о разрѣшеніи земскаго неподнаго сбора на 6-ти крупнѣйшихъ станціяхъ уѣзда. Сборъ этотъ дастъ въ годъ около 200 тыс. рублей. Нынѣшнимъ лѣтомъ земство приступило къ эксплуатаціи Ахталы въ качествѣ курорта; къ будущему сезону курортъ предполагается расширить. Земство производитъ заготовку зерна и сѣна для главнаго управленія по снабженію. Были произведены большія работы по ремонту и постройкѣ дорогъ и мостовъ. Дороги приведены къ порядку, проведена одна новая со ст. Мелань до Сигнаха. Произведенъ ремонтъ Алазанскаго моста, построены 2 новыхъ моста—Чіатурскій и Шавцхалскій. Работы по проведенію телефона производятся во всѣхъ районахъ. Въ Лагодехскомъ и Гурджанскомъ работы уже закончены. Уѣздное земство предполагаетъ открыть механическую мастерскую. Въ уѣздѣ имѣется 68 школъ и 4 высшихъ начальныхъ училища. Въ Сигнахѣ функционируетъ библіотека открытая городомъ и земствомъ вмѣстѣ. Въ нѣкоторыхъ крупныхъ селеніяхъ имѣются земскія библіотеки. Лѣтомъ въ теченіе нѣсколькихъ мѣсяцевъ работалъ подвижной народный университетъ. Сейчасъ университетъ этотъ реорганизуется. Полученныя земствомъ сельскохозяйственныя орудія переслапы въ районы для распредѣленія среди населенія. Въ вѣдѣніе земства перешло нѣсколько имѣній изъ земельного фонда, въ томъ числѣ сады Эфѣанджянца въ Лагодехахъ, питомникъ въ Чумлахи и опытное поле въ Илларіоновкѣ. Урожай въ уѣздѣ выше средняго. Въ уѣздѣ функционируетъ мировой судъ и сѣздъ мировыхъ судій. Разбои, имѣвшіе мѣсто въ пограничной полосѣ за послѣднее время утихли. Организация мелкихъ земскихъ единицъ закончилась къ июлю мѣсяцу. Всего создано 26 мелкихъ земствъ, при чемъ за основу принималась территорія сельскихъ об-ствъ. Были произведены нѣкоторыя перегруппировки, былъ созванъ сѣздъ представителей районныхъ земствъ, на которомъ былъ поставленъ вопросъ о реорганизации администраціи. По установившемуся въ уѣздѣ порядку районные начальники милиціи избираются мелкими земскими единицами и утверждаются уѣзднымъ земствомъ. Всѣ постановленія районнаго земства поступаютъ на утвержденія уѣзднаго земства. Были случаи неутвержденія такихъ постановленій, на примѣръ въ тѣхъ случаяхъ, когда районное земство присваива-

ло себѣ судебныя функціи. Всѣ правительственныя кредиты на содержаніе школъ и мѣстной администраціи уѣздное земство передаетъ въ распоряженіе мелкихъ земскихъ единицъ. Никакихъ собственныхъ доходовъ у районныхъ земствъ не имѣется. За ними признано лишь право самообложенія на содержаніе управы.

Борчалинское земство. Борчалинское уѣздное земство сорганизовалось сравнительно недавно, позже всѣхъ остальныхъ земствъ. Работаетъ оно всего нѣсколько мѣсяцевъ. Мелкія земскія единицы еще не организовались. Предполагается создать 10 районныхъ земствъ. Уѣздная земская управа прилагала всѣ усилія къ осуществленію медицинской и агрономической помощи населенію. Въ уѣздѣ открыто 5 врачебныхъ и 7 фельдшерскихъ пунктовъ. Для организациі агрономической помощи уѣздъ разбитъ на 5 агрономическихъ участковъ. Въ каждомъ изъ этихъ участковъ имѣется по одному агроному и по одному инструктору. Приглашены специалисты для борьбы съ вредителями сельскаго хозяйства. Въ плачевномъ состояніи находится школьное дѣло, въ виду почти полного отсутствія преподавательскаго персонала, особенно для татарскихъ и грузинскихъ школъ. Греческія школы націонализированы и преподаваніе вездѣ ведется на родномъ языкѣ. Всего въ уѣздѣ функціонируетъ 67 школъ. Ощущается сильный недостатокъ въ интеллигентныхъ работникахъ, что значительно тормозитъ работу земства. Самымъ острымъ вопросомъ для Борчалинскаго земства является вопросъ о реорганизациі милиціи и администраціи. Уѣздъ страдаетъ вслѣдствіе страшнаго взяточничества. Земство сразу энергично взялось за чистку милиціи, и за послѣдніе 2—3 мѣсяца произведено замѣтное оздоровленіе ея. Въ теченіе этого времени смѣнено около десяти комиссаровъ, идетъ энергичное преслѣдованіе воровъ и разбойниковъ, главари которыхъ арестованы и заключены въ тюрьму. Предполагается разбить уѣздъ на пять административныхъ участковъ вмѣсто существующихъ трехъ. Разрѣшенію земскаго собранія подлежитъ также вопросъ объ организациі мелкой земской единицы.

Земство въ Абхазіи.

Гумистинское уѣздное земство. Въ Гумистинскомъ уѣздѣ (быв. Гумистинскомъ участкѣ Сухумскаго округа) создано 8 районныхъ земствъ. Районныя земства уже приступили къ работѣ. Уѣздное земство содержитъ 4 больницы, одинъ медицинскій амбулаторный пунктъ.

и 8 фельдшерскихъ пунктовъ. Въ виду сильнаго развитія разбоевъ въ уѣздѣ, въ восьми наиболѣе опасныхъ мѣстахъ разставлены милицейскіе посты. Гумистинская уѣздная земская управа обратилась къ Главному Комитету Союза Земствъ съ просьбой предоставить ей определенное количество лошадей, муловъ, повозокъ и т. п. для организаціи транспорта, а также матеріалы для проведенія телефонной линіи, чтобы такимъ путемъ связать окраины съ центромъ уѣзда.

Недавно Гумистинская земская управа обратилась въ Главный Комитетъ Союза Городовъ Республики Грузіи со слѣдующимъ заявленіемъ:

Вслѣдствіе разрушенія производительныхъ силъ страны въ ходѣ міровой войны и полнаго прекращенія торговаго сношенія съ заграницнымъ рынкомъ, все трудовое населеніе Абхазіи и въ частности Гумистинскаго уѣзда въ настоящее время испытываетъ весьма острую нужду въ предметахъ массоваго потребленія, попадаая въ руки безсовѣстныхъ спекулянтовъ, вызывающихъ искусственный товарный голодъ въ ущербъ жтвеннымъ интересамъ недостаточныхъ потребителей. Въ сознаніи этого Гумистинская уѣзд. земская управа, въ цѣляхъ урегулированія экономической жизни крестьянскаго населенія, вступила на путь широкаго развитія товарообмѣна внутри страны и снабженія деревенской бѣдности предметами первой необходимости. Вполнѣ сознавая, что Гумистинскому уѣзд. земству, благодаря своему центральному положенію среди всѣхъ земскихъ учреждений Абхазіи, приходится, силой обстоятельствъ, взять въ свои руки инициативу въ дѣлѣ экономической организаціи крестьянскаго населенія, Продовольственный Отдѣлъ Управы усерднѣйше проситъ Васъ прійти на помощь демократическому земству въ этомъ полезномъ начинаніи и удѣлить ему періодически (въ кредитъ или за наличный расчетъ), извѣстную долю получаемыхъ Вами товаровъ крестьянскаго потребленія, какъ-то: мадуфактуры, бѣлья, обуви, мыла, керосина, соли, спички, сахару, чаю, муки, рису и друг. Въ свою очередь, Продовольственный Отдѣлъ постарается по мѣрѣ возможности, поставлять Вамъ, въ видѣ эквивалента, продукты мѣстнаго производства: фундукъ, орѣхи, лавровыя листья, кукурузу и друг. 12 ноября въ Очемчирахъ состоялось совѣщаніе представителей земствъ и городовъ Абхазіи, посвященное вопросу о постройкѣ Черноморской жел. дороги.

Послѣ обмѣна мнѣній единогласно принята слѣдующая резолюція: 1) Признать немедленное продолженіе постройки Черноморской жел. дор. отъ ст. Хети до г. Сухума не только желательнымъ,

но и настоятельно необходимымъ для всего населенія Абхазіи. 2) Безотлагательно приступить къ подысканію средствъ для проведенія въ жизнь этой постройки, для чего вступить въ переговоры съ крупными финансовыми силами, какъ заграничными, такъ и пребывающими въ Грузіи. Республикѣ и привлечь ихъ къ финансированію постройки на наиболѣе выгодныхъ для населенія условіяхъ, причемъ представители земствъ и городовъ находятъ возможнымъ для привлеченія указанныхъ капиталистовъ сдать организаціи, которая согласится финансировать постройку дороги, эксплуатацію на концессионныхъ началахъ одного изъ природныхъ богатствъ Абхазіи. 3) Просить комиссара по дорожному строительству Абхазіи немедленно войти въ сношеніе съ правительствомъ Грузіи. Республики объ оказаніи полного содѣйствія населенію Абхазіи въ осуществленіи столь необходимой для него постройки жел. дороги. 4) Просить Абхазскій Народный Совѣтъ присоединить свой авторитетный голосъ къ вышеуказаннымъ пожеланіямъ и поручить членамъ Учред. Собранія Грузіи—уроженцамъ Абхазіи поддерживать настоящее желаніе населенія Абхазіи. 5) Призвать все населеніе городовъ и уѣздовъ придти на помощь постройкѣ жел. дороги путемъ денежныхъ пожертвованій и предоставленія своего труда. 6) Для проведенія въ жизнь указанныхъ пожеланій избрать комиссію подъ предсѣдательствомъ и непосредственнымъ руководствомъ комиссара по дорожному строительству Абхазіи И. Н. Лордкипанидзе. изъ представителей земствъ Абхазіи—предсѣдателя Гумистинской земской управы К. А. Сванидзе, представителя земства Зугдидскаго уѣзда по избранію послѣдняго, представителя городовъ.

Переговоры съ правительствомъ о содѣйствіи постройки поручены находящемуся въ Тифлисѣ предсѣдателю Гумистинскаго земства—Сванидзе.

Озургетское земство.

(Отъ нашего корреспондента).

Гурія по своимъ почвеннымъ условіямъ одна изъ благодатнѣйшихъ частей Грузіи; эта родина, къ сожалѣнію, пока только кукурузы, въ этомъ году не сможетъ удовлетворить даже своихъ потребностей. При обследованіи урожая въ Гуріи выяснилось, что площадь посѣва кукурузы сравнительно съ 1917 и 1910 годами увеличилась отъ 30 до 50%, такъ что при благоприятныхъ условіяхъ Гурія не только прокормила бы себя, но и смогла бы вывозить излишки уро-

жая. Но благодаря обильнымъ весеннимъ дождямъ и сильнымъ вѣтрамъ въ серединѣ лѣта, которыя поломали уже твердыя початки кукурузы, урожай получился очень плохой. Въ среднемъ съ десятины было собрано 40—80 пудовъ. Тоже самое случилось и съ Гоми и десятина дала 33—54 пудовъ. Главнымъ зломъ Гуріи всегда являлось и является весеннее разлитіе рѣки Ріона. Въ этомъ году Ріонъ разливался 3 раза и уносилъ съ собой всё посѣвы, такъ что жителямъ приходилось сѣять снова. Поэтому первой и неотложной задачей Правительства или Земства должно быть укрѣпленіе низменныхъ береговъ Ріона. Въ общемъ урожай въ этомъ году Гуріи хватить только на 5—6 мѣсяцевъ, а остальное время она будетъ нуждаться въ привозномъ хлѣбѣ.

Главнымъ продуктомъ питанія Гуріи является кукуруза, вотъ почему тамъ такъ развита эта культура несмотря на то, что Гуріа обладаетъ благопріятными условіями для развитія культуръ табака, чая, мандаринъ риса и шелководства. Хотя всѣмъ этимъ жители и занимаются, но широкаго промышленнаго значенія эти знанія не имѣютъ. Въ послѣдніе годы, въ виду общихъ экономическихъ условій, жители вообще больше стали обращать вниманіе на продукты питанія и, въ ущербъ табачнымъ и чайнымъ плантаціямъ, увеличивать площадь посѣва кукурузы. Чай и табакъ въ Гуріи получается высокаго качества, но благодаря кустарному способу обработки, они теряютъ вкусъ и аромать. Для широкаго развитія этихъ культуръ большую роль въ будущемъ сыграетъ Уѣздное Земство. По проекту Земства весь Озургетской уѣздъ дѣлится по почвеннымъ и климатическимъ признакамъ на 4 района. Въ каждомъ районѣ будетъ находиться агрономическій пунктъ и показательное поле размѣромъ отъ 5 до 7 десятинъ.

I районъ—Приморскій, сюда входятъ слѣдующія сел. общества: Нигоитское, Цикурское, Ланчхутское, Чибатское, Джуругветское, Супсинское, Чочхарское; здѣсь главнымъ образомъ будетъ культура кукурузы и огородничество.

II районъ—Озургетскій съ преобладаніемъ культуры табака, чая, мандаринъ и плодводства.

III районъ—зона красноземовъ, сюда входятъ сел. общества: Акетское, Ацанское, Дзимитское, Джуматское, Хварберское, Микель-Габріельское; здѣсь будетъ развита культура чая, мандаринъ и садоводство.

IV районъ—Чохатаурскій съ культурой табака, винограда, кукурузы, садоводства и огородничества. Всѣ эти агрономическія пунк-

ты откроются съ 1920 года. Въ этомъ году земство скупаетъ у крестьянъ чай и думаетъ его выпустить на рынокъ подь названіемъ „Гурійскій чай“. Здѣсь также развита культура садоводства особенно въ Озургетскомъ районѣ, который славится яблоками подь мѣстнымъ названіемъ „Шави вашли“ — черныя яблоки, французскій ренетъ, отличающіеся своимъ нѣжнымъ вкусомъ и ароматомъ. Продукты садоводства въ этомъ году тоже дали плохой урожай, исключая мандаринъ. Виноградарство и винодѣліе не имѣютъ здѣсь широкаго развитія, такъ какъ благодаря обилію влаги вино получается низкаго качества, значительно уступающее кахетинскому и имеретинскому. Жители разводятъ виноградъ въ ограниченномъ количествѣ, лишь для удовлетворенія своихъ нуждъ, да и тотъ въ этомъ году весь пострадалъ отъ „нацара“, благодаря несвоевременному леченію за неимѣніемъ сѣры. Ко всѣмъ этимъ бѣдствіямъ прибавилась еще и чума на рогатый скотъ, которая свирѣпствуетъ здѣсь почти съ начала лѣта до сихъ поръ. Населеніе и земство безсильны бороться съ этимъ народнымъ бѣдствіемъ, въ виду отсутствія противочумной сыворотки. Единственнымъ средствомъ борьбы являются карантинныя. Большую роль въ дѣлѣ развитія сельско-хозяйственной культуры и поднятія благосостоянія населенія Грузіи сыграетъ въ будущемъ уѣздное земство. Уже теперь приходится отмѣчать полезную дѣятельность мѣстнаго Земства, которое рьяно проникнуто важностью своихъ задачъ и въ сравнительно короткое время сдѣлало много. Народное образованіе и народное здравіе стоятъ здѣсь выше, чѣмъ въ другихъ уѣздахъ и областяхъ Грузіи. Въ Гуріи почти нѣтъ села гдѣ бы не было школы, уже не говоря о библіотекахъ и другихъ культурно-просвѣтительныхъ учрежденіяхъ. Вся Гурія покрыта широкой сѣтью врачебныхъ и фельдшерскихъ пунктовъ. Въ Ланчхутахъ и Чакатаурахъ открыты больницы на 10 кроватей, въ Озургетахъ врачебный пунктъ (амбулаторный пріемъ) и кромѣ того въ разныхъ селахъ Гуріи находится 24 фельдшерскихъ пункта. Къ сожалѣнію земству въ послѣднее время приходится отрываться отъ своихъ культурныхъ работъ и часть энергіи тратить на борьбу съ мѣстными хулиганствующими бандами, которыя подь большевистскимъ флагомъ нападаютъ на села, обезоруживаютъ мѣстныхъ милиціонеровъ и захватываютъ власть на 2—3 часа до прихода гвардейцевъ, при видѣ которыхъ вся банда разбѣгается по лѣсамъ, тамъ собираются снова и опять нападаютъ на другое село и т. д. Характерно, что всѣ эти „большевики“ вмѣстѣ съ винтовкой имѣютъ въ рукахъ и пустой мѣшокъ.

Р а ч а.

(Отъ нашего корреспондента).

Рачинскій уѣздъ въ этомъ году постигла большая эпидемія скота—сибирская язва и чума, отчего населеніе лишилось болѣе $\frac{1}{2}$ скота. Въ поискахъ сыворотки населеніе мечется во всѣ стороны, но не находитъ ее. У частныхъ лицъ бутылка сыворотки сомнительнаго качества доходить до 3—4 тысячъ рублей. Къ сожалѣнію, населеніе пошло навстрѣчу земству, своевременно предлагавшему населенію свои услуги въ этомъ дѣлѣ, и получило горькій урокъ, лишившись почти рабочаго скота. Къ этому прибавился неурожай хлѣбовъ. Весенніе ливни и сырое лѣто задержало ростъ хлѣбовъ, жаркіе дни въ перемежку съ дождями способствовали развитію на виноградникахъ грибныхъ болѣзней—милдію и падали. Лѣчебные матеріалы—купоросъ и сѣру трудно было доставать. Въ ограниченномъ количествѣ приобрѣли нѣкоторые кооперативы въ серединѣ лѣта. Позднее лѣчение мало помогло виноградникамъ. Въ результатъ получилось мало вина и кислаго: какъ показала анкета, около 20—30 ведеръ съ кцевы. Урожай хлѣбовъ съ кцевы колебался отъ 10 до 17 пудовъ, и то получилось зерно весьма тощее. Въ благопріятные годы Рача всегда нуждалась въ привозномъ хлѣбѣ изъ Карталиніи и Терской области. Теперь пути къ Тереку закрыты, сосѣдніе уѣзды въ лучшемъ случаѣ еле въ состояніи себя прокормить. Рачинцы, учитывая эти обстоятельства, всячески старались увеличить посѣвную площадь: распаханы всѣ поляны и склоны горъ, въ общемъ посѣвная площадь увеличилась на $\frac{1}{4}$, но и это мало помогло. Рачинскій уѣздъ можетъ прокормиться своимъ хлѣбомъ 3—4 мѣсяца, а потомъ будетъ нуждаться въ привозномъ хлѣбѣ. Земская Управа старается сдѣлать запасы кукурузы, которой по ея расчету понадобится Рачѣ 1 милл. пудовъ. На это у земства, конечно, нѣтъ потребной суммы. Для образованія закупочнаго фонда она обратилась къ населенію съ циркулярнымъ предложеніемъ вносить въ земскую кассу сумму, на какую потребуется хлѣбъ отдѣльнымъ семьямъ въ этомъ году.

Рачинская Земская Управа сконструировалась съ марта, имѣетъ отдѣлы; техническій, учебный, медико-санитарный, ветеринарный, продовольственный, административный и статистическій. Мелкіе земскіе единицы теперь налаживаются. Составъ управы почти весь съ специальнымъ высшимъ образованіемъ. За $\frac{1}{2}$ года ею открыты и

наложены 62 народныя школы въ разныхъ пунктахъ уѣзда, 4 высшія начальныя училища, 1 смѣшанная гимназія въ г. Они. Открыта больница въ Они на 15 кроватей, Амбролаури на 12, 3 врачебныхъ пункта въ Геби, Зварети и Никорцинда и 2 фельдшерскихъ пункта въ Бари и Наманеви. Имѣеть въ своемъ вѣдѣніи въ полной исправности 30 верстъ шоссеиной дороги отъ Хидисъ-кари до Инкеральскаго перевала съ 8 деревянными мостами. Провела по вѣдѣнію сельскимъ обществамъ телефонную сѣть на разстояніи 230 верстъ и установила 39 аппаратовъ—29 въ сельскихъ обществахъ и 10 въ городѣ. Устроила агрономическій пунктъ въ Сори съ прокатомъ земледѣльческихъ орудій, открыли учебно-ткацкую мастерскую въ Габиши, и опытное поле съ питомникомъ въ Амбролаури. Функционируютъ 4 почтово-телеграфныя конторы въ Они, Цеси, Ситимели и Чреби. Къ сожалѣнію, почта получается очень рѣдко: 1 разъ въ недѣлю. Въ уѣздѣ 10 библиотекъ-читаленъ—въ Они, Моедани, Дгеби, Уцера, Цеси, Амбролаури, Бурчеули, Хванчкарро, Садамели и Чіора. Мировой судъ въ Они и Амбролаури. Къ аграрной реформѣ только теперь приступлено—предстоитъ къ приему въ фондъ имѣнія Кипіани въ Хванчкарро, Георгобіани въ Амбролаури, Цулукидзе и Саникидзе въ Бугеули и Бакрадзе въ Сева и еще какого-то графа. Всего въ фондъ отойдетъ около 150 десятинъ. Продовольственная операція управы выразилась въ слѣдующемъ: закуплено и продано населенію 13000 пуд. кукурузы, изъ которой на складѣ около 500 пудовъ. Получено отъ Комитета снабженія 13 тыс. паръ теплаго и холоднаго бѣлья, 300 пуд. сахару, 2 цистерны керосину, лома, кирки, лопаты, веревки на сумму около 200000 руб. Продовольственная операція дала управѣ до $\frac{1}{\text{VI}}$ чистой прибыли болѣе 100 тыс. рублей и по смѣтѣ до $\frac{1}{\text{I}}$ 1920 г. ожидаетъ около 200.000 руб. прибыли, къ $\frac{1}{\text{VI}}$ оставалось на складахъ товару болѣе чѣмъ на 170 тыс. Сбалансированъ земскій бюджетъ до $\frac{1}{\text{VI}}$ 1.501.343 руб. 28 коп. Изъ этой суммы на медико-санитарное дѣло ушло 150 тыс. съ лишнимъ, на народное образованіе почти 270 тыс. Инвентаря приобрѣтено на 52 тыс. Съ $\frac{1}{\text{VI}}$ до конца года бюджетъ опредѣленъ суммою 3.972.885 руб. 55 коп. По статьямъ распределенъ такъ:

П р и х о д ъ.

§ 1. Приходъ отъ земскихъ имѣній	208.451
§ 2. Разныя поступления	13.000
§ 3. Посobie правительства и возмѣщеніе расходовъ	2.719.577—33

§ 5. Налоги на торгово-промыш. документы	5.000
§ 6. Налоги на недвижимое имущество	291.851—20
Прибыль отъ продовольст. операций	200.000
Заемъ	535.006—02
<hr/>	
Итого	3.972.885—55

Р а с х о д ъ.

§ 1. Уѣздная администрація и милиція	1.252.660
§ 2. Содержаніе земской управы	352.112—60
§ 3. Содержаніе уѣздной тюрьмы	39.782
§ 4. Технический отдѣлъ	104.340
§ 5. Народное образованіе	962.098—85
§ 7. Медико-санитарный отдѣлъ	500.845—54
§ 8. Ветеринарный отдѣлъ	125.250
§ 9. Агрономический отдѣлъ	115.550
§ 11. Разные другіе расходы	520.246—55
<hr/>	
Итого	3.972.885—55

Земской управой организованы выборы въ городское самоуправленіе Они, которые должны были состояться 30 ноября. Предположительно примутъ участіе въ выборахъ около 760 гражданъ, обнародованныхъ въ спискахъ.

Работу земства омрачаетъ хулиганство и озорство поддонковъ общества, которые производятъ нападенія и грабежи на прохожихъ и проѣзжихъ. Ни одно ограбленіе и нападеніе не происходило безнаказано для разбойниковъ. Уѣздная милиція и гвардія борется съ ними и почти всѣ главари изловлены. Теперь ѣзда по Рачинскому уѣзду безопасна, но особенно далеко не поѣдешь изъ-за ужасной дороговизны передвиженія. Проѣздъ по шоссе отъ Они до Кутаиса стоитъ верста 4 руб., а по грунтовымъ до селеній и всѣ 10 рублей. Хуже дорогъ между селеніями какъ въ Рачинскомъ уѣздѣ нигдѣ въ Грузіи нѣтъ. Бездорожіе для Рачи опаснѣе отсутствія продовольствія. По свѣдѣніямъ продовольственнаго отдѣла управы доставка 1 пуда кукурузы отъ Кутаиса до Они составляетъ $\frac{1}{3}$ стоимости ея, а до потребителя превосходитъ $\frac{1}{2}$ стоимости.

Удешевленіе и улучшеніе передвиженія по Рачѣ должно составлять первѣйшую заботу земства и правительства. Рача имѣетъ полное основаніе потребовать проведенія желѣзной дороги, такъ

какъ она можетъ дать Грузіи то, чего не дастъ ей никакая провинція и заграница. Рача богата желѣзомъ, мѣдью, углемъ, нефтью, прекрасными курортными мѣстами, минеральными источниками и разными другими рудами. Сейчасъ въ Рачѣ за неимѣніемъ желѣза на рынкѣ идетъ выплавка кустарнымъ способомъ изъ руды желѣза и обработки его въ крестьянскихъ кузняхъ. По сторонамъ шоссе лежатъ груды барита, предназначенныя къ вывозу куда-то заграицу, но вмѣсто заграицы ливни и потоки сносятъ его въ Ріонъ.

Уѣздный статистикъ *М. А. Шатберовъ*.

Правительственныя мѣропріятія.

Разъясненіе къ декрету о поземельномъ налогѣ. На запросъ Союза Земствъ относительно толкованія нѣкоторыхъ пунктовъ закона о единовременномъ поземельномъ налогѣ, министръ финансовъ разъяснилъ, что поземельный налогъ ни въ коемъ случаѣ не можетъ разсматриваться какъ налогъ подоходный, объектомъ котораго служатъ всѣ доходы независимо отъ ихъ источника. Объектомъ обложенія единовременнымъ поземельнымъ налогомъ является земля въ въ границахъ того селенія гдѣ производится разверстка. При распределеніи налога внутри селенія могутъ приниматься во вниманіе не только площадь принадлежащей плательщику земли, но и ея плодородіе и др. сельскохозяйственные источники доходовъ (пчеловодство и т. п.) и вообще всякое имущество, находящееся въ границахъ селенія. Министерство Финансовъ подчеркиваетъ, что доходы съ имущества, находящагося за предѣлами даннаго селенія не могутъ приниматься во вниманіе при разверсткѣ. Обыкновенные государственныя и земскіе налоги за 1919 годъ не могутъ взыскиваться съ тѣхъ государственныхъ и частновладѣльческихъ земель, которыя были обложены единовременнымъ земельнымъ налогомъ. Взысканіе недоимокъ за прежніе годы должно производиться независимо отъ обложенія поземельнымъ налогомъ. Касаясь вопроса о совмѣстимости взысканія галы и поземельнаго налога съ одиѣхъ и тѣхъ же земель, министръ финансовъ указалъ, что при установленіи поземельнаго налога во вниманіе принимаются доходы съ земель за 1917 годъ, когда земли уже были захвачены крестьянами, но гала съ нихъ еще не взыскивалась. Въ виду этого уплата галы за 1919 годъ не имѣетъ никакого значенія при взысканіи поземельнаго налога. Отъ единовремен-

меннаго поземельнаго налога освобождены все бывшія удѣльныя имѣнія, какъ бесспорная государственная собственность. Что же касается будущаго года, то перешедшія въ фондъ земли, само собой разумѣется, не подлежатъ обложенію государственнымъ налогомъ.

Регламентация смѣтъ городскихъ и земскихъ самоуправленій. При Министерствѣ Финансовъ создана коммиссія по выработкѣ такс-ныхъ смѣтъ для самоуправленій и вѣдомствъ. Коммиссія разбила на 2 секціи. Одной изъ секцій поручено рассмотреть смѣты самоуправленій и государства для составленія будущаго бюджета, регламентаціи смѣты самоуправленій и согласованія ихъ съ государственной смѣтой. Комитетъ Союза Земствъ командировалъ въ эту секцію въ качествѣ своего представителя Эд. Авалишвили. Вторая секція занята разработкой бюджетныхъ правъ земствъ, городовъ и государства и согласованіи ихъ. Со стороны земства въ эту секцію вошелъ членъ комитета Союза Земствъ Цеквашвили.

Порядокъ опредѣленія пригородной зоны. Совѣтъ Министерства Земледѣлія выработалъ спеціальныя правила для опредѣленія пригородной зоны, коими слѣдуетъ руководствоваться при примѣненіи къ ст. 17 закона 28 января 1919 года и § 24 инструкции Министерства Земледѣлія отъ 15 апрѣля 1919 года. Согласно этимъ правиламъ, окружная черта города должна проходить на разстояніи не менѣе одной версты, а для городовъ Тифлиса, Кутаиса, Поти и Гори—не менѣе 6 верстъ отъ города. Окружная черта должна быть по возможности приурочена къ границамъ ближайшихъ владѣній. Опредѣленіе окружной черты въ натурѣ возлагается на аграрныя коммиссіи. При этомъ слѣдуетъ считаться не только съ топографическими, но и съ др. условіями мѣстности (населенность, удобство путей сообщенія съ городомъ, цѣны на землю, обезпеченность населенія и т. п.). Для разрѣшенія этихъ вопросовъ въ районныя аграрныя коммиссіи должны привлекаться представители отъ земскихъ и городскихъ управъ. При отступленіи отъ указанныхъ правилъ слѣдуетъ въ каждомъ отдѣльномъ случаѣ возбуждать соответствующее ходатайство передъ Министерствомъ Земледѣлія.

С.-хоз. орудія. Министерство Земледѣлія отправило около 50 плуговъ, изъ числа полученныхъ изъ Германіи сельско-хозяйственныхъ орудій, въ Ахалкалакскій и Ахалцихскій уѣзды. 25 плуговъ отложено спеціально для нѣмцевъ-колонистовъ и 15 плуговъ для русскихъ поселенцевъ действующей зоны Борчалинскаго уѣзда.

Лабораторія по винодѣлію. Министерство Земледѣлія предполагаетъ устроить въ Цивилдагскомъ имѣніи лабораторію, которая послужитъ основаніемъ для организаціи винодѣльческой станціи.

Обслѣдованіе рѣкъ въ Борчалинскомъ уѣздѣ. Горнымъ управленіемъ проектируются работы по обслѣдованію песковъ рѣчки Мамавери въ Борчалинскомъ уѣздѣ и ея притоковъ въ районѣ Екатериненфельда и Чатахскаго завода для выясненія степени золотосодержанія этихъ песковъ.

Проведеніе аграрной реформы. Работа по проведенію аграрной реформы сейчасъ ведется въ двухъ направленіяхъ. Съ одной стороны, въ нѣкоторыхъ районахъ заканчивается пріемка конфискованныхъ земель. Параллельно съ этимъ идутъ работы по распредѣленію земельного фонда. Окончательно закончена пріемка земель въ Ахалцихскомъ, Борчалинскомъ, Телавскомъ, Тифлиссскомъ, Тонетскомъ, Кутаисскомъ, Сенакскомъ, Шорапанскомъ и Лечхумскомъ уѣздахъ (въ послѣднемъ за исключеніемъ Верхней Сванетіи). Въ остальныхъ уѣздахъ пріемка не могла быть своевременно закончена, въ виду многочисленности конфискуемыхъ имѣній, съ одной стороны и съ другой—вслѣдствіе анархіи, господствовавшей тамъ въ прошломъ году. Пріемка имѣній не задерживаетъ распредѣленія земель, и работы въ обоихъ этихъ направленіяхъ идутъ параллельно. Земства и мѣстные комитеты по проведенію аграрной реформы вырабатываютъ планы распредѣленія земель. Планы поступаютъ на утвержденіе министра земледѣлія. До настоящаго времени въ Министерство поступили планы, распредѣленія по слѣдующимъ районамъ: Манглискій районъ, Тифл. уѣзда—распредѣленію подлежатъ 3,154 дес. земли, оцѣненные по льготнымъ цѣнамъ въ 1.221.000 руб.,—Дигомскій районъ—4,482 дес., оцѣненные въ 2.849.793 руб.,—Сартачальскій районъ—3,103 дес., 2.832.640 руб.,—Сагареджинскій районъ—1,206 дес., 1.188.220 руб.,—Телавскій районъ—6,969 дес., 5.000.000 руб.,—Копитнарскій районъ, Кутаисскаго уѣзда—4,712 кцевъ—3.968.000 руб.,—Джихайскій районъ—1,450 кцевъ—1.260.000 руб.,—Цхалтубскій районъ—2,948 кцевъ—2.389.600 руб.,—Кутаисскій районъ—4,129 кцевъ—2.966.100 руб.,—Свирскій районъ—2,234 кцевъ—1.790.400 руб. Въ Квирильскомъ районѣ, Шорапанскаго уѣзда къ распредѣленію назначено 149 дес., оцѣненныхъ въ 402.400 руб. Изъ Сигнахскаго уѣзда получены свѣдѣнія о проектѣ распредѣленія нѣкотораго количества усадебной земли, оцѣненной въ 35 тыс. руб. При оцѣнкѣ, передаваемой крестьянамъ земли, мѣстные органы руководствовались выработанной Ми-

нистерствомъ таблицей льготныхъ цѣвъ. При выработкѣ этой таблицы за основу принята стоимость галы, собираемой съ разныхъ категорій земли. Для западной и восточной Грузіи назначены разныя цѣвы. Всего предусмотрено 4 категоріи земель оцѣненныхъ: I категорія—не менѣе 1.500 руб., для западной и не менѣе 1.200 руб. для восточной Грузіи; II кат.—отъ 1.000 руб. до 1.500 руб. для западной и отъ 1.000 руб. до 1.200 руб. для восточной; III кат.—отъ 600 руб. до 1.000 руб. и IV кат.—отъ 300 до 400 руб. для западной и отъ 200 до 300 руб. для восточной Грузіи.

Въ виду начавшагося распредѣленія земель государственнаго фонда, въ Министерствѣ Земледѣлія всталъ вопросъ объ изыятіи изъ фонда подлежащаго распредѣленію земель, необходимыхъ для устройства дачныхъ поселковъ и курортовъ въ такихъ напр. мѣстностяхъ, какъ Манглись, Гамборы и т. п.

ПОЧТОВЫЙ ЯЩИКЪ.

Желая придти на помощь органамъ мѣстнаго управленія, устанавливающимъ новый гражданскій правопорядокъ въ странѣ, въ уясненіи ими своихъ юридическихъ правъ и обязанностей, редакция предлагаетъ городскимъ и земскимъ управамъ направлять ей возникающіе на мѣстахъ вопросы и затрудненія въ области муниципальнаго права. Въ ближайшихъ номерахъ нашего журнала редакция будетъ помѣщать отвѣты, разработанные лучшими юристами страны.

Точно также по запросамъ, возникающіе на мѣстахъ въ дѣлѣ постановки и разрѣшенія задачъ социальной помощи редакция будетъ консультировать черезъ специалистовъ инструкторовъ.

Гори. Вопросъ. Правильно-ли разъясненіе Канцеляріи Министерства Внутреннихъ Дѣлъ, что, согласно прим. къ ст. 4 закона о принудительномъ отчужденіи отъ 11 іюля с. г., срокъ, по истеченіи коего вступаютъ въ силу постановленія мѣстныхъ управленій о принудительномъ отчужденіи, временномъ занятіи и установленіи права участія въ пользованіи недвижимыми имуществами, подлежитъ исчисленію не со дня полученія копии сихъ постановленій въ Министерствѣ Внутреннихъ Дѣлъ, а со дня представленія послѣднимъ своего доклада въ правительство?

Отвѣтъ. Изложенное въ вопросѣ разъясненіе не можетъ быть признано правильнымъ. По точному смыслу прим. къ ст. 4 закона 11 іюля с. г., постановленія городского и земскаго самоуправленій

вступаютъ въ силу, если правительство, которому должны быть представлены копии постановленія съ объясненіемъ дѣла, въ теченіе трехъ недѣль со дня полученія копій не извѣститъ надлежащее самоуправленіе, что оно не согласно съ его постановленіемъ.

Въ силу дѣйствующихъ земскаго и городского положеній, копія должна быть представлена въ Правительство по тому вѣдомству, коему городскія и земскія самоуправленія подчинены въ порядкѣ надзора; такимъ вѣдомствомъ является Министерство Внутреннихъ Дѣлъ, и слѣдовательно, началомъ теченія установленнаго упомянутыхъ выше примѣчаніемъ трехнедѣльнаго срока долженъ быть признанъ день полученія копій именно этимъ министерствомъ.

Хони. Вопросъ. Законны ли распоряженія чиновъ податной инспекціи, коими недвижимыя имущества въ новообразованныхъ городахъ подчинены платежу установленнаго закономъ 27 мая с. г. единовременнаго государственнаго поземельнаго налога не какъ городскія недвижимости, а наравнѣ съ сельскими имѣніями. Для этихъ распоряженій чины податной инспекціи усматриваютъ въ непривлеченіи этихъ недвижимостей къ платежу государственнаго поземельнаго налога съ городскихъ недвижимыхъ имуществъ, (закъ 6 іюля 1910 года) въ виду неопредѣленія въ установленномъ порядкѣ въ указанныхъ городахъ селитебной площади; а также непроведенія городской черты?

Отвѣтъ. Распоряженія не могутъ быть признаны законными. Въ законѣ не сдѣлано исключеній для недвижимыхъ имуществъ въ новообразованныхъ городахъ, и поэтому они должны быть обложены наравнѣ съ недвижимостями въ старыхъ городахъ республики. Невозможность взысканія указанного налога въ текущемъ году не исключаетъ возможности взыскать его впослѣдствіи, когда будутъ опредѣлены селитебныя площади и городскія черты. Подчиненіе же ихъ на этомъ основаніи платежу налога наравнѣ съ сельскими имѣніями является измѣненіемъ закона, на что чины податной инспекціи, какъ и само министерство, конечно, не уполномочено.

Издатели: Союзы Гор. и Земствъ Респ. Грузіи.

Редакторы: { А. Бритнева.
Л. Натадзе.

Главный Комитетъ Союза Городовъ Республики Грузіи.

Постановленія Исп. Бюро. Сто тысячъ на приобрѣтеніе скипидара. Заключеніе комиссіоннаго договора по эксплуатаціи Чіатурской лѣсной дачи. О выходѣ изъ числа членовъ О-ва фабрикантовъ и заводчиковъ. Изготовленіе тетрадей 2-хъ сортовъ. Увеличеніе ассигнованія на примирительную камеру.

Контрольный Отдѣль. Ревизія предприятий Союза.

Дровяной Отдѣль. Повышеніе отпускной цѣны на дрова жел. дорогамъ. Къ заключенію договоровъ на поставки дровъ съ мелкими земскими единицами.

Техническій Отдѣль. Сооруженіе гидроэлектрической станціи въ г. Хони. Проектъ и смѣта городской электрической станціи и мельницы въ г. Душетѣ. Проектъ расширенія электрической станціи и мельницы въ г. Телавѣ. Автомобильное сообщеніе Тифлисъ-Душетѣ. Программа организаціи постройки типовыхъ экономическихъ жилищъ въ городахъ.

Медико-Санитарный Отдѣль. Учебникъ для квалифицированныхъ санитаровъ. Докладъ д-ра Микеладзе о курортномъ вопросѣ. Совѣщаніе сотрудниковъ Бактеріологовъ по вопросу изслѣдованія источниковъ водоснабженія г. Тифлиса. Оборудование Сигнахской лабораторіи. Кутаисская лабораторія. Проектъ больничныхъ построекъ

Рабочіе и служащіе. По поводу забастовки поденныхъ рабочихъ Центросклада. Посвѣщеніе оперныхъ спектаклей по удешевленнымъ цѣнамъ. Снабженіе рабочихъ и служащихъ дровами, костюмами и др. предметами. Объединеніе съ союзомъ служащихъ Тифлискаго Гор. Самоуправленія. Циркуляръ-возваніе къ членамъ союза.

Организація мѣстныхъ управленій. Управскій кризисъ г. *Сухума*.
Стр. 58

Дѣятельность городскихъ управленій. Финансы. *Сухумъ*:—посредническая дѣятельность. *Зугдиды*: санитарный налогъ. *Тифлисъ*: приказъ по милиціи о сборѣ налоговъ. Стр. 60

Къ разгрузкѣ Тифлиса. Продовольствіе. *Тифлисъ*: отчетъ о дѣятельности прод. отд. управы за октябрь мѣсяць.

Организація общественныхъ столовыхъ и чайныхъ. Соціальная помощь. Уравненіе окладовъ временныхъ служащихъ и рабочихъ Тифлискаго Гор. Упр. съ окладами постоянныхъ.

Отъ нашихъ корреспондентовъ. *Зугдиды*. Стр. 67

Главный Комитетъ Союза Земствъ. Уставъ Союза Земствъ. О передачѣ въ распоряженіе земствъ всѣхъ центральныхъ складовъ комитета снабженія. Передача кустарнаго комитета въ вѣдѣніе земствъ. О передачѣ учреждений общегосударственнаго значенія въ вѣдѣніе земствъ. Уставъ земскаго банка. Введеніе обязательнаго оспопрививанія. Организациа статистическаго отдѣла

Земское продовольственное совѣщаніе. Съезды. I конгрессъ виноград. и винодѣл. Съездъ земскихъ техническихъ силъ. Съездъ агрономовъ Грузіи. Съездъ земскихъ ветеринаровъ.

Дѣятельность Земскихъ Самоуправленій Стр. 76

Предпріятія. Организациа Суда. Сенакское Земство: отвѣтъ на ашкету о прѣвомъ положеніи земствъ (Стр. 83).

Сигнахское Земство. Борчалинское Земство. Земство въ Абхазіи.
Стр. 80

Отъ нашихъ корреспондентовъ. Озургетское Земство. Рача.
Стр. 85

Правительственныя мѣропріятія. Разъясненія къ декрету о поземельномъ налогѣ. Регламентациа смѣтъ городскихъ и земскихъ самоуправленій. Порядокъ опредѣленія пригородной зоны. С.-хоз. орудія. Лабораторія по винодѣлію. Обслѣдованіе рѣкъ въ Борчалинскомъ уѣздѣ.

Почтовый ящикъ Стр. 91.

Указатель статей: напечатанных въ журналѣ „Кавказскій Городъ“.

По организациі мѣстнаго управленія.

- А. Бритнева. „Основные задачи муниципальнаго. Согора“
№ 1—2 1918 г.
- Д. Г. 1. „Бюрократическая затѣя“, № 5—6 1918 г.
2. „Замѣтки о милиціи“ № 11—12 и 13—14, 1918 г.
- А. Гончаровъ. „Общеземскій съѣздъ и очередныя земскія задачи“ № 11—12, 1919 г.
- С. Зубчаниновъ. „Городъ и Земство“. № 7—8, 9—10 и 15—16, 1918 г.
- І. Иремашвили. „Земство у насъ“, на груз. яз. № 1, 1919 г.
- А. Калюжный. „Организациа контроля въ общественныхъ учрежденіяхъ“. № 2 и 3, 1919 г.
- Н. Коіава. „Земско—городской институтъ“. № 3, 1919 г.
- Мар. Вал. „Юридическая помощь населенію“. № 11—12, 1919 г.
- Т. Маргвелашвили. „Самоуправленія на Западѣ“. № 7—8, 1919 г.
- Г. Нанейшвили. „Взаимоотношенія между центр. и мѣст. органами на грузин. яз. № № 2, 3 и 4, 1919 г.
- Л. Натадзе. 1. „Земскій Центръ“ на груз. яз., № 13—15, 1919 г.
2. „Школа муниципальн. дѣятелей“. на гр.яз., № 16—17, 1919 г.
- Я. Петраковскій. „Замѣтки о работѣ муниципальнаго контроля“. №№ 9—10, 11—12, 13—15, 16—17 и 18—19, 1919 г.
- С. Р. „Наши самоуправленія“, на груз. языкѣ. № 13—14, 1918 г.
- Старый Земець. „Къ организ. земскихъ управъ“. № 15—16, 1918 г.
Тоже самое на груз. яз. (переводъ) № 1 и 2, 1919 г.
- В. Соколовъ. „По вопросу о центральномъ земствѣ“. № 4, 1919 г.
- П. Сакварелидзе. „Современный городъ и общественное хозяйство“. № 15—16, 1918 г.

- Г. Тумановъ. 1) „Мелкая земская единица“. № 15—16, 1918 г.
 2) „Вышніе органы земскаго Управленія“. № 1 и 2, 1919 г.
 3) „Мелкое земство и народное образованіе,“ на груз. (переводъ). № 3, 1919 г.
 4) „Муниц. програм. будущаго“, на груз. яз. (перев.) № 9—10, 1919 г.
- И. Черкезашвили. „Вопросы муниципальной политики.“ на грузин. яз. № 1, 1919 г.
- В. Ш-дзе. „Единая земская и городская милиція“. № 13—14, 1918 г.
- В. Яновичъ. 1) „Грядущее земство“. № 5—6, 1918 г.
 2) „Земство Грузіи“. №№ 7—8 и 9—10, 1918 г.
 3) „О земскихъ собраніяхъ, управѣ и комиссіяхъ“. № 1 и 2, 1919 г.
 4) „О введеніи мелкой земской единицы“. № 4, 1919 г.
 5) „Первый этапъ земствъ Грузіи“. № 9—10, 1919 г.

С ъ ѣ з д ы.

- А. Бритнева. 1) Пленарное засѣданіе, Краевоѣ Кавказскаго Комитета Союза Городовъ. № 5—6, 1918 г.
 2) „Два съѣзда“. № 9—10, 1918 г.
 3) „О второмъ съѣздѣ муниципальнаго Согора“. № 4 1919 г.
 4) „Второй съѣздъ Союза Городовъ Респ. Грузіи“. № 5—6, 1919 г.
- „Второй съѣздъ представ. гор. Грузіи,“ на груз. яз. № 1, 1919 г.
 Матеріалы II-го Съѣзда представителей городовъ Респ. Грузіи. № 5—6, 1919 г.
- Л. Натадзе. „Итоги второго земскаго съѣзда“. № 5—6, 1919 г.
- Н. Н. „Съѣздъ учителей восточной Грузіи“, на груз. яз. № 1, 1919 г.
- Протоколы засѣданій Гл. Комитета Союза Городовъ. № 7—8, 1919 г.
- Резолюціи VII съѣзда Городовъ Закавказья. № 9—10, 1918 г.
 Резолюціи I земскаго съѣзда Грузіи. № 3, 1919 г.

- Д. С-швили. „Къ съѣзду городовъ“, на грузин. языкѣ. № 15—16, 1918 г.
„Съѣздъ Демократическ. организацій“, на груз. яз. № 15—16, 1918 г.
В. Я. 1) „VII съѣздъ городовъ Закавказья“. № 9—10, 1918 г.
2) „Съѣздъ земствъ Грузіи“. № 3, 1919 г.

Финансово-экономическія.

- И. Бежановъ. „Налогъ на незаслуженный приростъ цѣнности“. № 3—4, 1918 г.
А. Гончаровъ. „Земскія смѣты“. № 13—15, 1919 г.
В. Глonti. „Возможность развитія промышл. въ Грузіи“, на груз. яз. № 18—19, 1919 г.
Э. Клейнъ. „Финансовая политика Согора и благоустройство город. Союза.“. №№ 1—2, 3—4 и 7—8, 1918 г.
В. Кнаппъ. „Городскія концессіи смѣшаннаго типа. №№ 7—8 и 9—10, 1918 г.
А. Ландія. „Нов. принципы финанс. хозяйства въ самоупр.“ № 13—15, 1919 г.
В. Мамоновъ. „Попудный сборъ“. № 9—10, 1919 г.
Т. Маргвелашвили. „Текстильная промышленность въ Грузіи“, на груз. яз. № 18—19, 1919 г.
И. Медзмариашвили. „Вопросъ топлива въ Грузіи“, на груз. яз. № 7—8, 1919 г.
Д. Онишвили. „Земскій бюджетъ“, на груз. яз. № 3, 1919 г.
Псковичъ. „Земская земельная оцѣнка“. №№ 2 и 3, 1919 г.
П. Сакварелидзе. „Современный городъ и обществ. хозяйство“, на груз. яз. № 15—16, 1918 г.
В. Соколовъ. „Посредническая дѣятельность земствъ“. № 4, 1919 г.

По вопросамъ муниципальнаго права.

- Д. „Практика административнаго суда“. № 11—12, 1919 г.
Р. Левитъ. „Къ вопросу о правовомъ положеніи лекарскихъ помощниковъ“. № 1, 1919 г.

- Е. Маддисонъ. 1. „Объ отвѣтственности Согора за дѣйствія своихъ служащихъ“. № 1—2, 1918 г.
2. „Процессуальныя права Согора“. № 3—4, 1918 г.
3. „Согоръ военный и Согоръ муниципальный“, № 7—8, 1918 г.
4. „О городскихъ служащихъ“. № 13—14, 1918 г.
5. „Примирительная камера и гор. самоупр.“. № 15—16, 1918 г.
6. „Мѣстн. самоупр. и законопр. о труд. догов.“, на груз. яз. (перев.). № 2, 1919 г.
7. Тоже самое на русск. яз. въ томъ же номерѣ.
8. „Коллективный договоръ“. № 5—6, 1919 г.
9. „Къ вопросу о новообразовавшихся городахъ“.
10. „Необходимое разъясненіе къ резолюціи II сѣзда о коллект. договорѣ“. № 7—8, 1919 г.
11. „Къ закону о принудительномъ отчужд. недвиж. имѣній“. № 13—15, 1919 г.
- Мар.—Вал. „Нѣсколько замѣчаній къ проекту Гор. Пол.“. № 9—10, 1919 г.
- К. Паніевъ. „О проектѣ новаго Гор. Пол.“. № 7—8, 1919 г.
Проектъ Городового Положенія“, на груз. и рус. яз. № 5—6, 1919 г.
- М. Смирновъ. „Бюджетное право городовъ“. № 5—6, 1919 г.
- А. Бритнева. „Муниципальные курсы Согора“. № 5—6, 1918 г.
Като Б—дзе. „Демократизація школы“, на груз. яз. № 15—16, 1918 г.
- З. Дружинина. „Крѣпящее дѣло“. № 7—8, 1918 г.
- Л. Ишковъ. 1. „Города и внѣшкольное образованіе“. №№ 3—4, 5—6 и 7—8, 1918 г.
2. „Изъ опыта прошлаго“. № 15—16, 1918 г.
- Г. Меффертъ. „Новая школа въ практикѣ Городскихъ Самоуправленій въ Германіи“. № 16—17 и 18—19, 1919 г.
Программа курсовъ по мѣстному самоуправленію. № 7—8, 1918 г.
- Проф. В. Разумовскій. „Заключительное слово“. № 5—6, 1918 г.
- С. Робакидзе. „Школьное строительство“, на груз. яз. № 2, 3 и 4, 1919 г.

- Г. Тумановъ. „Тифлисскай политехникумъ и муниципалитеты“. № 13—14, 1918 г.

С т а т и с т и к а.

- Г. Бенаевъ. „Задачи и объемъ муниципальной статистики“. №№ 3—4, 7—8, 1918 г.
- А. Гончаровъ. 1) „Города Кутаисской губерніи“. №№ 7—8 и 9—10, 1919 г.
- 2) „Города Тифлисскай губерніи“. № 18—19, 1919 г.
- В. Глonti. „На какихъ началахъ должны организоваться при земствѣ статистическія отдѣлы“, на груз. яз. № 11—12, 1919 г.

А г р о н о м і я.

- И. Курдіани. „Организація агрономич. помощи въ земствахъ“, на груз. яз. № 3 и 4, 1919 г.
- В. Соколовъ. „Агрономія въ земствѣ“. № 15—16, 1918 г.
- Б. Уваровъ. 1) „Изъ очередныхъ задачъ общекраевого земства“. № 4, 1919 г.
- 2) „Основные задачи земской агрономической работы“. №№ 11—12, 13—15, 16—17 и 18—19, 1919 г.

Д о р о ж н о е д ѣ л о.

- Н. Будаевскій. „Перевальная дорога“. № 1, 1919 г. на груз. и русск. яз.
- М. Жадановъ. „Планъ развитія дорожной сѣти въ Республикѣ Грузіи“. № 2 и 3, 1919 г.
- Д. Каландаришвили. „Узкоколейная жел. дорога Кутаисъ-Цхалтубо, Хони-Самтреди“, на грузинск. яз. № 11—12, 1919 г.
- Р. Куланда. „Къ вопросу о постройкѣ перевальной дороги“. № 9—10, 1919 г.

С о ц і а л ь н а я п о л и т и к а.

- Д-ръ А. Баландеръ. „Первые шаги охраны материнства и дѣтства на Кавказѣ“. № 1—2 3—4, и 5—6, 1918 г.

- Н. Гикъ. 1) „Работа Тифлисской Биржи труда“. № 13—14, 1918 г.
2) Биржи труда въ Россіи“, на грузинск. яз. (переводъ), № 1, 1919 г.
- К. Д. 1) „Биржа труда“. № 1—2, 1918 г.
2) „Кое-что о Кутаисской биржѣ труда“, № 11—12, 1918 г.
- А. Калюжный. „Бѣженство“. № 3—4, 1918 г.
- Н. Кереръ. „Жилищный кризисъ“, №№ 13—15 и 16—17, 1919 г.
- А. Тривусъ. „Сдѣльная оплата труда въ городскихъ предприятияхъ“. № 5—6, 1918 г.
- Уставъ союза служащихъ Тифл. Гор. Самоупр. № 15—16, 1918 г.

Медико-санитарное дѣло.

- А. Бабовъ. „Фальсификація питательныхъ продуктовъ и борьба съ нею“. №№ 16—17 и 18—19, 1919 г.
- И. Гомартели. „Земская медицина въ Грузіи“, на груз. яз. № 13—14, 1919 г.
- Д-ръ Іоновъ. „Земскій врачебный участокъ“. № 3—4, 1918 г.
- Д-ръ Кикалейшвили. 1. „Очерки по городской санитаріи“, на груз. яз. № 7—8, 1919 г.
2. „Холера и роль мѣстнаго управленія въ борьбѣ съ нею“, на груз. яз. № 9—10, 1919 г.
3. „Какъ организовать медико-санитарное дѣло въ Грузіи“, на груз. яз., № 11—12, 1919 г.
4. „Очерки по городской санитаріи“, на груз. яз. № 13—15, 1919 г.
- І. Ломаури. 1. „Санитарныя организациі въ Америкѣ“, на груз. яз. № 15—16, 1918 г.
2. „Какъ организовать мед.-санит. дѣло въ Грузіи“. № 9—10, 1919 г.
- Ал. Магалашвили. „Какъ должны быть устроены больницы съ амбулаторіями въ маленькихъ городахъ Грузіи“, на груз. яз. № 16—17, 1919 г.

- Проф. В. Разумовскій. „Объ организациі помощи военно-увѣчнымъ“ № 3—4, 1918 г.
- Д-ръ М. Рождественскій. „Къ вопросу о мед.-санит. организациі въ городахъ“ № 1—2, 1918 г.
- Д-ръ П. Розановъ. „Врачебный персоналъ на Кавказѣ и его мирная работа въ ближайшемъ будущемъ“ № 1—2, 1918 г.
- Н. Р. „Два проекта“ № 11—12, 1918 г.
- Н. Рухадзе. „Организациа земской медицины“, на груз. яз. № 4, 1919 г.

Техническіе вопросы и благоустройства городовъ.

- И. Москалевскій. „Техническій отдѣлъ Союза Городовъ“ №№ 3—4 и 15—16, 1918 г.
- И. Рычгорскій-Савичъ. 1. „Благоустройство городовъ и ближайшія задачи самоуправленія“ № 5—6, 1918 г.
2. „О благоустройствѣ городовъ“ № 11—12, 1918 г.
- Г-ое Техническое Совѣщаніе представителей городовъ Груз. Республики при технич. отдѣлѣ Муниц. Согора. № 5—6, 1918 г.
- А. Эссенъ. 1. „Культурно-техническая дѣятельность мѣстнаго Самоуправленія“ № 9—10, 1918 г.
2. „Естественно-историческое изученіе Грузіи“, на груз. яз. (переводъ). № 13—14, 1918 г.

Земельная политика городовъ.

- М. Лядовъ. 1. „О распространеніи аграрной реформы на земли въ чертѣ города“ № 7—8, 1919 г.
2. „Еще объ аграрной реформѣ“ № 11—12, 1919 г.

Народное образованіе.

- Е. Арванитакі. 1. „Школа, какъ социальный факторъ“ № 11—12, 1918 г.
2. „Трудовое воспитаніе“ № 13—14, 1918 г.
3. „Ручной трудъ, какъ методъ преподаванія“ № 15—16, 1918 г.

Кооперация и Мѣстное Управление.

- Ю. Гамалѣя. „Публично и частно-правовое самоуправленіе“, № 7—8, 1918 г.
- Д. Кореневъ. 1. „Съѣздъ уполномоченныхъ З. С. П. О.“ № 9—10, 1918 г.
2. „Кооперация на распутии“. № 4, 1919 г.

Муниципальные Обзоры и Хроника.

- М. Беккеръ. „Муниципальное обозрѣніе“. № 7—8, 1918 г.
- Д. Кореневъ. 1. „Муниц. обозрѣніе. I. Въ Россіи. II. Въ Грузіи“. № 9—10, 1918 г.
2. „Муниципальный Обзоръ“. № 11—12, 1918 г.
3. „Муниципальное обозрѣніе. Коммунальное хозяйство въ Совѣт. Россіи“. № 13—14, 1918 г.
4. „Мѣстное самоуправленіе на югѣ Россіи“. №№ 9—10, 11—12, 13—15, 16—17 и 18—19 за 1919 г.
- А. Тумановъ. „Земство въ Арменіи“. № 11—12, 1919 г.
- С. Робакидзе. „Земство и его работа въ Горійскомъ уѣздѣ“, на груз. яз. № 15—16, 1918 г.

ОБЪЯВЛЕНІЕ.

ОПТОВО-РОЗНИЧНЫЙ МАГАЗИНЪ РУССОВѢТА

Плехановскій проспектъ, № 119.

Продажа продуктовъ первой необходимости, мануфактуры, обуви, утвари и т. п.

Руссовѣтъ имѣетъ закупочный аппаратъ въ деревняхъ и селеніяхъ Грузіи, Арменіи, Азербейджана и Нейтральной Зоны, вслѣдствіе чего всѣ продукты поступаютъ изъ первыхъ рукъ и по пониженнымъ цѣнамъ.

Магазинъ Руссовѣта принимаетъ также на комиссію всевозможные продукты и товары.

СБЫТЬ ОБЕЗПЕЧЕНЪ.

Учрежденіямъ и общественнымъ организаціямъ продукты отпускаются по коллективнымъ спискамъ.

„НА РУБЕЖЪ“

издательство „ВОЛЬНЫЙ СОЮЗЪ“.

1. Журналъ „НА РУБЕЖЪ“ выходитъ съ половины ноября въ Тифлисъ еженедѣльно въ объемѣ 19--24 стрмницъ in quano. Журналъ ставитъ основной задачей теоретическое и практическое отстаиваніе права народовъ на свободное строительство своей національной жизни и государственннй суверенитетъ; пропаганду идей союзнаго объединенія государственныхъ новообразований и народовъ бывшей Россійской имперіи—на почвѣ совместной борьбы демократій съ централистической реакціей и великодержавіемъ во всѣхъ его видахъ, а также выясненіе и установленіе взаимныхъ экономическихъ цѣлей и интересовъ народовъ, слагавшихъ старую Россію.

На столбцахъ журнала будетъ даваться систетатическая еженедѣльная хроника о положеніи отдѣльныхъ государственныхъ новообразований народовъ. Въ первомъ номерѣ будутъ напечатаны статьи В. Г. Архангельскаго, И. Кручинина, А. Т. Цаликова, В. А. Чайкина, М. Чокаева и другихъ авторовъ.

„Вольный Горецъ“

Органъ революціонной демократіи горскихъ народовъ Кавказа—выходитъ ДВА РАЗА въ недѣлю по понедѣльникамъ и Четвергамъ въ Тифлисъ.

Газета служитъ идеѣ возсозданія **ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКИ** Союза Горскихъ народовъ Кавказа.

Широкое освѣщеніе всѣхъ вопросовъ, связанныхъ съ горской проблеммой, и всесторонняя информация революціоннаго движенія горскихъ народовъ.

Редакторъ: Ахмедъ Цаликовъ.

Издатель: Совѣтъ Обороны Дагестана.

Редакція и контора помѣщаются: Тифлисъ, просп. Руставели, Отель „Европа“.

ПОДПИСНАЯ ПЛАТА:

въ мѣсяць—27 руб. объявленія принимаются: за строку петита впереди текста—3 руб., послѣ текста—2 руб.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1920 ГОДЪ

Двухнедѣльный журналъ по вопросамъ мѣстнаго управленія на грузинскомъ и русскомъ языкахъ.

ГОРОДЪ

3-й годъ изданія

24 №№ въ годъ

и ЗЕМСТВО

(быв. „КАВКАЗСКІЙ ГОРОДЪ“)

Органъ Союзовъ Городовъ и Земствъ Респуб. Грузин.

Редакторы: А. С. Бритнева, Л. Я. Натадзе.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

На годъ 500 р.
На 6 мѣсяцевъ 275 р.
На 3 мѣсяца 140 р.
Цѣна отдѣльнаго номера 30 р.

ПЛАТА ЗА ОБЪЯВЛЕНІЯ

Строка пелита впереди текста 3 р.
позади текста 2 р.
Для лицъ, ищущихъ труда въ городскихъ и земскихъ управленіяхъ—въ половинномъ размѣрѣ.

Журналъ ставитъ себѣ задачей укрѣпленіе и развитіе идей мѣстнаго управленія, всестороннюю разработку и освѣщеніе теоретическихъ и практическихъ вопросовъ мѣстнаго Управленія.

Въ журналѣ печатались статьи по вопросамъ организациіи Городскаго и Земскаго Управленія, финансовымъ, муниципализациіи предпріятій, муниципальнаго права, медицины, санитаріи, народнаго образованія, дорожнаго и огнечнаго дѣла, статистики и др.; корреспонденціи съ мѣстъ, хроника, обязательныя постановленія, библиографія.

Въ 1919 г. въ журналѣ принимали участіе.

А. Бабовъ инж., А. Бритнева редакторъ, Н. Будаевскій инж., Като Б-дзе, Н. Гигъ завѣды. Баржей Труда, А. Гончаровъ статистикъ, В. Глонти город. гол. М. Жадановъ инж., Г. Иремашвили чл. Учр. Собр., Л. Ишковъ прив.-доц., А. Калюжный предс. Рус. Нац. Сов., Д. Каландаришвили сенаторъ, К. Кереръ архитекторъ, П. Бикалишвили д-ръ, Н. Боіава лаборантъ, Д. Кореневъ журналистъ, И. Курдіани агрономъ, Р. Буланда инж., А. Ландія город. гол., Р. Левитъ фельшеръ, Г. Ломаури д-ръ, М. Ладовъ статистикъ, А. Магалашвили д-ръ, Е. Маддисонъ присяж. пов., Т. Маргвелашвили экономистъ, Мар. Вал. В. Мамоновъ экономистъ, Ив. Медзмаришвили инж., Г. Меффертъ инж., Г. Нанейшвили Л. Натадзе чл. Уч. Собр., Д. Оніашвили пред. Зем. Упр., чл. Уч. Собр., Я. Цетраковскій город. контрол., Пеговичъ землецъ, С. Робакидзе гор. гол., Н. Рухадзе д-ръ, Старый Земецъ, М. Смирновъ журналистъ, В. Соколовъ агрономъ, Г. Тумановъ журналистъ, В. Уваровъ агрономъ, И. Л. Черкезашвили чл. Гор. Упр., С. Чаптурашвили Н. Эліава пред. С. Гор. чл. Учр. Собр., А. Эссейъ инженеръ, В. Яновичъ юристъ.

Адресъ Редакціи и конторы: Тифлисъ, Союзъ Город., Пушкинская, 3.
ТЕЛЕФОНЪ 1—78.

3 81 J
1919

КАТИТТВО

Кавказское Техническое и торговое Тво
Инж. А. А. Коргановъ и Ко

Проспектъ Руоставели № 27 (Головинскій).

- 1) ПРОИЗВОДИТЬ УСТАНОВКИ электрическихъ станцій, мастерскихъ, гидравлическихъ сооружений и т. п.
- 2) ИМѢТЬ НА СВОИХЪ СКЛАДАХЪ электрическія принадлежности, двигатели, динамо-машины, провода, насосы, станки, и прочее.
- 3) Являясь представителемъ заграничныхъ фирмъ, БЕРЕТЪ НА СЕБЯ ПОСТАВКУ всевозможныхъ товаровъ.
- 4) СОСТАВЛЯЕТЪ проекты и смѣты.
- 5) БЕРЕТЪ ОБОРУДОВАНИЕ всевозможныхъ городскихъ и земскихъ сооружений.

ПРАВЛЕНІЕ Т-ВА.

თიანეთის სამაზრო ერობის გამგეობა

იწვევს გამოცდილ სამაზრო საერობო ეკიმს თვეში 9.000 მანეთი დღიურებიანათ, ორ ეკიმს ამბულატორიისათვის თიანეთში და ხევსურთ სოფელში 6.000 მან. თითოს, აგრონომს (უმაღლეს სწავლა დამთავრებულს) 5.000 მან. აგრონომს (საშუალო განათლებით) 4.000 მან. საერობო ტეხნიკს 4.500 მან., მის თანაშემწეს 4.000 მანეთი, მასწავლებლებს 15 იანვრიდან თვეში 2.300 მან., საკიროა აგრეთვე შკოლის ფერშლები და ბებია-ფერშლები თვეში 4.000 მანეთი. თხოვნები დაწვრლებითი „curriculum vite“ მიიღება ერობის გამგეობაში.

ერობის გამგეობა.